ביבליותיקה

ספרות יפה

[illegible] יהודה סגל

פרץ הירשביין

מחזות

מִרְיָם
נְבֵלָה
עוֹלָמוֹת בּוֹדְדִים
הוֹלְכִים וְכָבִים

הוצאת „תושיה"

הממכר: הוצאת ספרים „צנטרל", ורשה.

* 1923 *

מִרְיָם.

מחזה בארבע מערכות.

מאת

פרץ הירשביין.

הוצאת „תושיה".

ורשה.

הנפשות:

מרים. בת י״ח, גרה בבית שמעון הסנדלר.
שמעון. בן נ׳.
דבורה. אשתו.
לאה. בתם, בת כ״ג.
יוסף׳ל. בנם הקטן.
יונה. חתנם. עובד בביתם
משה. סבל. בן ס׳. גר בדירתו של שמעון.
דבוסיה. אשתו.
זילברמאן. בן בעל החצר, בן כ׳.
גרונה. בת כ״ה. } קדשות.
נטלקה. בת כ״ד. נוצרית }
ילדים.

מקום המחזה בעיר גדולה בליטא.

דיקורציה*).

מרתף. חדר גדול מרובע, הכתלים כהים וירקרקים־צהובים מטחב תמיד, הכפה לוטה בעבי־פיח. בכותל המערבי שני חלונות מרובעים נשקפים אל הרחוב במשקע, וזכוכיותיהם מכוסות רסיסי־רפש, הנתזים מן המפסעה על ידי העוברים. מצד ימין – מחיצת־קרשים דקים – שם חדר משה הסבל. סמוך לדלת משמאל תנור מעושן. לפני התנור – ספסל רחב, וסמוך לו תלויה עריסה בתקרה, משמאל לתנור – מסך ארום מצויר פרחים, ומתחת לשוליו נשקפות שתי מטות שבורות. הלאה מן המחיצה אל הכותל עומדת ספה חדשה בלתי משוחה בששר. אצל הכותל בין שני החלונות עומד שלחן גדול ועל ידו שלחן קטן, המשמש למלאכת־הרצענים, שני דרגשים וכסא רך שבור.

---

*) הדיקורציה הזאת שבמשנה לא באה בראש המחזה, שייכת גם לשתי המערכות הקודמות.

DRUK. SIKORA i MYLNER WARSZAWA, NOWOLIPKI 6.

פיו... ואז, חתלתלי, — אז תביני כיצד...

מרים (מפסיקתו). דום לך, דום! הוא כבר פתח את פיו... אקח נעל בלה ואסתמהו!

יונה (משקיע עיניו בנעל). מרה'לי, מירנקי, מר'שלי...

מרים. נו?

יונה. האוהבת את פול ואטריות?

מרים. וכי מה?

שמעון (טורח להכניס את האמום לתוך נעל ישן ואיננו שם לבו לכל דבריהם).

יונה. עלי לדעת זאת.

מרים (בשחוק קל). אוהבת אני — וכי מה?

יונה. יותר לא נחוץ לי לדעת.

דבורה (שופתת סיר בתנור). ולמה תצחק? הלא לפיכך בעירות הקטנות הכל בריאים ושלמים. ואיך הייתי אנכי לפני חתונתי? האדמה רעדה מתחת לרגלי! (היא מראה על ידיה). כל יד ויד שלי היתה — מטיל ברזל, ולחיי — דם וחלב! ומה אכלתי אז?... האויר שם אחר! —

יונה. והכל הולכים שם בטל — העלמות מהלכות יחפות כל ימיהן, כעגלים.

מרים (מניעה במהירות את המכונה). זה שקר גדול!

דבורה. בודאי. אני יודעת רק אחת, כי בהיותי בבית אבי הייתי מושכת תמיד כשור בעול. אמי מתה, ועלי היה כל הבית. עבדתי אז אולי עוד יותר ממה שאני עובדת עתה. המרתף — הוא המוצץ את הדם... חשה אנכי כי בריאותי הולכת ומתמוטטת, הידים הולכות ודלות, העינים הולכות ושוקעות...

מרים. זוהי אמת. המרתף הוא „מלאך המות". גם אנכי החילותי להרגיש כעין מחנק בגרוני. האינכם שומעים, כי קולי צרוד מעט?

יונה. ומה בכך? האומרת את לקחת את משרת ההזנות בעירנו?

שמעון (אל דבורה). ומדוע לא חפצת כי אשכור את העליה פה בחצר? הלא שם יבש וחם, דירה — ממש מלוכה!

יוסף'ל. שם מלמעלה? שם טוב!...אָ...אָ... בטיסה אחת אני קופץ על המעלות — והרי אני שם! מדלג על שלש... לא — על ארבע מעלות אני מדלג... (קם ממקומו ונגש אל אמו). הגידי, אמא, מדוע לא חפצת כי נגור שם?

דבורה. אבא חפץ לשכור את העליה. הרבה דואג אבא לאמך... רגלי מפירקות — רק האלהים הוא היודע את יסורי. ביסורים גדולים אני עולה פה במעלות האחהות מן המרתף; ראשי עלי סחרחר, עיני מחשיכות, והוא עוד דורש, כי אטלטל את המים עד הקומה החמישית. כמו שהיה עד הנה, כך יהיה גם להבא — בין כה וכה לא אאריך ימים. אה, אחת היא לי — הכל: ורק לפעוטות האלה לבי דוי...

שמעון. היא כבר החלה, נשמה מפונקה! כאילו בשרי שלי — נחושה; הנשים — תמיד צר להן ותמיד מר להן... מוטב שתסתכלי בתנור. הזה יהיה

מערכה ראשונה.

ערב. שמעון ויונה יושבים אל שלחן־עבודתם ומטליאים נעלים קרועים. על שלחנם עומדת עששית, ועל צואר הזכוכית ניר כחול, העשוי להשרות את האור על השלחן. לא רחוק מהם מצד שמאל יושבת מרים ואורגת פוזמקאות במכונה, המחוברת אל קצה השלחן הגדול. דבורה משפשפת כלי חרש. על הארץ נגד התנור יושב יוסף׳ל ומתחמם. רגליו שלובות תחתיו, ואור אדום בוקע מן התנור ושורה סביבותיו בחצי עגול. רגעים ישמעו מן החוץ צעדי העוברים על המפסעה ונקישותיהם על השבכות המזדעזעות. סוף חדש שבט. השעה העשירית בלילה. (דומיה רגעים אחדים).

מרים (קושרת את החוט הנפסק ושרה בקול־תחנונים).

הָהּ, יְתוֹמָה, הָהּ, בּוֹ־דֵ־דָה\
אֲנִי מִבֶּ־טֶן וּמִ־לֵּ־דָה,\
אַ־בָּא, אִ־מָּא עֲזָ־בוּ־נִי —\
אֲנָשִׁים טוֹ־בִים, נָא אִסְ־פוּ־נִי .... (אל דבורה):

כמה אוהבת אנכי את השירה הזאת! בכל פעם כשאני מתחילה לשיר אותה, אני שוכחת, כי אל המכונה אני יושבת, עד כי יפסק החוט.

דבורה. רק כסיל הגה מלבו שירה כזאת! אם ידעתי אפילו, שהולכת אני למות, גם אז לא הלכתי להתרפס לפני אנשי חסד. וכי באמת את חושבת כי ישנם אנשי חסד בעולם?

מרים. הלא על זה קובלת היתומה העורת; אדמה, כי איזו יתומה עורת הגתה מלבה שיר זה... (אחרי דומיה קלה). בכל זאת עוד ישנם אנשי חסד לרוב.

יונה (נושא את עיניו אל מרים). הלא אמרתי זה כבר, כי הנך עדיין עזרכה, ואין את מבינה נדיין כלום. בעירכם הקטנה יודעים רק לאכול פול ואטריות. חכי מעט, תרעבי קצת, להייך האדומות תפולנה, שפתיך תאלמנה—פיו,

דבורה. על כל איש לדאוג רק לעצמו, מפני שאחרים אינם דואגים לו — היודע איש כיצד אני מבלה את ימי פה במרתף? הריני מוחל לכלם על כל הטוב שבדעתם לעשות לי. הרי בעל הבית, למשל... נוח לו שנמות ברעב, ובלבד ששכרו יבוא בעתו.

שמעון (בקול כבוש). האי עלמא כבי הלולא דמיא — כל אחד חוטף לעצמו ואוכל בעצמו.

דבורה. אנכי אינני קובלת כלל על זה. כמה נחוץ לי? די אם יש במה להאכיל את הפעוטות ולהסיק את התנור. (התינוק מתעורר משנתו ומתחיל בוכה). אה, על זה לבי עלי דוי. (חולצה שד להתינוק אך הוא אינו פוסק מבכותו). מה אתה חפץ? (היא מניעה את העריסה ושרה).

אי־צר נֶחְמָד יֵ־שׁ בָּ־עוֹ־לָם־
לִי הוּא, יִ־ לִי־לִי.
וּמִי הוּא־יוֹ־דְעִים אַ־תֶּם
בְּנִי הוּא—בְּנִי—בְּנִי... (דומיה קלה)

יונה (אל מרים). אוי, בעלת המליונים! תני לעת עתה קופיקה, ונשלח לקנות תה. קר לי מאד: סוכר עוד יש — שתי גזרות! — תני קופיקה...

מרים. ומדוע לא קר לי? ראה — אני לבושה רק מקטורן קל. חרפה ובושה בחור כזה מתירא מפני הקור. ואיך עבדת בצבא אם ככה אתה?

יונה. נו! יודע אנכי מכבר כי בתולה תמה את! לחייך מוכיחות... (אל שמעון). מחותני, ראה נא — לחיים!

מרים (בתלונה מעושה). עוד הפעם — נבול פה! האמנם קשה לך השתיקה?...

יונה. הקרתניות — צדקניות גמורות הן, גם ארוסתי הראשונה קרתנית היתה, ובשביל רוב צדקתה החזרתי לה את התנאים... נו—נו, יודע אנכי כבר, כי לדבר אסור, אבל לעשות ולפעול מותר; נו נו, חתלתלי, מהיום והלאה ארע איך להתנהג. עולם חדש, בנאמנות! — אם כן תני קופיקה ונשלח לקנות תה. את יושבת באמצע החדר, ואני — אצל החלון. (מתגודד). ברררר... כמה קר!

מרים. אין לי אף פרוטה שבורה. (מוציאה חריט ארוג). ראה! (מהפכה את החריט). אקוה להשיג מחר כסף, ואז אקנה נקניקים. ארגתי היום כחצי תריסר פוזמקאות יותר על המספר הדרוש. (הילד מתחיל לבכות שנית).

דבורה. השד יודע, מה הוא חפץ היום! רגע לא יסגור את עיניו. אולי הביאו תה, כי אז הכינותי לו מה לאכול. (שרה).

תּוֹרָה יִלְ־מַד, בּוֹ יִשְׂ־מָ־חוּ.
הָ־אֵם גַּם הָ־אָב;
בּוֹ יִשְׂ־מְ־חוּ, יִתְ־הַ־לְ־לוּ,
גָּדוֹל יִהְ־יֶה, רָב. (אל שמעון).

מה לטעום. גם לאה תבוא תיכף רעבה... (דממה).

מרים (מוציאה את הפוזמק מתחת המכונה ומושכת אותו). התדע, יונה, על אודות מה אני חושבת?

יונה. על אודות עלם יפה־תאר!...

מרים (מפסיקתו). לא... לך לעזאזל! אנכי אין לי כל עסק עם הבחורים. חושבת אנכי בענין אחר; באמת, רעיון יפה!... (מושכה את הפוזמק בשני קצותיו ושמה אותו על צואר־ה). אילו היה לי הרבה כסף, כי אז... כי אז...

יונה (נכנס להוך דבריה). כי אז — אכלת שלש פעמים ביום אטריות ופול... הכן?

מרים. דבר גדול!...

יונה (הולך ומונה). כי אז הלכת בודאי פעמים בשבוע אל בית־המרחץ...

מרים (אוטמת אזניה). טפוי! כיצד הוא מנבל את פיו לפני בית מלא אנשים!...

יונה. נו—נו, צדקנית, לא אדבר יותר. הגידי, חתלתלי, מה תעשי כאשר יהיה לך הרבה כסף — התלויני רובלים אחדים?

מרים (מכניסה את החוט לתוך הווים). אנכי אינני מדברת פה על איזה רובלים אחדים, גם לא על אלפים. אילו היה לי, למשל, כסף רב — רב עד מאד... מליונים אחדים — אלף מליון, למשל... אז העברתי קול בכל הארץ: מי האיש אשר אין לו במה לפרנס את ביתו — יבוא אלי; מי האיש אשר אין לו במה לשלם שכר דירה — יבוא אלי; מי האיש אשר אין לו במה לסלק נדה לבתו — יבוא אלי... וכאשר יתאספו כלם — אז אמר: הא לך קמץ כסף, לך — קמץ מטבעות—... ושבו הביתה! ואז חדלו האנשים לגור במרתפים... וגם עליות לא אנוח, כי תהיינה... —

יונה. הא חא־חא! כל הקבצנים בעלי טובה הם! השמעתם? את כל העולם תהפך לתהו ובהו!

שמעון. במי תבחרי אז לחתן הא? בודאי—בדוקטר... פרנסה טובה!

יונה. היא תבחר בי... חא־חא־חא... הדבר מוצא חן בעיניה. (מראה באצבע על מרים). ראו נא—מה התאדמה! ראו נא... (מוחא כף). חא.. חא.. חא! אם כן חתלתלי, בואי ואשקך על החשבון ההוא. (קם ממקומו).

מרים. אל תהין לגשת אלי — העידותי בך!... בוו זה אנקר את עיניך.

יונה. א—א! מוקירה היא את לחייה! בעד מי את מפנקת אותן, בעד מי?

מרים. עוד הפעם — נבול פה!.. (מניעה במהירות את המכונה). אין אני צוחקת—כלל; אילו היו לי מיליונים אחדים, כי אז חדל אביון מן הארץ. (שרה)

הָהִ, יְתוֹ־מָה, הָהִ, בּוֹ־דֵ־דָה
אֲנִי מִ־דֶּ־מֶן וּמִ־לֵּ־דָה....

מ ר י ם (בפנים מאירות). הידעתם? עצה טובה יש לי—באמת, עצה טובה! הבה ונעמיד את השלחן אצל התנור וגם את המנורה נקח הנה ונשב אליו „גן עדן" אמתי! המוצאת עצתי חן בעיניכם?

ל א ה. עצה טובה! מדוע לא התחכמנו עד הנה? המצאה נפלאה! (אל הסירה נא את המכונה מן השלחן. וגם את העריסה צריך להסיר ולהניחה בזהירות על המטה, כדי שלא יתעורר התינוק. (היא לוקחת את השלחן). קח יונה!

מ ר י ם. הניחו, אסיר את המכונה, שמא תקלקלו אותה.

ד ב ו ר ה. את הילד אל נא תעירו. אם ייקץ, אז אין לי מה לתת לו לאכול. (היא שמה תפוחי־אדמה אל הקערה, וממנה מתרומם עמוד־אד עד התקרה. לאה מרימה קצת את העריסה ויונה מסיר את חבליה מן הוו. מעמידים את השלחן אל התנור, וצפופים הם יושבים אצלו ומתרפקים עליו. דבורה נושאת את הקערה אל השלחן). רבי משה! ר' משה! איפה נחבאת? בוא הנה אל התנור, תאכל אתנו תפוחי־אדמה. שפתי סיר גדול, ובקלפי את התפוחים כונתי גם לך.

מ ש ה (מחדרו). רב תודות לך, רב תודות לך! אני מתפלל תפלת ערבית. מובטחני, כי לא תאכלו את חלקי. (כלם אוכלים בלי כפות ונופחים בפיהם).

מ ר י ם. רבי משה! אני אוכלת את חלקך; מאומה לא אשאיר לך.

מ ש ה. תיכף אני גומר! הרי אני הולך!

י ו נ ה. הוא מתפלל, כי דבוסיה שלו תשוב; כפי הנראה, יש לו געגועים עליה. האמת, רבי משה?

מ ש ה (נגש אל השלחן). בודאי, בודאי אני מתגעגע על הזקנה שלי, כסבור אתה כי דומה אני לשקצים שכמותכם, שנוח לכם לשבת כל ימיכם בלי אשה?...

ל א ה (מביטה אל יונה בעינים בורקות).

יונה אינו שקץ. חכם גדול הנהו. אילו נשא אשה בילדותו, כי עתה לא היה זוכה בי.

ד ב ו ר ה. כל החנונים משבחים את סחורתם.

מ ש ה (אל יונה ולאה). נו, על חתונתכם אצא במחולות, עד כי הארץ תרעד תחתי!..., (יושב על הרגש מול המסובין).

מ ר י ם. אולי, רבי משה, תצא אתי במחולות?

י ו נ ה. השומעים אתם? כי היא בוחלת, ואיך היא עוגבת על רבי משה! אה—אה! חשה היא, כי אשתו נסעה...

מ ש ה. ומה תחשבי באמת אודות אשתי—התבוא מחר? עולה גדולה—כה יחיני ה'—לעזוב בית לשני שבועות (לוקח בזהירות תפוח־אדמה).

ד ב ו ר ה. וכי היא מפסידה? הכל הולך פה כשורה. אילו יכולתי אנכי לעזוב את הבית ולברוח לחודש ימים—מה אני אומרת?—לשבוע אחד, כי אז נפקחו עיני... בודאי, הילדים אינם נותנים לה לנסוע.

ש מ ע ו ן. הלא בשבוע זה צריך להיות ה„יאהרצייט' שלה, ובודאי הוא שוהה שם, כדי להיות על קבר אבות (דומיה).

ד ב ו ר ה. אה... הבל! למה הולכים על קבר אבות? אין זה כי אם להפריע

במדומה לי, כי היום היה לך חמש קופיקות—תנן לי ואשלח לקנות דג מלוח. הילדה תבוא רעבה. (קול צעדים מאחורי הדלת). הנה היא הולכת! (הדלת נפתחה ומשה הסבל בא לבוש סחבות, חגור חבל עבה והבילה של עצים וקסמים תחת זרועו. אחריו באה לאה)׳ ערבא טבא! מה גדול הקור היום!

לאה. ראו, פה על המעלות נפגשנו. אני שומעת, כי איש מטפס על המעלות ונבהלתי, לא הכרתיו באפלה—סימן, כי יתעשר בקרוב. (מחככה כפות ידיה זו בזו) הקור חדר עד לבי; תחת הצפרנים דקירות מחטים... (מסתכלת בתנור). אה, תפוחי-אדמה! טוב מאד! אני רעבה מאד. חשבתי, כי יש בכיסי איזו מטבע, ושכחתי, כי עוד אתמול הוצאתיה.

משה (משליך את העצים אצל התנור ורוצה להתיר מעליו את החבל). אה—אה—אה! (נגש אל יונה). התר נא לי, יונה, את החבל: אצבעותי קפאו ממש, כיתדות. מדוע הנך עובד עוד בשעה מאוחרת כזו? נו, זה יום—מן הבקר עד הערב לא השתכרתי מאומה! רק בערב—כאשר כבר חשך, נגש אלי איש אחד, נוצרי, והציע לפני לשאת עצים מן החצר אל הקומה השלישית. ארבעים קופיקות נתן לי, וגם מעט קיסמים עלה בידי לקחת. (שמעון מתפלל תפלת ערבית). התנור כבר הוסק?

דבורה. וכי מה?

משה. שימי את העצים לתוך התנור ונחם היטב את החדר; אומרים, כי היום בבקר עלה הקור עד עשרים מעלות. (חפץ להשליך את הבקיעים אלה לתנור).

דבורה. לא, רבי משה, לא נחוץ יותר. ליום המחרת נשאירם. עבירה היא להבעיר הרבה עצים בבת אחת. (לאה ויונה מתלחשים ביניהם ומשה נכנס אל חדרו). הן לילה עתה, ובלילה אין צורך להסיק הרבה. מתכוצים במטה וישנים. אה! כל היום אני כשור בעולו, ובלילה אני שוכבת כאבן.

שמעון. בלי עין הרע, יכולה את לישון. בלילה הזה בכה הילד, שתי שעות, בכה עד שנשתתק. קר היה לו בודאי. כלכם הנכם שוכבים כהרוגים, ואני—מכיון שמגיע חצי-הלילה הריני ער. (דממה).

מרים (אל לאה). היודעת את כי ארגתי היום חצי תריסר פוזמקאות יותר על המספר.

לאה. הלא תתעשרי בקרוב. אבל בכל אופן איעצך לבלי עבוד ככה אם בפעם אחת תוגיעי את ידיך, אז לא תשמענה לך בפעם שניה... (אל דבורה). א, אמא! תני לי מהר לאכול! מתעלפה אנכי ממש. (אל יונה). אולי תישן פה הלילה? תשכב על השלחן ולמראשותיך נניח דבר-מה.

דבורה (אל לאה). ומדוע אחרת ככה לבוא היום? הן עשר שעות כבר.

לאה. צריכה הייתי לגמור שמלה ליום המחרת. בעד העת היתרה שעבדתי ישלמו לי. מהרי, תני, אמא!

דבורה. הלא בשלתי כמעט רק בשבילך. יש, תודה-לאל, הכל: לחם, תפוחי אדמה סיר גדול. חבל שהילדים כבר ישנים. הקטנה—כל עוד נשמתה בה, כל הלילה השתעלה.

שעלמות כמותי יושבות בסלונים ונהנות מטובו של עולם ?... האמנם לנו אי חלק בחיים ?..

מרים (בקול אי־בטוח). אנכי אינני חפצה גם לחשוב על אודות דברים כאלה; שמחה אני בחלקי זה. צריך להביט למטה ולא למעלה...

משה (בהנצה). הצדק אתך — כשם שאני יהודי! עלמה חכמה. אסור לחשוב הרבה...

יונה. לסוף ראש גדול — ואיננו חושב הרבה...

משה. יודע אנכי את הטענות הללו... בעד טענות כאלה מלקים במקום הידוע... (אל מרים). את, בתי, התרחקי מכל ההבלים האלה... ה׳ חנך בידים, ומה לך עוד ?... ככה מדברים הולכי בטל; (מתרגש מעט). אלה אשר אבנים טמונות להם בשרווליהם — התביני ? לעבוד, לעבוד הרבה — ולחשוב מעט....

(תינוק אחד מוציא את ראשו מן המטה ותהיל קורא לאמו).

התינוק. אמא, אמא! אני אינני ישן עוד.. אני שוכב ככה.. ראית, הכל — רוצה אני בתפוחי־אדמה...

דבורה. שכב! אנכי אגיש לך אל המטה. (מביאה לו את כל הקערה אל המטה).

משה. הבל־הבלים!... (דומיה). הידעתם, רבותי ? אתם האכלתם אותי תפוחי אדמה, ואני אכבד אתכם בתה. בואי, מרה׳לי! (ממשש בכיס). הא לך קופיקה והביאי תה...

מרים. (בחשק). טוב מאד! עוד קודם חפצתי ללכת. — (נוטלת את הקומקום מן התנור).

לאה. חכי, מרים! גם אני הולכת. (אל יונה). אתה תלין פה הלילה, הכן ?...

יונה. לא, גם אני אלך... עלי להשכים קום לגמור את זוג הנעלים. בביתי אנוח, (לוקח את מעילו). ופה אין לי מקום. מרה׳לי לקחה את מקומי...

מרים (בשחוק קל). אילו ידעתי, כי את מקומך אני לוקחת, כי אז לא שכרתי את המעון הזה; — רעה לא עשיתי מעולם לשום איש...

לאה. (אל יונה). ובכל זאת — לין פה... יש לי מה לספר לך...

דבורה. באמת, אולי תלין פה הלילה ? — אנה תלך בקור גדול כזה ?

יונה. לא, עלי ללכת (אל לאה ומרים). נו, הולכות אתן ? הבטחתי לאמי לבוא, נו, מה זה היה לכן ? וכי עד יום המחרת תנהגו הכנות ?!

מרים. נו — נו... (דוחפת אותן). לך לך... אתה לבוש בגד חם ואני — רק מקטירן קל. ברורר... (יוצאים).

משה (קורא אחריהם). אל תשכחנה לבקש, כי ישפכו הרבה תה אל הקומקום — תה חור אינני אוהב! (דומיה קטנה, אל דבורה). מרים היא ילדה בלי תכמות וכזאת אני אוהב... למה לנו לחשוב על אדות אחרים ? כל אחד ילך לו בדרכו... צחוק... מה לי להתקנא ? מי שיש לו — יאכל בשר, מי שאין לו — יאכל

את מנוחת המתים... לכל אחד יש לו „צרורו" שלו — ינוחו להם בשלום... (משה התעמק במחשבותיו. יונה, מרים ולאה מתלחשים). נו, רבי משה! מדוע אינך אוכל? אל תדאג — יש בסיר עוד הרבה. (קמה ומביאה את הסיר אל השלחן. היא גוערת אותו מסעל לקערה, והתפוחים נופלים כנרדפים לתוכה).

משה (מתוך מחשבה). זוהי אמנם, אמת גמורה.. מה נותנים ומה מוסיפים לנו המתים? — אבל כך הוא דרכו של עולם. כשבוכים קצת — ירוח ללב... איך יאמר המשל — הטובע יאחז בשבלת.... אב זקן היה לי... נפח היה — איש ישר. הוא היה אומר תמיד: עשר בשביל שתתעשר — וקבצן הלך לעולמו, עד כי גם דמי קבורה לא היה במה לשלם. הוא אהב אותי אהבה עזה — אנכי הייתי בן בתו היחידה. במותו הייתי כבן שש עשרה שנה. זה היה לפני חתונתי עם זוגתי הראשונה, עליה השלום. יום אחד לפני מותו קרא אותי אל משכבו — בביתנו היה שוכב — וברוב עמל אמר אלי: „משה'לי... אותך אהב... לא אשכחך... אבקש שם בעדך לפני כסא הכבוד — אם רק אזכה להיות שם; לאו כל אדם זוכה לזה"... ובספרי זאת אחרי כן לאמי, אמרה לי מתוך דמעות: הנך בר־מזל, בני! מאושר תהיה... מיום מותו כבר עברו... (מביט אל התקרה) — כבר עברו כמדומה לי... שלשים ותשע שנה כבר עברו; ואת אשרי הלא רואים אתם! אומרים, כי אפילו רשעים גמורים אינם שוהים בגיהנם אלא שנה בלבד, וזה — שלשים ותשע שנה!...

יונה (מסב פניו אל משה ומדבר בשחוק קל). אולי לא בו האשם שאינך נענה; אולי התחנן כבר לפני כסא הכבוד, ורק אתה הנך כבד־עון...

משה. הצעירים צוחקים... אינם מאמינים — יהי ה' עמהם. אפשר, שאתם הצדק... בין כה וכה אין לנו מאומה, הריני סבל פשוט, אינני חקרן מטבעי... לך והגש טענותיך לפני רבונו־של־עולם!

דבורה. הם אומרים — „עונות"... איזה עונות יש לאיש כרבי משה? מה ראה בחייו?... —

שמעון. כאחת... איני רוצה לפרשו בלשוני — את מדברת. רבי משה הוא איש בריא, כחו אתו לשאת משא בכתפו — ודי! ואולי זאת היא הבטחת זקנו, עליו השלום. אדם מכיון שבריא הוא — עליו לשמוח בחלקו.

משה. צדקת, שמעון; הלא אמרתי לכם, כי אינני חקרן מטבעי. אבל בשעה שאני מתנהל ברחוב וארון על גבי, אז עולה על לבי לאמר, כי מאושר הנני. הלא זקן אני; אחרים שכמותי כבר שוכבים על התנור.

יונה (מטעים את דבריו). אבל מדוע לא יעלה על לבך להשוב בשעה שאתה טעון ארון: „מדוע עלי לכרוע תחת ארון כבד, בשעה שישנם אנשים בריאים כחמורים, והם אינם קמים בעצמם לקחת גם מעט מים אל פיהם?

לאה (מראה על מרים). ומדוע לא תעלה מחשבה על לב עלמה כזאת בעת עבודתה: למה זה אני יושבת ובלה במרתף על מכונת־הפוזמקאות, בעת

אמרתי לה למסור פה, כי יכינו את הסנדל... אבל תיכף נוכחתי, כי טעיתי... עלמה נאה... מאין היא?...

משה. ילדה טובה... מעיר קטנה.

דבורה. כן, מעיר מצער היא באה הנה להשתכר; פוזמקאות היא אורגת...

זילברמן. תיכף הכרתי בה, כי מעיר מצער היא. אני אוהב מאד את העלמות הקרתניות... אצלנו משרתת בתולה — גם כן קרתנית... כמה בושה היא לדבר אתי!...

דבורה. עדיין צריכה היא להתרגל אל הבריות.

משה (קם לאט, נוטל את הסנדל בידו ומעין בו). איך זה קרע אדוני סנדל חזק כזה?...

זילברמן (כמתעורר). אה! אנכי קרעתיו בארח פלא. (מתבונן מסביב). במעונכם — טחב. (נושם באויר). אנכי קרעתי את הסנדל באופן, שחרפה היא לספר: הלכתי להתחלך — אני נחשב בין המתהלקים היותר טובים פה... על הקרח נמצאים מתלמדים רבים, הנופלים בכל רגע. (צוחק). גם אנכי נכשלתי פעמים רבות, כשהחילותי להתלמד. ואני טס כחץ מקשת, כדרכי תמיד, לעבר המסילה — ועל דרכי נפל מתלמד אחד. (צוחק). אני חפצתי לנטות הצדה, אך פה נכשלתי בסבך עץ אחד והנעל פקע...

משה (בענוה ובשחוק קר). כאשר הייתי עוד בחדר, התהלקתי עם חברי — בלי סנדלים... והרבי הלקה. (קול צעדים וצחוק עלמות מאחרי הדלת. מרים ולאה מתפרצות במהירות הביתה, אך משנות את טעמן למראה זילברמן. מביטות אליו מתוך תמיה חשד ביחד. מרים מציגה את הקומקום על דשיח).

זילברמן (אל לאה ומרים). ערבא טבא! (מושיט להן את ידו. הן עונות לו בחשד כמפקפקות). קר לכן? הא? אנכי ראיתי אתכן מרחוק. (מראה על מרים). היום טעיתי; עכבתי את העלמה הזאת בחצר לשאול אודות סנדלי וחשבתי, כי זאת היא. (מראה על לאה).

מרים (בשחוק קר). אנכי נשאתי את הקומקום מתחת למקטורן, וחם לי. קר בחוץ...

זילברמן. עצה טובה!... אין צורך גם בבגד-חורף... (הומיה).

שמעון. אם אדוני חפץ, אז אמציא לו מחר בבוקר את הסנדל אל ביתו.

זילברמן. טרחה זו למה היא — אם אני כאן. וכי סבור אתה, כי פריץ גדול הנני; טעות היא בידך. הרבה דברים אני עושה בעצמי... עצים אני בוקע בעצמי בכל יום — עבודה פהיזית טובה לבריאות... (הומיה קטנה) חפצים אתם לשתות תה, — אנכי לא אפריעכם. (לוקח את הסנדל). מחר אמציא לכם מעות קטנות... גם מגפים אתן לכם לתפור בקרוב... מחר אתן לכם מעות קטנות...

להם. בנאמנות בעל-עולה הוא, יונה, שמדבר בפניה דברים כאלה. דברים כאלו יש שמביאים הם לידי

ד ב ו ר אה... מה יש בזה כדי להרבות שיחה?... גם אני אינני צעירה, כבר לקבור ארבעה בנים, ובכל זאת — הלב מרגיש... העינים רואות... אנשים צעירים — מה המה רואים בכל עמלם? מה? בלים וגועים פה... ויונה? עוד לא נשא, אבל בעוד חודש... בעוד חודש — יהא מונח עשר אמות באדמה... אמנם, חתן בתי הנהו — אבל למה לי להונות את עצמי; למה לי לחלום חלומות-זהב? גם חלמתי, וחיי — הלא תראה... וגורל כזה — הלואי שאשקר — יהיה גם לבתי.

ן (מושך בכתפיו). הראיתם פטפטנית כזאת מימיכם?... נו — נו... היא מנבאה עתידות, כי בתה תנוח עמוק באדמה... ולמה לך להשיא אותה אם סופה יהא כך? מות אשה!

ד ב ו ר ה (בלעג מר). „למה לך להשיא אותה"! יש עצה אחרת... (דומיה)

מ ש ה (בפחד). יונה הוא „מזיק"... מובטחני, שתקבלו נחת מהם. הוא — „איש". כאשר יתחיל לעבוד „מן הזוג" — ישתכר יותר. איננו עצל — זהו ענין...

(קול צעדים מאחורי הדלת, דומיה. כלם מכוונים עיניהם לצד הדלת. הדלת נפתחת וזילברמן בא. בהור הפנים ורענן. לבוש מעיל תם וקצר, מגפים ארוכים, וכובע—תרף על ראשו).

ז י ל ב ר מ ן (מעביר עיניו על פני כל החדר). ערבא טבא! מדוע זה כה אפל במעלות? אפשר להכשל ולשבור את המפרקת. האין שם כל מנורה?

ד ב ו ר ה (בשחוק קל מעושה). אבא חס על כספו... בקומות העליונות המעלות מוארות... אבל אחת היא לנו... מי זה יבוא הנה בלילה? גם ביום מעט הוא מספר המבקרים את קברנו...

ז י ל ב ר מ ן (בשחוק). הנה באתי אנכי — וכי אינני אורח אצלכם?...

ד ב ו ר ה (מגישה לו כסא). שבה, אדוני, אם באת עד הלום.

ז י ל ב ר מ ן. תודה. אמנם אבא הוא קמצן, אבל כשדורשים ממנו הריהו נותן... כמה צריך להוציא כדי להאיר את המעלות! אבל לא נחוץ כלום — אנכי בעצמי אשתדל...

ד ב ו ר ה. רב תודות לך... לבנו לא מלאנו לעלות אל אדוננו ולדרוש ממנו דבר קטן כזה...

ש מ ע ו ן. אדוני בא בודאי לקחת את סנדל־הקרח. תקנתים וחשבתי להמציאם לידיו מחר בבוקר; תקנתיו היטב — תיכף אראה לו. ישב נא אצל התנור: פה קר... (מחפש תחת שלחן-העבודה). הריהו! (נושא אליו את הסנדל) יראה—איך עשיתי... קודם תפרתי ואחרי כן טלאתי את המקום הזה. — איש לא יכיר, כי במקום זה הטלא... למה יעמוד אדוני?

ז י ל ב ר מ ן (לוקח את הסנדל בידו, אבל אינו שם לבו אליו, מניחו על הכסא). תודה... אני חושב כבר ללכת (שותק רגע, מתבונן מסביב). אנכי פגשתי קודם את העלמה הגרה פה אתכם, וטעיתי; חשבתי כי בתכם היא, ועכבתי אותה בחצר

דבורה. העניים מלבד שהם מונחים עמוק באדמה, עוד משתדל כל אחד להורידם עד שאול תחתיה.

לאה. ועל כל אחד להגן על עצמו... (מושכה את מרים). בואי ונתלמד לחול... הלא תצאי במחולות על חתונתי?...

מרים (מחרישה).

לאה. את כועסת על אשר דברנו?..

מרים. אינני כועסת...

לאה. אם כן, למה את ככה?...

דבורה. לא כונתי בזה, חלילה, מאומה. סתם... אמרתי...

לאה. בואי!...

שמעון. עליזה את, בתי, היום...

לאה. ולמה לי להתעצב? ארוחת הערב אכלתי — ומה לי עוד?... אתעלם רגע... (מתחילה לחול במעגל ומושכה אתה גם את מרים. מרים נגררת אחריה בלי רצון).

המסך.

יונה (נושא כוס בידו ונגש אל השלחן). בטוחים אנו... אילו היו לי ביז אדוני איזו „מאות"...

שמעון (אל זילברמן). אין צורך בזה. נפגש — ותשלם לי... אין דבר...

זילברמן (מושיט את ידו ללאה ולמרים. מתעתד לצאת). נו, שלום! לעת-עתה תודה... מחר אוכל שוב להתחלק. שלום! (יוצא).

דבורה. קחו, ילדים, את המנורה והאירו קצת את המעלות... אפשר להכשל. (מרים לוקחת את המנורה מן השלחן והולכת אחרי זילברמן).

זילברמן. תודה... למה זאת? מחר תהיינה המעלות מוארות כראוי, (דומיה. מרים שבה עם המנורה).

דבורה (מביאה שתי כוסות אל השלחן). כדאי היה לו לבוא בעצמו... חשק...

לאה (במרירות). שרלטן... הוא יודע מהו עושה... (משה ושמעון גומעים את התה).

מרים. הוא פגשני היום בחצר... כמה התענין בי... הוא אומר שטעה... כסבור היה, כי לאה אנכי... שאל: מאין אני? ספר לי, כי בהרבה עירות קטנות כבר היה... את הקרתניות — הריהו אומר — מכיר הוא על פי לחייהן... כמו כן שאלני, איך אני חשה את עצמי פה... שחוק, באמת... הוא אמר, כי יבוא היום הנה — ואת דבריו קיים.

דבורה. הוא איננו הולך כשאר האנשים — מרקד הוא...

לאה (אל מרים). בשלך זכינו לאורח הנכבד הזה בביתנו הערב... (דום — קטנה). אל נא תתקרבי אליו ביותר. אני יודעת אותו היטב...

מרים (נבוכה מעט). וכי בשלי בא הנה?... האנכי בקשתי אותו כי יבוא? מה אני יראה את פניו?... מה יעשה לי? אתם חושבים, כי ילדה קטנה אנכי... אין אני יודעת כלום... אני הולכת בחצר, והוא קורא לי... אמר, שטעה...

לאה. לא כונתי בזה מאומה... ככה אמרתי... צריך להשמר מפני אנשים כאלה...

משה (קם). כוסי כבר פנויה. שתו, ואני אלך לנוח... ירושה טובה תפול לו בחלקו, אין מה לדאוג לאיש הזה... לא יגוע ברעב...

דבורה (אחרי דומיה ארוכה). טוב לאיש אם מוצא הוא חן בעיני רואים, ובפרט — לעניים אבל מאנשים כאלה צריך להשמר. אפשר להלכד על נקלה... להשאר אומלל לאורך ימים...

לאה (אל מרים). את חושבת, כי אליך מכונת אמא את דבריה כי בכה נבוכות?...

מרים. אינני יודעת כלפי מי מכוונים דברים אלו... (דממה ממושכה עוזבת את השלחן ומפנה פניה אל החלון).

לאה (ניגשת אליה ומסיבה פניה). הלא פתיה את, אם ככה את עושה. לא כונתי בזה מאומה. אדרבה... אני כבר מנוסה, ולך החיים פה עודם זרים...

בנאמנות. הוא חפץ להיות רצען — הלא ירא אתה מפני הנעל! מדוע יראת להכנים את ידך אל תוכה? (שם את ידו אל הנעל כמומחה. בכן; תינוק בוכה). הרואה אתה איך עושים?

זילברמן. אתה חטפת אותה מידי, והנך צוחק!

מרים (צוחקת).

יונה. עוד דבר אחד עליך לדעת. כדי להיות רצען, נחוץ לגור במרתפים, ולזה, אדמה, לא תתרצה. כסף, כסף לך מנה, לזה נוצרו ידיך העדינות...

זילברמן (מעיין בכף ידו). הרואה אתה את כף ידי? כף כזאת נוחה להכניסה אל תוך הנעל פנימה, כאשר נחוץ לתפור שם דבר מה.

מרים. (בוחנת הן). כסבורה אני, שידי קטנה ועדינה מידך. (מסתכלת בידיה). כן, גם עד חצי ידיך לא תגענה.

זילברמן (מרים את עיניו). אדרבה — נמוד!

מרים. נמוד...

זילברמן. תני! (קם, נגש אל מרים ומושיט את ידו אל ידה).

מרים. (מלאה רצון). ראו נא, ראו נא! (אל יונה). הרואה אתה, כי ידי נחבאת בתוך ידו? האצבע אשר עליה בית האצבע קצרה הרבה ממדת אצבעו!... הנשים יותר עדינות מהגברים. הרבה, הרבה עליכם, הגברים, לחכות עד אשר תהיו עדינים כמונו... —

יונה (אל מרים). עדינות אתן, ובכל זאת אתן נתלות בצוארי בחורים מכוערים. לכל המכוערים נשים יפות. הביטו עלי! (אוחז בשתי קצות שפמו). אינני פרנט, ובכל זאת לקחתי לי אשה יפה. לאה שלי יפה עד מאד — הלא?...

מרים. אולי ללאה וליתר העלמות אין טעם לבחור. אילו הייתי אנכי תחת לאה, כי אז לא הפצתי גם להביט עליך. אנכי אבחר לי בחתן, שאפשר יהיה להעמידהו לעין רואים בתערוכה! (מביטה בשחוק אל זילברמן). שערותיו תהיינה שחורות... עיניו שחורות... פניו לבנים... בלחיים — מעט אדם... גם שפתי אדומות... (עוברת רגע). המוצא חן בעיניכם טעמי?

זילברמן. טעם נפלא עד מאד!...

מרים. וגם ידים עדינות תהיינה לו. שכחתי למנות...

יונה (מבלי הסר את עיניו מעבודתו). בחורף היא רואה בחלומה מליונים, ובקיץ — בחורים יפים. אבל נוח לך לחלום על בחורים — זה תוכלי להשיג אם תחפצי. ועל אודות הכסף — שכחי!... (אחרי דומיה קצרה) גם לגנבי-כיס ידים עדינות...

מרים (רואה את כף). אמצא, אמצא... ואם לאו — לא אנשא. מי זה יכריחני? אבל — אמצא, אומרת אני... (אל זילברמן). ומה אתה אומר?...

זילברמן (נגש אליה). צדקת, בודאי! (אוחזה בסנטרה). א—א! (אל יונה). ראה-נא. כמה יפה היא!... ונוס גמורה! (צוחק).

מערכה שניה

הדיקורציה כבראשונה.

יונה יושב אל שלחן עבודתו. נגדו, על הדרגש, יושב זילברמן. אצל השלחן הגדול עומדה מרים ומתקנת כתונת. החלון פתוח אל המשקע. יום קיץ בהיר וחם.

זילברמן (אוחז מרצע בידו). אילו ישבתי פה בכל יום כשעה והתבוננתי אל המלאכה, כי אז יכלתי גם אנכי לתפור דבר־מה. ראש טוב לי, ואני תופס תיכף...

יונה. זה רק נדמה לך. טועה אתה, חושב אתה מלאכת הרצענות לפשוטה; גם בה יש חכמה. אבל למה לך כל אלה?... למנות כסף אתה יכול — אז טוב! לזה אינה דרושה כל בינה יתירה...

מרים. חושבת אני, כי זילברמן איננו אוהב ביותר את הכסף...

זילברמן. יורק אני על הכסף. דבר גדול!... האמינה לי, יונה, כי הרבה פעמים אני מתקנא בפועל פשוט.

יונה. נקל לדבר מלעשות. כלכם הנכם מתקנאים בפועלים, ועוד טרם ראיתי אף אחד מאחיכם אשר יעזוב את הסלון ויהיה לרצען... אך כל זה למה לך? תוכל להתקיים בעולמך גם בלי זה, אין כדאי לטנף את הידים...

מרים. אתה אינך יודע את זילברמן.

זילברמן. צוחק אתה, ואני אומר לך שנית, כי זה לא דבר גדול העבודה מוצאה חן בעיני, ולפעמים — אני מתגעגע עליה.

יונה. להביט מרחוק איך אחרים מזיעים אולי נעים לך, אבל להזיע בעצמך... (מושיט לזילברמן את הנעל). אדרבה, הא לך נעל עם מחט וחוט מוכן; שים בה ידך ותפור תפירות אחדות.

זילברמן (לוקח את הנעל). הנה תראה, כי אעשה כמוך. (מחכך ידיו ומתבונן אל תוך הנעל). איזה דבר גדול! ידי כמו נוצרה לכך (מכון את ידו אל הנעל מבחוץ כדי לבור אותה).

יונה. הא הא הא! הן אותה לי. (מוציא את הנעל מיד זילברמן). שחוק,

מרים (מאדמת ונבוכה). ואתה — צדיק כזה היית... מימיך לא דברת עם עלמה?...

יונה. אינך מבינה... היא וזילברמן — זווג נפלא!...

מרים. האוכל לגרשהו?... כאלו אני קראתיו...

יונה (נותן בה את עיניו). ואת לא טילת אתו מחוץ לעיר?... הלא רואה את, כי אני יודע הכל...

מרים (בעיניה נראות דמעות). הוא פגשני שם...

יונה. אבל אחת היא לי... יותר לא אדבר.

מרים. וטוב תעשה... (דומיה). אתה ודבורה שוכחים, כי זרה אני לכם, ובכל רגע אוכל לצאת מפה...

יונה. אם פתיה את, אז אין איש אשם בזה... (זילברמן מתפרץ הביתה).

זילברמן. עתה יכול אנכי לספר הכל... (נותן עיניו במרים; הוא מרגיש את מבוכתה). אבל צמא אני מאד, ולו חפצת, יונה, להיות „מולודיץ'", כי אז הבאת לי שכר. שני בקבוקים שכר שחור — ונשתה ביחד... איה הם בעלי־הבתים שלכם?

יונה. הלכו להם.

זילברמן. ובכן?

יונה. בשכר אתה חפץ? אולי תשתה הפעם מים חיים?...

זילברמן. ומה איכפת לך — שלשה צעדים מפה...

יונה. לא שלשה צעדים, רק שלשה רחובות. — אבל בכל אופן לא אוכל ללכת... עלי לגמור „תקון" זה, ואחרי כן עלי להתחיל את נעליך, הלא אינך אוהב להביט לתוך השנים...

זילברמן. אם רק בנעלי הדבר תלוי, אז תוכל ללכת. הלא תדע, כי „אח" טוב אנכי. ובכן (מוציא כסף מחריטו) הבא שכר ונשתה יחד...

יונה. אנכי אינני שותה; אם כונתך בשבילי — אז לא נחוץ... (קם בעצלות ומתחיל להתיר את הסינר מעליו). האמינה לי, הנך מבטלני ממלאכתי...

זילברמן. אל תדבר הרבה. הנני „אח"... קח את הכסף! (מושיט לו מטבע אחת. יונה לוקח בלי חשק).

יונה. ואיזה שכר אקנה?

זילברמן. שכר שחור. שני בקבוקים קרים

יונה. עליך יהיה לחכות הרבה.

זילברמן. מדוע?...

יונה (פונה אל הדלת). זילברמן, בשלך הנני מאבד עת...

זילברמן. הלא תראה את רעיתך אהובתך...

יונה (באירוניה קלה). אולי תגמר פה את מלאכתי? (יוצא).

זילברמן (יושב על מקומו של יונה). לך ושוב... (דממה).

מרים (יוצאת החוצה, והיכף היא שבה).

מרים (בהתפרצות מעושה). נו—נו, אל נא תלגלג עלי. את החלטתי אשמור... מי היא „הונוס" שלך?...

יונה. עלמה, בת עירנו.

מרים (אל זילברמן). האמנם?...

זילברמן. לא, לא, לא...

מרים. ומאין תדע אותה?...

זילברמן. לא פה... ענין אחר — שם בארץ יון...

מרים. ומאין תדע אותה?..

זילברמן (קופץ ממקומו). אנכי אספר... אבל שכחתי, כי מפתח הבית בידי. אינני חפץ, שאבא ידע, כי אני מבקר במעונכם... כאשר יפתח את פיו — אז ישכח לסגור אותו. (יוצא במהירות). תיכף אשוב. (מרים מלוה אותו בעיניה דממת קלה).

יונה (כמו אל עצמו). לרצען הוא חפץ להיות. תכשיט יפה! (אל מרים): את קוצפת תמיד כשאני מדבר אליך... טוב אעשה, אם אחשה.

מרים (נבוכה קצת). דבר, דבר...

יונה. השתיקה יותר יפה.. למותר הוא להוכיח את השני, בשעה שאיננו שומע לך...

מרים. הלא יודעת אנכי כבר את כל תוכחותיך, וגם דברי דבורה כבר היו לי לזרא...

יונה. ובאמת, למה לך להטות אזן לדברינו, אם זרים אנו לך?...

מרים (בכעס). הן לא אוכל לגרשהו מן הבית, כשהוא בא הנה! הלא הוא נותן לך עבודה!...

יונה. עבודה לחוד, וזה — לחוד...

מרים. דבורה מטיפה לי מוסר, כאילו היא תסבול בעד התנהגותי. האסור לבוא בדברים אתו?... ואתה ולאה הנכם צדיקים...

יונה. מה דברת בחורף?...

מרים. מה שהיה, כבר נשכח — פתיה הייתי, ועתה חכמתי... חשבתי, כי העיקר הוא — לארוג איזה תריסר פוזמקאות יותר על המספר. בכל אופן — אינני רוצה, כי אחרים יכנסו לרשותי שלי.

יונה (במדבר במתינות). הנך ילדה — הרי לך דברי... מאין לך לדעת הכל? האמנם בזה שהיית כבר שנה או פחות בעיר קטנה?... אנכי כבר הספקתי לעבוד בצבא, והרבה ראיתי... אהבתי להתבונן אל הכל... הלא יש לי, תודה לאל, אשה, ואני אוהב אותה כמו את חיי... התביני... אין כל מחשבה זרה בדברי... גם אנשי-הצבא יש להם עסקים עם העלמות. העלמות היו באות בערב אל הקסרקטין... בפולין עבדתי. מה איכפת להם, לאנשי הצבא?... חיל — היום הוא כאן ומחר שם... באמת... נחוץ להשמר... נחוץ לחיות בחשבון... זאת חפצתי להגיד לך...

בבית מדברים על לבך. אני יודע זאת...למה לך לשמוע בקולם? הן לא הוריך המה... ולו היו הוריך, כי גם אז אין לך לשמוע בקולם, כמו שאני איני שומע בקול הורי... אנחנו אנשים צעירים... כמה שנותיך?...

מרים (בקול רפה). שמונה עשרה. אבל אחת היא לך...

זילברמן. הרואה את... אנשים צעירים כמונו... מי זה יוכל להפריענו לחיות כחפצנו?... הגידי, למה ככה שנית את טעמך? הלא שמחת, כי לא תהיי עוד בודדה. הזוכרת את?... (נושקה על מצחה). ואני — כמה אוהב אני אותך (הממה).

מרים. ובעוד שנה תאהבני?...

זילברמן. ולמה אעזבך?...

מרים. ובעוד שלש שנים?...

זילברמן. לא אבינך, מרים; מקיפה את אותי היום בשאלות כאלה אשר למורת רוח הן לי...

מרים (בשחוק קל). התאבה לישא אותי?...

זילברמן. ומדוע לא?... אחרי שאת מוצאת חן בעיני...אבא לא יחפץ לתת לי כסף — אין דבר... אדרבה; הלא יראה את מפני, שעשיר אני... (מאמצה אל חזהו). נו, הרואה את בעצמך, כי לא ידעת מה שאת מדברת...(מרים מתחילה בוכה). למה תבכי שוב?...

מרים. אבל אמי...

זילברמן. איזו אם?...הלא אמרת, שאמך מתה עוד לפני עשר שנה?..

מרים. אבל אני יראה את פניה מאד..

זילברמן (נבוך). איך זה?...

מרים (בקול רפה). אני רואה אותה בכל לילה בחלום... לא חפצתי לספר לאיש... זה עשר שנה מיום מותה. אנכי כמעט ששכחתי את תארה...היא היתה גוצה... כמה אהבה אותי!...כאשר מתה, בכיתי מאד, וגם אחרי כן — כמעט שתי שנה בכיתי... בלילות הייתי חושבת תמיד: מי יתן ותשוב אמי ותחיה... מאד מאד חפצתי לראות אותה בחלום, אבל אף פעם אחת לא באה...רק עתה מיום שהתודענו שנינו, היא באה בכל פעם...

זילברמן. למה לך לשים לב חלומות... אין זה אלא דברים בטלים...

מרים. האמינה לי, בורים, אנכי אקראך בשמך „בורים" — כי זה אינו חלום פשוט... (משתמטה מהוך זרועותיו). אנכי ארחץ את פני לבל יכירו כי בכיתי... (רוחצת את פניה).

זילברמן. כמדומני, שיונה ישוב תיכף...

מרים. יונה לא ישוב תיכף, אם סר אל אשתו; אבל דבורה יכלה בכל רגע להכנס. אבל שמע נא את החלום הראשון... בזכרי (תתנודד) קור יעבר בכל בשרי...

זילברמן. למה לך לספר?...

מרים. אדרבה, שמע... בעירנו, שם מאחורי העיר, עובר נהר — לי

זילברמן. אבל חכם אני. ראי־נא, איך סרב הבחור... בכה מכניסים את השוטה לתוך השק. הא־הא־הא! (דממה קטנה, מרים משקיעה את עיניה בכל, והיא מתעמקה במחשבותיה. זילברמן קם וגש אליה). מדוע בכה עצובה את? אינך חפצה גם להביט עלי... (הוא אוחז אותה בסנטרה). החולה את?...

מרים (בקול רפה). אינני חולה...

זילברמן. מה היה לך? (שב את דו על כתפה). הגידי, למה תחשי. (הכתונת נופלת מידו).

מרים (בקול רפה ובעיניים מורדות לארץ). עוד ביום הראשון חכיתי לשעת-הכשר כדי לדבר אתך... הרבה, הרבה יש לי לדבר אתך. אבל... (מתוך דמעות). אתה החשכת את ימי...

זילברמן (נבוך). אנכי... למה שנית את טעמך בימים האחרונים?... (מרים את ראשה). למה תבכי?...

מרים (בוכה). אבל אינני חפצה יותר... די לי... (משתמטת מידיו ויושבת על הדרגש. מכסה ראשה בכפות ידיה).

זילברמן (אחרי דממה קטנה). אבינך באמת — האת היא המדברת זאת? (בשחוק קל). אולי משטה את בי?... (מנסה להרים את ראשה). את משטה, מרים?...

מרים (מרימה ראשה). לא, לא... יותר אינני חפצה. אתה עכרת את חיי... הייתי תמיד שמחה בחלקי, ואתה... (דממה קטנה).

זילברמן (בקול רפה). מרים, מדוע את בכה?... מיום ראותי אותך בפעם הראשונה מצאת חן בעיני. הלא את בעצמך אמרת...

מרים (מפסיקה אותו). אני לא אמרתי דבר. (נשענת בראשה על ידה הימנית). מה הייתי יכולה להגיד... פתיה הייתי, לא הבינותי מאומה. אני חפצה להיות ישרה... אינני כיתר העלמות, היושבות על המכונה...

זילברמן (מציג את הדרגש אצלה ויושב). ראי־נא, אנכי צעיר, בריא, רענן, כמו שראית בחלומך... הלא בעצמך אמרת לי ככה... קשה לי להיות בלעדיך... אינני חס על כבודי, ואני הולך אל המרתף, אל שמעון הסנדלר... וזה רק בשבילך. הלא...

מרים (מוחה דמעה). אבל אני חושבת תמיד רק אחת: למה אני מתקרבת אליך?... גם פה בבית מוכיחים אותי תמיד על זה, והצדק אתם... אני עלמה עניה ופשוטה... מה תהיה אחרית הדבר, האמנם יכול אתה לאהוב אותי... ואני יתומה גלמודה... לא, אינני חפצה יותר...

זילברמן (מתבקר). כפתיה את מדברת... את בעצמך אינך מסוגלה לזאת... אבל למה לי לדבר הרבה, ואת טעית... את חוששת לזה, כי עשיר אני. ומה בכך?... מה תתן לי העשירות?... הלא רואה את, כי כאשר הפצתי להתודע אליך, לא הקפדתי מאומה... את מצאת חן בעיני... כמו שראיתיך, התביני?... השאלתי אף פעם למולדתך? מה לי העשירות?... (דממה קטנה). פה

זילברמן. הלא אחת אמרתי! (הוא נוטל אותה על זרועותיו ומתהלך אתה בחדר). הלא ילדה קטנה הנך עוד!...

מרים (בקול רפה). ואתה אוהב אותי מאד?...

זילברמן. ולמה תשאלי עוד הפעם?...

מרים (מכוננת מבטה אל עיניו). ואתה לא תעזבני?...

זילברמן. אך למה כל השאלות? החושבת את, כי ילד קטן אנכי... (דומיה).

מרים. אבל מדוע, בורים, אומרים, כי הרבה חלומות מתקימים?...

זילברמן. אף חלום אחד עוד לא נתקים...

מרים. ואם כן אין מה לירוא?... פני אמי היו נוראים...

זילברמן (ויושב אתה על הדרגש). חדלי מזה (דומיה). נו, למה בבית פתיה?...

מרים. אני חפצה שנית לבכות...לא אדע מדוע... איזו מחשבה רעה מקוססת את לבי. (דומיה קטנה). הזוכר אתה, בורים, את הערב הראשון?... אתה היית כה טוב... אנכי בושתי אז לפניך, כאשר באתי אל היער. ולמה הלכתי?... לא אדע בעצמי; איזה כה טוב משך אותי...מבלי משים סדרתי את הפוזמקאות, מבלי משים יצאתי את הבית. הלכתי, הלכתי — הכל היה מבלי משים... (דומיה קטנה). לבי ידפוק ככה... תיק—תק! תיק—תק! תיק—תק!... התכעס בורים, אם אשאלך דבר מה?

זילברמן. הלא תדעי, כי איש טוב אני...

מרים (מחרישה).

זילברמן. ולמה לא תשאלי?...

מרים (בקול רפה). האזינה איך יפעם הלב...תיק—תק...תיק—תק... תיק—תק...

זילברמן. שאלי...

מרים. כאשר תמצא לך..

זילברמן. מה אמצא?...

מרים. עלמה יותר יפה ועשירה?...

זילברמן. למה לי זאת, אם את מוצאת חן בעיני...

מרים. ומדוע פה בבית הכל אומרים?...

זילברמן. מה אומרים?

מרים. כי אתרחק ממך... אתה בן עשירים...אתה, הם אומרים, תביא עלי אסון...

זילברמן (נבוך ונרגש, מחבק אותה). ה—ה!... עתה מבין אנכי את הכל...

מרים. גם אתמול, כאשר הלכתי, הוכיחה אותי דבורה... יונה צוחק, — ואני מאמינה לפעמים... אתה יושב שם בסלון, ואני פה...כמה מתאוה אני לפעמים לראות אותך, ואיני יכולה...

גדול ביותר... ושם, על הדרך הנמשכת ליד הנהר, הולכים כל בני עירנו לטיל... שם הייתי מטילת בכל פעם עם רעותי. (תתנודד עוד פעם).

זילברמן. חדלי לספר...

מרים. למי אספר אם לא לפניך?... לדבורה או ללאה לא אוכל!... זה היה אחרי אשר טילנו שנינו ביער... בלילה הזה (היא נגשה ויושבה על מקומה הראשון). לא יכולתי לישון... לא סגרתי את עיני. ופתאום חולמת אני, כי אני מטילת בעירנו אצל הנהר... (חושבת רגע). סביבותי לא היה אף איש אחד... טילו אמנם אנשים רבים, אבל תיכף, כשהתקרבתי, נעלמו מעיני אחד אחד. אני מביטה על הנהר, ומראהו—איננו כמו בכל פעם... המים כה שחורים, כזפת... ואימה גדולה נפלה עלי... אנכי חפצתי לברוח, אבל לא יכולתי... לא יכולתי להזיז גם את כפות רגלי... חפצתי לצעוק, וקולי נחנק... לא ישמע... ופתאום — העצים והסוף אשר על שפת הנהר מתחילים להתרומם... מתרוממים... ואני מביטה... העצים אשר נצבו לנגדי—אי אפשר היה לראות כבר את צמרתם... וחבצלת-המים אשר נשקפה ממעל לחלקת המים גם כן החלה להתרומם לאט... לאט... עוד מעט — והיא גדלה כילד קטן... והנה היא בקומת איש. אני חפצה לנוס... לקרוא... ולא אוכל... (נושמת בכבדות). אני כפותה וצמודה אל מקומי... אני סגרתי, אמצתי היטב את עיני לבל אראה, אבל לשוא... אני רואה בעד אשמורותי... (בקול רפה וממושך). ופתאום והנה אמי... מופיעה מן החבצלת... מביטה אלי... מביטה... אבל אינה מדברת מאומה... על פי הכתם השחור אשר על פניה הכרתיה... על פניה היה כתם שחור כגודל קופיקה... מבטה היה כל כך חד... כל כך חודר... היא לא דברה מאומה... לא רמזה... לא הניעה אף באבר אחד, אבל אפשר היה להבין את אשר בלבבה... אנכי הרגשתי זאת היטב... היא הוכיחה אותי על התנהגותי... מבטה חדר אל לבי... הרגשתי כי יודעת היא מה שבתוכו... חפצתי לבקש ממנה סליחה על התנהגותי... פתאום אני שומעת את קול שמעון המעיר אותי... „מרים, קומי! מרים קומי"!...

זילברמן (מוחא כף). חא-חא-חא; צחוק עשתה לי בחלומה! חא-חא... חלום נפלא! העצים הולכים וגדלים, הכל גדל, וגם את גדלת אז? מה חפצתי לראות אותך אז — כעוג מלך-הבשן היית בודאי!... פתיה!... כאשר מניחים מתוך שינה את היד על החזה, אז נדמה, כי גנבים, שודדים, גזלנים באים... השמעתם שטות?... שומע אני: „אמי" — היא אומרת... „איזו אם"? — אני חושב...

מרים. ומדוע לא ראיתי בחלומי גזלנים או זאבים?... דוקה אמי באה אלי... זה לא לחנם...

זילברמן (בהתעוררות על-זר). הבל... שאלי אותי, מה חלמתי הלילה? איני זוכר. בבוקר — פיו... והחלום איננו!

מרים (נושקת לו בזהירות על מצחו). אם כן איפא, אין מה לירוא את החלומות?...

זילברמן (נוקב במרצע חתיכת עור). אהיה. (נשמע קול כדברים מן המעלות, דבורה ואחריה יונה באים).

יונה (מעמיד על השלחן את בקבוקי השכר). אותי טוב לשלוח להביא את „מלאך — המות"... בזה שאחרתי אשמה אשתי כי עכבה אותי...

זילברמן. ואנכי למדתי את מלאכת הרצענים, והעלמה הזאת ספרה לי את חלומותיה... (אל יונה). הא לך את מקומך. (קם). מה השכר הזה? (הופך בקבוק אחד ומסתכל בו) — שכר טוב!

דבורה. מרה׳לי, הגישי כוס.

זילברמן. כוסות אחדות תני. כלכם תשתו.

דבורה. תודה... אין אני שותה שכר כל עיקר.

מרים. אנכי לא אבין כיצד שותים שכר. הלא הוא מר כלענה (מגישה כוסות).

זילברמן. את הנשים לא אדבר. שתה, יונה! (שותה בעצמו). נו, יונה!

יונה. אה, טוב לשתות שכר אחרי סעודה שמנה; אבל אחרי תפוחי אדמה — המים יותר מבריאים.

זילברמן. איך לא תבוש — הלא עבדת בצבא!

דבורה (אל יונה). שתה, למה תסרב?

זילברמן. הרבה לא אדבר אתו. אריק את הבקבוק אל תוך צוארונו...

יונה (שותה). שכר טוב... (מעוות פניו). כשעבדתי בצבא שתיתי תמיד.

זילברמן (אל יונה). ותו לא?...

יונה. יותר לא אחפץ.

זילברמן. אם כן אפוא, את הבקבוק השני הטמינו ותשתו אחרי אכלכם בשר. גם אני לא אשתה עוד. (בעד החלון נשמע קול הילדים).

קול ילד. אמא, תני חתיכת לחם!

דבורה. בואו הביתה ותאכלו.

קול ילד. חפצים אנו להיות בחוץ.

דבורה (מוציאה לחם מן הארון ומושיטה להם דרך החלון).

זילברמן. ואם כן אפוא, מחר יהיו הנעלים מוכנים?

יונה. אי, אדוני, אינך עומד בדבורך!...

זילברמן. נו, יהיה כדבריך! אחכה עד מחרתים. (פונה ללכת). שלום!

דבורה. ומה נעשה בהשכר?...

זילברמן. תשתו. (יוצא). הבקבוקים שיכים לך, יונה. (הומיה).

יונה (אל מרים). הרואה את, מרים, כי איש טוב הנני... (הוא מתחיל לעבוד את עבודתו).

מרים. במה?

יונה. בזה שהלכתי...

מרים. ואיזו טובה עשית לי בזה?

זילברמן. הלא אמרתי לך כבר, כי עליך לצאת מפה...

מרים. הם שואלים בכל פעם, מאין הפרוטה כבה מצויה בכיסי?...

זילברמן. צריך לשים היום קץ לכל אלה. (מוציא חריט ארוג מכיסו ומוציא ממנו מטבעות-זהב אחדות). הא לך כסף, והיום תצאי מפה...

מרים. ומה אמר להם, כאשר ישאלוני, למה אני יוצאת...

זילברמן. צחוק, בנאמנות!...איזו רשות יש להם לחיות לך דעתם? מה המה לך?!

מרים. אבל דבורה היא אשה טובה וישרה עד מאד. את פניה אני נושאת תמיד, כאשר היא מדברת...

זילברמן. ואם היא טובה — בכל זאת זרה היא לך...

מרים. גם היום בערב הדבר, כאשר יודע לה, שישבת היום פה...

זילברמן. לא! באופן כזה עלי לחדול להראות אתך (מושיט לה את הכסף). קחי את הכסף... עשרים הרובלים די יהיה לך לעת-עתה ואת הפוזמקות זרוק הלאה..

מרים (לוקחת בזהירות). סך כסף כזה למה הוא לי?...

זילברמן. לכל הוצאותך... כל הוצאותיך עלי!...

מרים (נגשת אליו ונושקתו). כמה טוב אתה לי!... (נרתעה לאחוריה). כמדומני, שהולכים... שבה אתה על מקומך ועשה שם דבר מה.. נסה לתפור. (הוא יושב אל שלחן-העבודה). כמדומני, שדבורה הולכת. (דממה, מקשיבים).

זילברמן. אין איש...

מרים. ובכל זאת דרושה איזה אמתלא ליציאתי...

זילברמן. כל אמתלה אינה דרושה... לשוא נבהלנו — אין איש (פותח את זרועותיו) בואי הנה, פתיה קטנה.

מרים (בצחוק ילדותי). די, די! עוד מעט ויבואו... אינני חפצה כי ידעו.. אני מרגישה כי הצדק אתך. אין להם להתערב במה שאני עושה. אבל טבע הוא בכה; לא אוכל להגיד להם... (דומיה קטנה. שרה).

הָה, יתו־מָה, הָה, בו־דֵ־דָ־ה.

אֲנִי מִ־בֶ־טֶן וּ־מִ־לֵ־דָ ה...

זילברמן (בשחוק). אם את יראה לגשת אלי, אז אטריח את עצמי אליך.. (נושקה). תמיד את שרה את השיר הזה — איפה שמעת אותו?

מרים. שמעתיו... אבל שוב למקומך — עניה עורת שרה אותו... הוא לוקח פשוט את לבבי... גם אני יתומה אמללה. (מעמקת במחשבותיה).

זילברמן (מביט בחלון). הנה הם הולכים כלם! אם כן, מרה'לי נמהר נדבר את דברינו: היום את יוצאת... תקח לך דירה... איזו עליה... אל תחוסי על הכסף — התשמעי?

מרים (במהירות). אבל התהיה היום ביער?...היה לי מה לדבר אתך, שכחתי... התהיה? (עוזבת).

יונה. בואי, ואברכך בטרם לכתך.

בורה (אל יונה בכעס). חדל לך! (אל מרים). מה היה לך? (אוחזתה בשרולה). לאן תרוצי בעינים דומעות?...

יונה. להתאונן לפני זילברמן...

מרים (בקול רם). הרפו ממני, הרפו ממני... (משתמטה מידי דבורה). תנו לי לעזוב את מרתפכם!... צר לי פה המקום... לחיות אני חפצה, ואתם אינכם נותנים... מה אתם לי? זרים... (יוצאת במהירות. דבורה ויונה מביטים אחריה).

יונה (כנואש). הא-הא! לחיות היא חפצה... אבל איך ובמה?...

המסך.

(סוף יבוא).

יונה (אל דבורה). חבל, שמרים איננה בתך...

דבורה (בשחוק קל) וכי מה?...

מרים (בתלונה). הוא כבר התחיל לדרוש!...

יונה. כי אז היה לך חתן עשיר ויפה...

מרים (יורקת בכעס). טפו!...

דבורה. חדל, יונה...

יונה. ולמה תכעסי ככה? הסי, חתלתלי! אם תשלמי לי דמי־שדכנות ביאות, אז זילברמן יהיה שלך (אל דבורה). הביטי — היא צוחקת!...

מרים (כורישה).

יונה (מסתכל בפניה). את בוכה על כי הלך?...

דבורה (לוקחת את בקבוק השכר). יונה, בממותא ממך, חדל... אציג את השכר מתחת למעלות ויצטנן. (יוצאת).

יונה (מתלוצץ). אבל אני מבטיחך להמציאהו לידך — חדלי לבכות...

מרים (גועה בבכי). מה אתה חפץ ממני?! מה אתה לי? — איש זר!...

יונה. שא... שא... שא...

מרים. אינני ילדה... בעד המעון אני משלמת... אין לכם הרשות להכנס אל תוך רשותי... התלוצץ לך, כפי חפצך — אבל לא עלי!...

דבורה (שבה בנפזון הביתה). מה זה היה פה? למה תבכי?... (אל יונה). אתה, בנאמנות, אינך יודע מה שהנך עושה... הוא מדבר, והיא — בוכה בילדה!...

יונה. אינני מתלוצץ כל עיקר — אני חפץ, פשוט, לקבל דמי־שדכנות. (אל מרים). הלא בעצמך אמרת לי פעם, כי בכל נפשך היית מתרצית להנשא לו...

דבורה (אל יונה). אבל למה לך לתקן את המעות של אחרים? ילך לו כל איש בדרכו! אנכי דברתי פעם אחת, וחדלתי.

מרים. מוטב היה, אילו לא החילות לדבר כלל...

דבורה. את מדברת כילדה קטנה. חושבת את, כי כזרה הנך פה בבית. האמיני לי, כי אחת היא לי — כמו עם ה„רובל", שאני מקבלת ממך, כך בלי „הרובל". לכל אדם נחוץ מדריך...

מרים. לי לא נחוץ כל מדריך...

יונה (בצחוק). את חותנתי, טועה: את חושבת אותה לילדה קטנה והיא — זה כחמש שנים שהיא רוצה בחתן... הלא אנכי אינני רע מטבעי... אמצא לך... הוא יהיה... (נושק את קצות אצבעותיו).

דבורה (בצחוק על יונה). הלא אמרתי לך, כי תחדל...

מרים (משליכה את הכתונת ושמה במהירות מטפחת על ראשה).

יונה. ראו נא, היא בורחת. בואי, ואעבירך בדרך קרובה — דרך החלון!...

דבורה (משתוממה). לאן תמהרי, מרים?

שמעון (מושך בכתפיו). הא-שתא חורף!... נו-נו... הקור לא יחדל אף ליום אחד. אשתקד, זכורני, לא היה אף סימן של שלג ביום הפורים. (אחרי דומיה קצרה). בשנה שעברה היו לי רובלים אחדים מוכנים להוצאות הפסח, גם דמי דירה בעד הרבע כבר סלקתי.

דבורה. שכחת, כי מלבד זאת השאת בשנה שעברה את הנפשות האלה (מראה על יונה ולאה).

יונה. כדאי היה...

דבורה. הלא בעצמך חפצת; קשה היה לך לחכות עד אחרי הפורים..

לאה. ולמה נזדרז כבה — לא אדע; ממש — עורו בער עליו.. מה מני הלך — אילו הייתי עוד בתולה?

יונה. יראתי, לבלי תתחרטי... תמצאי לך בחור נאה ממני, ולי — תראי את הדלת...

יונה. בודאי...

לאה. בחורים רבים, גבורים יותר גדולים ממך, היו נתלים בצוארי, ואני...

יונה (בצחוק). ובאמת, מדוע לא נשאת להם?...

לאה. יען כי אהבתי אותך; לולא נתרצית לי, כי אז אולי מתי.

יונה (פונה אל דבורה). היא צוחקת, ואני אספר תיכף את אשר הגידה לי פעם אחת בהיותנו לבדנו בבית...

לאה (נותנת עיניה ביונה). מתי?...

יונה (קורץ בעיניו). אז, כאשר יצא משה את ביתנו...

לאה מניעה ראש). אינני זוכרת מאומה; פתיה לא הייתי מעולם.

יונה. אם כן אגיד ותזכרי...

לאה. נו-נו, דום! (אל שמעון). אבא, סתום נא „שם" את פיו...

שמעון (בשחוק קל). אינני יכול גם לשמוע את אולתכם; בראשי מנקרת מחשבה יותר נכבדה.

דבורה. אל לכם להתביש איש בפני אשתו; שניכם יצאתם אז מדעתכם... לא הוניתם איש את אשתו.

לאה. הוא הונה אותי.

יונה. עתה מוכרח אני לספר את הכל...

לאה. נו, הצדק אתך, דום לך, דום...

דבורה (בפנים מפיקים רצון). מה לך עוד — אם יש לך בן נחמד כזה.

לאה. יכולה אני למחול ליונה על הטובה הזאת — כאב־בטן קודם-לכן, וכאב־ראש אחרי כן (דומיה קטנה).

שמעון. במזלו של הילד יושיעך ה'.

לאה. בודאי; מאושר אתה במזלם של בניך...

מערכה שלישית.

תענית אסתר בערב. שמעון ויונה יושבים אל השלחן, ולמולם יושבת לאה יפעוט בזרועותיה. כלם לועסים דבר מה. דבורה מכינה דג מלוח. על הספסל אצל התנור ישנים שני ילדים, האחד לצד אביו.

לאה (תולצה שד לפעוט). אמא, אולי יש עוד כוס סיכריה?... הוא מוצץ פשוט את דמי. השדים ריקות...

דבורה (מסתכלת בסיר). אפשר שיהיה עוד כוס אחת, אבל בלי חלב; אנכי לא מהלתי את כל הסיכריה בחלב.

לאה. אם כן תני ואשתה כמו שהוא...

דבורה. הלא תוכלי להשכיבהו — הוא שתה, בלי עין-הרע.

יונה. אבל אנכי לא אבין למה לה להתענות כל עיקר, בשעה שהיא מיניקה ילד?

דבורה. גם אני מתחרטת על אשר התעניתי. מתענים אנחנו כל השנה.

שמעון. עלי אינה קשה התענית; דבר גדול — לבלתי אכול ביום חורף...

לאה. אבל אתה, אבא, עוד לא נסית להיניק ילד... דומה, כאלו נתרוקן החזה...

יונה. ה„חכמה" עוד מדברת! היא חושבת, כי אלהים שם את לבו אל העני ותעניותיו.

דבורה (מגישה דג מלוח אל השלחן) מזל ביש... מוטב שלא להולד במזל בזה... אך פתיות הן האמות המבכות את ילדיהן במותן.

שמעון. הלא ערב פורים היום והם התחילו לפטפט דברים שאין להם שחר.

דבורה. ובכן?

שמעון. לכי לקנות קמח. צריך לאפות דבר-מה.

לאה. תני לי, אמא, את הסיכריה — לא אוכל לקום: הילד נרדם על זרועותי.

דבורה. אכלי, אכלי, ואחר תשתי; אני חושבת לבלי אפות חלות כל עיקר. אקנה אפויות: ראשית אין לי כח להתעסק באפית חלות, ושנית — אין עצים...

שמעון (יורק בכעס). טפו!...

לאה (משתוממת). מה את מדברו;... התדעי זאת אל נכון? אמללה. לבה נבא לה אחרית כזאת... איך היא יכולה לעבוד במצב כזה?... (יונה קם ומתהלך הנה והנה, תפוש במחשבותיו).

דבורה. הלא הגדתי לך, כי קשה היה להציל מפיה דבר מה. (הדמעות שמות מחנק לגרונה). אינני יודעת, מדוע זה נשארה הילדה הזאת חתומה בלבבי בכל לבי חפצתי, כי תשאר בביתי. לבי נבא לי כי כן יהיה... לבי דאב, כאשר ראיתיה יושבת כפופה על המכונה עד חצות הלילה...

לאה. תמימה היתה בעת הראשונה... הזוכרים אתם את פניה, בעת אשר נכנסה אלינו בפעם הראשונה?

יונה (מדבר מבלי הסב פניו אל המסובין). ואנכי ידעתי מראש, כי ככה יהיה... את תמימותה ויפיה יחד יראתי...

לאה. איך זה ידעת זאת מתחלה?...

יונה (נשאר באמצע החדר ופניו אל המסובין). ידעתי זאת מראש... יען כי הרבה חזיתי כאלה בחיי... אינכם יודעים, מה היא עיר גדולה... כדי להלחם אתה נחוץ להיות חצוף ועז-פנים מבטן ומלדה... אה-אה! ראיתי את אחרית אלה, הבאות להיות ברשות עצמן...

לאה. ומה יכלה לעשות אחרת, אם נשארה יתומה באין אב ואם?

ונה. צריכה היתה להיות למשרתת שם בעירה.

דבורה. כאשר מתה עליה אמה, עליה היה לקחת חבל ולהתלות...

יונה (אל לאה). הלא ספרתי לך כבר את הנעשה בערים הגדולות שבפולין, מקום אנשי צבא נמצאים... העלמות בעצמן אשמות אם אחרית רעה תבוא עליהן... איש-צבא — היום הוא כאן ומחר איננו. מתגולל בהקסרקטין... אדרבה, צר לו לחיות בודד... את הראש צריך לאחוז בידים... אבל עליה באמת לבי דוי.

דבורה. מצדנו נחוץ היה לגרש אותו... כמה פעמים דברתי אליה!

יונה. כמה פעמים דברתי אנכי אליה!... (בהתרגשות) הידעתם, כי פעם אחת כבר עלה על דעתי לקחת מקל ולגרש אותו מן הבית... למה לא רוצצתי את מחו... אנכי לא ספרתי לכם, כי המנוול הזה פנה אלי פעם אחת עוד לפני חתונתנו, כי אעזור לו להתקרב אליה...

לאה. כפי הנראה, קבלה מידו כסף בכל פעם בעודנה בביתנו. הזוכרים אתם, כי בעת האחרונה חדלה לעבוד, והפרוטה היתה תמיד מצויה בכיסה...

שמעון. אך כל זה למה?... מה לכם ולה? איזו שייכות ביניכם ובינה — ובפרט עתה? היא גרה בביתי... שלמה — והלכה לה, ואין לי עתה כל עסק עמדה... המטה שהציעה — בה תישן!

לאה. יודעת אנכי מכבר, כי דברים כאלה לא יעסיקו את מחך

שמעון. אינני חפץ לדבר על דבר הפרוצות!

דבורה. ומה תחשבי?... נולדו בנים, נתוספו פיות, ובכל זאת לא גוענו ברעב...

יונה. העיקר הוא אצלכם — אם אין גועים ברעב; הן מלבד תפוחי-האדמה, דורש הלב עוד איזה דבר.

שמעון. מה, למשל?...

יונה. הרבה.

שמעון. אלה דברים שאין להם שעור. אם רק תתחיל לבקש מותרות, אז לא תאמר די לעולם.

לאה. הראיתם „מותרות"?... לאכול, לשבע ולהסיק את התנור, כי יהיה חם בבית...

יונה. לחותני יש תודה לאל, קיבה טובה, איננו ירא מפני הקור. ומה לו עוד?... (דומיה).

לאה (נושאת את הילד אל העריסה). טוב היה אילו ישן הלילה... אוצר נחמד!... (דומיה). מעולם לא חשבתי, כי ככה אהב את ילדי... (דומיה).

דבורה. מצאו במי פגשתי היום?... כמעט ששכחתי, ולא ספרתי לכם.

לאה. במי?

יונה. במרים?...

דבורה. כן! פגשתיה היום. כל שונאי־ציון והחורשים עלי רעה יהיו כמותה...

שמעון (כמתעורר). וכי מה היה לה, להמרשעת?

לאה. ולמה זה תכנה אותה בשם „מרשעת"?

שמעון. על כי מרשעת היא, קדשה!... (פונה עורף).

לאה. למה לא תבוא הנה? מה היא עושה והיכן היא?

יונה. הלא הוא עזבה עוד לפני חצי שנה (דומיה קטנה). ומה תעשה כעת?

דבורה. אנכי לא דברתי אתה הרבה, כפי הנראה, עוד תארוג את הפוזמקאות. אבל לו ראיתם אותה... (בעיני דבורה נראות דמעות). פניה שפו והוריקו...

לאה. כמה היתה יפה, רעננה!...

שמעון (מתמרמר). למה תשימו אל לבכם... מי אשם בזה?... היא מקבלת עתה את שכרה! דברו אליה... (דבורה מפסיקתו ומושכה הלאה את דבריה מבלי שים אליו לב).

דבורה (בקול רועד). היא אמרה, כי יוכל היות שתבוא אלינו בערב... היא לא יכלה לדבר אתי, עטופה היתה במטפחת עבה, היא החלה תיכף לבכות, בשראתה אותי...

לאה. ומדוע לא באה במשך כל העת?

דבורה. כמעט שנפלה על צוארי... (בקול רפה). כפי שנוכחתי מדבריה מפניה, היא הרה...

יונה. ומה יהיה — התשוב לבתוליה?

דבורה (אל יונה). ומדוע לא תאכל? (קול צעדים מאחורי הדלת. נשמע איזה קול רועד ויד ממששת בדלת).

הקול. פתחו את הדלת! הצילו... (כלם נבהלים. לאה ושמעון מניחים את כפותיהם ומביטים אל הדלת. יונה נשאר רגע עומד באמצע החדר נבהל, דבורה משליכה את הכף מידה ורצה לפתוח את הדלת).

דבורה. הנה היא!... אמרתי... (היא פותחת את הדלת, הביתה נדחפת מרים, פניה אדומים, עיניה נוזלות דמעה, בגדיה לא-רעים, על ראשה מטפחת שהורדה, נופלת על צוארי דבורה).

מרים (בקול כבוש והרד). דבורה, מלאך-מושיעי! אנא, הצילי אותי הצילי!...

לאה (נגשת). מה לך?...

דבורה (מנסה להשתחרר מזרועותיה). אבל מרים, הגידי — מה לך?...

מרים (מסתירה ראשה בחזה דבורה). אמללה אנכי, הצילני, דבורה יקרה... הנני גו—עה...

דבורה. בשם אלהים, מה היה פה?

יונה (נבהל). אך למה נשארתם אצל הדלת? (הילדים מתעוררים על יד התנור. פוקחים עיניהם ומביטים משתאים).

מרים (מתעותה לשמע קול יונה). הושיעו, אנשים טובים... הכוני פה בבית זילברמן. הלכתי... (קולה נפסק).

דבורה (מוליכתה אל השלחן). שבי פה... רבונו של עולם! מה היה פה? מי הכך, איפה היית...

מרים (אוחזת בהיד דבורה). פה עמדי, חמדתי!...

יונה (מתרגש). מי הכך? הגידי, מרים, מי זה הכך? זילברמן? הא? מי — זילברמן? אלך... ארוצץ את גלגלתו!... (מחפש דבר מה). איה מקלי?!...

לאה (תופשת אותו בידיו). יונה! אל תהין! יונה, במטותא ממך, אל תלך... עוד יאסרוך...

יונה (מנסה להשתחרר). איך זה לא אתנקם?... בעד נבלה כזאת — אה?...

מרים (מתחננה בקול רפה). יונה, חדל... אל תלך... למה... הוי רשעים... (נאנחה).

דבורה (אל מרים). אבל מי, הגידי, הכך?

שמעון (אל יונה). אל תלך פן תוקח לבית־הסהר... תאבד שם בבית...

מרים. הוי! הם השליכו אותי מן המעלות... (בוכה).

יונה. מי השליך?... הממזר? הא? אך למה לא אתנקם בו?!...

מרים. (נוגעת פתאום בערפה). הוי, הוי! ערפי, ערפי... סלחי לי, דבורה, אני... ערפי...

לאה. האם פרוצה היא, אם נמצא איזה נבל אשר הוריד אותה שאולה?
שמעון. ומי אשם בזה, אם שמעה בקולו?
דבורה. חדלי, בתי, לדבר אתו. השמעת מימיך, כי הוא ישים לבו אל מצבו של השני?
יונה (בשחוק רעל). כשתלד בן, אז נכבד את חותני בסנדקאות...
שמעון (יורק בכעס). טפו!... (קם מאצל השלחן ונגש אל התנור).
לאה. זוכרת אנכי היטב את הימים אשר החילותי לעבוד בבתי זרים. לעולם לא אשכח... ואבא עוד יכול לכנות את מרים בשם „פרוצה", כאלו היא אשמה... די היה לי לשכוח רגע מי אני, — ואז יכולתי ליפול אל תוך הפחת... כמה פעמים נסו הבריות היפות להתקרב אלי... הבטיחו לי הרים וגבעות... טוב, כי אנכי יכולתי לשלוט ברוחי... אבל לאו כל אדם מסוגל לזה... רבות נופלות אל הפח. וככה קרה גם למרים (דממה).
דבורה. ומה הפסיד הוא?... מלא את תאותו — ודי!
לאה. היא חשבה, כי הוא יקח אותה בודאי לאשה.
יונה. האמיני לי, כי הוא כבר שכח אותה; בודאי יש לו כבר איזו אמללה אחרת... (דממה קטנה).
דבורה. גשו אל השלחן! הלא יש עוד תבשיל אחד, אשר שכחתם אותו לגמרי.
שמעון. איזה תבשיל?
דבורה. אורז עם אבק סוכר. האגיש תיכף, או תאכלו אחרי כן?
יונה. לדידי — תוכלי לבלי להגיש כלל. די, לא אכל עוד.
לאה. גם אנכי לא אכל עוד.
דבורה. ומדוע?
לאה. לא אוכל לאכול עוד. (דומיה, כל אחד מביט לעבר אחר. דבורה שופכת את האורז אל הקערה, מפזרה עליו מעט אבק-סוכר ונושאה אל השלחן. שמעון מלוה אותה).
דבורה. לכו ואכלו, ילדים. הלא התעניתם היום. (שמעון מתחיל לאכול),
יונה, לאה, מה זה היה לכם?... לכשנרצה נאמר כדבר אביכם... היא אשמה...
שמעון (נאנח). מהום—הום—הום...
יונה (תוחב את הכף באורז). איש פשוט אנכי, לא למדתי — רצען פשוט... עבדתי בצבא, שם התרועעתי עם ה„מושיק" - ובכל זאת, לשמוע דברים כאלה הנני מתעוות... (בהתרגשות) הי נפשי (משליך את הכף). — אילו נתנו לי, כי עתה תחבתי לו סכין בחזהו... (קם ממקומו). הנשמע כדבר הזה? ילדה בודדה, יתומה... מבלי אב ואם... באה הנה לעבוד, להשתכר בפת-לחם... והנה בא איזה שד משחת ומקפד את חייה... הלא צריך להולד בלי נשמה!... (דומיה. לאה, דבורה ושמעון אוכלים בלי-חשק).
דבורה. ולו הגישו את הדבר למשפט?

(מופיעה). אמלל הוא האיש הנופל לבין צפרניהם. (פורשת ידיה). גזלנים... אנשים בלי לב. (מאחורי הדלת נשמע קול דבוסיה מנסר). דבוסיה הולכת... (דבוסיה באה).

דבוסיה (אשה עבה כבת ששים עטופה מטפחת חורף, רק עיניה והטמה נראים). אוי לה לאמה בקבר!... (נושקת את המזוזה, נופחת אל תוך כפות ידיה).

לאה. חדלי לך, דבוסיה, לדבר עתה. (מן החדר בוקעות גניחות).

דבוסיה (משליכה את מטפחתה). השד לא יקחנה. צדקניות, נשים כשרות, מתות בשעת לדתן... ואלה דומות לכלבות, הן דומות... היום יולדות, ומחר...

לאה. דבוסיה!... חדלי הפעם לדבר, אך הפעם...

דבוסיה (עומדת בפתח החדר). נו, מרה'לי, הבטן תכאב היטב? והמפרקת עודנה שלמה?... (אל לאה). ומים הציגו בתנור?

לאה (חובקת את דבוסיה). אולי צדקת, אבל הפעם — חדלי...

דבוסיה (בכעס). איזה „אבל"!... להמית אותן באחת יחד עם בניהן... לרחם עליהן אסור! הישמע כדבר הזה? — ילדה בלי אב ובלי אם, קבצנית — הולכת בדרכים כאלה! אוי להם לאבות בעולם הזה ואבוי להם בעולם הבא!... למה היה עלי לבוא הנה?... גם בלעדי... (מן החדר מתפרצת גניחה איומה). נחוץ לאמר תהלים ולקרוא „יהי־רצון" בשביל היולדת...

מרים (בקול נורא). דבורה־לה, לאה! אנא, חוסנה עלי ותנה לי למות!... חוסי עלי, אמ-מי... אין לי מאומה פה... תנו לי למות! (הקול הולך ורפה). אה, אמ-מי ה-טו-בה... אמ-מי...

דבוסיה (מניעה בידה). לא תמותי... נשים צדקניות מתות... יולדות בשרות מתות בשלך, ואת... (מעבר למחיצה נשמעת בכיה ממושכה).

המסך*).

שמעון. צריך לקרוא לחובש!...

לאה (אל יונה). שבה פה... (מוליכה אותו אל הכסא). יאסרוך! בודאי יאסרוך...

מרים. הה, ערפי... הצילי, דבו-רה!... (משתמטת ויושבת לארץ)...

דבורה (נבהלת). אה... היא כורעת ללדת!... מה לעשות?...

לאה (נגשת ותומכה את מרים בזרועותיה).

מרים. גועה אני... סלחו... לי...

דבורה (אל לאה). מהרי, לאה, הציעי שם את מטתי ונשכיבנה!

לאה. את מטתי אני אתן לה! (ממהרה אל חדרה).

מרים. לא! אין צורך לי בכל מטה... תני לי למות... למה לי חיים?...

(שמעון יוצא את הבית).

דבורה. בא, יונה בני, ונוליכנה אל חדרך.

לאה (יוצאת מהחדר). כבר הצעתי! (אוחזת את מרים בזהירות תחת אצילות ידיה, דבורה עוזרת לה להרים אותה). קומי ותבואי אל מטתו...

דבורה. בואי, במטה תשכבי...

מרים. לקבר הובילוני!... חיים אל הקבר הובילוני... (הן מוליכות אותה).

דבורה. אין איש חורש עליך רעה... שונאי ציון יגיעו למעמדך. (נכנסות אל החדר). ככה, ככה... שבי על המטה. הסירי, לאה, את המטפחת מעל ראשה. קחי עוד כר אחד ממטתו.

יונה (ממהר אל מטת דבורה). הרי אני נותן כר!...

דבורה (יוצאת). הרגעי, בתי, טוב כי באת הנה. לא נתן לך ליפול... לא נתן לנגוע בך לרעה... (אל יונה). לך, בני, וקרא לדבוסיה, אשה באה בימים... מהר... (יונה ממהר לצאת). השגיחי, לאה, כי תשכב שם בלי נוע...

מרים (קולה נשמע מעבר למחיצה). חוסו נא, אל תקראו לדבוסיה... רעל הביאו לי... למה לי חיים? (דומיה קצרה). חוסי נא, אמי, על בתך האמללה! קחיני נא אליך...

דבורה (יוצקת מים אל הסיר). הרגעי שם; הנני נגשת... אחם מים... חדלי, בתי... מה לעשות?... הכל יעבור. חדלי, הרגעי... בודאי... לבנו היה תמיד טוב עליך... אשמה את... דברתי אליך... התחרטתי אז בעצמי... טובתך הלא דרשתי... מי ידע כי הדבר יגיע לידי כך... חדלי... הכל ילך בשורה... (בכיות מרים מפסיקות את דבריה).

מרים. לא שמעתי 'אמי, בקולך... לא שמעתי... בחלום הלילה יסרתיני, ואני...

לאה. למה תבכי ככה?... הלא אצלנו את...

מרים. מה תדברי... אסוני כל כך גדול...

דבורה. ברותחים היה עלי לדונו... קיתון של שופכין להפוך על ראשו בשעה שבא אל ביתי... (נגשת אל המחיצה). כמה הפצרתי בך... הפצרתי...

לאה. אל נא, אמא! חדלי להטיף מוסר... אינני יודעת מי האשם'

מ ר י ם. (מניעה ראשה). אבל שמעוני איני רוצה... יש לי להגיד לכן דבר מה...

נ ט ל ק ה. צקי, צקי!

מ ר י ם. אבל...

ג ר ו נ ה. בלי כל תירוץ...

מ ר י ם. עלי לשוב אל גברתי... בלאו הכי אחרתי...

ג ר ו נ ה. ואנחנו לא נתן לך ללכת היום הביתה; אצלנו תליני (איש דופק בדלת).

נ ט ל ק ה (מבלי הסב את פניה). מי שם? (מתרפקים).

ג ר ו נ ה. מי שם?!...

ק ו ל א י ש (מאחורי הדלת). פתחנה לי!

ג ר ו נ ה ו נ ט ל ק ה. (יחד) היום לא.. היום איננו יכולות לקבל אורחים... (דומיה קטנה).

נ ט ל ק ה. צריך היה לפתוח.

ג ר ו נ ה. ילך לעזאזל!

נ ט ל ק ה. אולי היה זה איזה אדון נכבד...

ג ר ו נ ה. ילך לעזאזל!... חג לי היום — התביני! כך. בלי כל טעם, — חג... עוד החורף גדול... עוד יספיק לך, עד אשר יהיה לך לזרא... (גומעת גמיעה קטנה, קמה ולוקחת את מרים תחת בית השחי). בואי, מרה'לי! הבה ונצא במחולות...

מ ר י ם. עלי ללכת.

ג ר ו נ ה. שכחי!...

מ ר י ם. אינך יודעת את גברתי.

ג ר ו נ ה. אני יודעת אותן היטב... זה יותר מארבע שנים, שאני יודעת אותן. לא הייתי פתיה כמוך... אם תרשי להן, אז יפשטו את עורך מעליך; אלף אורחים בכל לילה... אנכי לא התנהגתי כמוך. (מציגה את הכוס). מה ששייך לי — אמרתי לה — יהיה... ואת אשר לך — לך... ואם לאו — אמרתי לה — לכי בעצמך אל החדר!... אותי היו יראות. (בהתלהבות). מרים! היום את ישנה פה... (מתופפת באצבעה על הזר). אנכי אלמדך איך לחיות...

נ ט ל ק ה. ואנכי הייתי אומרת לה: (מרימה את אגרופה). אנכי א ר ו צ ץ את שניך, כלבה! והיא — אפילו מלה...

ג ר ו נ ה. את חושבת, כי שפחה הנך שם? לא! עשרים פעם — „לא", היא השפחה! אנכי הייתי תמיד התקיפה... כל האורחים היו תמיד „כפרתי". (בגאון). תמיד שאלו: „גרונדל פאן"? הארץ רעדה תחתי. (מתבוננת בראי קטן, אשר על הכותל). לא כן הייתי לפני ארבע שנים... וגם לפני שנתים. (צובטת את לחייה). לחיים! אנכי אשתה היום עד... (לוקחת את הכוס). לחיים... (שותה), אם כן — תליני פה הלילה?

מערכה רביעית.

בחדרן של גרונה ונטלקה.

בית בקצה העיר, עליה לא קטנה ביותר, אך התקרה נמוכה. באמצע החדר שלחן עגול מכוסה מפה דקה וסביבותיו ארבעה כסאות. בצד ימין מהמבוא עומדת מטה ועליה פרוש סדין לבן; מנגדה — עוד מטה אחת בלתי מוצעת. אצל הדלת על הדרגש עומד כד מים לבן ועל הרצפה קערת־מחבת לבנה, אל הקירות מודבקות פה ישם תמונות בלי מסגרות. על החלון פרוש וילון, עששית עם גולה ירוקה עומדת על השלחן, על ידה „שעון", המתקתק בלי־הפסק. מרים, גרונה ונטלקה יושבות צפופות אשה בצד חברתה אצל קרן השלחן, לפניהן בקבוק יי"ש, פתותי לחם שחור, ממתקים וקשואים.

נטלקה. (כפרית עבה בעלת פנים עגולים לבושה בגדים נקיים, אוחזת בידה כוס של תה, שחציה מלאה יי"ש). שתי, מרקה, שתי!

מרים. איני רוצה.

גרונה. (בעלת פנים צנומים ועינים בוערות). שתי, פתיה!

נטלקה. (תופשת את מרים בשתי ידיה). צקי, גרונה, את היין על כרחה אל פיה, אנכי אוחז אותה. צקי, גרונה, צקי!

גרונה. טוב, טוב. (מנסה לצקת אל פי מרים).

כָּל הַגְּבָרִים כּוֹרִים קְבָרִים,
וְהַיְפֵהפִיּוֹת כֻּלָּן פְּתָיוֹת,
הוֹלְכוֹת, נוֹפְלוֹת תּוֹכָם הַזּוֹת...

רונה. (אל נטלקה). ראש תרנגולת לך: אינך יכולה לשתות.

נטלקה. (נותנת את עיניה בגרונה). „נטלקה אינה יכולה לשתות" — את אומרת?... הראי, נטלקה, את אשר תוכלי! (יוצקת יי"ש אל הכוס, ובגמיעה אחת היא מריקה את הכוס) כך, כך... (כורעת על ברכיה לרגלי מרים). תני ואשקך את יקרה לי... (מתרוממת מעט ונושקתה). חי—חי—חי... (לוקחת פרוסת לחם שחור).

מרים. (אל נטלקה) את ילדת מימיך?

נטלקה. א—א...

מרים. הילדת?

נטלקה. א—א—א!

גרונה. היא ילדה שנים עשר בנים...

נטלקה. שקר הדבר, שקר!... רק שנים...

מרים. ואיפה הם?

נטלקה. פוי, אין לי בנים... למה לי בנים?...

גרונה. היא — „מולודיץ"... באופן אחר עלינו לחיות... רק בשביל עצמנו! אני אומרת כלפי אבי ואמי — גם עליהם אסור לרחם... לשנוא את כל העולם נחוץ (שותת יי"ש, מתופפת על הכוס). זהו הרע היחידי שלי (מגישה את הנותר שבכוס אל מרים). שתי! אני יוצקת כבעל אבנים בוערות.

מרים. אינני יכולה. (בעיניה נראות דמעות).

נטלקה. תני לי! (מתרוממות ונופלת על הכסא). תני לי — אני אשתה עוד! (נגשת אל המטה ונופלת עליה).

גרונה. (אל מרים) למה תבכי, פתיה! אנכי — למה לי לבכות? — אחת היא... (מרים גומעת מעט מן היין). כך, כך. שתי עוד ותשכחי... עליך לשכוח הכל. למה לא נמצאו רחמנים אחרים לחנן את הילד? —

מרים. הוא נפל בידי פקיד הרחוב והצלתיו...

גרונה. איך?

מרים. עוד שם במרתף.

גרונה. ואת מדמה... (מתדפקים על הדלת). היום אי אפשר!..

נטלקה. (מרימה את ראשה) אפשר... אפשר!...

גרונה. (בכעס) אני חולה! אינני מקבלת!... (מראה על הדלת) את אומרת... מי אשם? מי הורידנו שאולה? (מתמרמרת) הכלבים האלה, הם הם!... (בקול רפה) לדרוס אותם כנבלות, לפשוט את עורם!... (דומיה קטנה) אך זה נפל לידי הפקיד!

נטלקה. (נושקת את מרים). בודאי, בודאי!... מתחרטת אנכי על אשר לא פתחתי את הדלת.

גרונה. אוכל להרשות לך ללכת לכל הלילה; אבל לא פה בבית. (מרים מהעמקת במחשבותיה).

נטלקה. אבל כסף דרוש.

גרונה. (כגמגמת) כסף... כסף... (מוציאה את חריט כספה). הא לך כמה שתחפצי. (משליכה). אינני מוכרת את הנשמה... שתי, מרים!

מרים. (טועמת מעט מן היין). אם לא אלך אל גברתי, אז אלך לבקר את בני...

גרונה. (משתוממת). האמנם יש לך בן?

מרים. כן. בן חצי שנה, אצל מינקת אחת...

גרונה. לך יש בן?

מרים. הלא אמרתי לך.

גרונה. הא־חא־חא! פתיה... פתיה! לפרנס עוד נפש אחת! ומדוע לא חנקת אותו?

נטלקה. ראי, איך עושים. (מפשקת אצבעותיה). ככה... וכבר...

מרים. (מתעותה). נו... נו... חדלי... הוא כל נשמתי, בובה! לו ראית איך הוא מסתכל בעיני, כשאני באה אליו.

גרונה. חא־חא־חא־חא...

מרים. לו היה לך בן, כי אז אהבת גם את אותו... (דממה).

גרונה. עצתי, כי תמסרי אותו אל בית־הפקידות עוד עתה...

מרים. בלעדיו אין לי פה מאומה. לא אב ולא אם... בודדה...

גרונה. אילו היו לך אב ואם, עוד יותר רע היה... היו באים לבכות עליך...

מרים. אילו היה לי אב ואם, לא הייתי באה לידי כך...

גרונה. (מניעה ידה באויר). שכחי הכל. הכל שכחי... אנכי בשל אבי ואמי באתי לידי כך.

מרים. (לוקחת פפירוסה). לא הסכנתי עוד לעשן כראוי... אילו היו לי אב ואם...

גרונה. אבי ואמי, אה... לא אשכחם...

מרים. והמה חיים עוד?

גרונה. מתו.

מרים. (אל נטלקה). ולך יש אב ואם?

נטלקה. יש, ואני שולחת להם כסף בכל פעם...

מרים. אינם כועסים עליך?...

נטלקה. (קמה ומתחילה לחול מסביב לשלחן). בואנה ונצא במחולות! (מושכת את גרונה). למה אתן יושבות כך? (שרה).

הכיר אותי... בושתי מחדרי... מהמבונה... נדמה לי, כי היא מוכיחה אותי... ולמה?... למי עשיתי רעה?...

גרונה (שותה יין. מתהלכת בחדר). הלא אמרתי לך, מרים... (נגשת אליה, קשה לה לעמוד על רגליה). תני לי את ידך. (אוחזת בידה). אין אני אוהבת לדבר... אינני אוהבת... אבל עתה — באילו נפתח מעין בלבבי... אני מוצאת בך לב, מרים... את חשה... (נושקה את מרים). אני מדברת... לא אני מדברת... לבי... התביני?... האם שם, בחלונות הגבוהים, לא יקרו מעשים באלה?... יקרו... עוד יותר!... להן מותר!... הן יולדות ממזרים... יולדות!...

נטלקה. אל ה—מ—טה... אל המט—טה...

מרים. בואי ונרים אותה! (מרימות את נטלקה ומשכיבות אותה על המטה), היא כבדה כאבן... לא עשיתי מאומה. (היא נשארת יושבת למראשותי נטלקה), אבל רעיון נקבע במחי, כי אני הגרועה... נדמה לי, כי כתם שחור על פני, והכל מביטים בי... הלכתי אל הסוחר, כי יתן לי כתנה, והעלמות ככה הסתכלו בי... זה היה עוד בירח החמישי... הן התלחשו...

גרונה. התלחשו... גם להן אין רחמים. בזות הן לנו...

מרים. אחרי כן שנאתין גם אני... לא הלכתי לקחת עבודה... כסף עוד היה לי... חזי הלך והתרומם... לא האמנתי, כי אלד... כי יש בי דבר מה... קפצתי מן הכסא... אבל לא הפלתי... ובכל לילה היתה אמי באה אלי... בכל לילה!...

גרונה (חורקת שניה). א, אמי... אמי... רק היא... היא עשתה אותי לקדשה (יושבת על הרצפה) אבי מת תיכף... שם בבית הקברות גרנו... קברן היה...

מרים. ואת לא יראת?...

גרונה. בין הקברים ישבתי... תמיד בלילה... בחורים באו... היו מחכים לי בין הקברים... בקבר פתוח ישבתי פעם אחת, איש לא ידע...

מרים (בהתפעלות). ולא יראת לשבת בקבר?...

גרונה. אמי... היא הבירה בפני דבר מה והחלה להכות אותי ומאין ידעו אנשי העיר?... רעה עשיתי להם!... אחרי כן הנה גם אבי... כרוצח הכה... (דומיה קטנה)

מרים. אותי לא הכה איש... בעצמי נסתי... רצתי אל הגיהנום...

גרונה. אז... עוד כאשר הייתי הרה, חפצתי לנוס... חפצו לדחות את אבי ממשמרתו... כאילו לא היה יכול לקבר את המתים אם בתו היתה לזונים... „בתך פרוצה" — דברו אותו אנשי העיר, והוא — הכה... הרב מת לפני הפסח, וכל אנשי העיר הלכו אל הקבורה... באו כולם אל ביתנו... ואנ כורעת ללדת... אמי התעלפה... חפצתי להתאפק... התאפקתי, ורק בלי רצוני צעקתי... אבי מת עוד לפני הפתח... אמי לא נתנה לי אבל...' קללה... אמצא לאבל" — אמרתי... בושי, אמרתי... את אם, אינך חומלת —

מרים. אנכי גרתי אז בבית סנדלר אחד, במרתף — הלא ספרתי לך פעם אחת... ושם ילדתי. (בהתעודדות) את אומרת, כי אין אנשים טובים, את אומרת... גרונה! יש ויש... אשת הסנדלר שם — לא אוכל להזכיר את שמה מבלי בכות... לולא היא... היא מלאך, אני אומרת לך... וגם בעת האחרונה בעת אשר אשמתי הביאתני לידי כך...

גרונה (מפסיקתה, דופקת על השלחן). איזו אשמה? הא, איזו אשמה?!..! אין אשמות!... הכל מותר. מרים! אני כבר... בת עשרים וחמש שנה... חמש שנים אני כבר בלחם הזה... חמש שנים אני אסקופה לפני כל נבזה... חמש שנים... הכל נסיתי... הייתי על הספסל ותחת הספסל... אין חמלה!... שקר! אין חמלה — התשמעי?..

נטלקה (נגשת בכבדות, מניחה את ידיה על שכם גרונה). למה את צועקת כך? צר לי... אתן מדברות דברים, ולי הם... עוד יין!... שני אורחים היו, והיא גרשה אותם... ולי צר... הה, לבי... ל—בי... (שרה).

כל ה—גב—רים כו—רים קברר... (משתמטת ויושבת לארץ).

גרונה (משליכה מבטה אל נטלקה). היא בריאה כפר... הייתי כבר על הספסל ותחת הספסל — אמרתי לך... אהבתי כמה פעמים... (יורקת). הבל! (קמה). מרים! שמעי בקולי, חדלי מלחשוב... אובדות אנחנו...

מרים. אני אינני אובדה עדיין...לא, אינני אובדה מכל וכל...עוד אצא מן המצר... אמנם צדקת... רק הגברים אשמים... הלא תצחקי, גרונה... את כועסת, כשאני מדברת... „הוא" היה בכל זאת איש טוב... כמלאך היה

גרונה (בכעס). אין מלאכים בבני אדם! „אין" — אני אומרת לך...„איפה הוא?"... אני שואלת.

מרים. אנכי בעצמי אשמה... גרמתי לו בושה כזאת... הוא חלה אחרי כן... ספרו...

גרונה. איזו בושה?...

מרים. אנכי גרתי אחרי כן בעליה... לבדי... „הוא" היה בא אלי בכל פעם, ואחרי כן חדל... כסף השאיר לי... שלח לי פעם אחת כסף... (תופשת את ראשה), שתיתי יותר מדי...

גרונה. אין דבר, טוב!...

מרים. גרתי לבדי שם... ארגתי פוזמקאות... כארבעה חדשים לפני לדתי היה עוד פעם אחת, וויותר לא בא... אנכי חשתי תיכף, כי הוא יעזבני... היה בא לביתי, יושב מעט... מניע את מכונת הפוזמקאות... למה זה, כאשר רק יצאתי את בית הסנדלר, חשתי, כי אמללה אני... תיכף, כאשר יצאתי... כל העולם היה לי „זר" בפעם אחת... עוד בירח הרביעי.. לא היה נכר בי כלום, ואני כבר בושתי... בושתי לצאת החוצה... הן איש לא

גרונה. גם את השלחן, אם את חפצה, אנפץ לרסיסים.

מרים. אך למה זה? ...

גרונה. (נגשת אל מרים, מחבקה ומנשקה לה בפראיות).

מרים (משתדלת להשתמט מידה). גרונ—נה ...

גרונה (בהתרגשות). כועסת אני! ... על כל העולם אני כועסת... להתנקם ... להתנקם ... לשחוט ... להרוג... את בולם... כלבים... נבזים!... על מי אשפוך את חמתי? ... על מי? ... (עוזבת את מרים). על מי נשפוך את חמתנו? ... (מתופפת על החזה). אש פה! ... להבים ... לפידים ... התביני? ... בכי את, מרים, בעדי... בכי, מרים ... אני ארגיש — התביני? ... את טובה..

מרים (בקול רועד). ואת לא בכית מעולם? ...

גרונה. לא! ...

מרים. מעולם — לא?

גרונה. מעולם לא! ...

מרים. וגם בפעם הראשונה לא בכית? ...

גרונה שכורה הייתי ... (דוממה). בואי הנה, מרים... שבי פה — על הכסא. (מושיבה את מרים על הכסא ויושבת בעצמה על ידה). שבי כך ...

מרים. למה? ...

גרונה. (נושקת את מרים). הבי לי חזך. (שמה ראשה על חזה מרים). כך ... ככה... (מרימה פתאם את ראשה). תני לי, מרים, את הבקבוק, מרים ...

מרים. למה? ...

גרונה. אבל תני ... (פושטת את ידה).

מרים. למה? ...

גרונה. אפוצצהו! ...

מרים. לא נחוץ.

גרונה. לרסיסים אפוצצהו! ...

מרים. לא נחוץ ...

גרונה. (בהתרגשות). נחוץ... נחוץ! ... לנקום... (דופקת על חזה) פה... לפידים! אמצי, מרים, את ראשי ... אמצי אל חזך ... בכי, התיפחי, ואני ארגיש ...

מרים (מאמצה את ראש גרונה אל חזה).

גרונה. עוד ... ככה ... ככה... אני מרגישה ... התיפחי ... אני איני יכולה... גם נטלקה אינה יכולה ... גם נטלקה אינה יכולה... אמציני יותר... יותר... יותר... (דוממה).

מרים. (שרה בקול רפה ורועד).

הָה, יְתוֹמָה, הָה, בּוֹדֵדָה
אֲנִי מִבֶּטֶן וּמִלֵּדָה...

(לאט, לאט, נופל המסך).

לא נחוץ, אמרתי... (קמה). גם אני לא ארחם... אילו באו והתרפסו לפני, כי אז דרסתי (רוקעת ברגל־) . את כולם... תולעים!... (שותה יי"ש) , שתי, מרים. בעוד שנה תאמרי... מרים... כי גרונה צדקה...

מרים. עוד אשתחרר...

גרונה (מגישה יי"ש אל מרים) . תאבדי כמוני... תאבדי! דרך אחרת אין לנו... שתי... הכל אחת...

מרים. אבל... איזו יד דחפה אותי... דחפה..

גרונה. כלבים... נבלים דחפו אותך... כלבים!...

מרים (טועמת מעט מן היין) . כאשר חשתי, שצירי נהפכו עלי... חשבתי, כי דעתי נטרפת עלי... רצתי אל זילברמן.

גרונה. מי זה זילברמן?

מרים. זה „הוא"... שם השליכוני מן הבית... באתי אל בית הסנדלר... ויונה הלך לרוץ במקל את מחו...

גרונה. איזה יונה?...

מרים. התן הסנדלר... אנכי בביתי... הפקיד בא, אסרו אותו... (מוחה דמעה).

גרונה. חדלי... די... די...

מרים. לולא צחקו עלי... אחרי כן כאשר קמתי ממשכבי, דברו... לא יכולתי לשבת בית... ודבוסיה היתה שם... אכלה אותי... את לבי... את המכונה מכרתי... הכסף אזל... ידי לא הצליחו לכל מלאכה... כאילו אבדתי את ידי... ביום בושתי לצאת, רק בערב התחמקתי ואצא אל הרחוב... כובבתי. רעבה הייתי... איש עובר לפני... מביט בפני ולוחש לו דבר מה... ואני הלכתי אחריו, אנכי לא דברתי מאומה... גם בביתו לא דבר מאומה... הוא נתן לי רובל... וגם לאכול נתן... הוא נתן לי פפירוסה... ראשי סבב כך... במעט שהתעלפתי...

גרונה. נו, מי אשם?... (מרים יושבת אל השלחן)... קללי, אם תוכלי... קללי קללה נמרצת!...

מרים. הוא אמר לי, כי אבוא ליום המחרת עוד פעם... „אני יפה", אמר... ואני באתי... בבית מוכיחים אותי על אשר לא אעבוד... ואני — אין לי ידים... ביום השלישי, כאשר באתי אליו, מצאתי שם אשה... היא גברתי... (גרונה מוריקה את הכוס אל פיה ומשליכה אותה אל הדלת בחזקה. הכוס מתפוצצת לרסיסים. וצחוק פרא מתפרץ מפיה. מרים נרתעת).

גרונה. כך! כך... חא־חא־חא־חא!... חא־חא־חא־חא...

מרים (נבהלת). מה את עושה, גרונה!...

גרונה (נגשת אל הפתח, מלקטה את שברי הזכוכית ומנפצת אותם עוד פעם ברצפה). ככה... ככה... ככה!...

מרים. גרונה!...

נְבֵלָה.

דרַמה בארבעה אקטים.

מאת

פרץ הירשביין.

הוצאת „תושיה".

ורשה.

הנפשות:

אברוש. מי שהיה כוח ־סוסים, בן נ׳.

ברינה. אשתו השניה, בת ל״ה.

מנדיל נבלה, בן כ״ב ⎫ בניו מאשתו הראשונה.
נחמה׳ל, בת ט״ז ⎭

ריזיל. בתה של ברינה מאישה הראשון, בת י״ח.

שפרינצה. אשתו הראשונה של אברוש, בת נ׳.

גיטל. בת נ׳.

בריל חזיר. קצב, בן כ״ג.

מקום החזיון: אחד מפרורי ווילנא. העת: ההוה.

DRUK. SIKORA i MYLNER WARSZAWA, NOWOLIPKI 6.

אברוש (מתהפך אל עבר הקיר). הקבלה כבר האדמה את אמך שלך?

ריזיל (יורקה בכעס).

אברוש. באמך שלך נתגלגלה נשמה של שודד היער, באמך שלך... (אחרי דממה קלה). אנה הלכה אמך שלך, אנה הלכה?

ריזיל (אינה שמה לב לדבריו, כזמרת לה דבר מה).

אברוש. למה את מבעירה ומכלה את הנפט בלי כל צורך, למה?

ריזיל. אינך יכול לישון?

אברוש. אמרי לאמך שלך... אמ—מך... (דממה. עוד הפעם ממלא קול נחרתו את כל הבית).

בריל חזיר (עלם בריא. שערותיו צהובות. מצנפתו מורדת עד המפרקת ונטויה הצדה, פניו צוהלים תמיד, ובשעה שהוא מדבר הוא קורץ בעיניו וממולל בידיו, נכנס לאט הביתה). האח! הבובה בבית! חכית לבואי, א?

ריזיל. (נותנת את עינה אל עבר אברוש). אל נא תעיר שם את...

בריל (מושיט לה את ידו). מי שם? אברוש?! (שוחה אליה כאלו חפץ לנשקה).

ריזיל. (חפצה להשתמט). סורה, נו! אל תלחץ את ידי (מוציאה בחזקה את ידה מתוך ידו ומבקרה אותה). בלי רחמים אתה לוחץ (סוטרתו על שכמו).

בריל. עמלי לא יאבד לריק. אין דבר (לוקח את ידה). אל תפחדי, לא אלחץ יותר. דם איננו זב עוד? תרשי לנשק את היד ותרפא.

ריזיל. (בענות חן). הנחת בה איזה חלק... (חפצה להוציא את ידה).

בריל (נושק את קצה אצבעותיה). האח, מה מתוק! מה מתוק! (מונה את אצבעותיה). אחת.. שתים.. שלוש (מתבונן בפניה), חמש אצבעות. בובה! את חפצה כי אקנה לך טבעת?

ריזיל. קנה ותראה.

בריל, על האצבע הזאת (מראה על האצבע האמצעית).

ריזיל. קנה ותראה.

בריל. אבל טבעת עגולה, חלקה, בלי כל אבן?...

ריזיל (מתאדמה ופניה צוהלים). קנה ותוכח (תמה).

בריל (פניו נעשים סריוזים מבלי גרוע עין מריזיל).

ריזיל. מדוע התעצבת?

בריל. לו ראית, בובתי, איך בוססתי היום שני אברים.

ריזיל. היום?

בריל. בצהרים!

ריזיל. למה?

בריל. נחוץ היה.

ריזיל. יותר טוב, הגד־לי, מתי תקנה את אשר אמרת?

בריל. את משטה...

ריזיל. אינני משטה כלל; קנה ותוכח (דוממה).

אקט ראשון.

מעונו של א ב ר ו ש.

מרתף בעל חדר אחד. התקרה עשויה כעין כפה היורדת לצד החלונות. החלונות קטנים ושקועים בעבי הקיר, והאור החודר במעט שאי־אפשר לדעת מאין הוא בא. גם ביום שורר שם חצי אפל. הקירות שחורים. לא רחוק מן הפתח עומדת כירת ברזל. באחת חפנות עומדת מטת עץ רעועה. לירכתי המרתף שני משכבים עשוים קרשים. הדלת נפתחת אל מסדרון אפל, ששם זקיפות מעלות, לעלות אל החצר. ליד משכב אחד עומד שלחן ושני כסאות שבורים. ממעל לשלחן, על הקיר, תלויה תמונה במסגרת, אך מפני יושנה קשה להכיר את המתואר עליה.

אחרי חג הפורים. ערב. המרתף מואר בעששית קטנה ומעושנה התלויה על הקיר.

על משכב אחד נראה א ב ר ו ש, שוכב במלבושיו, שכור וקול נחרתו ממלא את כל הבית. נשענת על ידיה אצל השלחן יושבת ריזיל. דממה רגעים אחדים.

ר י ז י ל (בעלת קומה ממוצעה, שטינית. פנים דלים ושערות פרועות, בגדיה כאלו הם תלוים עליה. על רגליה היחפות עירדלים קרועים. מרימה את ראשה ומתבוננת מסביב. נותנת עיניה אל עבר א ב ר ו ש ויורקה בגועל נפש, מטיילה פעמים אחדות לאורך המרתף, אחרי כן היא מוציאה מכיסה מכתב מקופל ומתבוננת בו לאור העששית).

א ב ר ו ש (מרים את ראשו, מתעטש).

ר י ז י ל (מסתירה את המכתב ושבה אל השלחן).

א ב ר ו ש (קולו צרוד). א?.. מה את אומרת?

ר י ז י ל. לא אמרתי כלום; זה נדמה לך.

ריזיל. עם כפתורים?

בריל. גם עם פתילים אם חפצה את.

ריזיל. והשלם יותר משלושה רובלים?

בריל (מוצא מכיסו את חריט כספו). ראי במה בסף. עוד יספוק עד כדי לקנות נעלים.

ריזיל (ממששת). מאין לך כסף הרבה כל כך?

בריל. קחי, אם חפצה את.

ריזיל. את כל הכסף?

בריל. גם את הכל, אם רצונך בנך. אני „בריל", את יודעת? (בהתלהבות) אני „בריל חזיר", אני. לי יש כסף ולי יש הכל, לי. כך אני „בריל הזיר"! (דממה. הוא נעלב בעצמו מדבריו האחרונים). ריזיל! את חפצה שעון זהב?

ריזיל. איפה תקח?

בריל. אשיג אם אחפוץ—רצונך בזה? אבל הגידי!

ריזיל. (מתהלכה לאורך המרתף). בריל, (נגשה אליו). שמע, בריל, אבל...

אברוש (מתעורר פתאם ויושב על גבי המטה בדי אום).

ריזיל. הנה כבר...

בריל (אל עבר אברוש). א, ר' אבא?

אברוש (מגמגם). הום—הום—הום—

בריל. כמה פעמים קדשת היום על היין?

אברוש (מתחכך בראשו). בריל?

בריל. לא הכרתני?

אברוש (יורד מעל המטה, שערותיו פרועות, לבוש חלט קרוע, פניו מטונפים ומגודלים שער). הכרתיך. מהום—מהום—איננה עוד?

בריל. למי אתה מהכה?

אברוש. הארורה שלי; הגלגול שלי, (מראה על ריזל). אמה שלה. בריל? אתה בוא עמה ב„מנעדומשא"! לא טובה היא מאמה. האדמה היתה צריכה לקבל את שתיהן ביום אחד, ביום אחד. ה„היא", נו... היא טוענת שלבשה את „התחתונים" שלי—היא המפרנסת אותי. „היא מפרנסה אותי"! — וקודם שידעתיה גועתי ברעב—הלא גועתי! מה אתה אומר, בריל, א? מי אני? במדומה, שזה „אברוש" שהיה לפני עשרים שנה, לפני עשרים שנ—נה! זה אברוש שקראו לו „ר' אבא"—ר' אב—בא! כה יחיני האל. הסוסים שקניתי הלכו לפרוסיה, כה יחיני האל; מחנות סוסים—כה יחיני האל... אופיצירים רכבו על סוסי, כה יחיני האל! אופיצרים — (בהתלהבות). המבין אתה, אופיצירים! אפשר היה כך לגווע ברעב? מה אתה אומר, בריל, א? (מראה על רגלי ריזיל). התבונן נא אליה; האם עם הבת—„האם עם הבת", כך כתוב ב„זמירות", א, בריל?

בריל. מה לך ולבת?

ריזיל. הוא מדבר והכלב נובח, אחת היא.

ב ר י ל (במתעורר). אש תדליקם! דברו על לבך דבר מר (מחריש רגע).

ימח שמם! טפו, ימח שמם!

ר י ז י ל. עלי אתה כועס?

ב ר י ל (פניו מעוגנים).

ר י ז י ל. בריל?

ב ר י ל. „בריל חזיר"... ואת שמה לב... (דממה קלה).

ר י ז י ל. אני? עלי אתה כועס? בריל! (בצחוק קול) ומה בדבר הטבעת?

ב ר י ל (מתהלך בחדר. מחריש).

ר י ז י ל (בענות חן). ברילי! אתה כותב בעצמך? אתה יודע לכתוב?

ב ר י ל (נעלב מעט). אני?... אני כותב, בודאי אני כותב בעצמי.

ר י ז י ל. לך „כתב" יפה (מוציאה מכיסה מכתב מקופל). הלא זה כתב־ידך? בריל'י, בריל'י, (לוקחה את ידו). אוי, בריל'י.

ב ר י ל (מתאדם). בנאמנות, אני כותב בעצמי, ימח שמם!

ר י ז י ל. את מי אתה מקלל?

ב ר י ל. אני יודע, למה אני מקלל; אנכי אקלל ועוד אראה גם את נחת זרועי, ימח שמם! (במבט של חמלה). את קראת?

ר י ז י ל. ה„כתב" קשה מאד. קרא באזני (מושיטה לו את המכתב).

ב ר י ל (לוקח את המכתב מידה ופותחו). למה לקרוא?

ר י ז י ל. אני חפצה לדעת מה כתבת? אנכי, את שמך „בריל" הכרתי תכף בפתחי אותו.

ב ר י ל (מוסר את המכתב לריזיל). יודעת את בעצמך את הכתוב שה — את יודעת? (דממה).

ר י ז י ל. החפץ אתה להיות טוב?

ב ר י ל. מי אמר לך כי אני רע?

ר י ז י ל. כך; אני שואלת.

ב ר י ל. בשבילך?

ר י ז י ל. בשבילי.

ב ר י ל. בשבילך אעשה את הכל. אם ר י ז י ל רק תצוה.

ר י ז י ל (מראה לו את רגליה). ראה, אני יחפה.

ב ר י ל. אין לך נעלים כלל?

ר י ז י ל. אין. אמי מכרה אות, ואולי הסתירה.

ב ר י ל. כיצד?

ר י ז י ל. בכדי שלא אצא מן הבית. ואנכי לא אסחוב את סלי הדגים ברחוב.

ב ר י ל. הרוח יכנס באמך!

ר י ז י ל. ומה?

ב ר י ל. נעלים את חפצה? (סוטרה על שכמה). תהיינה לך נעלים!

ב ר י ל (עובר לאורך החדר ורומז לריזיל). שלום! (יוצא־לו בקול נגינה חרישית).

ב ר י נ ה (לאט אל ריזיל). עם ברילילי כבר יש לך עסקים? חיה אורידך שאולה! בלי כתונת על בשרך אשאירך. (במסדרון נשמע קול מתגוששים). מה שם במסדרון? נצים! (כלם נותנים פניהם אל הפתח). אל אלהים! מה שם?

מ נ ד י ל (נדחף הביתה וסוגר את הדלה אחריו. נושא בשק דבר מה) הממזר, מפלה עליו! (משליך ארצה את השק). כמעט שלא חנקני!

ב ר י נ ה, הראיתם מקום להתגושש? נבהלתי. (דממה).

א ב ר ו ש. מנדיל?

מ נ ד י ל. ואם מנדיל?!

א ב ר ו ש. מנדיל!

מ נ ד י ל. מה?

ב ר י נ ה. תן לו כוס יין.

מ נ ד י ל. ואם אחפוץ אתן.

ב ר י נ ה. בנוגע לי יכולים אתם כלכם לנפץ את מוחכם.

א ב ר ו ש (קם ונגש אל השק, פותחו בזהירות ומביט בו). עור! האתה פשטת, א?

ר י ז י ל. עוד הפעם הביא את הנבלה הביתה?!

א ב ר ו ש. את בעצמך „נבלה"! הלא זהו חמשה רובלים, זהו.

ר י ז י ל. עוד מעט ויביא סוס מת הביתה.

מ נ ד י ל. יחסנית גדולה... הראיתם יחסנית? נסיכה יחפה!

ב ר י נ ה (אל ריזיל). מה עשה פה בריל חזיר?

ר י ז י ל. איני יודעת.

ב ר י נ ה (משליכה עליה את הס־). חיה אקברך, השומעת את, ממזרת?

ר י ז י ל. השיבי לי את נעלי!

ב ר י נ ה. גם את הכתונת אסיר מעליך ואסגור את הבית בעדך. אנכי אצא ואסגור את הבית! תדעי כי אנכי הנני אם. אביך שלך מת, ולכן אהיה אנכי האב. (יורקת לעבר אברוש ומנדיל).

מ נ ד י ל (יורק לעבר ברינה). ריזיל! אני אקנה לך נעלים. החפצה את?

ב ר י נ ה. יסורים אקנה בשבילכם! (דממה).

מ נ ד י ל (לוקח את השק וסוחבו אל אברוש). אתה רואה, אבי, את העור!

ר י ז י ל (ממהרת אל מנדיל ודוחפתו). חדל, אני אומרת לך. אנפץ את ראשך אם תוציא את העור מן השק. נבלה! פגר!

א ב ר ו ש. חצופה.

מ נ ד י ל (דוחף את ריזיל דחיפה חזקה, עד שהיא רצה אל השלחן). הלאה מזה! „בולירה" יחפה!

א ב ר ו ש (מנופף את ידו). חצופה! השמעת, בריל, שמעת, הלא אמרתי לך, כי אינה טובה מאכה שלה. (יושב על המשכב ומדבר אל נפשו). כמו חלום עברו ימי הטובים, מהום—מהום—חלום... (דממה).

ב ר י ל. בוא עמי וארטיב מעט את חכך.

ר י ז י ל. הוא צם כל היום.

א ב ר ו ש (מראה על רגלי ריזיל). הרואה אתה, בריל? היא יחפה. האם שלך מכרה את הנעלים. לקבר היה לך את אמך שלך; ע—ע אם זאת היא... (מהרהר רגע). בריל!

ב ר י ל. מה?

א ב ר ו ש. אתה יודע את בתי. את נחמה'ל שלי? זוהי „ילד". היופי שלה, השכל שלה—מלומדת! (דבריו נפסקים בכל פעם). גורשתי מגן־עדני. בתי בורחת מלפני. (מתוך דמעות). את פניה איני רואה. (מראה על ריזיל). א, מי יושב בביתי! נחמה'ל שלי, פניה הלא פני נסיכה—נסיכה כה יחיני האל! (מוחה דמעה).

ב ר י ל. או, ר' אבא! ר' אבא! אתה בוכה? זה לא נאה לאיש שכמוך, פע, פע!

א ב ר ו ש (מוחה את עיניו). ומה אתה חושב? נמכרתי למשומדת, נמכרתי, בתי בורחת מלפני. זה לא כביר הכרתיה. היא הלכה בשורת התלמידות. לטייל הלכו. בשורת אנשי צבא. הכרתיה. היא הלכה שם, הלכה. ואני אב, אני, נמכרתי.

ב ר י ל (לוקחו בידו). בוא עמי, בוא ונשתה לחיים.

ר י ז י ל. אנה אתה הולך?

ב ר י ל (קורץ בעיניו). הלא יודעת את לאן אני הולך.

ר י ז י ל (חרש). ונעלים?

ב ר י ל. אנכי...

ב ר י נ ה (אשה כבת ל"ח, פניה זועפים ודלים, הפה תמיד פתוח וממטיר קללות, לבושה קרעים. נכנסת הביתה, על זרועותיה שני מלים).

א ב ר ו ש (אל בריל). כבר עלי להיות בבית. לא אלך.

ב ר י נ ה (בקול חד). לאן, בעת מאוחרת כזאת? (מרגישה בבריל ומשנה מעט את טעמה). ערב טוב! הוי! אין בי כל כח, את הידים לא ארגיש. יום כזה! כבר מורגש כי היום ארוך; יום קיץ ממש. לאדמה ירדו! מן הגרגרת ממש הם חומסים. (אל אברוש). לאן תתעה בשעה מאוחרת כזאת? עוד הפעם תדפוק בשעה השניה אחר חצות הלילה. (אל בריל). ברכה מן השמים... א?

ב ר י ל (אל ברינה). למה את מורטת את זקנו של ר' אבא?

ב ר י נ ה. קשה לי להביט בשעה שאני רואה אותו חי על פני האדמה. לאנשים כאלה אין מקום בעולם הזה. (אל ריזיל). ומה את יושבת וידיך משולבות?

ר י ז י ל. ומה עלי לעשות?

ב ר י נ ה. מה?! (נותנת מכתה אל עבר בריל).

א ב ר ו ש (מניע ראש). גורשתי מגן עדני... גורשתי. נחמה'ל שלי—הלא זה „אדם". היופי שלה, ה„הילוך" שלה—נסיכה! נסיכה—כה יחיני האל!

ב ר י נ ה. ימח שמך יחד עם בתך!

א ב ר ו ש. חצופה! השמעת, מנדיל? השמעת? למה את מקללה אותה? חצופה, חצו—פה! (מניע ראש). הלא אינך שוה את צפורן קטנה. הלא היא ילדה יקרה. (ממשיך את דבריו). את יודעת, מה היא נחמ'ל שלי? את יודעת? היא „נסיכה"! היופי שלה, ההילוך שלה—איך מעיזה את לקלל אותה, א?!

ב ר י נ ה. שכור... סובא! הלא בתך בורחת ממך. הלא היא בושה להביט בפניך המגועלים.

א ב ר ו ש. היא יראה את פניך—הלא את „רוצח". „שודד־היער". היא, יראה היא, (מניע ראש). את יודעת, מי היא נחמ'ל שלי? נחמ'ל שלי אינה בושה. (מתוך דמעות). היא אי—נה בו—שה... היא יראה; היא יראה מפניך... את „שודד־היער". הלא אנכי אביה—ואיך היא בושה... היא אינה בושה לראות את אביה!...

ב ר י נ ה. אויה לך! הלא הנפש גועלת להביט בפניך. (יורקת בפניו). סובא, שכור!

א ב ר ו ש (גונח). כמו חלום... (דבריו נפסקים. דממה).

ר י ז י ל (נכנסה. היא נשארה עומדת באמצע החדר כאלו תרה לה מקום לשבת).

מ נ ד י ל (מתבונן אל רגלי ריזיל). ריזיל!

ב ר י נ ה. מה, ריזיל? מה? איזו ריזיל היא לך?

ר י ז י ל (נבוכה). מה אתם חפצים ממני?

מ נ ד י ל (ק־). ריזיל, בואי אלי. אל תראי, ריזיל!

א ב ר ו ש. חדל, מנדיל, דבר זה אינו נוגע אליך—הבת לא טובה.

ב ר י נ ה (בקול רם). נבלה!

מ נ ד י ל (נבהל לשמוע דברי בּרינה, ואולם משתדל הוא להתגבר על רגשותיו). ריזיל: זאת לא אמך, זאת... היא משומדת, היא... היא תמית אותך, ריזיל... ירקי בפניה, ריזיל!... אנכי אקנה לך נעלים, ריזיל... אנכי לא ארשה כי תכה אותך. תראי ריזיל! ירקי בפניה! (נגש אליה ומושכה בשרוולה).

ר י ז י ל. (משתמטת) מה אתה...

ב ר י נ ה. נבלה! נבלה! פגר! צא מביתי, נבלה! (היא תופשת את השק עם העור ומוחבתו אל הפתח). צא מפה עם הנבלה שלך. (רוקעת ברגליה).

מ נ ד י ל (מוציא בחזקה את השק מידה).

ב ר י נ ה (אל אברוש). צא גם אתה מפה—יחד עם „הנבלה"!

מ נ ד י ל (פותח את השק). אנכי אראה לך, מי הוא „מנדיל"... אנכי אראה לך, איך לקרוא... (מתחיל להוציא את העור). פה באמצע החדר...

ר י ז י ל. סגור את השק! אנכי ארוצץ את שניך... חדל!

מ נ ד י ל. (משליך את העור). מה היא... (מבלבל ומביט כנואש אל ריזיל). ריזיל, שמעי. היא לא אמך. ירקי בפניה! רוצצי את שניה. מחר אני קונה לך נעלים

אברוש. חדל ממנה. היא לא טובה מאמה, הלא זה חמשה רובלים, הלא זה.

ברינה (לא תחדל מללל).

מנדיל. נפש מפונקה. (סוגר את השק). העור יותר נקי ממך, וגם מאמך (דממה קטנה. מנדיל נפנה אל אחת הפנות, נבוך ומתעמק במחשבותיו).

אברוש (מניע ראש). הוי, נחמ'לה, נחמ'ל! גורשתי מגן עדני, גרשתי: היא בורחת ממני! (אל מנדיל). אולי ראית אותה, את נחמ'ל?

מנדיל (מחריש).

אברוש. א? מנדיל!

מנדיל (כועס). חדל ממני! (דממה, כל אחד מביט אל פנה אחרת. אברוש מוציא בכל פעם גניחה ממושכה).

אברוש (קם ומשקיע מעט את עור העששית).

ברינה. חושך יהיה לך בעולמך! שכור! המעט הוא החושך בבית—למה אתה משקיע את האור?

אברוש. הלא אינם עושים כל מלאכה!

ברינה. מן היין שלך קמץ. ה„כפרה" תהיה!

אברוש (שב למקומו, ממלמל). גזלן... שודד היער...

ברינה. אנכי אאבילכם, את כלכם — הרמה תאכל אתכם. (מסובבה בבית הנה והנה כאלו חפצה לעשות איזו מלאכה). הלואי כי כך אדע אתכם כשם שאני יודעת מה שחפצתי לעשות. (נשארה עומדת באמצע הבית).

ריזיל (יוצאת).

ברינה. לאן, משומדת! (באותה שעה ריזיל כבר מאחרי הדלת).

מנדיל (אחרי דממה קלה, אל ברינה). את חושבת כי גם אני ירא אותך, את חושבת? מה את נחשבת בעיני? לא כלום! אבל אני חפץ לשאל אותך רק דבר אחד, אני חפץ.

אברוש. אל תבוא, בני, אתה בדברים.

ברינה. שכור, סובא!

מנדיל. אני אינני ירא אותה. אבל אני חפץ לשאל אותה דבר אחד, אני חפץ. למה היא מכה את ריזיל, למה? ריבה גדולה כזו, והיא מכה אותה! את הנעלים לקחה ממנה. אם טובה עושה כזאת? לו היית אמי, כי אז חנקתי אותך, אבל עכשו יכולה את למחוץ את ראשך בקיר אפילו עשר פעמים ביום, אבל את ריזיל... (בהתלהבות). ל־מה את מ־כה את ריזיל, א?

ברינה (נבהלה רגע לקולו). את ריזיל...

מנדיל (בהתלהבית משונה). אנכי אומר לריזיל, אומר כי אנכי לא אתן לנגוע בה, אנכי לא אתן.. גם נעלים אקנה לה... מכספי אקנה, ולך נרוצץ את שניך. הגי—די, ל—מה את מ—כה את ריזיל?!

אקט שני.

הדיקורציה כבראשונה.

ר י ז י ל (שוכבת על המשכב על פניה, גונחת משנתה, דמֹמה רגעים אחדים).

א ב ר ו ש (נכנס שכור, אין לו כח לעמוד על רגליו. מתבונן לעברים, ממלמל דבר מה, מרגיש בריזיל ומתחיל להתקרב אל המטה). רריזיל... (נגש אליה ומעביר את ידו על ערפה).

ר י ז י ל (נבהלה). מי זה!? (מרגישה באברוש) מה הוא מחפש פה? (מביטה עליו במבט של בוז). ההנחת פה דבר מה?

א ב ר ו ש (כמו מסומר אל מקומו, עומד ומתנועע מבלי גרוע עין מריזיל). רריזיל, א? הלא א־את ב־בבתי, ב־בתי (מנסה להחליק את ראשה).

ר י ז י ל (יושבת). מה אתה חפץ ממני? אינני בתך! לך לך אל נ ח מ ה׳ ל שלך; לך אליה. אינני יכולה לשמוע את ריח היין הנודף ממך כמו מפי חזיר.

א ב ר ו ש (מכסה את פיו). לא, ל—לא.. נחמה׳ל היא בתי... היא בורחת... בושה... את בתי (חפץ לקחת את ידה). בואי אלי, בו—אי.

ר י ז י ל (דוחפתו). מה אתה חפץ ממני? רבונו של עולם, מה הוא חפץ ממני! (בכעס). גש הלאה!

א ב ר ו ש (אינו יכול לעמוד על רגליו). נו, אקראך „נחמה׳ל“... את תהיי... ת—תה, נחמה׳ל. (סר מעליה). אבא, אבא, אברוש! (נשאר באמצע החדר, ראשו מורד לארץ). מה היה לך, אברוש, מה? (בוכה). כלם זוכרים עוד אותי... מי זה לא ידע את ר׳ א—בא? (בקול רם). ר—רב אב—בא!

ר י ז י ל. מי הכריח אותך להיות לשכור, א? לא יכולת להיות כמו יתר האדם?

א ב ר ו ש. אמך שלך, ימח שמה.. היא „רוצה“, היא! „שודד היער“, למה את יושבת אצלה? למה את אוכלת, אוכ—כלת את לחמה!? היי לשפחה... אל... (מתקרב עוד הפעם). היי את לי ל—בת (בקול בוכים) ל—לא, לא נחוץ לדבר...

ר י ז י ל. למה לקחת לך את אמי לאשה? למה היא לך? שפרינצה גרשה אותך, א? נחמה׳ל בורחת ממך, א? היא בושה להפגש אתך, א?

בעד שלשה רובלים ותצאי ככל אות נפשך. הא לך כסף, ריזיל! (ממשש באיזו קדחת ככים בגדו).

ר י ז י ל (אובדת עצות, מביטה כנועל נפש אל מנדיל). מה אתם חפצים ממני? מה אני עושה לכם? (מתחילה בוכה). מה אני...

א ב ר ו ש (מניע ראש). מגן עדן...

מ נ ד י ל. ירקי, בפניה!... (הוא יורק בפני ברינה).

ב ר י נ ה (מתנפלה בפראות על ריזיל ומתחילה להכות אותה בשתי אגרופיה על ראשה). אנכי אם! אנכי אם!... לי הרשות להכות.. לי הרשות!...

ר י ז י ל (מרימה קול יללה גדולה). ה־צי־לו!

מ נ ד י ל (ממהר אליה. ערבוביה גדולה).

ב ר י נ ה (מכה). אני אם! אני אם! (מכה). ה—ה! ה! ה!

א ב ר ו ש (פורש זרועותיו ובפה פתוח הוא מביט אל המחזה).

מ ס ך.

מ נ ד י ל. את נחמה'ל...

ר י ז י ל. היא הולכת אתך יחד ברחוב?

מ נ ד י ל. מי?

ר י ז י ל. נחמה'ל...

מ נ ד י ל. (ראשו מורד לארץ). היא גומרת כבר את חקה בבית הספר.

ר י ז י ל. הלא היא אחות לך ומדוע היא בושה ללכת אתך ברחוב?

מ נ ד י ל. היא בושה?

ר י ז י ל. בודאי בושה.

מ נ ד י ל. היא לא בושה; א—א, אתי? (דממה).

ר י ז י ל (מושיטה למנדיל את רגלה). אתה רואה?

מ נ ד י ל. נעלים חדשות?

ר י ז י ל. אבל אתה רואה?

מ נ ד י ל. איפה לקחת?

ר י ז י ל (מצחקת). קניתי.

מ נ ד י ל. ומי נתן לך כסף.

ר י ז י ל. כסף? היה לי כסף!...

מ נ ד י ל. ואמך ראתה?

ר י ז י ל. לא.

מ נ ד י ל. מלחמה תהיה!

ר י ז י ל. אם תגע בי, אז ארוציץ את שניה. לא ילדה קטנה אני.

מ נ ד י ל (בהתלהבות). א? מה אמרתי אני, מה אמרתי? לידוא את פניה! (מחריש רגע). ריזיל! את חפצה כי אנכי אהיה על צדך?

ר י ז י ל. אנכי לא אלך יותר עם סלי הדגים אפילו אם תפקע. (אחרי דממה קלה). מנדיל!

מ נ ד י ל. ומה?

ר י ז י ל, אני יפו

מ נ ד י ל (מחריש).

ר י ז י ל. ומה?

מ נ ד י ל. לא תתהלכי יותר עם סלי הדגים?

ר י ז י ל. לא אלך! וגם לשרת אינני חפצה. אכנס לבית החרושת. מנדיל!

מ נ ד י ל. מה?

ר י ז י ל. הלא שאלתיך דבר מה.

מ נ ד י ל. את משחקת.

ר י ז י ל (מושכתו בשרוולו). אבל הגידה, מנדיל!

מ נ ד י ל (לוקח את ידה). לא תכעסי?

ר י ז י ל. ולמה אכעס?

מ נ ד י ל. אבל הגידי את האמת.

אברוש. בואי אלי (חפץ לחבק אותה). בו—אי, נ—נו.

ריזיל (רוחפתו). סורה ממני, לא אוכל להביט בפניך, איש בא בימים בוכה. למה אתה בוכה? לך שכב. „היא" תבוא, ואז „תכבד" אותך כהוגן.

אברוש (מניע ראש). לא בכיתי בילדותי.. לא בכיתי.. (מוחה את עיניו). את יודעת... (צועד אחורנית אל המשכב). את יו—דעת?.. אנ—ני.. אנ—.. (נופל על המשכב ונשאר שם שוכב מבלי נוע).

ריזיל (יורקה לעבר אברוש. דממה רגעים אחדים. קול נחרתו של אברוש ממלא את כל החדר. ריזיל נגשת אל המטה ומוציאה מתחת לכר זוג נעלים חדשות. משתעשעה בהן ושמחת ילד על פניה. היא שמה אותן על רגליה ובענות חן היא צועדת לאורך החדר. נושקת את רגלה. היא מרימה מעט את שמלתה הקרועה ומנסה לצאת במחולות, בנגנה לה איזה נגון).

מנדיל (בא הביתה. ריזיל משתדלת שלא ירגיש מנדיל בנעלים החדשות. רגעים אחדים עוברים, אינם מדברים איש אל אחיו. כל אחד מתהלך לו בפנתו).

ריזיל. אפשר ראית את אמי?

מנדיל (אחרי דממה קטנה). את מתגעגעת עליה?

ריזיל. אביך בא היום שכור כלוט. (דממה קטנה).

מנדיל. ההיה פה „החזיר"?

ריזיל. איזה חזיר?

מנדיל (בצחוק אוילי). כלום אינך יודעת מי הוא החזיר?

ריזיל (נעלבה). איני יודעת...

מנדיל. בריל חזיר!

ריזיל. ואם היה? דבר זה אינו נוגע אליך; זאת היא דאגתו

מנדיל. אסור לשאל?

ריזיל. למה אתה שואל? (דממה. היא יושבה אל השלחן).

מנדיל (נגש אל ריזיל ומתבונן בה).

ריזיל. למה אתה מביט כך?

מנדיל (מחריש).

ריזיל. מה זה לך היום?

מנדיל. אמך רעה כל כך...

ריזיל. ובכן?

מנדיל. כך; אני חס עליך. (דממה).

ריזיל. אביך בא היום שכור כלוט.

מנדיל (נותן עינו לעבר אברוש). לו היה לי אם כזאת...

ריזיל. אתה רואה את אמך בכל יום?

מנדיל. לא.

ריזיל. מדוע?

מנדיל. לפעמים אני רואה אותה בכל יום.

ריזיל (אחרי דממה קלה). ואת נחמה'ל?

ריזיל. אני?

מנדיל (בכובד ראש). למה את בורחת?... את שונאה אותי—ומדוע? אני „מנדיל"—ומה בכך? הלא בבית אחד אנחנו מתגוררים, את יודעת? בנאמנות, את יודעת!... ומדוע את בורחת? את זוכרת אתמול בערב, כאשר אמך הסתה אותך? אני אומר לך, ריזיל, שאת רעה, אינך זוכרת דבר. הייתי נכון לרוצץ את מוחה אתמול. (בהתלהבות). מה היא נחשבת בעיני, א? ביד אחת, בין אצבעותי אני יכול למולל אותה! לא חפצתי, באשר היא אמך... הלא היא אם, ואת אינך זוכרת... למה לי לעשות כזאת?

ריזיל (חושבת רגע). ומה אתה חפץ ממני.

מנדיל. כך; אני אומר לך זאת...

ריזיל. ולמה אתה אומר לי זאת?

מנדיל. אנכי חפצתי להראות לך, כי „מנדיל" איננו איש רע. את חושבת כי אני בריל חזיר, אני? ואם את חפצה, אז אמר רק מלה אחת לאמך שלך—רק מלה אחת, ואז תירא להרים גם את אצבעה עליך—ריזיל!

ריזיל. מה?

מנדיל. לא כלום... (דממה, הם נשארים שניהם עומדים באמצע הבית וראשם מורד לארץ).

ריזיל (בכובד ראש). אם אתה חפץ להיות „טוב", אז מצא לי בית־חרושת ואלך לעבוד כמו יתר הריבות.

מנדיל. אנכי אמצא לך, אבל (בהתלהבות). את יודעת, ריזיל! (נגש אליה). ריזיל? (ריזיל משתמטת הצדה). הרואה את... (נעלב). למה את בורחת ממני? א? מה אני עושה לך, א? האמנם אנכי רע כל כך, עד שאת...

ריזיל (לאט). ריח רע נודף ממך, אני אסטניסית...

מנדיל (ממשש בבגדיו, נבוך).

ריזיל. כך; ריח רע של עורות—ואני אסטניסית (דממה).

מנדיל (פניו נעשים הורים, צועד אהורנית). ריזיל, מה... (דבריו נפסקים).

ריזיל. אתה יש לך עסק עם סוסים... אני מואסת את זאת. איני אוכלת מן הכף שאתה אוכל...

מנדיל (נפנה לאחת הפנות).

ריזיל (אחרי דממה). מדוע לא בחרת לך באיזו מלאכה?

מנדיל (כילד מתחטא). ומה אני עושה, את חושבת! מה אני עושה, מה? אני קונה עורות, אני קונה... זה רק נדמה לך. (מתקרב מעט). ריזיל! קחי קרדום ורוצצי את מוחי... (בהתלהבות). קחי קרדום, אני אומר לך!

ריזיל (מביטה בפחד אל מנדיל). למה לי לעשות כדבר הזה?

מנדיל. מי אמר לך זאת?

ריזיל. הלא אני יודעת, כי אתה פושט נבלות סוסים מתים... ממך נודף כמו מן „הנבלה", לכן אני שונאה אותך. אני אוהבת אנשים אשר ידיהם נקיות

ריזיל. איזו אמת?

מנדיל. לא תכעסי?

ריזיל. אמת דברתי!

מנדיל (מגמגם). הלא אנחנו זרים זה לזה... אין אנו אח ואחות בני אב אחד ולא בני אם אחת... זרים...

ריזיל (פניה מתאדמים. מוציאה את ידה ויוצאה במחולות לאורך הסירה). מנדיל ראה נא את רגלי בנעלים האלה—עדינות, א?

מנדיל (מחריש).

ריזיל. אתה יודע, מנדיל, מי קנה לי את הנעלים האלה?

מנדיל. מי?

ריזיל (בענות חן). ואתה לא תגלה מי קנה?

מנדיל. לא אגלה; למה לי לגלות?

ריזיל. השבע!

מנדיל. בנאמנות—לא אגלה לאיש.

ריזיל. בריל קנה.

מנדיל (מתרגש). בריל חזיר?

ריזיל. בריל חזיר. הוא גבור־חיל. הוא הביא לי נעלים היום.

מנדיל. מאין ידע לקנות?

ריזיל. הוא ידע. (רוממה).

מנדיל (בהתרגשות). למה לך לסבול כך? ראי, נעלים קנה לך איש זר.. אמך עוד תחניק אותך—תראי... את יודעת כי אני איש טוב, באשר את.. שמעי ריזיל! את חפצה כי אנכי אשלם לבריל בעד הנעלים?

ריזיל. למה לי זאת?

מנדיל. אני חפץ להראות לך כי „מנדיל" איננו כמו שאת חושבת.

ריזיל (משתובבה בעליצות). מנדיל, אני יפה, א? אפשר לחשוק בי, לאהב אותי? מנדיל!

מנדיל. גם שמלתך קרועה.

ריזיל (בעליצות). גם שמלה תהיה לי, אין דבר! (סוטרה את מנדיל על ערפו).

מנדיל. למה את שמחה כך?

ריזיל. למה לי להיות עצבה? (נגשה אל אבירוש). אנכי אסטור לאביך על חטמו.

מנדיל (מחריש מתעמק בםהשבותיו).

ריזיל. מנדיל! למה אתה עצב כך? למה אני שמחה? אסור להתעצב! מנדיל! מנדיל—מנדילי! (מושכתו בשרווולו).

מנדיל (חפץ לתפוש אותה).

ריזיל (משתמטת). איני רוצה בזה.

מנדיל (כנואש). למה את בורחת תמיד מלפני?

א ב ר ו ש (מדבר בכבדות). מה אתה חפץ?

מ נ ד י ל (כהתרגשות). למה אתה שכור? למה אתה שותה, אברוש! חרפה אתה עושה לי. (מניע את ידו בכעס). אברוש! איני חפץ להיות בגד. אברוש! (נותן עינו לעבר הדלת). למה אתה שותה, שכור?!...

א ב ר ו ש (בכבדות) מ—מנדיל? מ—מנדיל! את אביך?... א?... אתה אומר להכות את אביך... לעת זקנתו?...

מ נ ד י ל (מדבר בהתלהבות, דבריו נפסקים בכל רגע). אתה אברוש, אתה... אתה אברוש, שכור... האם גרשה אותך וגם נחמ׳ל, את. למה, אמר־לי! למה אמר־לי, אברוש!

א ב ר ו ש (לוטש את עיניו). ממנדיל?

מ נ ד י ל (מחפש סביבותיו). למה, אברוש גנב! למה עשית אותי לפושט נבלות, אברוש! הכל, הגידה!... בורחים מלפני. (מתוך דמעות). אתה שכור... למה אתה... חיט חפצתי להיות... בנאמנות, חיט! (מריח בבגדיו). אתה עשית אותו ל„נבלה". (בקול רם כמשוגע). למה עשית או—תי ל„נבלה", למה?!...

א ב ר ו ש (יושב על המטה וראשו מורד לארץ). רב אב—בא — ררב אב... (מתעודד. ממשיך את דבריו). מ—מנדיל, מנדיל!... אני שכור. (מניע ראש). מחנות סוסים... אופיצירים רכבו עליהם... מנדיל! ל—למה אתה בו—כה מנד—

מ נ ד י ל (ביללה פראית הדומה לקול הבהמה, עומד לנוכח אברוש וראשו מורד לארץ) את—תה, את—תה... חפצתי להיות חיט, חפצתי להיות... חפצתי כי אוכל לכתוב... חפצתי (מתקרב אל אברוש ומביט ישר בפניו). למה אתה, שכור! מכנים אותי „נבלה", „פגר" מכנים אותי!...

א ב ר ו ש (משתאה). אתה משוגע, מנדיל??... אני אשם, מנדיל? אתה שומע מנדיל? אני... (מכה על לוח לבו). אני... קח מטה והך אותי... אני שכור... יהודי שכור... יהודי... היא שפרינצה... אמך. (מתהלך הנה והנה). מנדיל? מברת את העור?... יש לך חמשה רובלים, א?

מ נ ד י ל (בפראות). מכות!... מכות אתן לך... מכות אתן לך! מדוע אתה אבי?! מדוע?... מדוע...

נ ח מ ה ׳ ל (נערה כבת ט"ו שנה, לבושה כאחת התלמידות של בית־הספר. נשארה עומדת על מפתן הבית ואותות פחד על פניה, אברוש ומנדיל עומדים שניהם נבוכים). מנדיל, מנדיל... (דבריה נפסקים מפחד). מנדיל, אמי חלתה פתאום. היא מבקשת כי תבוא

מ נ ד י ל (מביט אליה ומגמגם).

נ ח מ ׳ ל. למה אתה עומד? הלא אני אומרת לך, כי אמנו חלתה! התלך?

ומהם נודף ריח בשמים.. כלם מכנים אותך בשם „נבלה", „פגר", אני עניה, אמי מכה אותי, אין דבר, לא תמיד יהיה ככה... ואני אוהבת אנשים נקיים...

מנדיל (מתעורר בצחוק אוילי על פניו). בנאמנות! אני נשבע לך בנאמנות! גם „בריל חזיר" פושט נבלות... בנאמנות, פושט!

ריזיל. השבע!

מנדיל. בנאמנות!

ריזיל. שקר!

מנדיל. (מכה על לוח לבו). חי נפשי, ריזיל!

ריזיל. שקר! מבריל אינו נודף שום ריח... הוא כמו „אריסטוקרט". (חושבת רגע). אנכי אמר לבריל... אשאל אותו, אם אמת הדבר...

מנדיל. בנאמנות, אני אומר. (נבוך פתאום). מפלה עליהם! (בכעס). ריזיל! שמעי; הרוח עוד יכנס באבי־אביהם! ריזיל, שמעי! אי לך כפים? (מחפש). נפצי את מוחי... אמרי ריזיל! האמנם אני איש רע? ריזיל! מיתה משונה עליהם! גנבים הם כלם, שמעי, ריזיל!

ריזיל. למה אתה כועס ככה?

מנדיל. מדוע את... (דבריו נפסקים).

ריזיל. אמי מכה אותי, אינה נותנת לאכול, ובכל זאת...

מנדיל. אנכי אנפץ את מוחה! את זוכרת, אתמול בערב! שמעי, ריזיל! צאי לרגע החוצה, רק לרגע; תראי! אהיה... ריזיל... (דממה, הוא מביט בפניה כמו מחכה לתשובה).

ריזיל (מביטה אליו במבט של בוז וחמלה יחד).

מנדיל (מתחנן). איזה ריח נודף ממני? הגידי! זה רק נדמה לך; והזיר, ימח שמו, אמר לך, א?

ריזיל (יושבת אל השלחן). גם לי יש אף.

מנדיל. אנכי אלבש את בגדי השבת... אנכי את עורי אפשוט מעלי — שמעי ריזיל! אני משליך את... אנכי... אנכי... אעסוק במלאכה אחרת. על כפים אשאך. כגבירה תהיי תמיד אצלי. את שומעת? ריזיל! טוב? אני חם עליך. אינני יכול לראות, איך אמך מכה אותך. אתמול כמעט שלא בביתי בשעה שהכתה אותך באגרופיה על ראשך. (מחכה לתשובה).

ריזיל (מתעסקה במחשבותיה, מתבוננה בנעליה החדשות).

אברוש (קם פתאם ממשכבו ונשאר עומד על מקומו, מתנועע). מנדיל! מנדיל? (דממה).

ריזיל. גם אביך השכור... גם הוא... (היא יוצאת החוצה).

מנדיל (גש אל אברוש). אבי, אבי!

ובלי זה! ובכל זאת—עולם מזויף! (מהרישה רגע). רננו אחרי כשהכרחתיו לתת לי גט פטורין. (נאנחה). מה יכולתי לעשות אז, מה? חפצתי להציל את הילדה... מהלך שכור ברחובות.

גיטל. וקודם לזה איך היה?

שפרינצה. לפני הגט?

גיטל. כן!

שפרינצה. (מנופפה ידה). עט. אין אני אוהבת לחזור על מה שעבר. לבי לא הלך אחריו תיכף אחרי החתונה—„סוחר סוסים" ו„גונב סוסים" הכל אחד הם בעיני. אמי עליה־השלום העמידה אז על דעתה—עשיר היה. אנכי לא ראיתי את העשירות—את כל ה„תוכחה" ראיתי... אמנם תודה לאלה כי נחמ'ל נבדלה ממנו. גם הבן האחד הנולד לנו — — דומה לו.

גיטל. מנדיל?—וגם הוא שותה שכור?

שפרינצה. כמדומני, לא. ואולי? יחד הוא עם אביו. (מחרישה רגע). אנכי שלחתי את נחמה'ל, כי תקרא אותו הנה. בכל זאת הלא אם אני. הוי, הוי, עד כמה יכאב לי בצלעי!

גיטל. ידקור? — טוב למשוח בשומן — רק בשומן.

שפרינצה. בכל זאת הלא אם אני... לב אם. הוא הלא „הקדיש" היחידי... הלא הוא יקרא את הקדיש אחרי. לא ראיתיו זה יותר מחצי שנה (בצחוק מר). נחמה'ל לא חפצה ללכת — האיצותי בה.

גיטל. נערה טובה נחמה'ל!

שפרינצה. הוא נשא אשה לפני שנה. כבר יש לה בת גדולה. מספרים כי תמיד שם בבית... מה־אומר לך? שלום־בית בידאי אין שם. לא טובה היא ממנו אם נשאה לו.

גיטל. גרושה? אלמנה?

שפרינצה. כמדומני, גרושה. אוי, לא אדע מדוע היא מאחרה כל כך מלשוב. כשהיא הולכת, כל שעה נחשבת בעיני כעשר שעות. לא חפצה האמללה, ללכת. אוי! בכל בשרי אני מרגישה שדוקר כמו במחטים. הצטננתי מאד.

גיטל. בודאי הצטננת. טוב עשית כי קראת לרופא בעוד מועד (דממה).

שפרינצה. בכל זאת כשאני בריאה וטרודה עם הפרנסה המרה, אני שוכחת את הכל. אבל עתה, כשאדם שוכב מתחיל הוא להרהר. לא הרגשתי מעולם צורך בבנים רבים; אבל טוב יותר היה אלו סבבוני עתה בנים רבים. בנים... כמובן, בנים טובים. לבי דאב לי כל הלילה והחלטתי לקרוא לו, ועתה פשוט מתגעגעת אני לראותו. ובכל זאת אני יודעת היטב כי קורת רוח הרבה לא אמצא.

גיטל. למה תאמרי כזאת? בן הוא בן. במה הוא עוסק?

שפרינצה. מי יודע? בעורות, אמרו, מתעסק הוא.

מנדיל (מגמגם). אלך...

אברוש (במתיצור). נחמ'ל... בתי! (מתקרב אליה לאט). נחמ'ל...

נחמ'ל (מעוה את פניה). מנדיל! תיכף תלך. השמעת? (יוצאת).

אברוש (מתנהל אל הדלת בכבדות). נ—נחמ'ל!... בתי... נח—ל—ל—למה... ל—למה, הגי—די... ל—לם...

המסך.

(סוף יבוא).

אקט שלישי.

מעונה של שפרינצה.

דירה של שני חדרים לא גדולים, זה אצל זה בשורה אחת. רהיטים פשוטים, אבל הכל שם נקי ומסודר בסדר יפה.

בחדר הראשון אצל הקיר הימני עימדת מטה ואצלה כסא עם כלי מרפא. אצל הקיר מצד שמאל—שלחן וכסאות. שפרינצה שוכבת על המטה, חולה. אצלה על כסא יושבת גיטל. אחרי שעת צהרים.

שפרינצה (אחרי דממה קלה). ...כך, כך. כשהאדם עדיין בריא, אז אינו מרגיש כלום. אבל הזקנה עושה את שלה; בפעם אחת היא באה. (מהרישה רגע). שלשים שנה... כן, שלשים שנה הנני כבר בעץ בודד.

גיטל, לאדם שברכת אלהים בביתו, האי עלמא כבי־הילולא, אבל אם אלהים מסיר את חסדו, אז הכל אבד.

שפרינצה. (מדברה בכבדות). חפצה אנכי להאריך עוד מעט את ימי. נחמה'ל הלא עדיין ילדה. מה יהיה עמה בלעדי? רק בשבילה חפצה אנכי עוד לחיות. אנכי איני אוהבת להתאונן חלילה. אם נחפוץ, יכולה אני לומר להפך: מה חסר לי? במנה הלא יש לי קורת רוח, נחת. והשאר... עט—עם זה,

נחמה׳ל. דבר לא קרה.

שפרינצה. אם כן — למה זה את ...?

נחמה׳ל. (מתוך דמעות). אני נרגשה. איך יכול אדם לבלתי התרגש? אני רואה מי זה אבי ומי אחי. קבר ממש שם. חושך, אפלה, רפש עד הצואר. לבי דופק בי כמו אצל „גזלן״. נבהלתי בפתחי את הדלת. עוד בהיותי במסדרון — לו ראית „מסדרון״! שמעתי קולות נצים. הכרתי כי זהו קולו של מנדיל. לא ידעתי מה לעשות — הלפתוח את הדלת אם לא. יראתי פן יכוני.

שפרינצה (:אנחה). אוי לי!

נחמה׳ל. פתחתי את הדלת וידי רועדות כמו מתוך קדחת. מחזה נהדר נגלה לנגד עיני. „הוא״ עומד שכור, מדבר קטעי מלים שאי אפשר היה להבינם ומנדיל עומד אצלו, אוחז אותו בצוארונו ומנענע אותו בחזקה.

שפרינצה (נבהלה). הוא הכה אותו — את אביו?!

נחמה׳ל. כמדומה לי שהכה אותו; אבל מיד כשעברתי את המפתן — רק את המפתן עברתי ויראתי ללכת הלאה—והנה שניהם נשארו עומדים כבולי עץ. מביטים בפני בעינים לטושות כמשוגעים — חי אני כמשוגעים!

שפרינצה. ומה אמרת?

נחמה׳ל. אמרתי למנדיל כי חולה את וכי יבוא לבקרך. את חפצה לראותו — אמרתי לו.

שפרינצה. ומה ענה?

נחמה׳ל. לא אדע. מהרתי לצאת. נבהלתי מאד. דמיתי כי נפלתי לבית משוגעים או למערת גנבים. (דוממה).

שפרינצה (נאנחה). כך הוא בתי. בהיותך קטנה היית שואלת תמיד איה אביך? אנכי החרשתי. לא ידעתי, מה לענות אותך, אבל עתה, תהלה לאל ככר גדלת. אין אני צריכה עוד לדבר; מבינה את בעצמך. (אחרי דממה קלה). איך הם פניו?

נחמ׳ל. פניו של מי?

שפרינצה. נו, פניו — פני אביך.

נחמה׳ל (מחרישה. אחרי כן בגועל נפש). מוראים ומגועלים — נבזה ממש..

שפרינצה. ומנדיל?

נחמה׳ל. הלא אמרתי לך כי חשבתיו למשוגע. אפשר שיבוא ותראי. פרוע, בגדיו קרועים ומגואלים, מגודל שער כמו שד.

שפרינצה (יושבת על המטה. מניעה ראש). מה יכולתי לעשות? לא היתה לי כל עצה. לא חפץ להיות אתי; רק אל הסוסים משך אותו איזה כח רע. למי הוא דומה, למי? אוי לי! במשפחתי אין אנשים כאלה, במשפחתי אין „עמי־ארץ״ כאלה. אוי לי... (אחרי דממה קלה). לעת זקנתי... הייתי יכולה לחיות עתה בנחת, אבל... (דבריה נפסקים).

גיטל. מסחר לא רע כלל.

שפרינצה. המסחר לא רע—אבל הוא, הוא בעצמו אינו כלל בן־אדם.

גיטל. הכל בידי שמים. תחת זה נחמ'ל היא ברכת אלהים ממעל.

שפרינצה. לו רק יברך אותה אלהים במזל קצת! הלא זאת היא כל נחמתי.

נחמ'ל (באה. עיניה ולחייה אדומות). עבודה יפה נתתי לי, אמי עבודה יפה!

שפרינצה. ההיית?

נחמה'ל. הייתי.

שפרינצה. למה נחפזת ככה? ראי נא, איך את עיפה. כל פניך כסו זעה.

נחמ'ל. לא אדע אם עיפה אני.

גיטל. אין דבר; תאכלי עתה לתיאבון. בשביל אם, ובפרט בשביל אם חולה, מחויב אדם לעשות את הכל. מה אינן עושות האמות בשביל ילדיהן? את הכל! את הגוף עם הנשמה יחד הן מקריבות בשביל ילדיהן. (קמה). עתה יכולה אני ללכת, אחרי ש„יחידתך" כבר עמך בבית.

שפרינצה. למה את ממהרה ככה? שבי עוד מעט אחרי כי באת.

גיטל. אלהים עמך! הלא תדעי כי נטשתי בית תהלה — לאל. מוטב שאסור הנה לעת ערב. הלא נחמה'ל לא תעזוב אותך. ישלח לך אלהים רפואה מן השמים (יוצאה).

נחמל. (ושבת על השלחן נוגה). בשליחות יפה שלחתיני.

גיטל (פותחת את הדלת). אל תשכחי, שפרינצה, למרוח את החזה בשומן חזיר; זאת היא הרפואה היותר טובה.

שפרינצה. אם ירצה השם לעת ערב אעשה כזאת.

גיטל. בודאי, בודאי (יוצאת וסוגרת את הדלת אחריה).

שפרינצה. (אחרי דממה קלה). ומה בתי?

נחמה'ל. טוב יותר אם לא תשאלי.

שפרינצה. היבוא? הראית אותו?

נחמה'ל. אינני יודעת אם יבוא.

שפרינצה. ההיה בבית?

נחמה'ל. היה.

שפרינצה. ומי היה שם עוד?

נחמה'ל. שניהם היו.

שפרינצה. גם „הוא" היה?

נחמה'ל. היה (דממה).

שפרינצה. (מסתכלת בפני נחמה'ל). למה את נרגשה ככה? הקרה איזה דבר?

שפרינצה (אל נחמה׳ל). למה את מחרישה? הלא הוא שואל לשלומך!

נחמה׳ל מבלי הסב את פניה). הלא רואה הוא כי בריאה אני.

שפרינצה. למה אינך יושב? אתה ירא. ׳ותנו.

נחמה׳ל (מגישה לו כסא).

מנדיל (בקול רפה). מה לי לירוא? אין לי מה לירוא. (יושב). מה כואב לך, אמי?

שפרינצה (דמעות חונקות את דבריה). למה אתה לבוש כך, קרוע ובלוי? האין לך שום בגדים אחרים?

מנדיל (מתבונן אל בגדיו, נבוך ונעלב). א? בגדי?

נחמה׳ל. בודאי אין לו בגדים אחרים.

מנדיל (מתעורר). אי מזה את יודעת כי אין לי בגדים אחרים? כאלו ראתה את כל הנמצא ב„מלתחה" שלי! תהלה לאל יש לי מה ללבוש, יש לי...

נחמה׳ל. אולי יש לך!

שפרינצה. המשתכר אתה כסף די מחסורך?

מנדיל. משתכר; בודאי אני משתכר. (דממה קלה).

שפרינצה. למה אתה נרגש ככה?

מנדיל (מחריש, ראשו מורד לארץ).

שפרינצה (מתבוננה אל מנדיל במבט של רחמים וגעגועים). למה, בני, ככה התרחקת ממנו? למה אתה—ככה זר? הלא זה יותר מחצי שנה לא ראיתיך. לא ידעת גם כי חולה אני...

מנדיל. אברוש — מפלה תבוא עליו — הוא...

נחמה׳ל. ש־ש־ש! אל לך לכעוס פה —

מנדיל (נעלב, פניו מלאים אותות חמה).

שפרינצה (מדברה בכבדות). תמיד היית רץ אחרי הסוסים שנואי נפשי... מה היתה כל תקותי ומשאת נפשי? הלא כי תלך בדרך הישר, כי תהיה ל„איש". ראה אותה (מראה על נחמה׳ל). הלא האב המוליד אותה והאם היולדת אותה הם הם גם אביך ואמך... הגד, מדוע זה ככה התרחקת ממנו?

מנדיל. אמי! מדוע את מדברת כל זאת?

שפרינצה. ומה אדבר אם לא זאת? לו ראיתיך לפעמים! אינני רואה איתך. (מחרישה רגע). ממך נודף איזה ריח לא טוב... למה לא לבשת בגדים אחרים?

מנדיל (בקול יותר גדול). אמי! למה את מדברת זאת? חדלי!

נחמה׳ל. אל תצעק ככה. הלא רואה אתה כי אמך חולה.

שפרינצה (אחרי דומיה). ומה אני מדברת? אתה לבוש כאחד הריקים. אביך שכור, ואתה יושב עמו יחד... מי יודע איזה „שד" לקח לו שם. ומה הריבה שהכנים אל ביתו...

נ ח מ ה ׳ ל. שכחתי לספר לך, כי בצאתי מן הבית, רדף אחרי והוא קורא בקול צרוד: נחמה׳ל נחמ׳ל! — יראתי להשאר שם.

ש פ ר י נ צ ה. לא היה לך לברוח; אדרבה, היה לך לדבר עמו ולשמוע. אולי היה מספר לך דבר.

נ ח מ ה ׳ ל. יראתי. אינך יודעת, אמי, מה המקום אשר שם הם יושבים. שם בור, גיהנום!

ש פ ר י נ צ ה (בוכה). אלהים לא ייסר אותי ובתי על הדבר הזה.

נ ח מ ה ׳ ל. חדלי אמי, חדלי. גם אני צר לי מאד. לו היה לי אב, כיתר בנות גילי, כי אז אולי נעשה הכל באופן אחר... אבל עתה... העקר היא „הבושה״! כעשר שנים נגרעו בודאי מימי חיי ברגע שראיתי אותם עתה.

ש פ ר י נ צ ה (אחרי דומיה). ומה אוכל לעשות? — לעת זקנתי. חליתי... כה, את הושבת, נחשב אדם לעת זקנתו? בכל זאת הלא הוא בני... תחת לבבי נשאתיו, מחלב שדי הינקתיו. הלא הוא אחיך.

נ ח מ ה ׳ ל (מתמרמרה). איזה „אח״ הוא לי? מתנכרה אני אליו! איני חפצה לראות את פניו. אצא את הבית כאשר יבוא...

ש פ ר י נ צ ה. אל לך לעשות, נשמתי, כדבר הזה. אדרבה, הראי לו אותות חבה; התקרבי אליו, דברי עמו. הלא אלף אחים אין לך. השומעת את, נחמה׳ל?

נ ח מ ה ׳ ל. אח כזה כאין הוא נחשב בעיני!

ש פ ר י נ צ ה. לולא התנכרת אליו, כי אז אולי בא הנה כפעם בפעם ולא היה מתרחק כל כך מביתנו.

נ ח מ ה ׳ ל. אבל אינני חפצה לדעת אותו. אידיוט, פרא אדם, פושט גבלות!

ש פ ר י נ צ ה (גונחת. שוכבת, דוממה מעיקה).

נ ח מ ה ׳ ל. הגיע זמן, שקיני הרפואה.

ש פ ר י נ צ ה. בתי, אני מבקשת אותך עוד הפעם, כי כאשר יבוא מנדיל... אם יבוא... אז....

מ נ ד י ל (פותח לאט את הדלת, מכניס את ראשו ובמבט של תם הוא מסתכל אל תוך הבית).

ש פ ר י נ צ ה (מתרגשה). בוא! מה אתה ירא או מתבושש? (אל עבר נחמה׳ל). שמעי, בתי, אני מבקשת ממך...

מ נ ד י ל (נכנס מתקרב לאט אל המטה. מתרגש מאד כמו אחרי מלחמה קשה). את חולה, אמי, מה שלומך?

ש פ ר י נ צ ה. אני חולה; הלא רואה אתה. (מסתכלה בו מבלי הרף).

נ ח מ ה ׳ ל (יושבת אל השלחן וערפה אל הבית, אוחזת בידה ספר ומדפדפה בו).

ש פ ר י נ צ ה. קח כסא ושב. למה אתה עומד?

מ נ ד י ל (מסתכל מסביב. נותן עינו בנחמה׳ל). מה שלומך?

אנכי אחנק אותו... אנכי אמית את אברוש; עוד הלילה הזה, תראי, אחנק אותו... הלילה הזה!...

שפרינצה (מפסיקה אותו). היצאת מדעתך? הרגע, למה אתה מתמרמר וכועס ככה?

נחמה'ל. ילך לו מזה, ילך לו! הלא אמרתי כי לא נחוץ לקרוא אותו הנה — ילך לו!

מנדיל. טפלה עליך, מנוולת! אחות.. הראית — „אחות"? מנוולת! מפלת עליך! בבית־הספר היא הולכת — „פריץ" גדול. בעיני את לא „פריץ". (מאיס עליה). אנכי בין אצבעותי אמולל אותך! בין אצבעותי... מכלכם אעשה כלה... שמעי, אמא יאמרי לה כי תשתוק — אמרי לה! אני גדול ממנה... עוד יש לי שכל... אני משתכר כסף יותר ממנה. אמי, אמרי לה... אני הולך מזה (פונה אל הדלת).

שפרינצה (בקול בוכים). מנדיל.. מנדיל... נחמה'ל! הלא אמרתי לך כי תשתקי (דוממה).

מנדיל (ראשו מורד לארץ, מביט אל נקודה אחת).

נחמה'ל. עוד הלכתי לקרוא את התכשיט הנפלא — את ה„פאר"...

מנדיל (מתעורר). טפו עליכם! על כלכם!... (הושב רגע. משליך את כובעו בכעס). הוי גיולד, גיולד, גיולד! מה עשו ממני?.. מה אני? אמי! מה אני?... (בוכה מתוך כעס). אמי, אמי! למה את אמי?!... א?...

נחמה'ל (משתדלה להשתיק אותו).

מנדיל (אל נחמה'ל). גשי ממני והלאה! אני... אני.. גשי הלאה! את אברוש אחנק... אמית... (שותק פתאם).

שפרינצה (מתוך דמעות). מנדיל, חדל... מה אמרתי לך? הלא לא אמרתי לך כלום. רק שאל שאלתי מה זה נודף ממך — האסור לשאל בזאת?

מנדיל (מגמגם). נודף ממני.. נודף... „נבלה" נודף... אני פושט נבלות, אני... (בקול יותר גדול). אמי!... ארורה!... מיתה משונה עליך! אמי!...

נחמה'ל (קופצה ממקומה ודוחפה אותו). צא מפה! צא... „חם"! אבר!

מנדיל (דוחף אותה מעליו). מפלה עליכם! מיתה משונה עליכם!... ממני נודף... נבלה... מה את מדברת!? אני... אני (מתמרמר יותר ויותר) טפוי עליך ועל ריזיל!... (יורק) עליך ועל ריזיל!...

נחמה'ל (דוחפה אותו). צא מזה, „חם"!

שפרינצה (בוכה). רחמו עלי... רחמו עלי.

מנדיל (סוטר את נחמה'ל בחזקה, רגע הוא נבהל בעצמו למעשהו). למה את... (מסתכל בה).

נחמה'ל (מרימה שאון). הוי גיולד! הצילו!

שפרינצה (נבהלת). נחמה'לי, מנדיל... עוד יבואו... אנשים יבואו... מנדיל! ההשתגעת, מנדיל!!?

מ̇נדיל (מתרגש). לו ידעת איזה „שד"! לו ידעת אותה, היא ממיתה את כלם. את בתה ואותו ... (דבריו נפסקים פתאם).

שפרינצה. מה היא מספרת, כי בפתחה את הדלת היתה שם מלחמה ביניכם?

מנדיל (מחריש).

שפרינצה (נותנת עיניה במנדיל ומניעה ראש).

מנדיל. למה תסתכלי בי כך?...

שפרינצה. הלא אני אמך. אם לא הלכת בדרך זו חפצתי, הן לא אוכל בכל זאת לשקר ולאמר כי אינך בני ואני אינני אמך. במה אתה עוסק, כי הנך מגואל ככה?

מנדיל (מחפש בכיס בגדו).

שפרינצה. מה אתה מחפש?

מנדיל. כסף אני חפץ לתת לך; אני משתכר כסף למדי.

שפרינצה (מנופפה ידה). לעת־עתה לא נחוץ לי; יש לי למכביר. יהי לך אשר לך עד בוא העת ולא תהיה לי עצה אחרת, אבל עתה ...

מנדיל (מגמגם). אני יש לי כסף ...

שפרינצה. בעד הכסף קנה לך מלבושים אחרים; ראה איך אתה לבוש, הלא חרפה היא; חרפה ובושה!

נחמה׳ל. בודאי מוצא חן בעיניו „הילוך" כזה.

שפרינצה. אוי לי; אוי לי!

מנדיל (מתמרמר). אמי! למה את מדברת כזאת, אמי? אני כועס, אמי!

נחמה׳ל. ששש!

מנדיל (מעיף עין בנחמה׳ל). מי את, הגידי? גם את לי „אחות"? טפו!

נחמה׳ל. אין לך רשות לדבר כזאת פה. אמי חולה!

מנדיל. הראיתם את „הבריה"? בין אצבעותי הייתי יכול למולל אותה,

שפרינצה (אל נחמה׳ל). עשי שם את שלך, בתי.

מנדיל (קם. מתרגש מאד).

שפרינצה (מדברה בקול רך). למה קמת? למה אתה כועס, מנדיל? מה אני מדברת? הלא אני אמך, ולי הרשות לדבר הכל, להגיד לך את האמת... מי ידבר אליך אם לא אמך? למה ככה נבוכות, אם דברתי אליך מה?

מנדיל (מתעורר). אמי! אמי! (דבריו נפסקים).

שפרינצה. מנדיל, ראה, באת אל אם חולה! ראה, אוי! אם חולה...

מנדיל (בקול גדול). אני הולך מזה! לי פה... אמי! למה... מדוע? מדוע, אמי! לא נתת לי לאבול? א? — למה, א? — (מורה באצבע). למה גרשת אותי מן הבית... אנכי הייתי ילד קטן.. אברוש — מפלה עליו — שמעי אמי!

אקט רביעי.

הדיקורציה כמו באקט הראשון והשני. אחרי שתי שעות.

(דממה במרחף רגעים אחדים. על הבמה אין איש נראה, זולתי, א ב ר ו ש השוכב פרקדן על המשכב ומשמיע נחרתו).

א ב ר ו ש (מתעורר. מזמר לעצמו). טי—טא—טא; טי—טא—טא—פויף! (מתבונן לעברים שונים מבלי הרים את ראשו). בִים—בם—בם; בים—בם—בם! (מזמר בקול עצב וצרוד). מן ה—מ—צ—צר; מן ה—מ—מ—צ—צר!.. מן—מן—מן! מן—מן—מן! ק—רא—תי; קר—ראת—תי ק—ראאא!.. ק—ראאא—תי יה—————————— (קורא) אברוש!... אברוש! (הוא מוצא מכיס המכנסים שלו בקבוק יין־שרף קטן ושותה. מסתיר את הבקבוק הריק תחת הכר וחוזר ושוכב (דממה).

מ נ ד י ל (מתפרץ הביתה. סוגר את הדלת על המסגר. על ראשו אין כובע, שערותיו פרועות, בגדיו קרועים וּוורדים מהם סמרטוטים, רק פעמים אחדות לאורך הבית; נשאר על מקומו, מתעמק במחשבותיו. חוזר ורץ בבית הנה והנה).

א ב ר ו ש (מזמר מתוך שנתו בקול צרוד). מן ה—מ—צ—צררר... צר... צ—צר...

מ נ ד י ל (מתנפל כחיה רעה על א ב ר ו ש בנהימת פראים ומתחיל להנק אותו. אברוש מפרפר בידיו ורגליו. מנדיל משתרע על המטה ובכל גופו הוא לוחץ את אברוש. רגעים אחדים הוא שוכב על אברוש ומוציא מרגע לרגע מפיו הברות משונות. מתרומם ומסתכל בפני אברוש, מנסה להניע את ידו אחר כן את רגלו, אברוש איננו מתנועע. מנדיל יורד מעל המטה ומתחיל שנית להניע את אברוש). אברוש!... אברוש!... אברוש! אתה אברוש... ריזיל! ריזיל! (עומד רגעים אחדים כבול עץ על מקום אחד. פתאום הוא מתחיל רוקד בפראות ומזמר).

עַל הָאָחוּ, עַל הָאָחוּ צִפֳּרִים צִפְּ—פֳּרִים!
עַל הָאָחוּ, עַל הָאָחוּ סוּ-סִים סוּ—סִים!
עַל הָאָחוּ, עַל הָאָחוּ אֲוָזִים אֲוָ—זִים!
עַל הָאָחוּ, עַל הָאָחוּ צִ—פְּ—פֳּ—רִים!

(מתעמק במחשבותיו, ראשו מורד לארץ. מתעורר פתאם ומתחיל לחפש וקורא בקול):

מ נ ד י ל (אל נחמה'ל). אנכי אחנק אותך יחד עם ריזיל...

נ ח מ ה ' ל (קופצת עוד הפעם אל מנדיל). חם! נבלה!... פגר!...

מ נ ד י ל (עומד נדהם).

ש פ ר י נ צ ה (מתחננה). נחמה'ל! חוסי עלי, חוסי עלי...

נ ח מ ה ' ל. הלא הנפש סולדת על ידי מה שהוא בבית!... את כל החדר הסריח...

מ נ ד י ל (עיניו מתמלאות דם). א?... (מגמגם) מפלה... מפלה... כולירה!.. מגפה... (גועה בבכי) למה... למה (אל עבר שפרינצה). למה אמי... יידמ־מח... אברוש... ריזיל... מפלה... (הוא מתחיל לקרוע את בגדיו מעליו, תופש את מעילו בצוארון פו־ם עד למטה בפראות, מרים את כובעו מן הארץ וקורע גם אותו). נבלה... פגר... נבלה... (מגמגם).

נ ח מ ה ' ל (עומדת נדהמה בעינים לטושות).

ש פ ר י נ צ ה (מתחילה להתרומם מעל המטה ופניה מפיקים פחד).

המסך.

שעל גבי ידיו. גוזז בו צרורות משערות ראשו, זקנו ושפמו. רגעים אחדים הוא מחפש בכל זוית וזוית מבלי דבר דבר. מוצא על אחד החלונות שבר זכוכית של ראי שבור; מסתכל בו. משליך את הזכוכית ונס החוצה. דממה רגעים אחדים).

ריזיל ובריל חוזר (באים הביתה).

בריל. „הנבלה" ימח שמו, איננו? אנכי ארוצץ את מוחו, ימח שמו! (מתבונן לעברי הבית). אברוש ישן?—(לוקח את ריזיל בידה האחת ומעבירה לאורך המרתף, כאלו הוא יוצא עמה במחול) ראי את הנעלים! בובה! כה יחייני האל! (לוחצת אל חזהו), מה אמר ה„נבלה", מה אמר?

ריזיל. הוא דבר—אבל אנכי לא האמנתי... דבר כזאת מקנאה בודאי — מקנאה דבר.

בריל. אבל הגידי! מה את יראה?

ריזיל. בנאמנות—אני לא מאמינה לדבריו.

בריל (מרפה ממנה). תתחרטי, אם לא תגידי.

ריזיל. „עקשן" אתה, בריל.

בריל (מאיים עליה באצבעו). התחרטי—ריזיל!

ריזיל. אם אינני חפצה לספר לך, אז בודאי יש טעם לדבר.

בריל. לא אדבר יותר. בריל איננו אוהב לדבר הרבה.

ריזיל (בקול נמוך). הוא אמר—כי גם אתה פושט נבלות...

בריל (נבוך, מאדם). מה?! מי אמר? ה„נבלה"!? איהו? אנכי לא אשאיר בו אף אבר אחד שלם! ה„נבלה" אמר... (מחריש רגע). ה־הא, מנדיל־נבלה! הוא יזכור אותי (נותן עיניו בריזיל). ואת האמנת?

ריזיל. למה אתה כועס? הלא אמרתי לך, כי לא האמנתי. אדרבה, אמרתי לו כי שקר הוא דובר וכי ממך נודף ריח כמו מ„אריסטוקרט"...

בריל (מלא רצון). זה לא כלום! הלא אמרתי לך, בובה, כי „בריל" הכל יכול (חושב רגע). תראי, ריזיל! עוד שעון זהב עם שרשרת—שרשרת זהב אקנה בשבילך.

ריזיל. אמי—אי, אי, אי! היא תרקד, א, תרקד! תתלוש את שערות ראשי.

בריל (בכעס). אנכי אבא הנה—לא, אנכי אחכה פה עד אשר תבוא אמך שלך. אגש אליה ואחז בצוארונה ואמר לה: „שמעי ברינה, ברינינקה! אם תהיני להרים עוד הפעם יד על ריזיל, אז אעשה אתך כלה בפעם אחת. את, ריזיל, רק החרישי—הביטי והחרישי (מניע את ידה). את מסכימה לדבר הזה?

ריזיל (שותקת).

בריל. את מסכימה? לא?—אמרי!

ריזיל (בקול רפה). בכל זאת הלא היא אם.

בריל. ומה אם היא אם? אם כזאת? ירקי בפניה! „ריזיל היא שלי" — אגיד לה: „בריל" הכל יכול.

ריזיל? ריזיל! ריזיל! (מתבונן תחת המטה, היצ עות, התגור ועוד. נגש אל אברוש ומחפש תחתיו). ריזיל? רי—זיל! ריזיל, רי—זיל! צאי! צאי! אני לא ארשה כי אמך תכה אותך (מאזין). צאי, אני אומר לך. אמך איננה, צאי! (מזמר):

שָׁם בָּאָחוּ, שָׁם בָּאָחוּ סוּס – כּוּסְ סִים

שָׁם בָּאָחוּ, שָׁם בָּאָחוּ צִפְּ–פֳּרִים!...

(מריח בבגדיו ומעוה את חטמו). פוט—פוט—פוט—אברוש; אברוש! ה—ה! ה—ה! ריזיל... (במהירות). ריזיל, בואי הנה! מהרי, מהרי! ראי, אני „חתן" יפה! ה—ה, מהרי הנה! (מוציא מתחת המטה את המלתחה שלו, מנסה לפתות אותה, ואולם היא מסוגרת. מאיים על המלתחה: הפתחי! ופתחי! (רוקע ברגליו). נו—נו! — מוצא את הקרדום באחת הפנות, לוקח אותו ומנסה לפתוח בו את המלתחה. קם פתאם ונגש אל אבי־ותו). אבי, אבי, אבי! הא — אבי! (מניע את ידו). אבי קום! קום! ח־ח־ח־חא קום אבי! (רוקד לפני המטה). אבי, קום! סוסים, הרבה סוסים! (סר מעליו, מזמר):

שָׁם בָּאָחוּ, שָׁם בָּאָחוּ אִוְ–זִים–זִים!

(פונה עוד הפעם אל המלתחה ומנסה לפתות אותה). ע—ע—ע—! שם ריזיל! ה—ה—ה (מטה אזן אל חור המפתח ומאזין). את שם? א? — פתחי! נו, פתחי! ראי, אתן לך כסף — הרבה כסף. מוציא מכיסו את כל כספו, משליך אותו מתוך החריט על מכסה המלתחה ומקשקש בו). שמעי, ריזיל! הרבה כסף אני נותן לך. פתחי! (רוקע ברגליו). פתחי! הום... תתחרטי אחרי כן! (מסיר בחפזון את הכסף מעל המלתחה, ומסתיר אותו בכיסו וקופץ על המלתחה ורוקד בכח על המכסה). ה! ה! הא! (יורד מעליו, מנפץ בקרדום את המכסה, קורע בידיו את הבד ובעד החור הוא מתבונן אל תוכו). נו, התצאי? (מוציא אחד אחד את בגדיו ובשימת־לב גדולה הוא מתבונן אל כל בגד ובגד ומניחו הצדה. מריק מעט מעט את כל המלתחה, מחפש בין החפצים וקורא): ריזיל? — ריזיל! איך? (בוכה). איך? בואי הנה... (הוא מחפך את המלתחה על פניה ומנענע אותה. מתבונן אם לא נפל מתוכה איזה דבר. מביט כמשאש מסביב, קם ומתחיל ללכת בחפזון לאורך החדר ולרחבו. נגש אל מטת אברוש, נצב רגעים אחדים בלי נוע ומתבונן עליו. סר מעליו פתאום, שם את שתי ידיו בין קוצות שערות ראשו הפרועות וקורא בקול: „אל בית־הכנסת ל־כו!" — מתבונן אל בגדיו ומכיר שהם קרועים, מתחיל במהירות נפלאה לקרוע קרעים מבגדי העליון, ובכל קרע וקרע היא מריח וקורעו לקרעים יותר קטנים, עד כמה שידיו מסיגלות לזה. מוצא את „בגדי־שבת" שלו ולובשם על הקרעים שעל בשרו. מריח בחם, מגהץ את נעליו, מורים מעל הקיר את מצנפת־השבת שלו ומשימה בראשו. כל זה נעשה במהירות-פראים ובהתעסקות משונה. את יתר החפצים הוא נותן אל תוך המלתחה השבורה ומסתירה אל תחת המטה. משתדל להשיב את הסדר הראשון בבית. נשאר עומד רגעים אחדים על מקומו, מתעמק במחשבותיו. בחפזון הוא פונה פתאם אל הדלת, פותחה ונס החוצה. דממה רגעים אחדים).

מנדיל (שב עוד הפעם. מריח בידיו. מוצא שבין גדול ומתחיל לגרד בו את העור

וְאֶל הַ–גִּב–עָה תָּ–מִיד בָּ–אִים
בַּ–חוּ–רִים רַבִּים, בַּ–חוּ–רִים נָ–אִים,
בַּ–חוּ–רִים נָ–אִים!

ב ר י ל (נגש אליה). ריזיל! הגידי מה היא השירה הזאת?

ר י ז י ל (מלאה רצון). הלא אתה שומע, כי שם על הגבעה אצל היער, מחוץ לעיר בודאי, יושבת עלמה אחת — יפה, כמובן—יפה עד מאד, ושמה באים בחורים נאים, והיא אוהבת אותם—זה הכל! (סוטרת אותו על ערפו).

ב ר י ל (אחרי דממה קלה. בקול מתחנן). ריזיל, ריזיל! למה את...

ר י ז י ל (מפסיקה את דבריו).

ב ר י ל! אתה תאמר למנדיל, כי לא יעיז לדבר אלי?

ב ר י ל. אנכי, כאשר אמר לו, אז יזכור כל ימי חייו!

ר י ז י ל (בכובד־ראש). אני שונאה אותו... אני יורקה עליו — טפו, פגר! אינני משחקת כלל, בריל. הוא אמר, כי אנשא לו—ח־ח־חא. תאמר לו, בריל כי לא יהין...?

ב ר י ל. בטחי בי; יכולה את לבטוח בי. אנכי בעד הכל אשלם לו. אנכי אראה לו מי פושט נבלות (מגמגם). ריזיל! את המלה האחרונה אני אומר לך, ריזיל (מתרגש). עליך לדעת עם מי את עושה „עסקים"...

ר י ז י ל (מחבקה את בריל). בריל, הכבה אתה אוהב אותי?

ב ר י ל (שותק).

ר י ז י ל. בריל, אמור את האמת...

ב ר י ל. ריזיל... ריזיל. (דבריו נחנקים בגרונו). אני נשבע לך בשמי — אני בריל, אני... וכל אשר אני אומר. אני... את אשר בריל אומר... ודי! (הוא מסתכל בפניה, כמו מחכה לתשובה, סר מעליה ומתהלך בחדר, מתרגש).

ב ר י נ ה (באה. שני סלי דגים על זרועותיה. גונחת. מבישה מבט חד לעבר ריזיל • מציגה את הסלים וגונחת. ראשה מורד לארץ).

ר י ז י ל (נגשה אל ברינה). מה לך, אמי?

ב ר י נ ה (שותקת).

ר י ז י ל. מה לך?

ב ר י נ ה (בקול הד). סורי מעלי, משומדת!

ב ר י ל (נשאר עומד על מקומו, מביט בכעס אל ברינה).

ר י ז י ל. ומה אני שואלת?

ב ר י נ ה. סורי! אנכי אנפץ את ראשך בבול עץ!... אנכי ביסורים אתנהל ברחובות, והיא תשב בבית.. אין בי כח להאכילך. (מרגישה בנעלים החדשות על רגלי ריזיל), מה זאת?... נעלים? חדשות?!.. איפה לקחת אותן? א?... הלצי אותן ברגע!. ברגע חלצי אותן! ואם לא (תופשה בזקן). הלצי, משומדת!

ריזיל (מסתכלה בפניו ומשחקת). אני שלך?

בריל. מה את אומרת?

ריזיל. אני כבר שלך?.

בריל (מסתכל בפני ריזיל. נבוך).

ריזיל. למה אתה מסתכל בי כך?

בריל (מתלהב). שמעי, ריזיל! (מאיים באצבעו על חטמו וממשיך את דבריו). את דברת עם ה„נבלה"? עם ה„פגר"? הוא דבר עמך דברים אשר... שמעי ריזיל: ראשית אקח את הנבלה ואקרענו כדג. לא ישאר בו אף אבר אחד שלם, אני האומר לך. והשנית — ריזיל?! ריזילי! (מאיים באצבעו). את יודעת כי אני „בריל־חזיר", ועמי לא תעשי שום „עסקים". אני „בריל חזיר", אני?

ריזיל (מתרגשת). למה אתה מאיים עלי בדבריך אלה?

בריל (מניע בראשו). ריזיל..

ריזיל. אתה אומר כי תכה את אמי, ואני אינני חפצה בדבר הזה.

בריל. ואת ה„נבלה"?

ריזיל (משנה את טעמה). בריל! (תופשת אותו בידו). בוא ונצא במחולות נתרגל עד שתבוא אמי שלי.

בריל. אבל עניני, ריזיל, על אשר שאלתי.

ריזיל. מה?

בריל. את חפצה שעון זהב עם שרשרת?

ריזיל (בענות חן). ראשית קני לי חומר לשמלה, אם אתה חפץ להיות „טוב". ראה, איך שמלותי קרועות. שמלותי אינן מקבילות כלל לנעלים כאלה.

בריל (מסתכל בפניה). ומה יהיה אחרי כן?

ריזיל (מצחקת). אחרי כן תהיה לי שמלה חדשה, נעלים חדשות...

בריל (זועם). ריזיל! אל תשתעשעי בי! האיש החפץ לעשות את בריל לכלי־שעשועים אחריתו מרה! (דממה קלה)

ריזיל. בריל!

בריל. מה?

ריזיל. אני יפה—א?

בריל (נותק. מתרכז ומביט לנקודה אחת).

ריזיל (עוזבה אותו ומזמרת בקול עלז).

עַל הַגִּבְ-עָה עַלְ-מָה יוֹ-שֶׁ-בֶת.
בַּ-חוּ-רִים רַ-בִּים הִיא אוֹ-הֶ-בֶת,
הִיא אוֹ-הֶ-בֶת!

בריל (מתעורר). מה את מזמרת ריזיל?—א? (פניו מלבינים).

ריזיל (מזמרה).

עוֹלָמוֹת בּוֹדְדִים.

דְרַמָה באקט אחד,

מאת

פרץ הירשביין.

הוצאת „תושיה".

ורשה.

ב ר י ל (מתקרב לאט אל ברינה). ברינה... (הוא ממשיך את דבריו) ברינה!... אני מצוה עליך, כי לא תהיני לגעת בה... את שומעת? אני, „בריל חזיר", מצוה, וחלילה לך למרות את פי!...

ב ר י נ ה. מי אתה לי? (בכעס פראים). מי אתה לי?!... אתה תחוה לי דעה, מה לעשות עם בתי—א?! „חזיר"! „חזיר"! (רוקעת ברגליה).

ב ר י ל (במתינות). אנכי מצוה עליך עוד הפעם, כי תסגרי את פיך! ברינה! אני מצוה... ואם לא, אסגור אנכי... את פיך!

ר י ז י ל (מתקרבה ומושכה הצרה את בריי). בריל, חדל... בריל!

ב ר י ל. סורי! (אל ברינה). ריזיל היא שלי... את מבינה? אין לך שום רשות עליה... שלי היא! (מתבונן בפני ריזיל).

ב ר י נ ה (אחרי מחשבה קטנה). שלך היא ריזיל?? שלך?—חזיר!—שלך?! (כוטרה על לחיי ריזיל). שלי היא ריזיל... בתי היא! בתי! אני אמ—מה!

ב ר י ל (תופש את ברינה ומשליכה לעבר אברוש). סורי—אני מצוה עליך... ואם לא, אז אעשה אתך פה כלה ברגע אחד!...

ב ר י נ ה (מקימה שאון). גיולד! הוא חפץ להרוג אותי! (פונה אל אברוש). אבא! אבא! אברוש גנב! קום מהר! קרא לפוליציה!... מהר, אברוש גנב! (ולשה אותו בשערותיו). אברוש! מיתה משונה עליך, קום! „פוליציה" קרא! (נבהלה פתאם. נסוגה לאחור). מה זאת?!... אוי אלהים, שמע ישראל! — אברוש! אבא! הוא מת?!... התעלף... קראו לאנשים... הצילו!...

ר י ז י ל (עומדת מרחק, רועדת מקור).

ב ר י ל (נגש אל המטה ומנכה לעורר את אברוש). אבא! ר' אבא! (מניע את ראשו) הוא התעלף! תנו מים! הוא התעלף! (ערבוביה גדולה בכל הבית).

ק ו ל (מאחרי הדלת).

שָׁם בָּ—אָ—חוּ, שָׁם בָּ—אָ—חוּ
צִ—פֳ—רִים!

(רגע מקשיבים כלם לקול).

מ נ ד י ל (בא הביתה. פניו זבים דם והוא רועד מקור. בגדיו קרועים עליו. במבט צחוק הוא מסתכל לכל הנעשה בבית. כל בני הבית עומדים נבהלים ומביטים אליו. מבחוץ נשמע קול ילדים הקוראים: „פה הוא! במרתף הוא"! — מנדיל עושה העויות משונות. מריח באויר). פוט—פוט—פוט. מסריח (מריח בידיו), פוט—פוט—פוט (מתחיל לקרוע בצפרניו את העור מעל אצבעותיו. ידיו זבות דם).

ר י ז י ל (בבהלה). הושיעו! הוא השתגע! (קופצת על המשכב)

מ נ ד י ל (מתקרב לאט אל מטת אברוש ומרמז):

מֶנְדִיל—נְבֵלָה... אַבְּ רוּשׁ... מֶנְדִיל—נְבֵלָה... שָׁם בָּ—אָ—חוּ.

ה מ ס ך.

הנפשות:

שלמה. | טילצה נכדתה.
עזריאל. | חיים בנו של עזריאל.
שרה. | הייק'ל.

הדר של־מרתף גדול, דומה למערה. כפה עגולה ושחורה מאד יורדת לצד תחלונות. הקירות שחורים. באחד מירכתי המרתף בירה רחבה. כלי־בית כמעט שאין; רק פה ושם מונחים קרשים על גבי נזרי עצים ועליהם גלי סמרטוטים המוכנים ליצועים. שני חלונות קטנים באחד הקירות.

חורף, צהרים.

שלמה שוכב על יצועו מכוסה סמרטוטים.

שרה יושבת על הכירה. רגליה משילבות תחתיה והיא מנמנמת.

עזריאל עומד אצל אחד הקירות ומביט לנקודה אחת.

טילצה שוכבת על היצוע.

חיים יושב על הארץ ומשרטט על גבי נייר.

DRUK. SIKORA i MYLNER WARSZAWA, NOWOLIPKI 6.

האחת אחר השניה, והפה נשאר ריק (ממשמשה באצבעה בתוך הפה). פה ריק.. פה ריק... הכל עובר... הכל עובר.. (מניעה בראשה עד שהיא מנמנמת).

עזריאל (נגש אל אחד הקירות ומעביר באצבעו עליו). אתם חושבים, כי הקוים, הנקודות והכתמים שעל גבי הקירות ועל התקרה הם בכדי — טעות גדולה! אין דבר שאין לו תכלית. לכל דבר יש מטרה ותכלית. אדרבה, יראה לי איש את ההפך. עיני כהו ואיני רואה מה שלמעלה ממני. (מביט אל התקרה). שם עולם אחר. יש עולמות שונים. אין עולם אחד דומה לשני. אין אף דבר אחד אשר ידמה אל השני, כמו הקוים והנקודות האלה שעל גבי הקיר.. אדרבה, ראו, יש נקודות גדולות ויש קטנות, ישרות ועקומות. גם בצבעיהן הן שונות. (פונה אל בני הבית.) מה אתם אומרים אל השורה הגדולה הזאת? אל הכתם הגדול הזה? אדרבה, בואו וראו — הוא גדול מכלם. עיני כהו חיים'ל! בוא וראה, איזה צבע לכתם הזה? (מתעמק במחשבותיו). (דממה.)

טילצה (קמה מיצועה ומתהלכת באיזו ליאות לאורך המרתף). בתיה היתה סכלה... גם נחמן היה סכל. איש בודד — מה יעשה איש בודד? אין כל חפץ לרדת מעל היצוע. (פונה אל שרה). זקנה! הגידי, איך היו פני אבי במותה? מדוע נשארתי אני בחיים, אם כלם מתו? (מצחקת.) לו הציתו איש בבירה, כי אז היה צלי. (שבה אל יצועה). בעוד עת קצרה אשכח לדבר, אשכח את שמי... רק החשק לאכול עוד לא פסק. (מתנודדה). מדוע לא בא עוד המפש? הקיבה, הקיבה מטרידה. חיים'ל! מתי יבוא חיק'ל?

חיים (קופץ ממקומו בשמחה: מתבונן בשמחה אל הנייר המונח לפניו על הארץ). עשרה חדרים בכל קומה! ובכל הבית יהיו... (מחשב) ובכל הבית יהיו... (פונה אל עזריאל) אבי, הגיד עשר פעם עשר, כמה?

עזריאל (נותן בו עיניו בתמהון). אדרבה, יאמר לי איש את ההפך, אדרבה.

חיים (פונה אל טילצה). הגידי, דודה, עשר פעם עשר, כמה? (מחכה לתשובה).

טילצה. מדוע אינם מנגנים שם למעלה היום? (חושבת רגע.) מדוע אני יושבת פה למטה, והם יושבים שם למעלה? מדוע... מי הושיבוני הנה? מדוע איני יכולה לצאת מפה? הלא אני רק בת... בת ארבעים.. בת שלשים... ארבעים... (ממששה את פניה) קומטו, קומטו, קומטו.

חיים (שב עוד הפעם למלאכתו. מונה את אצבעותיו).

טילצה (מוציאה מתחת לכר מחתת זכוכית של ראי ומתבוננה בה). בכל יום נתוסף קמט אחד, בכל יום קמט. המצח כבר מלא קמטים, קמטים גם הלחיים. (קופצה באומץ מעל יצועה.) בת אדם ששנותיה שלשים. (פונה

עזריאל (מתעורר). ה–ה! מצאתי את החידה! מצאתי—אדרבה, יאמר לי איש (כמנצח), יאמר לי איש את ההפך (מעביר את אצבעו על גבי הקיר). פה נמשכת שורה אחת לצד ימין ואחרי כן לצד שמאל; ועוד הפעם ימין ועוד הפעם שמאל. יוצא מזה, כי שם הסמבטיון. (פונה אל חיים:) הגד, כמה נקודות אתה רואה על הקיר וכמה קוים? (עוד הפעם הוא משקיע עיניו בנקודה אחת.) (דממה.)

שלמה (מתמרמר. מביט אל התקרה). הוא אורג לו רשת ממעל לראשי! (אחרי דממה קלה) חיים׳ל! קח מטה וגרש את העכביש פה ממעל לראשי. פה ממעל לראשי הוא אורג לו את רשתיו... חיים׳ל! (דממה.)

חיים (קופץ ממקומו בשמחה. מתבונן אל הנייר). האח! בית יפה ונאדר! עשר קומות לו (הושב רגע). עתה אני בן עשר שנים... אין לי עוד נעלים לרגלי, אבל כאשר אהיה גדול, בעוד עשר שנים, יהיה לי בית כזה. (יושב עוד הפעם לארץ.) עתה נשאר עלי לחלק אותו לחדרים. כמה חדרים... (מתחיל לרשום בכונה). (דממה.)

שלמה (מדבר בהפסקים). סער גדול כי יתחולל ביער ועקר עצים רבים משרשם. גם אלונים אינם יכולים לעמוד בפני הסער. גם האדמה אינה יכולה לעצור בעד הסער. העץ נעקר, וגם האדמה עמו. ואנכי רק רגל אחת נשארה לי, רק רגל אחת, והקץ לא יבוא עלי. (חושב רגע.) חיים׳ל! קח מטה וגרש את העכביש! — הוא אורג את קוריו ממעל לראשי. עוד מעט ולא אראה את התקרה... חיים׳ל!

עזריאל (עובר לאורך המרתף ומתבונן בחשד בפני כל אחד. עומד רגעים אחדים על יד הנער מבלי גרוע עין ממנו. הנער אינו שם אליו) לב.

שרה (פוקחת את עיניה. מתנודדת, מחככה בראשה, מפהקה פעמים אחדות. מדברה אל (נפשה). מים רותחים, ה–ה, מים רותחים. וגם התיבה קטנה של שומן ולחם יבש. — ה! פקוח נפש. אין שנים בפה. מה תעשה בלי שנים, מה? (חושבת רגע.) כאשר ילדתי את בתיה, נשרה מתוך פי השן הראשונה; בלדתי את חוה נשרה השן השניה; ובלדתי את נחמן נשרו לי שלש שנים בפעם אחת. ואחר כן נשרו השנים האחת אחר השני·

אין איש שומע לי בשעה שאני מדבר? (מתמ־מר). לבי מתפקע מכאב. מדוע אין שומע לי? חייק'ל! מדוע לא שב עוד חיק'ל?! גרשו את העכביש ממעל לראשי!

טילצה (שבה אל יצועה). עצלות... עצלות... עצלות. (דממה).

שרה (מתעוררת, מחככה את עיניה. מתבוננה לעברים). נחמן היה מדבר תמיד על לבי. תמיד דבר (מפהקה): למה את דואגת, אמי? — כאשר אהיה אנכי לאיש... בתיה היתה ילדה חביבה. מיום שנולדה — היא נולדה ילדה חביבה. נחמן היה יותר פקח. נחמן היה בן חכם. לא היה איש אשר לא יאמר עליו כי יהיה רב בישראל, (מתנודדה). ה—ה—קר! (אחרי דממה קלה). מה זה, האמנם כבר ערב? אולי עיני כהות ככה? מדוע אחר חיים חייק'ל לבוא? (מניעה ראש). הכל עובר... הכל עובר... הם בלים כלם באדמה. לא נשאר זכר למו. הכל עובר. ואני... (מניעה ראש עד שהיא נרדמת).

חיים. לו יכולתי לבוא אל הקומה העליונה, לראות רק פעם אחת איך עשוי שם, איך שם כל החדרים וכלי־הבית, איך מחולק שם הכל? החדר, אשר משם נשמעת הנגינה, בודאי גדול הוא. החלונות הגדולים אשר בהצר בודאי הם של החדר ההוא. שם הילדה אשר תנגן. (חושב רגע). ואצ'לה יושבת אמה ומחליקה לה על ראשה. (פונה פתאום אל עזריאל). שמע, אבי!

עזריאל (אינו שם אליו לב).

חיים. שמע, אבי! אמור־לי, הביטה נא רגע בפני. (מושכהו בשרוולו)! מדוע אינך מביט בפני? הלא אתה אבי — אמור, למה אינך מביט בפני?

עזריאל (משליך עליו מבט שטחי).

חיים. אמור; בכל יום אני שואל אותך, כי תאמר לי, איה אמי. אמר־לי, איה היא, ואז אפנה אליה, אין לי צורך בך, אלך ואבקש אותה. — אלך מעיר לעיר, מבית לבית. — אבי! אמור — מה שם אמי?! איזה תואר לה ומה פניה? אמור, אבי!

טילצה (פורצת בשחוק). בודאי עוד יבוא יום לי. אני רק בת שלשים בת... ארבעים. (לוחצת את חזה בשתי ידיה). לו היה לי פה עתה פעוט, אדום וחם... כי אז חבקתי אותו. לטפתי אותו... (משלבת את ידיה אל חזה באופן שנשים מיניקות פעוט). פה הייתי לוחצת... לוחצת...

חיים (מביט מרחוק אל טילצה).

טילצה. ובלילה, במטה, הייתי מתכסה עמו יחד תחת השמיכה, ללחוץ אותו אל החזה, ללחוץ אותו. והוא בידיו הפעוטות היה מלטף את בשרי, את השדים... היה ממזמז, מחפש מה, מחפש — ומסביבי חושך, אפלה... ואני איני רואה דבר, רק מרגישה את ידיו, איך הוא מלטף, מלטף...

שלמה. חיים, מחמדי! בוא אלי, היה אתה נער טוב, בוא אלי.

אל שרה.) זקנה! למה אני יושבת כלואה פה? (חושבת רגע.) מה מאד הפצתי כי יתחילו כבר לנגן שם למעלה בקומה העליונה. מתגעגעת אני על הנגון הדק והעלז. לו ידעתי איך לכנות אותו. לו ראיתי איש מן הקומה העליונה, כי אז הייתי שואלת אותו לשם הנגון הזה. אם אנשא לאיש... (דבריה פוסקים). אך הינגנו אז? — (כמתעמקה במחשבותיה. שבה אל יצועה. יושבת וראשה מורד לארץ).

חיים (קופץ ממקומו בשמחת נצחון). עשר פעם עשר — מאה. מאה שלמה! מאה חדרים יהיו בבית, מאה חדרים! עתה נשאר לי... עתה המרתף והארוה. (שב למלאכתו). (דממה).

שלמה (פורץ בשחוק מר). ח—ח – ח—ח—רופאים! מה זה רופא אם אין לו מוח? (מתמרמר). למה נעשה לרופא איש אשר אין לו מוח בקדקדו?! איזה שכלם? איה מוחם?... שתי ידים ורגל אחת כרתו לי. הייתי מוותר להם על מובם זה. (בקול) את ראשי, את לבי למה לא כרתו לי?! כי אז הייתי אושר! מה יכול לעשות איש אשר לו רק רגל אחת? אוי אלי, אלי! קח ממני את לבי, קחהו! (מוציא מתחת השמיכה את רגלו הבריאה ומתבונן אליה). שארית הפלטה... באיזו אדמה בלה בת זוגך? ובאיזה מקום בלות ידי?... רק יד אחת לו השאירו לי, הייתי מוותר לדם על שתי רגלי. לו השאירו לי רק את ידי השמאלית... את הפה השאירו לי... לאכול ולקלל. אך הלא רעב אנכי. הבה ואקלל! (חושב רגע). אך את מי?... (אחרי דממה קלה) גרשו מי מכם את העכביש ממעל לראשי! — (דממה).

טילצה (יורדת עוד הפעם מעל יצועה. מתנהלת הנה והנה לאורך דמרתף). עצלות נוראה... עצלות נוראה רובצת עלי ובכל אברי. (מתבוננת לידיה). כעין עופרת שם במקום העצמות. — עצלות. עצלות. עצלות.

עזריאל (קופץ ממקומו בתרועת נצחון). מצאתי את החידה! אדרבה, יראה לי איש מכם את ההפך. אדרבה. בואו וראו. (מראה על הקיר). קוים ואחרי כן נקודות. הקוים—אלה הם הנהרות הנמצאים בכל חמשת חלקי העולם. והנקודות הן האיים, הארצות, חלקי האדמה. הנה לפניכם מפה שלמה של כדור הארץ! מפה חדשה לגמרי. אדרבה, מי מכם יכול להראות לי להפך? (חושב רגע). עתה עלי למצוא את הסמבטיון, ואחרי כן את הרי האררט, ומשם ישר אל פרם המדינה... ח – ח—ח! אדרבה, יבוא איש ויראה לי להפך.

טילצה (מביטה אל עזריאל ומניעה ראש).

שלמה (אחרי דממה קלה), החומה הגדולה, אשר תחתיה אנחנו נמצאים מחבאים, מדוע אין היא נוטה תחתיה לנפול ולמזמז את כלנו? ירעים הרעם בשמים ויפיל את הבית על כלנו! (חושב רגע). ארבעה חדשים עוד נשארו עד הקיץ, ועד העת ההיא אשכב פה... הגידו, איזה חודש היום? מדוע

עזריאל. בודאי; מכוכב אחד למשנהו אין דרך; מן השמש לירח—גם כן אין דרך; מן הארץ אל השמים גם כן אין דרך — יוצא מזה, כי כל אחד בודד בעולמו. (בהחלטה). בזה אין כל ספק. אדרבה, יבוא מי ויראה לי את ההפך! (מראה על הקיר). ההקוים והנקודות אשר פה אינם מחוברים זה לזה. כל קו וקו ממלא רק את מקומו הוא, וכן כל נקודה ונקודה. (מתבונן אל התקרה). שם עוד עולם נסתר מלפני — נסתר לגמרי. שם אולי אפשר למצוא גם את בני האדם והחיות; לעת עתה לא אדע עוד את מקומם. אבל זה ברור לי כי הם במציאות. אדרבה, יבוא איש ויראה לי את ההפך.

טילצה (מתבוננה במחתת הראי), הדבר הזה יכול להיות — עוד, ואולי עוד בקרוב, (יורדת מעל יצועה), ראשית עלי לעזוב את המרתף. לעזוב אותו ולבלתי שוב עוד הנה. אך איך אצא מפה? כמדומני שכל העולם כבר זר ומוזר לי. שכחתי כבר. איך מדברים עם איש. אם אפגש באיש ברחוב, מה אומר לו? מה יאמר לי הוא? הלא אין לי כל מכיר ומודע. (נשארה עומדת באמצע החדר וחושבת). לצאת החוצה כמעט שאי אפשר. פשוט: שכחתי, איך לבוא בדברים עם אנשים. (פונה אל חיים). חיים, חביבי, בוא הנה! למה לך אביך המשוגע? בוא ונדבר שנינו. לא תמצא את אמך, אם גם תלך לבקש אותה. בודאי אכלו כבר כלבים את בשרה. היא קפאה בקור — קור גדול עתה בחוץ... אנכי כבר בת שלשים... בת ארבעים שנה; אתה יכול לקרוא לי „אמי" ואני אקראך „בני"... אביך הלא משוגע, ראה, הוא משוגע, אמך איננה. זאבים אכלו אותה, (שותקת רגע). אתה הקרא אותי „אמי", ואני אותך — „בן יקיר„, „בן אהוב", וכאשר יבוא חייק'ל עם הסל, אבחר בשבילך את כל החלה הלבנה עם הצמוקים. (מחכה לתשובה).

חיים (מסתיר את ראשו בין ברכיו).

טילצה. את אמך אכלו הזאבים. — לך לא היתה אם מעודך, אם לא היתה לך כלל. גם אביך המשוגע אינו יודע דבר על אדותיה. (מן הקומה העליונה נשמעים צלילים בודדים של איזו נגינה על הפסנתר).

חיים (מתעורר. קופץ מעל הכירה). המוסיקה החלה! (מקשיב).

טילצה (עליזה). הניגון הדק והעלז. (מקשיבה). זאת מנגנת העלמה היפה בעלת הפנים החורים, העוברת בכל פעם ליד המרתף... ואולי מנגנת שם ילדה קטנה, קטנה בת עשר שנים. אני מרגישה כי אצבעות דקות, דקות מאד מנגנות שם... נחוץ לי להתקרב יותר אל התקרה. (מתיצבה על היצוע ומטה כלפי התקרה). זה הוא הניגון הדק והעלז. (מחקה). טריל — טריל — ראשה טריל — ... טריל — טריל — טריל ...

שלמה (מתמרמר). מוסיקה, מוסיקה! לזה יש להם אזנים — רוצחים! שודדי יער! איש גוע לעינים, לעיניהם גוע... (דממה).

חיים (עוזב את מקומו ומטפס על הבירה. יושב ליד הזקנה. היא אינה מרגישה בו).

שלמה. בוא, חיים! חכך מעט את בוהן רגלי. לא אוכל כבר נשוא. בשני אשוך את בשרי. אין לי עצה אחרת, רק בשני. את בוהן רגלי, חיים! (מתמרמר). אלונים מכלה ומשחית הסער ביער — את השרשים עם האדמה יחד; ערים מהפך הרעש, בתים מתמוטטים תחתיהם ולא נשאר זכר למו. (קורא בקול). אוי, רגלי האחת! כרתו לי את רגלי! כרתו לי את ראשי! — גזרו אותי לגזרים! מדוע אין עונה? רוצחים! אכזרים! יבהיל אהכם הרעש. את כלכם ביום אחד. — או המיהו:י, או שמעו לקול התנוני — (אחרי דממה קלה). אולי הרשים אתם? כלכם חרשים ... שרה! ... טילצה! ... עזריאל! ... אך הוא הלא משוגע ... חיים! לו בא הקיץ, כי אז הייתי מתפלל לה[illegible]ם המם את כלכם. כי אז הייתי מתפלל לברק כי יצית אש בבית הזה, בכל הבית ובכל קימותיו! (דממה).

עזריאל (בשמחה). גם זאת מצאתי (שם את ידו מתחת למצנ[illegible]. אם הרי ארדט נמצאים לפני פרס המדינה, אז סמבטיון מעבר השני. אדרבה יראו לי להפך. (מעביר את אצבעו על הקיר). שלוש שורות של קוים ישרים ושורה אחת של נקודות. כל זה מראה עד כמה רחוק חלק אחד מן הכדור עד משנהו. קו ונקודה הם שני דברים שאינם דומים זה לזה, והר ונהר — גם בן שני דברים שאינם דומים זה לזה. אדרבה, יבוא איש ויראה לי את ההפך. נשאר לי רק דבר אחד — למצוא את בני האדם; אין לך ארץ שאין שם בני-אדם. וגם החיות איה הן? אין לך חלק מן הארץ שאין שם חיות. אדרבה, יבוא איש ויראה לי את ההפך. ח—ח—ח—ח—הלא זאת היא כל הסבה, זה הוא כל הסוד, כי בברוא אלהים את העולם, ברא בני־אדם וברא את החיות. אדרבה, יבוא איש ויראה לי את ההפך, (מתעמק במחשבותיו. מטייל לאורך המרתף). (דממה).

שרה (מתעוררת. אינה מרגישה בחיים). כשהורידו את נחמן אל הקבר, היו פניו יפים כמו שהיו בעודו בחיים. יש מחלה האוכלת את כל הגוף. כשראיתי שמכסים את פניו בשברי חרש, חשכו עיני. לא הרביתי בבכי. עיני חשכו, כהו ... ואולי מפני זה כהו עיני? (חושבת רגע). לא אדע, אם הלויה עוד העריסה תחת הגג. בעריסה עוד היו מונחים החתולים אשר התלתי בהם את הפעוט ... שתי רצועות של חתולים, אחת אדימה ואחת לבנה היו מונחות שם. קרקע העריסה הרקוב. וחור גדול היה בו. (חושבת רגע). נחמן לא חדל עד רגעו האחרון מדבר. דבורו היה צח ... אף כי ידע, כי הוא הולך למות. — הכל עובר. הכל עובר (מניעה ראש, עד שהיא נרדמת). (דממה)

היי ק׳ ל. כלי־זמר אני שומע בכל פעם ברחוב, וגם בהיות החנויות. בהיות החנויות מנגנים בכלי־זמר ובני האדם יוצאים במחולות. (הנגינה עוד נמשכת).

טילצה (מביטה אל הייק׳ל, פניה מפיקים צער עמוק).

שלמה. חייק׳ל! חייק׳ל!

חייק׳ל (יורד מעל היצוע. בקפיצות אחדות הוא קרב אל שלמה וממשש על משכבו). הנני אצלך. רצונך בפת לחם לבן עם צמוקים?

שלמה (מראה לו אל עבר התקרה). הרואה אתה את העכביש? הנה הוא אורג רשת. קח מטה וגרש אותו, הרס את הכל!

הייק׳ל. רשת יפה. אח יפה עד מאד!

שלמה (בכעס), הרס אותה, מהר!

חייק׳ל. באין מטה אין אני יכול. (מתיצב על היצוע ומהרס בידו את קורי העכביש). חבל, חבל! רשת יפה.

שלמה. ואת העכביש צדת?

חייק׳ל. נמלט.

שלמה. לכוד אותו והמיתהו... אתה תצא את הביה, והוא ישוב שנית למלאכתו. לכוד אותו!

הייק׳ל. כבר תלוי הוא על גבי התקרה, שם בפנה.

שלמה. קח מטה והמת אותו — הנה הוא מטפס אל הפנה, דלוק אחריו!

שרה (מתעוררת). חיה לא חפצה ללכת ולבקש נדבות... אנכי לא צויתי... נחמן היה אומר, כי כאשר רק יהיה לאיש, אז...

חייק׳ל. זקנה! הבאתי סל מלא כל טוב, פת לחם לבן, חם ורך. (יורד מעל היצוע).

שלמה. עמוד פה. מצא את רגלי תחת השמיכה וחכך את הבוהן. עליו צומח... חכך!

חייק׳ל (מחפש תחת המכסה).

שלמה. הנה, הנה — את הבוהן חכך. חכך!.. (דממה. הנגינה פוסקת).

טילצה (בדאגה). פסקה המוסיקה! היום המעיטה הילדה לנגן. גער בה איש בוראי; נערו בה, והיא חדלה. ה, חייק׳ל, באת. קפאת מקור. פת לחם לבן עם צמוקים הבאת? (מחפשת בסל).

חיים (נגש אל הסל). חבל, פסקה המוסיקה. הפת עם הצמוקים, ל היא. (מחפש בסל).

שלמה. מדוע באשר קראתי אני, לא היה איש עונה לי

חיים. אם סוגר אני את עיני, אני רואה את החדר שבו מנגנים. הוא יפה גדול, גבוה מאד... ושם שלחנות גדולים, אדומים, וכסאות גם כן גדולים, אדומים... (הושב רגע). רק את כלי־הזמר איני רואה. איש מנגן שם. (חושב). ילדה מנגנת שם. (מקשיב).

טילצה. זאת מנגנת ילדה קטנה, חורת, שאצבעותיה דקות, דקות מאד... ואולי אין כל עצמות באצבעותיה. (מקשיבה. צלילי הפסנתר משתפכים).

עזריאל. הנה מפת הארץ לכל חמשת חלקיה. מעביר את אצבעו לאורך הקיר). מלבד הימים... הימים... הנהרות וכל אשר בתוך המים... המים... (מטה אזנו לצד התקרה ופותח את פיו). ה—ה—המוסיקה! זה ממעל לתקרה, ממעל לראשי, שם בעולמות הנסתרים, מעבר השני... מעבר השני לגמרי, דרך לבוא שמה אין. זה הוא החלק שכבר שייך לעולם אחר. עולם היוצא כבר מגדר הממשות. — על המפה שלי אינם נמצאים עוד העולמות שהם למעלה ממני, אדרבה, יבוא איש ויאמר לי להפך. (מקשיב בפה פתוח).

שלמה (מציה בפיו לעבר התקרה). רד משם! רד משם! (מפיח). אין לי עצה בלתי אם לשכב על בטני. ולבלי הבט אל התקרה, ואם לא — תתפקע מררתי. עוד מעט וידביק את הקורים בשערות ראשי. (מתמרמר. הפך להתהפך, ואולם המכסה צונח מעל גופו). הוי, רעם, התחולל! הפך, הרס את הבית עד היסוד! הפל את החומה עם כל קומותיו... הרס וקעקע עד היסוד עד כי לא תשאר אבן על אבן ולבנה על לבנה! (דממה).

חייק'ל (בא הביתה. הוא יחף. נושא סל עם חתיכות לחם שונות. מציג את הסל על הארץ, קופץ על אחד המשכבים ומסתיר את רגליו תחת כנף בגדו. עזריאל, טילצה וחיים אינם נותנים לב לבואו). ה—ה—ה... הבה ואחמם מעט את רגלי. שכחתי לכרוך אותן בסמרטוטים. סל מלא כל טוב הבאתי. (מעיף עין כל על הנמצאים בבית). שומע אני מוסיקה בכל יום. בכל יום אני שומע מוסיקה הרבה.

שלמה. ה—חייק'ל! באת; בוא הנה, מושיעי ומצילי. אמרתי כי אגוע פה עד אשר תבוא. בלעדיך אין פה אף אחד, אשר יאזין לי ואשר יבין את צרותי, בוא אלי, חייק'ל!

חייק'ל. תיכף, תיכף; רק אחמם מעט את רגלי.

שלמה. לי רק רגל אחת, וגם היא יתירה לי. בקשתי את המות כי יבוא; התפללתי לרעם... בוא הנה, חייק'ל.

חייק'ל. עוד רגע, אחמם מעט את רגלי. היום גדול הקור בחוץ; השלג הרובץ ברחובות מגיע עד הברכים, לכן קר לי מעט ברגלי. רק רגע אתחמם.

עזריאל (מעיף עין אל הסל).

חייק׳ל (לוקח בחפזון את הסל ומציגהו לרגלי שלמה). הנה לך כל הסל.

עזריאל (לוקח את חייק׳ל בידו). בוא עמוד על המשמר (מוליד אותו אל הקיר).

שלמה. טפש!! מה לי הסל אם ידים אין לי?! חייק׳ל! גם אתה קשרת עלי?!

טילצה (יורדת מעל היצוע, אוחזת את חייק׳ל בידו). בוא הנה; אל תשמע לקולם, בוא הנה. (מושיבתהו על היצוע). שבה פה, שמע לאשר אומר אליך.

עזריאל (רודף אחריו). בין הר לנהר ובין קו לנקודה לא תבחין לעולם! (שב אל הקיר ומתרכז בנקודה אחת).

שלמה (מתטרמר). רק הרעם יכול להביא את הקץ על כלכם יחד!— אחכה עד הקיץ, ואז אתפלל לרעם כי יבוא.

שרה. חייק׳ל, חייק׳ל!

טילצה (עוצרת אותו. חרש). אל השמע לקולם. שבה פה. תשב לה שם הזקנה. ספר לי מעשה. ספר לי מה שאתה רואה ברחובות. את מי אתה רואה שם? אתה, חייק׳ל, אינך בודד. בא אתה בדברים עם כל העולם. ספר לי מהר, את מי ראית היום?

חיים (לוקח עוד הפעם את הנייר. יושב על הארץ ומשרטט). לך. חייק׳ל, הבא לחם עם צמוקים... לך בקש שם את אמי.

שלמה. למה שמו את הסל על יצועי לבעבור יבוא ריח הלחם באפי ויצרוב את לבבי? — הסירו! (צועק). הסירו, ואם לא — (משליך ברגלו את הסל ארצה, פתותי הלחם נפזרות לכל עבר). רק רגל אחת נשארה לי, ובה אכלה את כל אשר סביבותי!

חייק׳ל (חפץ לקום). חבל על הלחם, חבל על הלחם.

טילצה (עוצרת אותו). מן הבקר עד הערב אתה מתהלך מחוץ למרתף. שמע את אשר אצוך: היום בערב תצא החוצה, ואם תפגש בילד קטן, תפגש באשה נושאת ילד קטן, אז בחזקה שימה אותו אל הסל והביאהו אלי —

חייק׳ל (מביט בתמהון בפניה).

שרה. עשר שנים לא באתי אל קבר נחמן... כעשר שנים לא באתי אל קבר בהיה... את קבר הוה איני זוכרת עוד כלל... חייק׳ל, חייק׳ל!

חייק׳ל. אלך ללקט את פתותי הלחם. (קם).

טילצה (עוצרתהו). תרנגולים אין בבית. גם עכברים אין בבית. לחם אחר תביא... רק לילה אחד חפצה אנכי... הוא ככה

שרה אני שומעת כי חייק׳ל בא. תנו לי, ילדים, פת; אולי יש פת חמה, פת רכה.

מילצה (בוחרת פתותי לחם, יושבת אל יצועה ולועסת).

חיים (נשאר על יד הסל).

שרה. חייק׳ל! הלא באת. אני שומעת כי הנך בבית—מדוע אינך עונה?

חייק׳ל (קופץ מעל יצועו של שלמה). באתי, בודאי באתי. (מגיש את הסל אל הזקנה). הנה הבאתי לך את הסל, בחרי.

שרה (ממששה בסל). את הרך והחם אני כרגישה עוד בין אצבעותי, אך האם לבן הוא? (ממששה).

שלמה. מדוע לא כסית אותי, חייק׳ל! את העכביש השארת, הנה הוא אורג שנית את קוריו ממעל לראשי.

חייק׳ל. אני הולך. (אל שרה). זה טוב בשבילך: לזה אין שנים דרושות כלל. (מושיט לה פת לחם). אנכי אתן לך.

עזריאל (מניח את ידו על שכמו של חייק׳ל ומטייל אתו). בין הר להר משתרע העמק, ובין נהר לנהר מבדילה היבשה. נהר אחד נשפך אל השני וכלם — אל הים. אדרבה, יראה לי איש את ההפך. אינך משיג את זאת? הוי, חפץ אני לאכול. (מנהיג את חייק׳ל אל הקיר). עמוד אתה פה על המשמר. עלי רק למצוא את חלק האדמה המבדיל בין הסמבטיון ובין פרס המדינה. הנה פה לפניך הקוים ופה הנקודות. עתה עמוד אתה פה על המשמר, על המוש ממקומך, ואני אלך ואוכל. (שם פניו אל הסל. לוקח משם מבלי בחור פת לחם ולועס מדי לכתו הנה והנה).

שלמה. ואותי, חייק׳ל, שכחת. אסעד את לבי והיה בי כח לקלל, חייק׳ל!

חייק׳ל. תיכף, תיכף.

עזריאל. עמוד על המשמר!

חיים. לחם לא־טוב הבאת היום. לך בקש לחם אחר, כי יתנו לך פת לחם לבן עם צמוקים.

חייק׳ל (עומד נבוך מבלי דעת מה לעשות).

מילצה (נגשת אל חייק׳ל). אמור לי, חייק׳ל, איך פני האנשים בחוץ? כבר שכחתי את תארם... הרואה אתה ילדים קטנים, יפים, בחוץ?

חיים (לועס). אמור, חייק׳ל, אולי רואה אתה את אמי ברחוב? הלא אתה מטייל ברחוב. אולי גם היא מבקשת נדבות ברחוב?.. הלא יש לי אם.

שלמה. מדוע קללתי אנכי? למה לא השאירו לי לכל־הפחות את ידי השמאלית? במטה הייתי מנפץ את ראשיכם אחד, אחד, חייק׳ל!

ש ל מ ה (בקול). הייק'ל! לאן?! ירעם הרעם ויבהיל אותך בדרך! שובה! רק לגימה אחת שימה בפי ואשיב את נפשי. רק לגימה אחת! חייק'לו רק לגימה אחת... (מאזין). את בשרי אשוך עד אשר אנרם את עצמותי... הה!... לו יכולתי לפתוח בשני את חזי... לשמע את לבי.. להגיח אל פי את דם לבבי... (מאזין). החרשים אתם?! (קורא בהפסקים, בקול נורא). התרשים אתם?! שמעו!.... שמ–עו! שמ–עו!... לגי–מה א–חת אל פי! לגי–מה א–חת! את הע־כ־ביש גר—שו!!! (דממה).

ש ר ה (מדברת לאט בהפסקים). אחד, אחד מתו בני... אחת, אחת מתו נכדותי... אחת אחת, נפלו שני... מעט מעט כהו עיני... מעט מעט עובר הכל... מעט מעט עובר הכל... הכל עובר... הכל עובר... (מניעה ראשה עד שהיא נרדמת).

המסך.

ווילנא, חשון תרס"ו.

ילטף את בשרי... חפצה אנכי ללטף, להחליק את בשרו החם והרך... להסתיר אותו תחת השמיכה... (היא לוחשת לו באזנו).

שלמה. לו היו לי בנים, כי אז קראתי אותם אלי, אחד, אחד, אל משכבי, וברגלי שארית הפלשה, הייתי מפרק את חום כפעם אחת; הייתי ושך את בשרם. עתה נשאר לי לנשוך את בשר רגלי האחת עד זוב דם. — אם אין לי איש אשר עליו אשפיך את חמתי — אשפכהו נא על עצמי ואשוך את בשרי אני!...

שרה. כאשר ימס השלג, אבקש את חייק'ל כי יוליך אותי לאור השמש החוצה... אלך אל בית הקברים; את קבר נחמן עוד אכיר. אמשש את הציון... המטה אשר תקעתי אנכי בקבר... על קבר חוה עוד מונחה בודאי העריסה... חייק'ל, חייק'ל!

טילצה (עוצרת את חייק'ל ולוחשת לו מה באזנו).

גבריאל (בשמחת נצחון. מהדק את מצנפתו אל ראשו). עתה נוכחתי כי רק במצנפתו יכול אדם למצוא את הדרך הישרה. אדרבה, יראה לי איש את ההפך. וגם מה שלמעלה ממנו, יכול אדם למצוא רק אם מצנפתו שלו על ראשו... תיכף תוכחו כי כן הוא (מושך יצוע אחד לאמצע החדר). הנה כל כפת השמים על כף ידי (מתיצב על היצוע וממשש בשמחה את התקרה), הכל על כף ידי!... נקודות וקוים; קוים ונקודות. אין כל חדש תחת השמש אדרבה, יבוא איש ויאמר לי להיפך. עתה כבר אני מבין, מדוע יורד הגשם דוקא מלמעלה למטה, ולא להיפך. — אין כל חדש תחת השמש. (בשמחה). אין כל חדש תחת השמש. אלו הם ההרים, ואלו הם הנהרות והימים — וזה הוא סוד הגשם. — נשארה לי רק אחת. הנה מפת השמים כמו על כף ידי, אין כל חדש. אין כל חדש. (מעביר את אצבעו בעיון ובשמחה על גבי התקרה ומדבר אל עצמו).

טילצה (קמה. אוחזת את חייק'ל בבית־שחיו ומוליכתהו אל הדלת עתה לך! את אשר צויתיך תשמור. זכור את אשר הורותיך!

חייק'ל (מסרב). את הסל... אביא גזרי עצים אחדים להשיק את התנור... עוד יש לחם (לוקח בחפזון את הסל).

שלמה. ברעב הלא אגוע. חייק'ל, לאן?!

טילצה (דוחפהו). לך, לך מהר. לעת ערב תשוב (דוחפתהו החוצה). לעת ערב תשוב (שבה בהתרגשות אל יצועה). רק לילה אחת תחת השמיכה. אח!.. הוא ככה יחפש, יחפש בידיו הפעוטות... ילטף את בשרי... שדי... (מהעמקת במחשבותיה).

חיים (מתעורר. רץ אל הדלת). חייק'ל! את אמי. חייק'ל! (מתופף באגרופו על הדלת). זכור את אמי! (נשאר עומד אצל הדלת).

הוֹלְכִים וְבָאִים.

מחזה בארבע מערכות.

מאת

פרץ הירשביין.

הוצאת „תושיה".

ורשה.

הנפשות:

שאול, סוחר בבגדים ישנים. בן מ"ח.

קילה, אשתו.

ציטיל, בתם. בת כ'.

קריש, בנם } תאומים. בני ט"ז.
רשיל, בתם }

צביה, שכנה גרה במעונם. כבת י"ש.

פנחס, בן כ"ב.

רופא.

מקום המחזה בעיר גדולה בליטה.

במעונו של שאול.

דירה לא גדולה בסרתף. שלשה חלונות מרובעים בקיר השמאלי נשקפים אל החצר. אצל החלונות עומד שלחן. מימין לפתח מחיצה ובה דלת. שם דירת צבית. בין המחיצה ולקיר עומדות שתי מטות. רהיטי הבית שבורים ופרוקים. לאורך כל החדר מתוחים חבלים ועליהם מתיבשים לבנים וסתם סמרטוטים. לא רחוק מתרלת של הדרגש עומדת עריבה של כובסי.

ימי החנוכה.

DRUK. SIKORA i MYLNER WARSZAWA, NOWOLIPKI 6.

כיוצא באלו וסובבים ברחובות, — אבל הוא, אבי, נשמתו עדן, לא הניא אותה. הוא חפץ, כי תהיה בבית.

צביה. הוא אהב אותה, בודאי?

קילה. לא התקוטטו מעולם...

צביה. זאת היא ברכה מן השמים.

קילה. התקוטטו לפעמים, אבל בשל מה — את חושבת: אולי בשל שמלת־משי? או בשל שרשרת־זהב? או בשל מחרוזת־פנינים?... (דממה קטנה).

צביה. את ראית את שמלותי, שתפרתי לי ליום־כלולותי?

קילה. לא...בשל דברים כאלה לא פרצה מעולם מריבה ביניהם, במדומה לי, שלא הרגשנו כל צורך בזה. „למה"? — אני שואלת. למה, באמת? במרתף נולדתי, במרתף גדלתי, במרתף היו כלולותי, ובמרתף, כנראה, אבלה את „מקצת ימי". בביתנו, בין הילדים, היו קטטות, סתם, ילדים נצים; אילו היה לחם לשובע כי אז חיינו בשלוה.

צביה. ובכל זאת... לכל אדם יש לב. אני מודה בעצמי: למה לי כל הסמרטוטים, אשר תפרתי לי ליום כלולותי? ישנם אצלי בגדים, שאף פעם אחת לא לבשתים עוד. אדרבה, אראה לך... (נכנסת אל חדרה).

קילה. לא רק בגדים יקרים — אלא אפילו כתנות לא היו לנו במדה מספקת. זכורני, כי הרבה פעמים פשטתי את כתנתי מבשרי לכביסה; הייתי כובסתה, מיבשתה ולובשתה עוד הפעם — ואחרת ללבוש תחתיה לא היתה לי.

צביה (יוצאת מחדרה ועל זרועה בגדים חדשים שונים).

קילה (מעיפה עין). נו, למה הם לך כיֻת?

צביה. אמנם כן. למה הם לי?... ובכל זאת, הלא עוד ילדה הנני מה הן י"ט שנה? ישנן בתולות בנות כ"ה, בנות שלשים גם־כן ישנן... (נגשת אל קילה). מששי נא את ארג השמלה הזאת — משי גמור!

קילה (ממששת את הארג). כסבורה את, כי מבינה גדולה אנכי? ארג טוב, כפי הנראה.

צביה. מה את אומרת — „ארג טוב"?! הן זהו משי, משי גמור! בשלש שנים היה מונח ארג זה אצלי בקומדה. זה הביא לי דודי מורשה. חוששת הייתי, כי הסס ישחית אותו, ולכן צררתיו עם אבק טבק; ימים רבים היה ריח הטבק נודף מן השמלה, וגם עתה... (מריחה בהתפעלות). חייך, גם עתה! (מריחה עוד פעם). ריח טבק! (מגישה אל קילה). הריחי נא.

קילה. (מריחה) פו. אינך לובשת אותה לכן לא פג עוד ריח הטבק.

צביה. (בשחוק) התופרות התאוננו, כי לא יכלו לתפור; התעטשו כל העת, חה־חה.

קילה. לי תפרו ליום חתונתי בסך הכל שמלה אחת ואת השניה לוו. — האמנם תוכלי עתה ללבוש אותה?

צביה. כאשר הייתי עוד בירח הרביעי לא יכלתי כבר ללבוש את

מערכה ראשונה.

ערב. קילה עומדת כפופה על העריבה וכובסת. על ידה מונח גל של לבנים. צביה יושבת על שרפרף על־יד פתח הדרה מול קילה ומאמצת תינוק מהותל בסמרטוטים.

קילה (מבלי גרוע את עיניה מהמלאכה. אל צביה)... ואנכי חשבתי, כי במה שנוגע ללידת בנים, אהיה דומה אל אמי, נשמתה עדן; אבל עכשו...

צביה. ואמך ילדה כל־כך הרבה בנים?

קילה. מה את מדברת? גיהנום אמתי היה תמיד בביתנו.

צביה. כמה אחים ואחיות יש לך, יאריכו ימיהם?

קילה. יאריכו ימיהם באשר הם שם — שלש אחיות ושלשה אחים והאח הרביעי, אשר מת, היה השביעי אצלנו. הטוב שבהם היה זלמן, זה המת, נשמתו עדן.

צביה (אחרי דממה קטנה). כאשר אין דאגות בבית, אז מקבלים נחת מהרבה בנים, חושבת אני.

קילה. אפשר... אבל הריב והנאצה, שהיו תמיד בביתנו, אי־אפשר היה לנשוא. כאשר היינו קטנים התחוללו קטטות בשביל דברים של מה־בכך, ואחרי כן, כשגדלנו — רבנו בשל דברים חשובים (מנגבת ידיה בסמרטוט, המונח אצלה על הקרק.). לא־רחוק מפה, ברחוב השני, יש מרתף גדול, ושם גדלנו כולנו.

צביה. ראיתי בתים, ששם ילדים רבים, ובכל זאת חיים הם בשלום; במקום אשר שרתי, למשל, לפני חתונתי...

קילה. (פורסת לחם מהככר אשר על השלחן. היא יושבת על יד השלחן, טובלת את הלחם במלח ולועסה). מהו... איזה חילוק?! תינוקת את; כלום היינו ילדים, כל־כך רעים? ילדים רעים לא היינו מעולם. אין כל פלא בזה. לא־אחת קרה כי בבית לא היה לחם, מה שאין כן כשחיים ברוחה; על מה יריבו, כאשר יש הכל בשפע? — אני שואלת — אצלנו היה ענין אחר: האב, נשמתו עדן, רצען חלש, לא יכול לכלכל את כל ילדיו — הוא היה איש, שנשמתו היתה בו בנס.

צביה. והאם בעצמה לא עסקה בשום דבר?

קילה. לא יכלה לעזוב את הבית אף לרגע אחד. היא, נשמתה עדן, אולי היתה רוצה בזה. ידיעות יתירות אינן דרושות לאשה: לוקחים סל תפוחים,

מצויה בכיסי; יכולתי, אמנם, להרשות בעצמי לעשות כדבר הזה, אבל החשק פסק. לא פסק, אבל... מי יתן, כי בני בכור יראו בטובה.

צ ב י ה. אנכי — שנותי אף לעשרים לא הגיעו עוד... אני חושבת, כי את השמלה אפשר עוד לתקן, וגם את המקטורין; אפשר לעשות לו בית־חזה של סמים. (בפנים מאירים) עצה טובה! איך זה אמכור את שמלת חתונתי?... היא יקרה לי כבבת־עיני (אל הילד). אפרוחי! (דממה קטנה).

ק י ל ה. אילו פגשתיך בחוץ מבלי דעת אותך, כי אז חשבתיך לעלמה; פניך ממש כפני ילדה.

צ ב י ה. הלא ילדה הנני באמת; לפעמים מתבישת אני לחבוק את פיביל בזרועותי.

ק י ל ה. שנותיך כשנותיה של ציטיל שלי.

צ ב י ה (אל הילד). פיבילי! „טיוטקילי" שלי! (אל קילה). אני חושבת הרבה פעמים, עפ"י רוב כשאני שוכבת במטה ומאמצת את פיבילי אל חזי, — למה אנו אוהבים ככה את הילדים?...

ק י ל ה. הא... הא!...

צ ב י ה. בהיותי עלמה, הייתי מרבה בשינה — אה, כמה ישנתי אז; כ א ב ן הייתי שוכבת כל הלילה. אילו היה ילד מונח לצדי, כי אז בלי כל ספק הייתי חונקת אותו מבלי הרגיש. ועכשיו? עכשיו, ודאי כעשר פעמים בכל לילה אני ניעורה, ותמיד במחשבה אחת: „הילד!" — ומבלי משים אני ממששת סביבותי לראות איך הוא שוכב; מה — האין זה פלא?...

ק י ל ה. „בנים" — לאו מלתא זוטרתא... הלא זהו חלק מהלב, חלק מהנפש! ומכל־שכן אם אלהים מברך בבנים טובים; בנים טובים — הלא תפארת הם להורים ותפארת לבני־אדם.

צ ב י ה (מביטה אל פיביל). פיבילי, „טיוטקילי"! הגידה, הגידה נא, צפורי, איך תהיה אתה? הא? הגידה!... הגידה!...

ק י ל ה. אי אפשר עוד לדעת מה יהיה; א י ש י ש ר יהיה — ומה לך עוד?

צ ב י ה (אל הילד). איש ישר... איש ישר, פיבילי! האומנם זהו ילד סתם? — זהו — חתיכת פז!

ק י ל ה. לפעמים אני חושבת: מה היו נחשבים חיי לולא ילדי המעטים? או אילו הייתי עקרה, חלילה, או אילו — קשה להוציא מן השפה ולהוציא — אילו מתו עלי חלילה, כמו שיקרה לאמות אחרות? הלא ישנן צרות בעולם...

צ ב י ה (מתנודדת). הה, ישמרני האל מזה! (נושקת את הילד). אנכי הייתי יוצאת מדעתי.

ק י ל ה. מהדעת, אמנם, אין יוצאים... אבל... (דממה).

צ ב י ה (אחרי דומיה). למה בחרה לה ציטיל במלאכה גרועה כזאת? הלא הטבק אוכל את הלב.

שמלותי שתפרתי לי ליום חתונתי —

קילה. גם עתה צרים יהיו.

צביה. עתה?... עתה, חושבת אני, הן טובות שוב — אדרבה אני חפצה לראות (מושטה לקילה את הילד) אחזי נא מעט את אוצרי ואנכי אנסה למד.

קילה. צרים יהיו — גם לתקן אי אפשר.

צביה. (לובשת את השמלה, אך היא צרה ואינה יכולה לרכס אותה) קילה הלואי כי תהיי, ראי נא! (בפנים נעצבים) אך למה תופרים באמת שמלות? אנכי אתיר את הסינר (מתירה את הסינר אך גם הפעם אי אפשר לרכס) הרואה את? גם הפעם...

קילה. גם לתקן אי אפשר... את השמלה אולי —

צביה. אנסה נא למוד את המקטורן (מרפה את השמלה, הצונחת על הקרקע, היא מרימה אותה עוד הפעם, נלהצת אל השלחן למען עצור בה). חוששת אני, כי גם המקטורן... (לובשה את המקטורן, אך הוא אינו מכסה גם את החזה, כנבהלה) ראי נא!...

קילה. למה נבהלת ככה? ומה חשבת את?

צביה. אבל התבונני נא! (מושכה את כנפי המקטורן). כל החזה חשוף; הוא תפור באופן, שגם לתקן אותו אי אפשר.

קילה. בודאי; נשי הגבירים, כאשר תלדנה בנים, תתפורנה להן אחרי־כן בגדים אחרים, כפי מדתן; נשי הגבירים אינן ממהרות ככה ללדת בנים.

צביה (ביאוש). חשבתי, כי אחרי כן, כאשר יגמל פיבילי, אז אנשום עוד הפעם רוח לרוחה; לא חשבתי, כי ככה אמהר ללדת. (פושטת לאט את הבגדים) בכל זאת... לא חשבתי, כי ככה ימהר הכל לעבור (מתוך דמעות) באלו דקרו לי בסכין את לבבי...

קילה. לקוות לגדולות... ומה גם אחרי החתונה... אבל מה ראית אנכי בחיי לפני חתונתי! אויה לי, גם אז מיותרים היינו.

צביה (נושאת את הבגדים אל הדרה). אנכי לא פללתי, כי ככה תמהרנה שנותי לעבוד. אדרבה, גדליה שלי — הוא מאין כמוהו, לא לחנם אני אוהבת אותו כל־כך (יוצאת מהדרה). אינני יכולה לתלות אותם במקומם.

קילה. חתונה... לידת בנים... הא, הא, לאו מילתא זוטרתא היא!...

צביה (לוקחת את פיבילי מידי קילה). חלק מחיי כבר ניטל ממני. (אל הילד). פיבילי, עופי, יונתי. (נושקתו בזהירות). אוצר נחמד! למה היה לי להשתדל ככה? רק פעמים, לא, שלש פעמים לבשתי את השמלה. כן, שלש פעמים...

קילה. כאשר יעזרך אלהים, גדליה ישתכר שם הרבה כסף וישלח לך — אז תתפרי לך שמלה אחרת (שבה עוד הפעם למלאכתה). היו ימים, שהפרוטה היתה

קדיש. ציטיל נושאת בידה צרור מכורך בניר). הנה הילדים! (מתבוננת אליהם בעין בוחנת).

ציטיל ורשיל. ערבא טבא!

קדיש. „יומא טבא" — צריך לאמר...

ציטיל. בודאי — „יומא טבא"; עתה נחוג מעט.

קילה. הסגרו את בית־החרושת?

קדיש. מנין את יודעת זאת?

צביה. פינחס ספר. הסגרו?

רשיל. שלמו בעד כל השבוע.

קילה. אויה לי! אבא התהלך אתמול כל היום ברחובות, ולא השתכר אף פרוטה (מעיפה עין בהצרור). מה יש בצרור זה?

פינחס. לא הגידו לאיזה זמן סגרו את בית־החרושת?

רשיל. אמא תכעס על שהוצאנו כסף.

ציטיל. האם לא תכעסי, אמא? אנחנו קנינו מטפחת

קילה. מטפחת? למה?

רשיל. אנכי ידעתי מראש, כי היא תשאל כזאת.

ציטיל. „למה"? — לכולנו דרושה מטפחת; בסמרטוט הישן אי אפשר כבר להתעטף.

קילה. לא חפצתי להאמין, כאשר נבאו מראש, שבית החרושת יסגר. אסון כזה!

ציטיל. (מתירה את הצרור). הלא אי אפשר לרדת חיים שאולה; ארבה, תראי, „מציאה" קנינו...

פינחס. (קם). אמוצה, שחורה? (כלם מקיפים את ציטיל).

ציטיל. (טורחת להתיר את הצרור). נו, איך קשרו!

קדיש. (מוציא מכיסו אולר וכורת את ההום, כלם מחשים ומחכים. ציטיל מוציאה מטפחת־צמר אמוצה).

צביה. אמוצה!

קדיש. אמוצה.

קילה. מטפחת יפה; אין מה לדבר... כמה שלמתם? אויה לי, בלי עבודה...

ציטיל. (פורשת את המטפחת). ראו נא: כמה גדולה היא (בוחנת בעיניה את פני כלם).

צביה. גדולה היא אף ממטפחתי.

קילה. כמה שלמתן?

רשיל. אל תגידי, ציטיל; ינחשו

פינחס (בודק במטפחת מכל עבריה). לנחש — את אומרת?

קדיש. אנכי אמצא.

קילה. „למה בחרה לה במלאכה כזאת?"... את יודעת — למה? וגם אני לא אדע; התחילה לעבוד — ועובדת.

צביה. פניה רעים מאד. (קילה נאנחת. דממה) אומרים, כי תאומים דומים תמיד זה לזה באפים, במראיהם; נפלא הדבר! אם זכרים תאומים-דומים זה לזה — אין כל חדוש, אבל זכר ונקבה... קדיש ורשיל — שתי טפות מים!

קילה (לאט). ילדים נולדים במזל ביש...

צביה. ילדים פקחים!

קילה. פקחים... וציטיל? רק קצת מזל חסר. מה הם חייהם? ילדים בני י"ד-ט"ו שנה — רשיל עובדת זה חמש שנים בבית החרושת, הטבק אוכל אותה; וקדיש גם הוא נמצא כשלש שנים שם. אילו היה מצבי אחר — הלא לקדיש ראש נפלא! ורשיל? כלום למדו אותה לכתוב? ואותו? איש לא למד אותם, ובכל זאת...

צביה. קדיש יכול לקרוא גם רוסית. ראיתי.

קילה. ורשיל? וציטיל?

צביה. זאת היא ברכה מן השמים... (הביתה נכנס פינחס, כתיר עושה התגורים בעל קומה ממוצעת).

קילה. פינחס?

צביה. (מצטחקת). החתן, החתן הולך!

פינחס. ערבא טבא!

קילה. (מעיפה עין על פינחס). זהו רק מזל טוב. ידעתי, כי תבוא היום. אולי ראית את הילדים?

פינחס. את הילדים? אנכי לא ראיתי אותם, אין לי עת. באתי הנה, כי שמעתי שבית-החרושת נסגר.

קילה. (נבהלת). מה אתה סח? בית-החרושת לטבק?! אויה לי, מדוע?

צביה. ומדוע לא ידעו הילדים מזה?

פינחס. גם אנכי לא אדע. שמעתי; ברחוב ספרו לי.

צביה. בודאי אין עבודה.

פינחס. (יושב על יד השלחן). מה איכפת לו להאדון? לא כלום! הוא ימצא לו במה לפרנס את אשתו ובניו.

צביה. הלא יותר ממאתים איש עובדים שם.

קילה. אויה לי! אם אמת הדבר, אז רק האלהים הוא היודע מה יהיה. חמשה עשר רובל לחודש — לא דבר קטן הוא.

צביה. אולי נסגר רק לזמן קצר?

קילה. תיכף יבואו ונדע הכל (אחרי דומיה קצרה). מאתים נפש! כלך להביע: מאתים נפש תשארנה בלי לחם. חורף כזה... (הביתה באים ציטיל, רשיל

ועכשיו... את...

קילה. (בקול רפה). בשבילי?... לי? מה נחוץ לי?

צביה. לימי השבת.

ציטיל. איך זה „מה נחוץ לי"? האינך אדם?

קילה. מה דרוש לי, באמת? אני חפצה רק לקבל נחת מכם ולא יותר. גם בלאו־הכי טוב לי; כמו שאני מלובשה — די והותר.

רשיל. לא די! אם קנינו, לא נחוץ להשיב. גם אבא לא יתנגד לזה.

קילה. אבא לא יתנגד; למה לי אבא — הלא אני בעצמי יודעת את מצבי. חורף כזה בלי עבודה, ואבא... מה אבא? אבא הולך בטל.

קדיש. מה הוא כל הרעש? (שם את המטפחת עוד פעם על כתפי קילה). ראי נא, כמה הנך יפה במטפחת זו!

קילה. אתם חפצים לעשות אותי לצעירה, אתם חפצים? הלא אמרתי לכם, כי לי טוב גם בלאי־הכי; אבל העיקר... (דבריה נפסקים).

צביה. הלא אי אפשר בפעם אחת לחדול להדמות אל יתר האנשים

קילה. „להדמות אל יתר האנשים"... טוב אם אפשר. הגע בנפשך: בית־החרושת נסגר; אלהים הוא היודע מתי תחל העבודה מחדש. כל כספם שקבלו עולה, בודאי, לעשרה רובלים. והנה הוציאו מזה בפעם אחת שלשה רובלים על דבר שאין בו כל צורך.

רשיל. יותר מעשרה רובלים קבלנו.

פינחס. האם שלמו בעד כל השבוע?

ציטיל. ראשית, קבלנו יותר מעשרה רובלים; והשנית, לא שלשה רובלים הוצאנו על המטפחת כי אם שני רובלים וששים קפקה; והשלישית אל תאמרי: „על דבר שאין בו כל צורך"...

קילה. אבל החורף כל־כך ארוך, ומה נחשב הכסף אשר קבלתם, ה אף לחודש אחד לא יספיק. בנאמנות, לחודש אחד לא יספיק... אבא אינו משתכר. הלא נתם ברעב. (דממה מעיקה, כולם נשארים עומדים על יד השולחן).

ציטיל. אין דבר; לא נמות ברעב.

קדיש. אנכי אוציא מהבנק את כספי; למה לי כספי — לנדוניה?

רשיל. וגם אנכי אוכל להוציא מהבנק את כספי שלי.

קילה. „את כספה"...

צביה. ומה בכך? כאשר ישתכרו—יניחו את כספם עוד הפעם בבית־בהבנק.

קילה. (בלעג מר). „בסף"! שמונה רובלים יש לה...

קדיש. ולי יש שלשה עשר, גם בשבוע שעבר הכנסתי אחד רובל.

רשיל. שלשה עשר ושמונה — כמה?

קדיש. עשרים ואחד רובל.

קילה. אל תדברו אולת!...

רשיל. הס! הלא אתה יודע.

קילה. (בקול רפה). בודאי, שני רובלים, הא? האם שלמו לכם בעד כל השבוע?

ציטיל. (מתבוננה ב״ני קילה). למה את כך עצבה, אמא?

פינחס. אין בזה כלום.

קילה. מה את מדברת, בתי? לבי מת בקרבי... חורף כזה, אכון כזה...

צביה. האלהים ירחם... גם אני אשום אותה בשני רובלים — (ממששת את המטפחת).

ציטיל. (שמה אותה על כתפיה). אבל הביטו נא כמה גדולה היא!

פינחס. שלמתם שני רובלים וחמשים קפקה?

ציטיל. (אל רשיל). הלא אמרתי לך, כי הם לא ימצאו.

קילה. איך שיהיה — כמה שלמתם?

רשיל. (אל קילה). נסי נא, אמי, למוד אותה (שמה את המטפחת על כתפי קילה). ראו נא, כמה יפה היא! אל תדאגי, אמא...

קילה. לי אחת היא; אין לי צורך בשום מטפחת. דיה לי המטפחת הנמצאת בבית. אמרו כמה שלמתן?

ציטיל. פינחס מצא!

פינחס. שני רובלים וחמשים קפקה?

רשיל. וששים.

פינחס. בעשר קפקות טעיתי.

קילה. (מסירה מעל כתפיה את המטפחת, מתבוננה אליה בעגמת־נפש מרובה), ילדים, התשמעו בקולי?

ציטיל. וכי מה?

קילה. השיבו את המטפחת.

רשיל. מה את מדברת, אמא?

ציטיל. כלום באמת את אומרת להשיבה?

צביה. נו, קילה, למה את עושה כך? האלהים יעזור... האמנם כבר בא הקץ לעולם...

פינחס. הלא לא יקבלו אותה בחזרה.

קדיש. אמא דואגת תמיד; תמיד היא דואגת...

קילה. צריך יהיה להפסיד קפקות אחדות. (דממה קטנה). קדיש׳ל! בוא עמדי, הראה לי את החנות, שבה קניתם את המטפחת ואני בעצמי אחזירנה.

קדיש. מה איכפת לך?! (דממה מעיקה שוררת בבית רגעים אחדים).

ציטיל. (דמעות חונקות את קולה). אנחנו קנינו את המטפחת בשבילך. כולנו נתנו מכספנו; הן כבר הגיעה השעה לקנות לך מטפחת חדשה!

יגע). למה כך התעצבתם?

ציטיל (מתרגשת). קנינו בשבילה מטפחת. האמנם לא הגיעה עוד העת? והיא מצוה להשיבה אל החנות.

שאול (בודק את המטפחת). לא יקבלוה בחזרה... כמה שלמתם? מי זה בחר?

קילה (אל שאול). אדרבה, אמור אתה: הנחוץ היה להוציא שלשה רובלים בעת כזאת?

שאול. שלשה רובלים מחירה?

רשיל. רק שנים רבלים וששים קפקה.

ציטיל. היא מתיראה...

שאול. (מתחיל לדבר לאט אחרי דממה קטנה) חכו רגע... (מתבונן מסביב) זה כבר חשבתי, להציע... נחוץ לנסות, אם הדבר נתגלגל לידי כך (בטון של במחה). בודאי; אין מה לחשוב הרבה...

ציטיל. (מאירה פנים). מה אתה סח, אבא?

שאול. (ישב. כלם מחכים לדבריו). כסף יש... האם שלמו לכם את המגיע?

רשיל. שלשה עשר רובלים.

שאול. כסף לא יהסר... ואם יהסר... אבל לא יחסר... נקנה טבק ונבין בעצמנו פפירוסים; נמכור, ואז כל הריוח יהיה לנו...

קילה. אני מתיראה!...

שאול. אין מה להתירא.

פינחס. מובן, שאין מה להתירא.

צביה. סכנה...

קילה. בודאי, סכנה. אני מתיראה.

שאול (מנופף את ידו). אין בזה שום סכנה, אני אומר; אין שום סכנה... מי יבוא הנה — אין איש בא הנה.

ציטיל. ואיפה תמכור את הפפירוסים?

שאול. אנכי אמכור; המעט הוא מספר הבתים, שאני ידע? אשא אל הבתים.

קילה. אני מתיראה...

שאול. את פתיה.

קילה. בנחושתים יאסרונו...

פינחס. אין בזה כל סכנה.

קדיש. מי זה ידע?

שאול. בודאי. מי זה ידע? אין כל סכנה. ואם נתפש, אז אומר, כי בשביל בתי הגבירים אנחנו מכינים. הלא זה מותר?

צ ב י ה. איזו אולת?

ק י ל ה. מה את מדברת, מה? מה נעשה, מה? את שוכחת, כי חורף כעת בחוץ, חורף קשה. עתה רק חנוכה; ועד הפסח... ובקיץ... גם בקיץ נחוץ לאכול. אתם שוכחים... עשר שנה ניטלו מחיי ברגע שמעי את הבשורה המרה הזאת. מאביכם אין לכם מה לקוות. הלא יודעים אתם את אביכם — חלוש... מתהלך כל היום בחצרות וקורא בשארית כחותיו... בשארית כחותיו... (מתוך דמעות אל ציטיל). את כבר הנך בת עשרים... (נותנת עיניה בפינחס) חפצה אני כי תהיי גם את כמו יתר בני־האדם...

צ י ט י ל. לי אין לך מה לדאוג.

ק י ל ה. (מראה על רשיל). הלא גם היא כבר עלמה; עלמה בוגרת. חפצה אנכי, כי תהיה גם היא דומה אל יתר העלמות... ומה אם היא עובדת בבית־החרושת?... ואם כבר חפצתם להוציא שלשה רובלים...

ר ש י ל. רק שני רובלים הוצאנו. (ציטיל ופינחס מת־השב).

ק י ל ה. וששים קפקות! ארבעים הקפקות הנותרות תעלמנה עוד היום, והנה לכם כל שלשת הרובלים... יותר טוב היה לקנות לך ארג לשמלה.

ר ש י ל. לי לא דרוש מאומה. קנינו בשבילך.

צ י ט י ל (בהתרגשות). אנחנו חשבנו, כי היא תשמח... ימים אחדים הסתרנו ממך את דבר קניתנו, ופתאום... (באימון) למה את דואגת כך אמא? למה את דואגת? אדרבה...

ק י ל ה (מניעה ידה באויר). עט... (דוממה).

צ י ט י ל (יושבת על יד התנור; ראשה מורד). פעם בעשר שנה...

צ ב י ה. היודעת את, ציטיל, כי כמעט בכיתי היום?

ק י ל ה. נו, הלא רואה את, כי כל הסמרטוטים הם רק הבל.

צ ב י ה. אנכי לבשתי היום את שמלותי שתפרתי לי ליום כלולותי — את שמלתי השחורה — והנה היא צרה, והמקטורן — כל החזה חשוף, לא נשאר לי אלא להשליכן לתוך התנור.

פ י נ ח ס. (סיים עיניו). בודאי שמנת...

צ ב י ה. מ צ ר ו ת שמנתי... כלום אפשר שלא לשמון?

ש א ו ל. (נכנס הביתה. איש כבן מ"ה שנים גבה־קומה. זקנו שחור. פניו דלים. לבוש בגד ארוך עם צווארון־שער. מכֻבע לרגעים. נושא בזרועו בגדים ישנים שונים).

ערבא טבא! (מתבונן מסביב). למה הנכם יושבים ברוגז?

ק י ל ה. הילדים נשארו בלי עבודה.

ש א ו ל. (מניח על כסא את הבגדים ומתחיל לפשוט את בגדו).

בית־החרושת נסגר... הלא ידענו זאת מראש; דברו זה כבר, כי יסגר. האם פטרו את כל הפועלים?

פ י נ ח ס. כמובן, פטרו.

ש א ו ל (נשאר רגע עומד באמצע החדר. כל העינים נשואות אליו). ובכן... (חושב

מערכה שניה.

הדיקורציה כמו במערכה הקודמת, צהרים. ציטיל יושבת על יד השולחן ומכינה פפירוסים, על ידה יושב פינחס. על אחת המטות שוכב שאול. הוא חולה, משתעל בכל פעם).

ציטיל. (אל פינחס. אחרי דממה קטנה)... איך תדבר כזאת, בשעה שאתה הולך בטל? זוהי ראשית; והשנית, אבי כל־כך חולה.

פינחס. את הפפירוסים תוכלו להכין גם אחרי־כן; וגם אני הלא אשתכר דממת רגע).

ציטיל. אני לוקחת את הכסף, שאני משתכרת?

פינחס. ואת חושבת, כי מחכמה את עושה זאת?

ציטיל. ומה עצתך אתה, כי אתן אותם לגוע? כי אבא יגוע?

פינחס. אך למה תדברי כזאת?

צייטיל. אבי יקר לי מאד... ומלבד זאת...

פינחס. ומה אומר אנכי?

ציטיל. אם כן... (שאול משתעל). נו, אדרבה, שפוט בעצמך: האוכל כעת לחשוב על אדות כלולותי? (שאול משתעל) מה לך, אבא? (קמה ונגשת אל מטת החולה, מתבוננה, משכה בכתפה, שבה על בהונות רגליה למקומה). חשבתי, כי הוא ער.

פינחס. הוא ער?

ציטיל. לא, הוא ישן. מתוך שנתו הוא מכעכע. (דממה).

פינחס. קודם לכן דחית אותי תמיד, בתתך טעם, כי עוד לא מלאת את חובתי לצבא, ועתה...

ציטיל. (שמה בו עיניה). מה גדול הוא ההבדל בין איש זר ובין בן להורים...

פינחס (נבוך מעט). כלפי מה כל אלה הדברים?

ציטיל. מכונת אני כלפי דידך. בן להורים לא היה יכול להציע כזאת. אפילו לחשוב על אדות חתונה אסור לנו... ולו גם...

פינחס. אדרבה, אני אינני חושב את עצמי לזר, אבל... נו... אחשה... (דממת רגע. מחליק את שערות ראשה). פניך כה דלים (דממה).

צ י ט י ל. (עליזה). צדקת, אבא! עצה נפלאה. למה לא עשינו כזאת זה כבר?

ק י ל ה. ואין בזה כל סכנה, אתה אומר?

ש א ו ל. (בקול בטוח). אין כל סכנה. תשתכרו יותר ממה שהייתם משתכרים בבית־החרושת.

צ י ט י ל. בודאי!... (דממה).

ר ש י ל. ועתה הלא מותר לקנות מטפחת, הא?

ש א ו ל (מניע בראשו). בלי נדר, כך החלטתי, וכן נעשה, אם ירצה השם.

ק י ל ה. מה אומר... אני, איני בלתי אם יהודיה... לבי נוקפי, עוד רעה נביא על ביתנו.

ש א ו ל. את פתיה.

צ י ט י ל. (קמה ולוקחת את המטפחת). ראה נא, אבא, את המטפחת; „מציאה" קנינו...

ר ש י ל. שימי נא אותה על אמא...

ק י ל ה. לי לא נחוצה...

צ י ט י ל (בהתעוררות עליזה). נחוצה, נחוצה!... (עוטפה את קילה ע"י־כרוכה במטפחת).

צ ב י ה. (ואחריה קדיש ורשיל). תתחדשי!... תתחדשי!...

(ה מ ס ך).

צ י ט י ל. איש יקר.

פ י נ ח ס. איש טוב.

ק י ל ה (אחרי דממה קטנה). מה אוכל לעשות?... יש בכיסי פרוטות אחדות, ויראתי לתת לו, פן יכעס ולא יקבל...ראה־נא, איך הבין הכל!

פ י נ ח ס. אלך ואשיב את העט והדיו (לוקח את העט והדיו ויוצא).

ק י ל ה (אל שאול). ואיך אתה חש את עצמך?

ש א ו ל (גונח).

ק י ל ה. כל כך רע לך?

ש א ו ל (מדבר בעמ־רב). אמרתי, כי הטבק... הטבק אוכל את לבבי... זה „סם־המות"... סם־ה־מ־ו־ת...

צ י ט י ל. אולי נבקש מצביה, כי תתן לנו את חדרה, ועד אשר ישוב אבא לאיתני, תישן פה, בבית.

ק י ל ה. אי־אפשר לדרוש זאת ממנה, והיא עם ילד קטן. איה היא כעת?

צ י ט י ל. (נשארת על מקומה, מתעמקת במחשבות־ה).

ק י ל ה (אל ציטיל. בדאגה). למה התעמקת ככה במחשבותיך? (מתבוננת בה בעין בוחנת).

צ י ט י ל (מתעוררת). ככה... אין דבר... ומה יהיה?

ק י ל ה. האלהים הוא היודע.

צ י ט י ל. לחייץ בעד הטבק נחוץ, נחוץ לחייץ...

פ י נ ח ס (שב הביתה).

צ י ט י ל. נחוץ להוציא את יתר הכסף מהבנק, ויהיה לצ־כי הרפואות והרופא...

פ י נ ח ס (מוציא מכיסו חצי רובל ומושיט לקילה). הא לך כסף. נחוץ תיכף להכין את הרפואות.

ק י ל ה (גונחת. לוקחת מידו את הכסף). אם ירצה השם, עוד אשיב לך... האלהים עוד לא הסיר את רחמיו ממני... איה מטפחתי, בתי? את המטפחת הישנה תני לי, בתי...

צ י ט י ל (מגישה לה את המטפחת).

ש א ו ל (בקול רפה): קילה!... קילה!...

ק י ל ה (נגשת).

ש א ו ל. אולי תוכלי להמציא לי תפוח־זהב... אה, לו אכלתי חתיכה, לו... להשיב נפש... מה אמר הרופא? מה אמר?...

צ י ט י ל. כי תשוב לאיתנך, אמר הרופא.

ק י ל ה (אל ציטיל). כמדומני, שהיו לך מעות קטנות; תנן לי.

פ י נ ח ס. אולי נחוץ לפנות אל „משמרת חולים", לקבל מהם פתקא?

צ י ט י ל (מושיטה לקילה מטבעות נחשת אחדות). כל עוד נוכל, לא נלך שמה.

ק י ל ה (גונחת, יוצאת).

צ י ט י ל. (בגחוך קלוש). דלים המה; ממה יהיו מלאים?
פ י נ ח ס. (מטה את ראשה). לפנים היית יותר יפה (נושקה).
צ י ט י ל (מתרגזת). הניחני, פינחס; לא עתה היא העת לזה.
פ י נ ח ס. (נעלב). צדקת..
צ י ט י ל. הלא אחת אמרתי, כי זר אתה בתוכנו, ואינך חש את מצבי.
פ י נ ח ס (בהתעוררות). האנכי איני מרגיש במצבך? אנכי?!...
צ י ט י ל. בכלל...
פ י נ ח ס. מה „בכלל"? הלזר תחשביני?
צ י ט י ל. לא אדע עוד איך לחשוב אותך.
פ י נ ח ס. מוזרה את היום, וגם את דבריך איני מבין.
צ י ט י ל. איני מוזרה כל עיקר.
פ י נ ח ס. האמנם רק היום התודענו איש אל אחותו?
צ י ט י ל. צדקת. אנכי אין לי כל טענה נגדך; אבל...
פ י נ ח ס. איני מבין... (מסב פניו).
צ י ט י ל. הנך יקר לי אולי עוד יותר מבראשונה; אבל... הכל עבר...

פ י נ ח ס. (נבהל). מה את מדברת היום?... מכאיבה את את לבי... מה המה כל הסודות והרמזים?

צ י ט י ל. אני מדברת בסודות וברמזים, יען כי איני חפצה לגרום עגמת־נפש לך ולכל בני־ביתנו...

פ י נ ח ס. (קם). לי?... לעגם את נפשי, את אומרת?... אם יש לך מה לדבר אתי, אז תוכלי, ציטיל...

צ י ט י ל. כל עוד שאוכל, אחריש... חסה אנכי על אמי... ואולי?...
פ י נ ח ס. יותר לא אשאל את...
ה ר ו פ א. (נכנס הביתה. איש כבן ל"ה, פנחס וציטיל קמים בבת־אחת). שלום! הפה הוא החולה?

פ י נ ח ס. פה.
ה ר ו פ א. (פושט את אדרתו ומחפש מקום להניחה).
פ י נ ח ס. אנכי אוחז אותה (הרופא מוסר לו את אדרתו).
צ י ט י ל. הנח אותה פה על הכסא הזה.
ה ר ו פ א. אין דבר; הניחה בכל מקום שהוא (הוא נגש אל מטת החולה) הוא ישן, מי הוא — אביכם?

פ י נ ח ס. (נגש). אבי הוא.
ה ר ו פ א. זמן רב הוא חולה?
צ י ט י ל. הוא חש בחזהו זה זמן רב; אבל למשכב נפל רק בארבעה ימים.

ה ר ו פ א. הדה! ומה מעשהו?

צ י ט י ל. (בלעג מר). הוא סובב ברחובות וקורא: „הנדיל, הנפיל!"...

ה ר ו פ א (מתבונן מסביב). והוא משתעל?

צ י ט י ל. כמה מכעכע הוא! לא יחדל מכעכע. (שאול מתחיל להשתעל), כך תמיד... (היא נגשת אל המטה). אתה ישן, אבא? האדון הדוקטור בא, אבא!...

ש א ו ל. (פוקח את עיניו).

צ י ט י ל. בא האדון הדוקטור.

ה ר ו פ א. (לוקח את ידו של שאול וממשש בדופק). נחוץ להושיבהו. (אל שאול) מה לך? —

ש א ו ל. החזה... (הוא מתאמץ לשבת).

צ י ט י ל. (עוזרת לשאול לשבת).

ה ר ו פ א. (מפשיל מעט את כתונת החולה מלמעלה וחושף גו צנום וכפוף). אולי יש אלונטית נקיה? (הוא מתופף באצבעותיו על חזה שאול, על שכמו ועוד).

צ י ט י ל. (רצה הנה והנה ומחפשה. היא לוקחה את האלונטית השחורה התלויה אצל הפתח, מתבוננה בה ומשיבה למקומה). אין אלונטית נקיה, יסלח נא האדון הדוקטור...

ה ר ו פ א. (חושב רגע). תני מה שתתני.

צ י ט י ל (מחפשה שוב, היא מוציאה מן הקמודה כתונת נקיה ונגשת אל הרופא). אנכי אקרע מזה חתיכת בד.

ה ר ו פ א. לא נחוץ, לא נחוץ. (הוא לוקח מיד ציטיל את הכתונת, מניחה על חזה שאול ומקשיב בעדה אל נשימתו). כאב אתה חש?

ש א ו ל. כן.

צ י ט י ל ו פ י נ ח ס. (עומדים צפופים ליד מטת החולה).

ה ר ו פ א. זה כבר שהנך חש את הכאב?

ש א ו ל. יותר משנה. אוי!

ה ר ו פ א. ולא שאלת ברופאים במשך כל העת? יכול אתה לחזור ולשכוב.

ש א ו ל. לא שאלתי.

צ י ט י ל (משכיבה את שאול). הוא לא התאונן מימיו...

ה ר ו פ א. הדה!... עט ודיו יש?

צ י ט י ל. (אל פנחס). מהר ובקש מאיזה דייר עט ודיו.

פ י נ ח ס (ממהר לצאת). תיכף.

ה ר ו פ א (אל שאול). והראש יכאב?

ש א ו ל. הראש... כל אברי כואבים עלי; כל אברי פרוקים.

צ י ט י ל. (מגישה כסא לרופא). ישב נא האדון הדוקטור.

ה ר ו פ א. תודה. (לוקח מידה את הכסא ומציגו מול התלי).

ש א ו ל. אין כח... הכחות עוזבים אותי...

ה ר ו פ א. הדה! (פנחס שב הביתה ובידו עט ודיו. אחריו באה קילה).

פ י נ ח ס. (מגיש לרופא את העט והדיו) בשני בתים הייתי עד אשר השגתי.

ציטיל (מכסה בגליון נייר את גל הטבק המונח על השלחן). עוד עלי להחזיק את „הסם" הזה על שלחני... מלאך המות זה! איך אשתחרר ממנו?... (יושבת על יד השלחן, נשענת על כף ידה).

פינחס (יושב על ידה). למה את ככה נרגשה ונבוכה?

ציטיל. חדל, פינחס, חדל... (מאמצת את ידיה אל חזה. דממה מעיקה).

שאול (משתעל).

ציטיל (קמה, נגשת אל מטת החולה). אבא, אולי תשתה מעט חלב? הוא ישן שוב. לא אדע בעצמי, אם הוא ישן או הוא עיף ככה. כמה קשה עליו לנשום!

פינחס (נגש אל המטה). הוא ישן, הלא רואה את; חולה הוא. (שב ויושב על מקומו ליד השלחן).

ציטיל (שבה ממטת החולה). אלהים הוא היודע מתי ישוב לאיתנו! (יושבת, ומשתעלת).

פינחס. גם את משתעלת בעת האחרונה... פניך כה דלים. (מנקר באצבעו בגל הטבק). את נושמת את האבק אל הריאה. כל הרופאים אומרים, כי אבק הטבק מזיק לריאה.

ציטיל (מתעמקת במחשבותיה).

פינחס. ועצבה את... לא אדע — מדוע זה, אבל כאשר אני יושב על ידך, ממלא את לבי איזה עצב מבלי דעת מה; אדרבה, עלינו להיות שמחים... האמנם מוצאה את, כי...

ציטיל (מתרגשת). חדל עתה מדבר... עתה קשה לי לשמוע את כל דבריך (חושבת רגע). אפשר שעלי להואש מכל וכל, לשכוח את הכל... את הכל עלי לשכוח...

פינחס (שם בה עיניו). לפני בוא הרופא התחלת לדבר בסודות וברמזים, אשר לא אבינם. ועתה — עוד הפעם. זה כשלש שנים שאנחנו כה קרובים איש אל אחותו, ואת כאילו מכסה ממני דבר... הרבה דברים את מכסה ממני, ובזה את גורמת לי צער גדול... את חושבת אותי לשוטה כזה, את חושבת, כי אני אינני מבין, את חושבת... אני מבין היטב...

ציטיל. מה אתה מבין?

פינחס. אני מבין היטב!... מלבד מחלת האב יש פה עוד איזה דבר, ואותו את מכסה ממני; יראה את לספר לי... ומדוע לא אדע? לי הלא מותר לדעת הכל...

ציטיל. אתה טועה. בלבבך עוברות מחשבות אחרות... אבל טועה אתה, — אני אומרת לך עוד הפעם.

פינחס. אם כן, למה את גורמת לי צער?

ציטיל. כאשר אגלה לך את אשר עם לבבי, אז אגרום לך צער עוד יותר גדול... (משתעלה).

צ י ט י ל (לאט). הוא נרדם. (צועדת אל השלחן על בהונות רגליה. אחריה הולך פינחס).

פ י נ ח ס (אחרי דממה קטנה). את שעוני לא אשא יותר... לא אשא...

ק י ל ה (באה). נו, מה נשמע? חצי הרובל מחיר הרפואות; בעוד חצי שעה תהיינה מוכנות... איך הוא ישן? (נגשת אל המטה). הוא ישן... מדוע הוא ישן ככה, מבלי הרף? (שבה). אולי ירחמו עלי מן השמים — (מתבוננת בפני ציטיל). למה פניך ככה?...

צ י ט י ל. ואיך יהיו?... הנחת המרובה... האכלת מה, אמא? הן לא טעמת כל היום מאומה...

ק י ל ה. אני?... את ילדה; מה את דואגת לי?... (ציטיל סרה הצדה ומנגבה את עיניה). חדלי, ציטיל, במה נוכל להועיל? אולי ירחם האל... ואת, האכלת איזה דבר?

צ י ט י ל. אכלתי... (יוצאת החוצה).

ק י ל ה (נואשה). אין נחת... אין נחת... חשבתי: הילדים הולכים וגדולים... ורוח מעט; והנה... הכל נערם בפעם אחת. הילדים נשארו בלי עבודה, הוא חולה... מהו... כסו את הטבק... היא — פניה כל כך דלים. לו היה פה איזה בית־חרושת אחר, עבודה אחרת, ועתה אלהים יודע... מה אומרים בעיר, אין מה לקוות עוד?...

פ י נ ח ס. בית־החרושת... מה הוא בית־החרושת?... מה הוא נותן?

ק י ל ה. מה אתה מדבר? בכל זאת קודם לכן לא היה הלחץ כל כך גדול. הם עבדו והשתכרו כמה שהשתכרו; בכל זאת היה הכל באופן אחר... גם אנכי...

ש א ו ל. קילה!... קילה!... את פה?

ק י ל ה (נגשת אל המטה). אתה חפץ דבר מה?

ש א ו ל (בכבדות). צר לי פה... צר... אני נחנק... אין אויר לנשימה... אולי תמצאו איזו עצה...

פ י נ ח ס. אולי — אל בית החולים?

ש א ו ל. אל בית החולים?...

ק י ל ה. אל בית החולים אם יקבלו.

ש א ו ל (גונח). לדלא... לא אל בית החולים... פה בבית... אני חש את עצמי ברע... לבי חלש, אין בי כח... את הרפואות הביאו... את הטבק הסירו... הוי... מה אמר הרופא?...

ק י ל ה. איזה תחבולה אפשר למצוא? אויה לי, אנה לפנות לעזרה? אנה?...

קילה. (נגשת אל המטה ונצבת בלי אומר).

הרופא. (אל ציטיל). הזאת היא האם?

קילה. אנכי... ומה, אדוני הדוקטור? איך, היש תקוה כי ירד בקרוב מעל המשכב?

הרופא. אדמה...

קילה. ואיך אתה מוצא את מצבו?

הרופא. חזהו חלש, אין בו כח...

קילה. (בניעה בראשה). ומאין יהיה לו כח?

הרופא. (מוציא מכיסו פנקס קטן, כותב בו על ברכיו. בבית שוררת דומיה). הוא לא הקיא דם מימיו? (מביט אל החולה).

ציטיל. (מתנודדה).

קילה. לא. (יורקת הצדה).

הרופא. (תולש את הדף מן הפנקס). פה כתבתי לכם רצפט. תצוו להכין אותו בבית המרקחת. פעם בשתי שעות תתנו לו עשר טפות בכף מים. (מתבונן מסביב). פה בביתכם מכינים פפירוסים. ובבית נודף ריח הטבק, וזה סם־המות לחולה, ובפרט לחולה החש בחזהו.

קילה. (מתוך דמעות). גורלי המר; פרנסה כזאת... זאת היא כל מחיתנו... קודם לכן השתכר הוא מעט — הילדים עבדו בבית־החרושת — חיינו... עבודה... בלי לבבות נשארו... (מראה על ציטיל) גם היא, בתי... חשה היא בחזה בשל הטבק... אולי...

ציטיל. לי לא חסר מאומה; אני בריאה, אני...

הרופא. אבל הטבק הוא „סם־המות", ואם חפצים אתם, כי ישוב החולה לאיתנו, אז עליכם להוציא את המזיק" הזה מן הבית. אולי בשל הטבק נפל למשכב.

ציטיל. אולי אפשר לחייץ במסך?

קילה. איך?

ציטיל. לחייץ במסך בין שלחן העבודה ובין החדר.

הרופא (מצטחק). בזה אין כל תועלת... (לוקח את אדרתו).

קילה (מחפשת בכיסה. קוראת הצדה את ציטיל).

הרופא (מרגיש בזה). לא נחוץ לשלם, לא נחוץ... (קילה וציטיל נשארות רגע במצב אחד, מביטות אל הרופא).

קילה (מתוך דמעות). מקרב לבי... אנחנו לא... מה אוכל לעשות לאסוני?... מפני טעם זה לא קראנו לרופא עד הנה... משמרת חולים... לא הסכנתי לזה... נדבות... (דבריה נפסקים).

הרופא. לרופא היה עליכם לקרוא. תוכלו לתת לו לאכול את כל אשר ידרוש... מלבד דברים חריפים וחמוצים. וגם הטבק... מחרתים אבוא עוד פעם... שלום! (יוצא. כלם מלוים אותו בעיניהם).

פ י נ ח ס. לי צריכה את לגלות את הכל;

צ י ט י ל (קמה ומתבוננה אל מטת החולה). ומה יהיה אחרי כן?... הוא ישן (שבה למקומה). מה יהיה אחרי כן? (דוממה).

פ י נ ח ס (בהתעוררות). יותר טוב אעשה אם אחריש... (דוממה קטנה).

צ י ט י ל. אם ככה אתה מתעקש, אז אגלה לך (דבריה יחנקים בגרון). כל חשבונותי כבר כלו...

פ י נ ח ס (נבהל). איזה חשבונות?

צ י ט י ל (מתבוננה מסביב, פניה חורים). אני במצב מסוכן מאד..

פ י נ ח ס. אך למה זה חורו פניך פתאום?...

צ י ט י ל (מתחילה רועדת מקור). אנכי אמרתי... (בוכה) אנכי חשבתי, כי אוכל... סוף־סוף, אחרי חיים מרים וקשים, לחיות חיים יותר טובים... לנשום לרוחה; אך עתה... (משתעלת ונראה על פסתדניר את הליחה לפינחס). הנה כל תקוותי...

פ י נ ח ס (מתעות). מה?... דם!... את יורקת דם?!...

צ י ט י ל. עתה עלי להסיח את הכל מלבי... עתה נשאר לי רק לשבת ולצפות...

פ י נ ח ס (בהתעוררות). האם זה כבר אשר את... זה כבר?... את מחרישה, מדוע לא אמרת כלום?... ברופאים צריך היה לשאול...

צ י ט י ל (מנגבה עיניה). מה לי לשאול? מה לי לשאול עתה? בין כך ובין כך הכל כבר חלף... חיי עתה...

פ י נ ח ס (מפסיקה). אך למה את מדבר אולת, למה את מדברת?... נחוץ... (דבריו נפסקים). איך תדברי כדברים האלה?... (היא בוכה נשען על ידו).

צ י ט י ל. לא ספרתי לאיש... ומה אספר? לא חפצתי לגרום לך צער. ראשית... והשנית... ככה הנך עוד קרוב אלי, אבל... למה לי לגלות, כי חולה מסוכנה אני?...

פ י נ ח ס. אבל חדלי מדבר אולת, הדלי — אינך מסוכנה עוד... עוד תשובי לאיתנך! האמיני, ציטיל, כי תשובי לאיתנך...

צ י ט י ל. ולמה נבהלת ככה בראותך את הדם?

פ י נ ח ס. נבהלתי... הלא זהו דם... לאו מלתא זוטרתא... (דממה).

צ י ט י ל. לו יכלתי לעזוב את הטבק ואת המרתף רק לחודש אחד, — רק לחודש אחד... אני מרגישה, כי הם מקרבים אותי אל המות...

פ י נ ח ס. אך למה לך להזכיר את המלה הזאת?... הגידי, מתי הוברר לך, כי חולה את?

צ י ט י ל. חשתי עוד בפבריקה כעין כאב... הטבק מצין את דמי לאט לאט...! לא שמתי לב לזה בהיותי שם; בין עלמות רבות לא הרגשתי, כי הכל אבד.. רק פה... הכל נגלה בפעם אחת...

שאול. אל בית החולים איני רוצה... פה בבית, איך שיהיה לי... חפץ אני להיות פה בבית... אולי קרב כבר קצי... (־ממטה).

קילה. אולי לתת לך, שאול, דבר מה להשיב את הנפש?... הוא נרדם, בלי כח נשאר, מחולשה נרדם... (שבה מן המטה). קשה לו פה המקום, קשה לו... (מתבוננת מסביב) פה לאנשים בריאים „סם־המות", ומה גם לאיש חולה, החש בחזהו. אולי נתחיל בעוד מועד לחפש מעון אחר? נוציא מהבנק את יתר הכסף של הילדים...

פינחס. מן הצורך לעשות זאת...

קילה. מן הצורך... אבל איך? אולי אפשר למצוא מרתף כזה, אשר איננו עמוק כל כך? אוכי חלונותיו יהיו נשקפים, לכל הפחות אל הרחוב. (מתעמקה במחשבותיה) אי אפשר...

פינחס. גם לציטיל אסור לגור פה.

קילה. בודאי אסור, לכלנו אסור, אסור, „סם־המות"!

פינחס. לא. רק לה אסור... לציטיל אסור; המרתף הוא ממש בנפשה...

קילה. בודאי; היא חלשה... כל עוד נפשה בה.

פינחס. אינך יודעת מאומה, אינך יודעת... לה אסור; עליה לברוח מפה, לברוח... אנכי אשתדל, כי הוא תנוס מפה...

קילה (נבהלה. שמה עיניה בפינחס). היש פה איזה דבר נסתר, ואני איני יודעת? הקרה מה, ואני...

פינחס. לא, מאומה לא קרה; אבל עליה לנוס מהמקום הזה, רצוני לאמר: מהמרתף עליה לנוס... למצוא איזו דירה אחרת. אנכי בעצמי על חשבוני...

קילה (בהתרגשות). הגד נא לי: אמור! ספר נא לי, מה קרה?... ספר... אותי לא תרמה... הלא אם אנכי!...

פינחס (כאובד עצות). לא, לא קרה מאומה... אך היא בעצמה אינה יכולה, אינה רוצה לספר לך...

קילה (תופשת בשרולו של פינחס). פינחס מחמדי, ספר לי את הכל... העמסת אבן כבדה על לבי... בזה שאינך מספר לי, הנך עוד מרע לי... אני פוחדה מאד. על מי לדעת אם לא על האם?...

פינחס. מאומה לא קרה, אבל ככה...

קילה. לא, לא ארפך, עד אשר... לב אם לא תונה... הכל תספר לי. לבי מנבא לי... פינחס!... (מביטה ישר אל עיניו).

פינחס (מחכך באצבעו את עיניו). היא ספרה לי היום, כי היא חולה... היא יורקת דם... היא אמרה...

קילה (נרתעה). אה?! דם?... מה — דם? ציטיל?!... (כמו מתפשה

אותי במצבי הקודם ?... מה היה חסר לי כשאישי ובני היו תמיד לפני עיני? האם התאוננתי מימי ? האם התאוננתי, כי רע לי ? אנכי הייתי תמיד שבעת רצון. תמיד הייתי שבעת רצון...

צביה. (לוקחת את הילד מידי קדיש). עופי הנחמד! (נושקת אותו).

קילה (אל צביה). מה אשמתך את, כי עליך להיות פה אתנו ולראות אל כל אלה? הלא את יכולה לחיות ברוחה...

צביה. מעולם לא דאגתי רק בשביל עצמי... אם האחד לא ישתתף בצערו של השני — הלא אז יפלו האנשים ברחובות, כמו הזבובים...

קילה. במה אשלם לך בעד כל אלה?

צביה. לו רק עזרך האל (דממה).

קילה (מסתכלת ברשיל). אני חושבת לשלוח אותה, בלי נדר, לשרת. למה אחכה? מה...

רשיל. ומי יהיה בבית?

קילה. אנכי לבדי.

רשיל. הככה את חפצה? לבדך... ובלילה — התוכלי להיות ערה כל הלילה?

קדיש. בלילה יכול אנכי להיות ער.

רשיל. לא; איני יכלה לעזוב את הבית; תמיד יהיה לבי פה... תמיד אחפוץ לבוא הנה, לדעת מה נשמע, את הנעשה...

ציטיל. אני חפצה, כי היא תשאר פה בבית... צר יהיה לי בלעדיה. צר לי פה מאד... אני חפצה לצאת החוצה... לשאוף אויר צח... אבל אי אפשר. הו... כאשר יושבים אנשים סביבותי, אז אינני מרגישה ככה את מצבי הנורא... אני חשה כאב בכל עצמותי... אין אף אבר אחד אשר לא יכאב עלי.

צביה. בודאי. כל חולה הוא כך; כאשר שוכבים על מקום אחד, אז האברים כואבים (דממה קטנה).

קדיש (לעצמו). היום ערב חג השבועות.

ציטיל. ערב חג השבועות היום... הוי...

קילה. בחג השבועות העבר... (מניעה בראשה). בודאי יודע האלהים, מה הוא עושה (בקול רך). ציטיל, נשמתי, אולי הפצה את באיזה דבר?

רשיל (מביאה מהחדר דרגש ועליו בקבוקים קטנים עם סמי-רפא, כוסות ועוד, מציגה לפני מטת החולה).

ציטיל. מאום לא דרוש לי.

צביה. אולי נלך מן המטה... אולי תרדם מעט. הלא בלילה לא ישנה כראוי.

ציטיל. שבו סביבותי... אדרבה, שבו סביבותי, לי יותר נעים.. איה קדיש? תמיד הוא נחבא, את פניו אינני רואה...

פינחס. עוד בבית החרושת... (דממה מעיקה. כתעורר). ציטיל! (תופשה בידה).

ציטיל. מה?

פינחס (בבטחה). את תצאי מפה, ציטיל, לחודש ימים תצאי מפה — התשמעי?

ציטיל (בּמה בו עיניה). אנה? ואיך?

פינחס. נמצא איזה חדר יבש וחם... תצאי, בעל־כרחך אוציאך מפה...

ציטיל. ואבא?

פינחס. כלום את מועילה לו? הלא רשיל בבית...

ציטיל. ומי יפרנס אותם?

פינחס. אנכי... (בהתרגשות) ציטיל! (מושך אותה בשרולה) שמעי בקולי, עליך רק לשמוע בקולי... אנכי אשתכר... הלא אשתכר... מה הפסידי?...

ציטיל. ועל חשבון מי אשב אנכי בטל? הלא לזה דרוש כסף.

פינחס (אוחזה בידה). ראי (מראה על מעיל) את מעילי אמכור... אמכור — למה הוא לי?... (קורע מעל הזיתו את השעון עם השרשרת). גם זה לא נחוץ לי... את הכל אמכור!... עד החוט האחרון — ואת תנוחי! התשמעי, ציטיל?... את החרשת, ומי אשם בדבר הזה? מי אשם, הא? תיכף היה עליך לספר לי (מתוך דמעות). האנכי אתן לך לנפל? הא?... את יודעת, את, מי אני — אינך יודעת אותי, ציטיל! (נוגע את ידה) אינך יודעת אותי, אני אומר לך... (דממה. הוא מביט בעין בוחנת בפניה).

ציטיל. לא אוכל לגלות זאת לאמי... לא אוכל לעזוב את אבא. ושנית—איך?... האמנם יש ביכלתי לעזוב אף לרגע את המקום הזה? לא! (חושבת רגע). לא אוכל לגלות זאת לאמא, לא אוכל, לא אוכל...

פינחס. ציטיל!...

ציטיל. אין כל אפשרות (ביאוש). יהיה מה שיהיה...

שאול. צי—טיל...

ציטיל (נגשת).

שאול (בכבדות). רע לי מאד... ההביאו את הרפואות?

ציטיל. הלכו, אבא, להבין. הכה צר לך, אבא?

שאול. מה אמר הרופא?

ציטיל. הרופא אמר, כי תשוב לאיתנך (פינחס נגש אל המטה).

שאול (נונה). אלהים יודע, אה... אלהים יו־דע... פינחס?...

פינחס. אני. מה שלומך?

שאול. לו יכלתי לצאת מפה לרגע... לרגע אחד... אינני יכול לנשום... אני נח.ק... הטבק... (נרדם).

אחרי איזה דבר) איפה היא? אנה הלכה?... אנה הלכה?... מה קרה? אה, אנה יצאה? ציטיל! (מכונה פניה אל הפתח). ציטיל, נשמתי... ציטיל!... (מזהירה [illegible].

פינחס עומד רגע נבוך ואחר יוצא גם הוא, דממה).

שאול (גונח). הה... אני נחנק... אין אויר... (הוא מנסה להרים את ראשו, אך הוא נופל שוב על הכר) רק... מעט... אויר!...

(המסך).

קדיש (נגש). הלא אנכי בבית תמיד!

ציטיל. אתה נחבא תמיד... מה אתה ירא לשבת אצלי...? לי יותר טוב, כאשר אני רואה את כל בני ביתנו... אני פוחדת מאד... מאד אני פוחדת... העיקר, כאשר אני מקיצה משנתי... מביטה סביבותי... ואין איש... אז כה צר לי, כה מר לי... בלילה... הה, הלילות... לו יכלו האנשים... (משתעלת).

קדיש. הלא הרופא אמר, לבל תדברי הרבה, הלא אמר.

צביה. בודאי, הצדק אתו... לדבר הרבה אסור. (דממה).

רשיל. אתם זוכרים מה היה בחג השבועות העבר?

צביה. אז עוד היה בעלי פה... אולי בעוד שנה אהיה גם אנכי באמריקה.

ציטיל. הקבלת ממנו מכתב?

צביה. אינך זוכרת? הלא עוד שלשום ספרתי לך, כי קבלתי ממנו מכתב.

קילה. בעזרת השם... עוד חודש, עוד חודש, ומצבך יוטב.

ציטיל. מה טוב, כאשר אתם... כלכם יושבים על יד מטתי!

צביה. תשובי לאיתנך, ואני אצא במחולות על חתונתך (דממה).

קילה. הלואי!... (אל ציטיל). ומה, הרוח לך פה?

ציטיל. פה — אחרת... את אור היום אני רואה... ושם בחדר עשר שעות היה לי כל רגע... עשר... שעות... כל רגע...

קדיש. אפשר כבר לפתוח את החלון.

רשיל וצביה. עוד אסור לפתוח את החלון.

ציטיל. לי רוח מעט; חפצה אנכי לשבת מעט. תמכוני ואשב.

קילה ורשיל (תומכות אותה).

ציטיל. הה... כל אברי.. מתי אוכל לרדת מעל המטה?... צביה, אני חפצה, כי תקראי לפני את המכתב, אשר... קבלת מאמריקה...

צביה. אדרבה... אם רק אדע, כי ירוח לך לרגע... את נשמתי אני נכונה להפקיר. (ממששת בכיסה). הנהו! (מביטה על המעטפה). הוא כותב בעצמו... הוא מיטיב לכתוב. כל מלה, פשוט — חיות... (מוציאה מכתב מן המעטפה ומושיטה לקדיש). קרא אתה, קדיש... הוא חפץ ללמד אותי קרוא וכתוב בטרם נסע ולא עלה בידו; תמיד היה טרוד...

קדיש. אנכי לא אקרא; רשיל תקרא.

ציטיל. רשיל, קראי את לפני את המכתב. אבל קשה לי לשבת... קשה לי... תמכוני... אשכב...

קילה. שכבי בתי. (ציטיל שוכבת). ככה, נחמתי.

ציטיל. קראי בקול... קראי...

רשיל (קוראת). „לזוגתי האהובה והנחמדה צביה, תחיה"...

צ י ט י ל. אני פה אשכב... אל החדר לא אלך... סלחי לי, צביה, על אשר אני מפריעה את מנוחתך... אולי עוד...

צ ב י ה. למה לך לשים לב לכל אלה?... כל זה הוא למותר... במה הנני בטוחה? במה אני בטוחה עם פיבילי שלי? (בקול עז). כאשר תשוב לאיתנך, אם ירצה השם, אז על חתונתך אצא במחולות... (אל ציטיל) הלא תצאי את במחולות, ציטיל?...

צ י ט י ל (רוצה להרים ידה ואינה יכולה). עבר הכל... הכל עבר...

ק י ל ה. פתיה... למה את מנבאת לעצמך כדבר הזה?... למה?... אלפי אנשים חולים ומבריאים, ואת מדברת ככה... אני בוכה... בוכה אני סתם... הנפש מרה... על כי גלמודה אני, אמללה, מבלי תומך ומחסה... אין עין רואה איך אני גועת יחד עם ילדי... את שוכבת על ערש־דוי, ולי אין גם במה להשיב את נפשך... (אחרי דממה קטנה). אלך אל בעל בית־החרושת, אלך... הלא אצלו השאירה את כחותיה... הוא אכל את לבבה... הוא ולא אחר... (מתיפחת).

צ ב י ה (פונה לצאת). גם את, קילה, רב לך לבכות... חלילה לך מהואש (יוצאת).

צ י ט י ל (משתעלת). עם כל רגע ורגע... אני נצמדה יותר אל המטה... אני חשה, כי רגלי אינן מסוגלות כבר להליכה...

ר ש י ל. כל זה הוא — באשר את חולה... כל החולים אין להם כח.

ק י ל ה. לא כלום, בתי. כאשר תסור מחלתך, אז תתחילי להרגיש גם את רגליך ואת כל אבריך... (דממה).

צ י ט י ל. אני חפצה לראות את פינחס... רשיל! קראי לי את פינחס... צר לי פה... צר...

ק י ל ה. אולי אתן לך איזה דבר?

צ י ט י ל. ומה את יכולה לתת לי?

ק י ל ה. אולי תשתי מעט חלב? את חיי הייתי נותנת לך אילו יכולתי...

צ י ט י ל. החלב היה לי לזרא... רשיל, קראי לי את...

ר ש י ל. ואם איננו בביתו?

ק י ל ה. לכי ותראי.

ר ש י ל (יוצאת).

ק י ל ה (קמה).

צ י ט י ל. אל תשאירי אותי לבדי, אמא... כשאני לבדי, רע לי מאד...

ק י ל ה. אינני עוזבת אותך, בתי. (דממה).

צ י ט ל. הלא ערב חג־השבועות היום... הא, אמא?

ק י ל ה. האמנם שכחת?... הלא זה עתה אמרת בעצמך.

מערכה שלישית.

הדיקורציה כבאקטים הקודמים, ערב חג-השבועות בצהרים. באמצע החדר עומד קדיש ואוחז על זרועו את ילדה של צביה. צביה מציעה מטה ומשתדלה כי המשכב יהיה רך, מחדר צביה מופיעות קילה ורשיל. והן תומכות את ציטיל תחת זרועותיה.

צביה. כבר; המטה כבר הוצעה!

ציטיל (לבושה כתונת ארוכה ומטפחת דקה על ראשה, פניה שפו מאד, רק בלחיים מתנוצץ אודם, מדברה בכבדות). בכל זאת... פה יותר טוב... פה יותר קל לנשום מבחדר... שם חשבתי כי נחנקה אני... (משתעלה).

קילה. לפני שנה לא הרגשתי, כמה הייתי מאושרה...

ציטיל (מתבוננה בפחד ובחשד אל המטה). לא... לא... במטה הזאת איני חפצה... איני חפצה לשכב. הציעו לי את המטה השניה...

קילה. אויה לי... נשכיבך במטה ההיא... השעני עלי, נחמתי. צביה ורשיל, הוצאנה מן החדר את המטה אשר שכבה עליה. (ציטיל נשארה נשענת על קילה, צביה ורשיל ממהרות אל החדר). מה זה נתך על ראשי מן השמים?

צביה (נושאת עם רשיל את המטה). אל נא תואשי, קילה, אל תואשי... אלהים כל יכל הוא, אם רק יחפוץ... הנה הקיץ בא... ציטיל תשוב, אם ירצה השם, לאיתנה...

קדיש (אל צביה). ככה, לכי... הנה, לצד שמאל!

ציטיל. הציגו את המטה פה, באמצע החדר. (מראה בידה סביבותיה), מנגד החלון אראה את האור...

קילה. טוב, בתי, נשכיבך פה... הלא הקיץ הנחמד בא... אלהים לא יעזוב אותנו, בתי.

ציטיל. מ־מהרו... אין בי כח לעמד על רגלי...

רשיל. כבר; משכב רך! (עוזרת להשכיב את ציטיל).

ציטיל (שוכבת). אולי פה ירוח לי מעט.

קילה. הוצאנו אותך הנה, אולי בשעה טובה, ואלהים כבר יראה את עניי... את לבי המר (מתוך דמעות). מה הייתי דורשת מאת האלהים. לו הש״י

צ י ט י ל. הוא בעצמו כותב?

צ ב י ה. בודאי, הוא כותב בעצמו... גם רוסית הוא יודע... את כל האדרסים הוא כותב בעצמו...

ר ש י ל (קוראת הלאה). „ראשית באתי להודיעך, יקירתי, כי ת"ל אני בקו־החיים. יתן ה' לשמוע ממך בשורות טובות, אמן". „והשנית אני בא להודיעך, כי אני משתכר עתה שני דולרים יותר מכפי שהשתכרתי קודם, היינו — תשעה דולרים לשבוע. הכל פה טוב. ביום השבת העבר הלכתי להתפלל, כבדו איתי במפטיר. אחר כן, כאשר באתי הביתה, התגעגעתי מאד עליך... חפצתי לראות את פיבילי. לי נדמה כי זה לי עשר שנים שאינני בבית"...

ק י ל ה. כאשר יעזרהו האל, אז ישלח לך כסף ותסעי אליו.

צ ב י ה. בודאי, אסע אליו; מה לי פה ומי לי פה? שם, כותב הוא, „עושים חיים"... ופה? פה בלים.

צ י ט י ל (מתחילה לבכות. היא משתדלת להסתיר את פניה בכר).

ק י ל ה. בתי, נשמתי! מה היה לך? למה את בוכה?... ההורע לך בתי? (מחליקה את ראשה).

ר ש י ל. האקרא את המכתב?

צ י ט י ל (מתיפחת).

ק ד י ש. אולי אתן לה מים.

ק י ל ה (מחבקת את ציטיל). ציטיל, נשמתי, למה תבכי? הלא אמרת כי פה טוב לך... חדלי, חדלי... למה לא חליתי אנכי במחלתך? חדלי...

צ י ט י ל. פה טוב לי (בכבדות). האמנם נופלת אנכי מיתר האנשים? האמנם ככה... ענש אותי האל... (משתעלת).

צ ב י ה. בהיותי כבת ארבע עשרה שנה חליתי במחלת הטיפוס; הכל כבר אמרו נואש לחיי; אף איש לא האמין, כי אשאר בחיים. ובכל זאת, אם רק האלהים לא חפץ, כי אמות בדמי ימי... הלא רואים אתם: אני בריאה שלמה, ועתה חובקת אנכי את פיבלי.

ר ש י ל. ואני—כמה פעמים הייתי אני חולה.

ק ד י ש. לולא שכב אבא במרתף...

צ ב י ה. לאלהים אין כל חלוק, בכל מקום שיחפוץ, יכול הוא לשלוח את רפואתו השלמה. (דממה).

ר ש י ל. האסיים את המכתב?

צ ב י ה. קשה לה לשמוע... לא נחוץ; תניהו לי (לוקחת את המכתב מידי רשיל).

צ י ט י ל. לי... לא קשה לשמוע... אבל... (דממה) אמא!

ק י ל ה. מה לך, נשמתי?

צ י ט י ל. ראשי סובב, ואני שוכחת... כל רגע כשעה בעיני... אני שוכבת... שוכבת... (סוגרת עיניה).

קי ל ה. ישני... ישני... (דוממת).

צ י ט י ל (פוקחת עיניה). את יושבת פה, אמא?...

קי ל ה. אל תפחדי, בתי, אני יושבת לידך; לא אסור ממך.

צ י ט י ל (נושמת בכבדות). אני עיף־פה...

קי ל ה. ישני ישני; אני יושבת לידך (דוממה רגע).

צ י ט י ל (בקול יותר רם). פינחס לא בא עדיין?...

קי ל ה (נבהלה). מה לך, נשמתי, ההורע לך? הגידי... (אין תשובה. קילה מניעה בראשה ומוחה לרגעים דמעה מעיניה).

צ י ט י ל (מתרגשה, בנבהלת). אמא!...

קי ל ה. למה ככה נבהלת? ההורע לך? (מעבירה את ידה על גוה של ציטיל). למה את פוחדת? את חיי תחת היך, את ראשי תחת ראשך אתן... סגרי עיניך וישני מעט. (דוממה, גוהנת על המטה ומאזינה).

פ י נ ח ס (בא הביתה. צקלון קטן בידו, הוא משליך מבטו בחדר ואחר הוא צועד על בהונות רגליו אל המטה). מה שלומה? (מתבונן אל ציטיל) היא ישנה?

קי ל ה (קמה). היא ישנה. אולי תישן רגע... היא מקיצה, כאשר עוזבים את מטתה. היא פוחדת... מה נשמע אצלך? שלחתי את רשיל לקרוא לך — האם ראית אותה?

פ י נ ח ס. את רשיל? למה?

קי ל ה. היא מזכירה בכל רגע את שמך, בכל רגע... בקשה כי נקרא לך. (דוממה).

פ י נ ח ס. היא בוכה גם עתה לרגעים?

קי ל ה. היא פוחדת; בקשה, כי יוציאוה מן החדר.

פ י נ ח ס. בודאי; פה יותר טוב.

קי ל ה (ממששת את הצקלון). מה אתה נושא פה?

פ י נ ח ס, הבאתי... להשיב את נפשה... סוכריות חמוצות. לחנם הבאתי עלי בזיונות... הלכתי אל „משמרת־חולים"... אולי יתנו יין... הם נותנים ואינם יודעים למי הם נותנים.. עמדתי... עד כי ירקתי ואלך...

קי ל ה. ואמך מה אומרת?

פ י נ ח ס. מה לי ולאמי? כלום את פיה אני שואל?

קי ל ה. אין כל פלא, אם היא כועסת... לא אדע אם אנכי הייתי יותר טובה... כל אם חפצה לקבל נחת מבניה.

פ י נ ח ס (מתבונן מסביב). איה רשיל וקדיש?

קי ל ה. רשיל — הלא אמרתי לך — הלכה לקרוא לך; ואת קדיש שלחתי לקנות זוג חלות. לי לא נחוץ מאומה... בין כה וכה הפרעו כבר שבתותי וחגי, אבל הילדים... (דוממה). מה יהיה להילדים, מה יהיה? אויה לי! קדיש,

רשיל. חכה, אולי תבוא אמא... היא תביא דבר־מה לאכול.
קדיש. את יודעת — לאן הלכה?
רשיל. לא.
קדיש (שוכב פרקדן על הארץ). לקבין נרבות?...
רשיל (נצבת מול פני קדיש). אולי...
קדיש. למה את עומדת ככה?
רשיל. קדיש!... אני חשה פה... (מראה על החזה) כאב גדול...
קדיש (יושב). בחזה?
רשיל. כן, בחזה... כאב...
קדיש. דקירות?
רשיל. לא, כאב...
קדיש. ובצלע?
רשיל (כאילו בוחנת את עצמה). בצלע? (ממששת את הצלע). לא אדע..
(דוממה).
רשיל. נסה נא, קדיש, להקשיב אל חזי. שימה נא אזנך וישמע, אולי תביר איזה דבר...
קדיש. ומה אבין?
רשיל. אדרבה, נסה...
קדיש. אין לי כח לקום, שבי את לארץ.
רשיל (יושבת לארץ). נו? (מקריבה את חזה אל אזנו).
קדיש (מקשיב). ככה אי אפשר, נחוץ להתיר את המקטורן.
רשיל (מתירה את מקטרנה). נו, עתה שמע היטב.
קדיש (מטה אזנו אל חזה רשיל ומקשיב).
רשיל. נו, מה?
קדיש. נשמי נא, נשמי היטב!
רשיל (נושמת). לא אוכל; כואב...
קדיש. כואב? איזה מקום?
רשיל (מראה באצבע על חזה). פה. (דוממה רגע).
קדיש. אולי הכאב בא על־ידי זה שלא אכלת היום?
רשיל. זוהי אחרת... זהו רעבון; אבל פה כאב (מעבירה ידה על החזה) כאילו היה שם פצע...
קדיש (כמתעוררות). הניחי, אקשיב עוד הפעם.
רשיל (מטה את חזה אל אזנו).
קדיש (מקשיב). מאומה לא נשמע... הרופא כבר מבין... (הוא מתבונן אל רגליה היחפות). רגליך שחורות ככה.
רשיל (כמתעוררה). מה?..

צ י ט י ל. למה אינך מכינה מאומה ליום החג?... הלא ערב חג השבועות היום!

ק י ל ה. מה לי ולחג?... (חושבת רגע) מה?... חגי נשבת; אילו חי אבא, אילו היית את בריאה... למה לי, למה לי? (מנופפת ידה ומוחה דמעה).

צ ב י ה. תקחי ממני רובל ותכינו דבר־מה; ת ע ש י את החג... גם בבית תהיה קצת שמחה... ידליקו נרות... אמי אמרה, כי בזכות החג ובזכות השבת, האלהים עוזר... (מוציאה מכיסה את החריט). אל לך להואש ככה. חשבתי, כי לפחות את, קילה, תוכלי להתגבר על הכל; ועכשיו — להפך... (מושיטה לה מטבעות אחדות). איש חי צריך לקוות תמיד...

צ י ט י ל. הכיני, אמא, דבר־מה... גם אני אשמח יותר...

ק י ל ה. אכין, אכין, בתי... כל חגי היה — אילו שלח לך אלהים רפואה גמורה... (לוקחת את הכסף מידי צביה). אאמין, כי ככה שבחני האל... אולי יראה עוד בעניי, ואשלם לך, צביה... (מוחה דמעה).

צ י ט י ל. חדלי, אמא... חדלי!

ק י ל ה. לא אוסיף, בתי, לא אוסיף... (אל קדיש). הא לך את הכסף ולך אל פינחס. תקנו חלות!...

צ י ט י ל. לא... אל פינחס, אל ילך... אמו כועסת, אמו...

ק ד י ש. למה לי פינחס? למה לי? בעצמי אוכל לקנות את אשר תצוו.

ק י ל ה. נו, תקנה חלות... זוג חלות למה לי בשר, למה לי?... עוד? נרות אחדות... זוג כנפים ורגלים אחדות, אם תמצא... מרק נחוץ...

צ ב י ה (אל רשיל). הא לך את פיבילי... אנכי אדע מה לקנות.

ק ד י ש. גם אנכי... (יוצא את הבית).

צ ב י ה (מושיטה את הילד לרשיל). קחי לרגע את אוצרי; אני חפצה לצוות אותו דבר מה. (רשיל לוקחה את הילד. צביה ממהרת לצאת).

ק י ל ה (אחרי דממה קטנה). גרים עם איש בבית ואין יודעים אותו. מי זה יכול היה להגיד מראש, כי צביה תפקיר ככה את עצמה בשבילנו? לולא היא... לולא היא... מן השמים, רק מן השמים נשלחה אלינו.

ר ש י ל. גם פיבילי ילד נחמד הוא.

ק י ל ה. אינני מביאה כבר בחשבון את הכסף שאני נוטלה ממנה, אויה לי... (דממה קטנה).

ר ש י ל. לו ידעתי, כי בבית־החרושת לא יתחילו עוד לעבוד, כי אז...

צ י ט י ל. אל בית־החרושת אל תשובי... אל תשובי... גם קדיש.. מלאך המות שם בכל פנותיו....

צ ב י ה (שבה). אקח את הילד ואלך להכין גם בשבילי לשני הימים... מה חם בחוץ!...

ק י ל ה. את יכולה לשים סדר בחדרך.

רשיל (נשארה במצבה הראשון. דממה). למה זה, קדיש, היינו בפעם אחת עניים גדולים כאלה? ...

קדיש. איפה יכולה להיות אמא?

רשיל (אחרי דממה קטנה). כמה ימים אפשר לחיות בלי אוכל?

קדיש. ובמים אפשר לחיות?

רשיל. שתיתי הרבה פעמים — ולא כלום.

קדיש. ובטה?

רשיל. הלא גם זה מים.

קדיש. שבוע בודאי אפשר לחיות...

רשיל. שבוע זה הרבה.

קדיש. אני חושב, כי כאשר... אין דבר.

רשיל. כמה לא חפצה ציטיל למות!... היא לא חפצה... (הושבת רגע) ואם אין חפצים, מתעקשים? ...

קדיש. את פתיה.

רשיל. רצוני לאמר: אם מתעקשים לבלי סגור את העינים...

קדיש. ואם את חפצה לישון, אז בעל כרחך את שוכבת, סוגרת את עיניך ואת נרדמה; טוב, כי מקיצה את אחרי כן, אבל לולא הקיצות — כי אז מת... (דממה).

רשיל. הוי!...

קדיש. מה לך?

רשיל. עוד הפעם דקירה...

קדיש. השכיבי ראשך על ברכי.

רשיל. (שמה ראשה על ברכיו). לו היינו עשירים, לא עשירים גדולים כי אז אולי חי אבא וגם ציטיל היתה חיה...

קדיש. הלא גם הגבירים מתים.

רשיל. אבל הלא ראית, כי לא היה במה להשיב את נפשה של ציטיל... עיפה שבבה...

קדיש (אחרי דממה קטנ־). אני חש בראשי... פה. (מראה על הרקה) עוד מעט ויחשך... לו שמעת בקולי, כי עתה לא היינו רעבים. ממה יש פה לירוא, אני שואל? ...

רשיל. אני פוחדת... אינך יודע את הנעשה בלבי... זהו חלי לא פשוט...

קדיש. נגיד לאמא.

רשיל. עוד נחכה.

קדיש. ומה יצא מזה?

רשיל. לא נחוץ לספר לה... הלא כל עוד נשמתה בה.

קדיש. נלך מחר אל הרופא — בלי ידיעת אמא נלך... התלכי?

קדיש (חושב רגע). אל תדאגי; אין דבר. מאין את יודעת, כי יש בזה משום סכנה?

רשיל. הלב... אתה יודע מה זה „לב"? וציטיל — ממה מתה?

קדיש (מעמיק במחשבותיו). ציטיל... ציטיל ירקה דם, הלא ירקה... אנכי אלך עוד הפעם (מתרומם באומץ).

רשיל. אל תלך. אני פוחדת עתה להשאר לבדי בבית..

קדיש. למה את פוחדת? .. את מי את פוחדת?

רשיל. אני פוחדת...

קדיש. ואני איני ירא.

רשיל. יען כי אתה בריא... איש בריא איננו ירא... (מעותה פניה) הוי! ...

קדיש. מה לך?

רשיל. חשתי דקירה בצלע...

קדיש. באיזו צלע?

רשיל (מראה על צלעה השמאלית). פה... דקירה חזקה עד מאד — (דממה רגע).

קדיש. נסי נא לכעכע, עשי ככה: כחי! כחי! ונראה את הליחה.

רשיל. אני פוחדת.

קדיש. למה את פוחדת?

רשיל. אני פוחדת, שמא יהיה דם... (דממה. קדיש נבהל מעט בשמעו את המלה „דם").

קדיש. ומאין תדעי, כי יהיה?

רשיל (מתרגשת). ככה, אני יראה... (דממה).

קדיש (מנסה לקום). אנכי אלך! אנכי אשיג איזה דבר... אשיג! (בהתעוררות) למה נרעב? — אסור לרעב!

רשיל (עוצרה בעדו). שבה פה, קדיש, שבה פה. עוד מעט ויחשך, ואני יראה להשאר לבדי.

קדיש (קם). בואי גם את עמדי...

רשיל. אין בי כח; אני חפצה לשבת פה.

קדיש. אנכי אצא אל החצר; מאת אדוני החצר אבקש פרוסת לחם, אומר...

רשיל. אל האדון אל תלך... הוא יודע, כי אין לנו במה לשלם דמי דירה.

קדיש (יושב עוד הפעם לארץ).

רשיל (מנסה לקום). למה אנחנו יושבים על הארץ?

קדיש. ומה איכפת לך? (על הבמה מתרבה החשכה).

עין אחת בראש, מה אעשה לו ?... יראה אני להביע זאת בשפתי... הוא מכעבע בימים האחרונים .. (דוממה רגע).

פינחס (מקשיב לנשימת החולה ומושך במקטרתו).

קילה. איך אתה מוצא את מצבה, פינחס?

ציטיל (נבהלה). הוי!.. (אינה מרגישה בפינחס).

קילה (נגשת). מה לך, בתי, כי החילות לפחד ככה?

ציטיל (רואה את פינחס). פינחס!? כמה חפצתי לראותך!... למה לא באת?...

פינחס. הנה באתי; מה שלומך?

ציטיל. הא? — הורע לי... אני פוחדת...

קילה. למה נבהלת ככה?

ציטיל. לי נדמה... איזה דברים נוראים... כי אני נופלת אל תוך המים... כי אל הבאר אני נופלת... (מתבוננת בעינים הודרות אל פינחס) למה אינך יושב?...

פינחס (יושב למולה). אני יושב... הגידי: הככה הורע לך?

ציטיל (מתרגשה). אין דבר...

קילה. אולי תטעמי סוכריה, בתי? פינחס הביא.

ציטיל (מתעודדת). הוטב לי... אל תפחדי, אמא. (באומץ). וגם אתה, פינחס, אל תפחד... הלא הקיץ בא... לפעמים רק נדמה לי... כי אני.. תנו לי סוכריה...

פינחס (שם סוכריה אל פיה).

ציטיל (באומץ). בכל זאת, הלא אינני... כל כך מסוכנה... (מתבוננה אל הספון). התקרה כל כך שחורה... שחורה מאוד... מפילה אימה... פינחס!... (מתבוננת אל קילה).

קילה (מתבוננה גם כן אל התקרה).

ציטיל (בקול רם). ומה אתה אומר, פינחס, האשוב... (משתעלת).

קילה. אל תדברי, נשמתי, בקול רם... אנחנו שומעים גם כשאת מדברת בלחש.

ציטיל (מתבוננה בפני קילה). הוי... (דוממה). אתמול בחלום הלילה ראיתי את אבא... הוא בא לבקרני...

קילה. אולי ירחם האל... הוא התפלל, בקש בודאי בשבילך...

ציטיל. אנכי ידעתי, כי מת הנהו... ידעתי... לא יראתי... אך אחרי־כן... (מביטה בפני פינחס) שבה, פנחס, לימיני.

פינחס. הלא אני יושב לידך.

ציטיל. אני... (מביטה בפני קילה) לא נחוץ...

קילה (קמה). את הלא לא תפחדי, בתי, להשאר, אם אצא לרגע...

ציטיל. לי הוטב מעט... יכולה את לצאת.

רשיל. לאן?

קדיש. הלא אמרתי: לשאל ברופא נלך

רשיל. יחפה אלך?

קדיש. יחפה... לא ידרוש כסף.

קילה (באה. נו. את סינר בידה).

קדיש ורשיל (מתעוררים).

קילה. למה אתם יושבים על הארץ? קומו. (הם קמים שניהם בעצלתים).

קדיש. ישבנו ככה.

קילה. לא אכלתם מאומה, אויה לי! (מוציאה מסינורה כעכים).

קדיש. כעכים...

קילה (מניחה את הכעכים על השלחן). אכלו, ילדים, (אל נפשה)... אם האלהים קרע את לבבי לגזרים, אז בודאי הוא יודע מה הוא עושה...

קדיש ורשיל (אוכלים ופניהם מאירים).

רשיל. ואת, אמא, אכלת?

קילה. לי אל תדאגו... אמכם כבר... לאמכם אחת היא כבר... אצא ואביא טה... בודאי, יש דין בעולם. (יוצאה).

רשיל (יושבת). היא, כפי הנראה, לא טעמה מאומה. הראית איך שפתיה יבשות? —

קדיש. אל תגידי לה, כי אנכי הלכתי אל השוק להשיג דבר־מה לאכול... היא תצטער...

רשיל. למה לי להגיד? (הם עומדים זה מול זו באמצע החדר ולועסים).

קדיש. את רואה, כי אמא כבר חדלה לבכות; היא אינה בוכה כבר...

רשיל. אין בה כח...

קדיש (בשחוק קל). פרוסת כעך — דבר קטן... מה זה? — לא כלום; ובכל זאת... גם הראש חדל כבר לכאב.

רשיל (נשארה פתאום נדהמה, כאילו מאזינה אל רחשי לבבה, ועיניה מורדות לארץ). קדיש׳ל! הוי, רע לי... הכעך נשאר עומד פה... (מראה אל החזה) פה, הלגם לוחץ!...

קדיש. מעט מים... (ממהר לתת לה מים).

רשיל. פה נשאר הלגם... (שותה). הוי... די —

קדיש. הירד?

רשיל. הוקל מעט... (יושבת על יד השלחן. מניחה את הכעך ומסתירה את ראשה בזרועה).

קילה (שבה במהירות). ראשי סחרחר... הלכתי להביא טה, ולא לקחתי את הקומקום... (לוקחת את הפך, נועצת עיניה ברשיל. נבהלה). מה לך, נשמתי?... אויה לי... (נגשת אל רשיל).

רשיל. אין דבר... לגם כעך נשאר פה עומד, והוא מעיק מעט.

צ י ט י ל. בעל כרחך אל תעשה... אמא איננה בבית? — (מתבוננת אל התקרה) התקרה כל כך שחורה...

פ י נ ח ס. למה אינך מגידה? (דוממה).

צ י ט י ל. תמוך אותי, פינחס... אני חפצה לשבת תמוכה...

פ י נ ח ס (גוהן אליה). חבקי אותי היטב.

צ י ט י ל (מחבקה את פינחס). ככה...

פ י נ ח ס (מושיב אותה). ומה, הנוח לך? אנכי אתמוך אותך.

צ י ט י ל. לו יכלתי לשבת ככה... איזו שעה... עוד ימים אחדים... פינחס!

פ י נ ח ס. מה לך?

צ י ט י ל (מתעודדת). הלא לא תעזוב את הבית... כאשר אמות?...

פ י נ ח ס. חדלי לדבר אולת, חדלי... תחיי, השובי לאיתנך; את פוחדת יותר מדי...

צ י ט י ל. אני חפצה... כי לא תעזוב את הבית... את ביתנו.... אל תעזוב אותם... את רשיל... אל תעזוב... את רשיל... היא ילדה יקרה... את הטבק... פינחס!

פ י נ ח ס (מתחנן). חדלי, חדלי...

צ י ט י ל. רשיל היא... רשיל... השכיבני...

פ י נ ח ס (משכיבה). למה את פוחדת ככה? הגידי... (אין תשובה).

פ י נ ח ס. אדרבה, פניך הוטבו מעט... בנאמנות, הוטבו. (דוממה)

צ י ט י ל (מביטה בעינים חודרות אל פני פנחס). לא, אינני מצוה אותך לעשות זאת... כחפצך... כחפצך... פינחס!

פ י נ ח ס. מה לך?

צ י ט י ל (נושמת בכבדות). צר לי... (מתבוננת מסביב) אויר אין... הושיבני עוד פעם... פינחס!...

פ י נ ח ס (גוהן אליה, ולאט לאט הוא מושיב אותה).

(ה מ ס ך).

קילה (יוצאת).

ציטיל. יוצאת את, אמא?...

פינחס. היא יצאה... אולי תקחי עוד סוכריה? (דממה)

ציטיל (מתבוננת בעין חודרת אל פינחס).

פינחס. האשים אל פיך עוד סוכריה?

ציטיל (באמץ איתנבע). למה לך ככה לסבול בשלי?... (משתדלת).

פינחס. חדלי לדבר בקול רם... אני שומע. (הוא מקרב את כסאו אליה).

ציטיל (מתרגשת). נבהלתי קודם לכן... נבהלתי... נבהלתי... פקחתי את עיני... לי נדמה, כי מת... פינחס!...

פינחס. למה את מתרגשת ככה?...

ציטיל. אמא יצאה?... (מתבוננת מסביב) אני חומלת על אמא, פינחס!...

פינחס. מה?

ציטיל. אין דבר... חפצתי... (מתרגשת) לא אדבר... אולי אסור זה... אתה... מה אתה אשם?...

פינחס. את חפצה להגיד לי דבר־מה?

ציטיל. הגישה לי את המראה... אני חפצה לראות עוד פעם את פני... אראה...

פינחס. למה את פוחדת ככה? הלא אני יושב אצלך... הלא בעצמך אמרת, כי חשה את את עצמך בטוב... הקיץ קרוב... היודעת את, כי השגתי עבודה... שכחתי לספר לך, הלא אחרי החג תחל העבודה בבית החרושת; גם לרשיל ולקדיש תהיה עבודה...

ציטיל (מנופפת ידה. היד נופלת באין־אונים). מלאך המות... אל תלך שמה... הילדים לא ילכו שמה... לא ילכו... (אחרי דממה קטנה) פינחס!

פינחס. מה?

ציטיל. אני חפצה לבקש ממך... (בכל כחה) אל לך לירוא את פני... אם אינך יכול... אז אמור...

פינחס (מתרגש). מה לך?

ציטיל. התעשה זאת?...

פינחס. את הכל אני נכון לעשות בשבילך... את כל נפשי אני נכון... (הדמעות חונקות את דבריו).

ציטיל. הרגע... הרגע... אנחנו עוד נהיה ביחד... הקיץ בא... עוד ארד מעל מטתי... עוד ארד... אל תבכה...

פינחס (מתעודד). לא, אני איני בוכה; ככה... מה חפצת לבקש ממני?

קילה. מעט מים שתי, אולי ירד...

קדיש. היא כבר שתתה.

קילה. שתי עוד מעט מים; תיכף אביא טה... (אל נפשה). אל תיסרני, אלי, בפעם אחת... לקחת ממני את אור עיני... את אוצרי לקחת ממני... קרעת את לבבי לגזרים... די... די... השאירה לי... נו, מה, הרוח?...

רשיל. לא רוח... רוח מעט.

קדיש. היא אמרה קודם לכן, כי... בחזה יכאב מעט.

קילה (נסערה). רשיל, הגידי, רשיל, מה לך?

רשיל. זה לא כלום... רק לאכול חפצתי...

קדיש. היא בעצמה אמרה.

קילה. מפני מי את מסתירה, מפני מי?

רשיל. זה רק מרעב.. אני חושבת.

קילה. ומה, הרוח לך?

רשיל. רוח מעט... רוח.

קילה. ואינך חפצה לאכול כלל?...

רשיל (בקול רפה). לא.

קילה. מה אביא לכם, מה? הגידו, מה אביא לכם?... טה...

רשיל (בקול רפה). מה את יכולה להביא? (על הבמה הולך הלך והשך).

קילה. למה את מדברת בקול רפה כזה?... הצר לך?... קשה לך לדבר?... אל הכחדי... למי תגידי אם לא לי?... מה המה חיי בלעדיכם? מה?... מה לי פה ומי לי פה?... מי נשאר לי, מי? עיני יבשו, גם בכות לא אוכל... למה לבכות... מה לי לבכות? מה אועיל, אם אבכה?... על צרה אחת אפשר לקונן, אבל אלהים שלח אש וישרוף את ביתי... אלך ואביא טה. הציתו דבר־מה... חתיכת נר. (היא יוצאת. דממה).

רשיל. קדיש!

קדיש. מה לך?

רשיל. למה היה לך לדבר אל אמא, כי חזי כואב?

קדיש. נחוץ היה לאמר...

רשיל. אבל לא כעת. (דממה).

קדיש. ומדוע אני אוכל — ולא כלום?...

רשיל. הוי!...

קדיש. עוד הפעם? דקירה?...

רשיל (מתכוצת). הוי, הוי, רע לי... הנה הלנם... פה הוא מתרומם. הנה והנה... אי! אי!...

קדיש. גמעי עוד מעט מים (הולך לתת לה מים). אמא לקחה את הפך גמעי מן הדלי! נו, מה, רשיל?

רשיל (מתהלכת בחדר). רע לי... רע... קרא לאמא... קדיש, קרא!..

מערכה רביעית.

(הדיקורציה כמו באקטים הקודמים. חודש תמוז, שעת שקיעת החמה. העצים אחדים שוררת דממה על הבמה, איש לא יראה).

רשיל. (יוצאת מן החדר לבושה קרעים, יחפה. היא נשארה באמצע החדר מתבוננה מסביב. שמה את ידיה על החזה ונושמה אויר בחזקה. פניה מה תיו.. פותחת את ארגז השלחן הקטן. מחפשה בו, מלקטה פתותי-לחם ומשליכן אל פיה. ושב היא נשאה עומדת רגע באמצע החדר. שמה את ידיה על הזה ונושמת אויר. מתחילה לבכות בקול-יללה דק ונמוך).

קדיש (בא הביתה).

רשיל (מתבוננת אליו בעינים לטושות) נו?...

קדיש (נואש). לא עלה בידי; לא הסכנתי...

רשיל. ואת אמא ראית?

קדיש. לא ראיתיה, וגם לא בקשתיה (דממה).

רשיל. אולי נמכור איזה דבר מחפצי הבית?...

קדיש (מתבונן מסביב). מה נמכור?

רשיל (חושבת רגע). את הכל מכרו... (דממה קטנה).

קדיש. אנכי אנסה עוד הפעם; איני יכול... כאשר אני מתקרב אל הסלים, אז מתחילות ברכי להכשל...

רשיל. עוד יתפשוך?

קדיש. יתפשוני... (מתעסק במחשבותיו).

רשיל. אני חורה מאד?

קדיש. חורה...

רשיל. ולשוני לבנה? (מראה לו את הלשון).

קדיש. לבנה.

רשיל. ופני דלים מאד?

קדיש. דלים... (מתופף באצבעו על לחייה) פה רק עצמות... ולמה את שואלת?

רשיל (מתיישר).

קדיש. האלך עוד הפעם?

דוד שמעונוביץ.

סַעַר וּדְמָמָה.

שירים.

הוצאת „תושיה", ורשה.

[„ביבליותיקה גדולה", סה, סו].

ורשה.

קדיש. ולא תפחדי להשאר לבדך בבית?

רשיל. (שבה למהומה הראשון) אני פוחדת... לא אשאר...

קדיש. נו, האלך?

רשיל (גונחת, הערה).

קדיש (ממהר אליה). מה לך, רשיל, הגידי!...

רשיל. אם־מא... קרא לאמא!...

קדיש. הלא אינך נותנת לצאת... אני אקרא מפה (מכונן צעדיו אל הפתח).

רשיל. אל תעזבני...

קדיש. לא מפה אקרא. (הוא מטפס על החלון). מפה אקרא! (קורא בקול ויד החלון).

אמא!... אמ־מא... אמ־מא!...

(על הבמה הולכת החשכה הלך והתגבר).

(המסך).

ספר ראשון.

(תרס"ב–תרס"ט).

בין השמשות.

בוער רקיע החורף ומראה לאש מראה פלאים;
מתחלפים, משתפכים, מתפזרים ורועדים רבבות צבעים.
ורוקדים תוך צבעי הפלא, מתחבאים, משתממים וחשים
המון צלמי קסם מוזרים של הרים וימים ונחשים,
אך כל מה־שאחפץ בם אראה, אשנם ואטם כלבבי:
ברצוני הר יהיה לנחש ונחש יהפך ללביא...

והנה מתפשטים הצללים ושופכים ממשלתם מסביב —
ואלה לא צללי קיץ. ואלה לא צללי אביב;
חורתם לא חורת הלבנה ותכלתם לא תכלת נהרה,
זו לבנת תכריכי המתים, זו נשמת סערה וקרה;
הם מחברים יקום כל הארץ, הם מלכדים כל צבאות שמים,
הם עוצרים במרוצת הטבע ושופכים דמי־סוד על החיים.

ובחדרי דמיה וחולם אנכי בתוך הדמיה...
האש על האח רק לפעמים את נפצה הצלול משמיעה;
מנגהה ציורי הכפור על הזכוכית הקפואה מופזים
וחדרי מתמלא זהב תכלת, וחדרי מתמלא אור רזים:
הכל בו מופיע כקסם אגדה מאד קדמוניה.
וצולל אני בדמיה וחולם בתוך הדמיה...

בַּשַּׁלֶּכֶת.

מִבֵּין הַשַּׁלֶּכֶת הַנּוּגָה, שַׁלֶּכֶת הַיַּעַר הַדּוֹמֵם,
לִי לָחַשׁ הָרוּחַ הַקֹּדֵר שִׁירָתוֹ הַמְּלֵאָה תַּמְרוּרִים
עַל דְּבַר לֵילוֹת־סוּפָה אֲיֻמִּים בְּחֶשְׁכַת הַמִּדְבָּר הַשּׁוֹמֵם,
עַל אָבְדַן הַתִּקְוֹת, עַל אָבְדַן הַנְּעוּרִים...

מִתַּחַת הֶעָלִים הַכְּמוּשִׁים בִּמְחוֹלוֹת הַמָּוֶת יָצָאוּ,
בַּמָּרוֹם כְּעֵין הָעֹפֶרֶת עֲנָנָה אִלֶּמֶת זָחָלָה;
מִתַּחַת עוֹד אַנְחוֹת חֲלָלִים, פִּרְפּוּרֵי הַגְּסִיסָה נִשְׁמָעוּ,
בַּמָּרוֹם כְּרֶגַע דְּמָמָה: הַגְּסִיסָה חָדָלָה...

וּפִתְאֹם וַתִּשְׁלַח הַשֶּׁמֶשׁ קַרְנַיִם אֲחָדוֹת מִמָּרוֹם:
הָאַחַת צִיץ חֲבַקָּה גוֹעַ וַתִּשַּׁק לַגּוֹסֵס הַפֶּרַח,
הַשְּׁנִיָּה נִכְלָמָה הִתְגַּנְּבָה וַתִּפֹּל עַל צַוְּארֵי עֵץ עָרֹם
וַתַּחְדֹּר הַשְּׁלִישִׁית לִלְבָבִי, שֶׁהָיָה לְקֶרַח...

וַיִּמַּס הַקֶּרַח וַתֵּעוֹר כָּל שִׁפְעַת הָאוֹרִים וּנְעוּרִים,
הִתְלַקְּחוּ הַזִּיקִים וְחָיוּ הַחֲלוֹמוֹת כְּבְאָבִיב וְצָצוּ;
וּבְנַפְשִׁי הַקִּינָה נָדַמָּה. הַקִּינָה שֶׁל חַיִּים עֲכוּרִים,
לֹא! זְמִירוֹת אֶל לִבִּי בְּעֹז הִתְפָּרָצוּ!

... וּפוֹרֵשׂ אָנֹכִי אֶת כְּנָפַי וְנִשָּׂא בְּשִׁמְמַת מִדְבָּרִים.
שְׂדֵה שֶׁלֶג בַּכֹּל מִשְׂתָּרֵעַ וְקֶצֶב לוֹ אַיִן וּמְצָרִים,
וּבוֹעֵר הַשָּׂדֶה כַּשֶּׁמֶשׁ בְּלִי נֶפֶץ וּבְלִי כָל שַׁלְהֶבֶת,
וְצָפוּן בַּדְּמִי: „שָׁוְא־הַסָּאוֹן וְנִצְחִי הוּא רַק דְּמִי הַמָּוֶת;
אֵשׁ חַיִּים חִישׁ תִּכְבֶּה, אֵשׁ מָוֶת אִלֶּמֶת לָנֶצַח תַּגִּיהַּ...

— — — — — — — — — — — —

כָּכָה אֶחְלֹמָה, אֶחֱזֶיהָ בַּחֹרֶף, בִּבְעֹר הָרָקִיעַ...

תרס״ב.

בְּחִזָּיוֹן.

וְנִתְצוּ הָאֵלִים בַּיָּמִים הָהֵם,
וּפָנוּ לְמַטָּה, וּפָנוּ לָרוֹם:
בַּכֹּל רַק עַרְבּוּבְיָה וְחֶשְׁכַת הַתְּהוֹם...
וּפָרַשׂ עֲרָפֶל עַל כֹּל מְטּוֹת כְּנָפָיו,
עַל גֶּזַע הָאַלּוֹן וּצְעִירֵי עֲנָפָיו,
עַל שְׁרִירוּת הַלֵּבָב וּקְדוֹשֵׁי רְשָׁפָיו...

וְהָיָה הָאָדָם בְּעֵת זוּ נִפְלָאת
כְּמֻכֵּה תִמָּהוֹן, כְּמֵקִיץ מִשְּׁנָת,
שֶׁשָּׁכַח חֲלוֹמוֹ וְרוּחוֹ בוֹ חָת...
וְחִפֵּשׂ חֲלוֹמוֹ בְּגַלֵּי הַסְּפָרִים,
בִּדְמִי יַעֲרֵי עוֹלָם וְשִׁמְמַת מִדְבָּרִים,
בְּקִבְרוֹת עֲנָקִים בִּגְבוּרָה נֶאֱזָרִים...

אָז תְּהִי אַנְדְּרָלָמוּסְיָה שֶׁל צְלָלִים וְאוֹר,
שֶׁל צִלְצַל הַכְּבָלִים וְזִמְרַת הַדְּרוֹר,
שֶׁל מֶרְחַב שְׁמֵי תְכֵלֶת וְלַחַץ הַבּוֹר,
וְקָמוּ נְבִיאִים לַזָּדוֹן, לַצֶּדֶק,
זֶה יַחֲרִיב כָּל מִקְדָּשׁ, זֶה יִבְנֶה כָּל בֶּדֶק,
זֶה קוֹצִים יַצְמִיחַ, זֶה יַשְׁמִיד כָּל חֵדֶק...

הַיַּעַר לִי הִגִּיד: „רְאֵה, קְרָב עָרַכְתִּי,
עַד חָרַב לְשַׂדִּי, עַד נִדְעַךְ הָאוֹר!״
הַשֶּׁמֶשׁ לִי רָמְזָה: „אֶת אוֹרִי שָׁפַכְתִּי,
עֲדֵי אֲפָפַנִי עָב שָׁחוֹר מִשְּׁחוֹר...״
וַיִּקְרָא הָרוּחַ — הֶאָח, מַה־שָּׂמַחְתִּי —
הָרוּחַ לִי קָרָא לַקְּרָב וְלַדְּרוֹר!!

תרס״ג.

בַּמִּדְבָּר.

כְּבָר בָּצְקוּ רַגְלַי, כָּשַׁלְתִּי בֶּרֶךְ,
עִוְּדוּנִי תְלָאוֹת וּלְבָבִי חָלָל;
הַדֶּרֶךְ כָּבֵד, אֵין קֵץ לַדֶּרֶךְ,
אֵשׁ נַפְשִׁי כָּבְתָה, אוֹר עֵינַי שֻׁלָּל...

וּשְׂבַע עִנּוּיִים תָּעִיתִי דוֹמָם,
בֵּין אַלְפֵי אָדָם כְּצֵל נֶהֱלַכְתִּי.
לְכַפֵּר נִשְׁמָתָם וּלְאֵשׁ נָאוֹמָם
לְהָעֵג בִּדְמָעוֹת זֶה כְּבָר שָׁכַחְתִּי.

וָאָשִׂים פָּנַי לִנְאוֹת הַסְּלָעִים,
וַתְּאַוֵּת אִשִּׁי אֶת חוֹל הַצִּיָּה
וּבְרֶגַע פֶּלְאִי בֵּין הָעֲרָבִים
נָפַלְתִּי תַחְתַּי וַתְּהִי דְמִיָּה.

אָז שֶׁמֶשׁ כֶּתֶם דָּם שָׁקְעָה יָמָּה,
אַרְגָּמָן מֶלֶךְ הִתְעַטְּפוּ שְׁחָקִים--
וַתִּנְהַר פִּתְאֹם וַתִּיף הַשְּׁמָמָה
בְּחַכְלִיל גְּסִיסָה וּגְאוֹן עֲנָקִים...

וְתִתְצוּ הָאֵלִים בַּיָּמִים הָהֵם,
וּפָנוּ לְמַטָּה, וּפָנוּ לָרֹם:
בַּכֹּל רַק עִרְבּוּבְיָה וְחֶשְׁכַת הַתְּהוֹם!..

תרס"ג.

מִמַּנְגִּינוֹת הַדְּרוֹר.

עַל קִיר חֲדַר כִּלְאוֹ עוֹד רָעַד קַו אוֹר...
הִשְׁתַּפֵּךְ בַּמֶּרְחָק הֵד בּוֹדֵד בֶּהָרִים
עִם לַחַשׁ הַצִּיָּה וּשְׁאוֹן הַמִּשְׁבָּרִים,
עִם צְוָחַת הַנֶּשֶׁר הַמְּלֵאתִי דְּרוֹר.

הוּא קָרַע סְגוֹר לִבּוֹ וַיִּכְתֹּב בַּדָּם:
„גַּם גַּל עוֹצֵר שִׁטְפּוֹ וּנְגֹהוֹת נִדְעָכִים,
גַּם מִשְׁלֵי קַדְמוֹנִים מִלְּבָבוֹת נִשְׁכָּחִים,
רַק יִזְכֹּר דּוֹר אַחֲרוֹן אֶת שִׁירֵי הָרָם;

וִיעַר אוֹתוֹ נֶשֶׁר בִּנְגִינַת הַקְּרָב,
שֶׁיָּעִיר עַל קִבְרֵי בִּדְמֵי חֶשְׁכַת צִיָּה,
וּשְׁמַעְתֶּם הֵד קוֹלוֹ, עֵת תָּפְרַע דְּמִיָּה
בִּמְעוּף סוּפַת תֵּימָן וּמְרוּצַת הֶעָב;

וּבְבַת־צְחוֹק חַכְלִילִית שֶׁל חֶרֶם הַפָּז
יִתְנוֹצֵץ בְּרַק דִּמְעַת נִשְׁמָתִי הַחוֹלָה
וִיצַלְצֵל בִּבְשׂוֹרַת הַחֹפֶשׁ הַגְּדוֹלָה
כָּל עֹצֶם אֱמוּנִי, בִּטְחוֹנִי הֶעָז!!..״

וַאֲנִי גָוַעְתִּי, כְּבָר קָרַב מוֹתִי,
בַּכֹּל הָם הַשְּׁלַּךְ, הַכֹּל הִתְאַפֵּק;
כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה לֹא סָפְדָה אוֹתִי,
רַק קַו פָּז בּוֹדֵד עָלַי הִתְרַפֵּק...

הוּא לָאַט סוֹדוֹת עֲשִׁירֵי קְסָמִים
מֵעוֹלָם אַחֵר, שָׁם זִיו נְצָחִים;
שָׁם שׁוֹטְפִים חַיִּים כַּבִּירִים, רָמִים,
שָׁם אֵשׁ לֹא תִכְבֶּה, לֹא יִבְּלוּ פְּרָחִים;

שָׁם זוֹרְמִים גַּלִּים מֵרֹאשׁ הַיְצִירָה,
זִרְמָתָם זַכָּה, הֲמִיתָם בָּרָה;
כָּל דְּפִיקַת לֵב שָׁם רַק צִלְצַל שִׁירָה
נוֹבַעַת נֶצַח וּבְלִי מַטָּרָה...

שָׁם חַיֵּי אָדָם כְּבְמַעְיָן טָמִיר
הֲמֻלַּת סְתָרִים, הֲמִית נֶעְלָמָה,
כִּצְמִיחַת אִילָן, כִּנְגִינַת זָמִיר,
כִּמְרוּצַת עָנָן בִּתְכֵלֶת רָמָה...

עוֹד הַרְבֵּה, הַרְבֵּה זֶה קַו הָרָזִים
עָטוּף תַּעֲלֻמוֹת עִם לִבִּי נִדְבָּר...
הַאֲזִינוּ סְלָעִים בָּאֵשׁ מוּפָזִים,
לֹא עָבְרָה אִוְשָׁה בֵּין חוֹל הַמִּדְבָּר...

תרס"ד.

* *
*

בָּעֶרֶב בָּעֶרֶב, עֵת שֶׁמֶשׁ פַּרְוָיִם
בִּיגוֹן צְחוֹק נִפְרֶדֶת מִצַּמְרוֹת הַבְּכָאִים,
בִּלְבָבִי הַלּוֹהֵט גַּעֲגוּעִים נֵעוֹרִים
לַלַּיְלָה הָאָפֵל וְרָזָיו הַשְּׁחוֹרִים...
אֲצַפֶּה לָאֹפֶל כַּגֵּר בְּגָלוּתוֹ
לִבְשׂוֹרָה רְחוֹקָה מֵאֶרֶץ יַלְדוּתוֹ,
אֲצַפֶּה לַשָּׁעוֹת הָהֵן הַדּוֹמְמוֹת,
עֵת שֶׁפִי מִתְגַּנְּבִים אֵלַי הַחֲלוֹמוֹת...

אֵלַי הֵמָּה יוֹרְדִים בַּלַּיְלָה בַלַּיְלָה
עֲדִינִים וּבְהִירִים כְּמַלְאֲכֵי מַעְלָה;
בִּסְדָקִים עֲמֻקִּים וּבְקָעִים אֲפֵלִים,
מִתְחַבְּאִים אָז קוֹלוֹת הַלֵּיל הָאֲבֵלִים,
דְּמָמַת הַסּוֹד אָז כַּמָּוֶת שׁוֹתֶקֶת
וָרֶטֶט אִם יוֹלֵד הִיא אוֹתוֹ חוֹנֶקֶת,
וּצְלָלִים הַתּוֹעִים בְּעִמְקֵי מַחְשַׁכִּים
מְצִיצִים וּמְיַחֲלִים, מְצִיצִים וּמְחַכִּים...

אֵלַי הֵמָּה יוֹרְדִים, הֵם חוֹדְרִים אֶל לִבִּי
וּבְקִרְבִּי מַלְהִיבִים נִיצוֹצֵי אֵשׁ אָבִי,

* *
*

וַיִּצְנַח הָרֹאשׁ עַל הֶחָזֶה, וַיְהִי
הַכֹּל עֲטוּף קֶסֶם וַעֲלָטָה נִשְׂגָּבָה
וּבְתוֹךְ הָעֲלָטָה הִתְלַקְּחָה שַׁלְהָבָה
אַף רַעַם אֵיתָנִים הִתְגַּלְגֵּל בְּדָמִי,

וּבְקֶסֶם הִזְהִירוּ חֲרוּזֵי הָרָז
הֶ שׁוֹמְמִים בְּדָמִים תּוֹךְ יַם הָאֲפֵלָה:
„וַיְצַלְצֵל בִּבְשׂרַת הַחֹפֶשׁ הַגְּדוֹלָה
כָּל עֹצֶם אֱמוּנִי, בִּטְחוֹנִי הֶעָז!!..

תרס"ר.

אֵימָה.

I.

לִפְנֵי עֲלוֹת שַׁחַר, עֵת גּוֹעִים
כְּבָר צִלְלֵי תְכֵלֶת קָרִירִים
וְתַחְתָּם מַקִּירִים וְנוֹבְעִים
דֹּם גַּלֵּי הַלְּבָנָה הַבְּהִירִים,

חֲדֶרֶת לַלֵּב חֶרֶשׁ אֵימָה,
יַם אֹפֶל שַׁלְהַבְתּוֹ מַטְבִּיעַ;
מִתְכַּוֶּצֶה הַנְּשָׁמָה הַהוֹמָה,
נֵד נִצָּב הַדָּם וּבְלִי נִיעַ...

חֲלוֹמוֹת עֲדִינִים וּצְעִירִים
בְּעֶצֶם נִצְּתָם נִקְבָּרִים,
וּצְלִילִים נֶאֱלָמִים אַדִּירִים,
גַּלְמוּדִים נִשְׁאָרִים מֵיתָרִים...

רַק אֵימָה אֲפֵלָה וּמָרָה
לוֹחֶשֶׁת כְּנָחָשׁ, לוֹחֶשֶׁת:
הַחַיִּים מַחוּטֵי הַנְּהָרָה
לְרַגְלֶךָ אוֹרְגִים רַק רֶשֶׁת,

וּמְכַבְּדִים בָּאוֹרִים מַשּׁוּאוֹת אַרְמוֹנִי,!

אֶת לִבִּי הֶחָלָל – אֲסוֹנִי וּגְאוֹנִי...

אָז נִגּוּן קַדְמוֹנִי יִשְׁתַּפֵּךְ בֵּין קְבָרָיו,

מִנִּשְׁמוֹת כָּל צְלִילָיו, מִלְּבָבוֹת כָּל שְׁבָרָיו,

וְאִישׁ אִם יִשְׁמָעוֹ לָעַד לֹא יֵרָגַע:

הוּא יַחֲלֹם, הוּא יַחְלֹם עַד אַחֲרוֹן הָרֶגַע..

וְקָרָא אָז מִשְׁתֵּה עַלִּיזִים בִּלְבָבִי,

לֹא חָזָה כָמוֹהוּ כָּל קוֹסֵם, כָּל נָבִיא...

לִצְלִילֵי הַפֶּלֶא מִתְקַבְּצוֹת מִסָּבִיב

כָּל שִׁירוֹת הַבֹּקֶר, כָּל תִּקְוֹת הָאָבִיב.

וְרָעֲדוּ פִּתְאֹם מֵיתָרִים נֶעֱלָמִים

מִדּוֹרוֹת אֵין־סְפוֹרוֹת, מֵאַפְסֵי עוֹלָמִים,

וּלְהָבוֹת תִּבְעַרְנָה וּטְלָלִים יוּזָלוּ

וּפְלָגִים צַחְצָחִים יִצְלָלוּ, יִצְלָלוּ...

תרס"ה.

עִם זֹהַר גַּן עֶדְנוֹ, עִם שָׁמָיו,
עִם אֵשׁ גֵּהִינָּמוֹ הַבּוֹעֵר...

... וּצְלָלִים מִתְנַוְּנִים, נֶעְלָמִים,
נְמוֹגִים, מִתְפַּזְּרִים וּבוֹרְחִים
וּבְבַת־צְחוֹק הַמְלֵאָתִי קְסָמִים
לִי רוֹמְזִים פְּנֵי קָדִים הַזּוֹרְחִים...

הֵם רוֹמְזִים עַלִּיזִים, רַעֲנַנִּים:
„לְךָ לֵב יֵשׁ, יֵשׁ חָזֶה, יֵשׁ שֶׁכֶם;
בַּתֵּבֵל יֵשׁ אוֹצָרוֹת מַכְמַנִּים,
עֲלֵה רֵשׁ, עֲלֵה וְהִלָּחֵם!

אַל תִּירָא, אַל תֵּחַת לָגֶשֶׁת,
שָׁם חֹסֶן, שָׁם הָדָר וּנְהָרָה;"
אַךְ חֶרֶשׁ כְּנָחָשׁ לוֹחֶשֶׁת
לִי אֵימָה אֲפֵלָה וּמָרָה:

„הַחַיִּים גַּל אֵפֶר, גַּל פִּיחַ
מִתְנוֹצֵץ בִּצְעִיף זִיקִים נָתוֹר,
הָרוּחַ נִיצוֹצוֹת יַבְרִיחַ,
הָאֵפֶר יִשָּׁאֵר, יִשָּׁאֵר..."

— — — — — — — — —

וּמִשְׂחַק הָאוֹר דַּם הַנְּעוּרִים
אִם יַצִּית שֶׁל לִבְּךָ הַסּוֹעֵר,
אָז דַּע לְךָ: לֵילוֹת יִסּוּרִים
נְכוֹנוּ לִלְבָבְךָ הַבּוֹעֵר.

כִּי יִבְעַר הַלֵּבָב וּבָעַר
וְכָבָה בְּבֹקֶר לֹא־עָבוֹת,
וְסָפַד: הָהּ, נָשָׂא הַסַּעַר
כָּל חֶמְדַּת תִּקְוֹתַי נִרְהָבוֹת!"

II.

אֶתְכַּוֵּץ, אֶתְכַּנֵּס מִיִּרְאָה,
מִיִּרְאָה, מִמֹּרֶךְ אֵין חֵקֶר:
הִתְלַקְּחָה בִי תְשׁוּקָה כַּבִּירָה
אֶל נֹגַהּ, אֶל לִבְנַת הַבֹּקֶר.

אַךְ יַחַד עִם חִשְׁקִי בִּלְבָבִי
גָּר פַּחַד, פֶּן יָבוֹא בִמְהֵרָה
וּבְרֶטֶט אֲקַו, גַּם כִּי יָבוֹא,
אַף לֹא יָבוֹא בֹקֶר זֶה נוֹרָא.

זֶה בֹּקֶר עִם רִבְבוֹת קְסָמָיו,
עִם זִיווֹ, עִם גִּילוֹ הַסּוֹעֵר,

* *
*

(לת——ה ש—ה)

שַׁבְתִּי אֵלַיִךְ גֹּוֵעַ... בָּאתִי מִשּׁוּט בָּעֲרָבָה.
הַרְבֵּה חִכִּית לִי לַחִנָּם, אָז עֵת עוֹד לַעַג מָלֵאתִי,
אָז, עֵת שְׂבַע גָּאוֹן, שְׁטוּף אוֹנִים, חָפְשִׁי כָּרוּחַ נִשֵּׂאתִי,
בּוֹעֵר כַּלֶּהָבָה.

הָיָה אָז צָעִיר הַשַּׁחַר, מְכֻתָּר עֲנָנִים סַפִּירִים;
שָׂחַק הַשָּׂדֶה כְּחָדָשׁ עָדוּי בִּטְלָלִים יַהֲלוֹמִים;
הָיָה הַמֶּרְחָק אָז בָּהִיר, הָיוּ הַשְּׁחָקִים רוֹמֵמִים,
הָיוּ הַחַיִּים מַזְהִירִים!

עָמַד הָאֹהֶל כֹּה שַׁאֲנָן, נִשְׁקָף מִבֵּין זְהַב הַקָּמָה;
דְּמוּתֵךְ הַזַּכָּה בַּפֶּתַח דּוֹמֵם הִלְבִּינָה בְּלִי נוֹעַ.
„שׁוּבָה נָא..." — חִנֵּן מַבָּטֵךְ, לִבִּי מִכְּאֵב הִזְדַּעֲזֵעַ —
„לֶךְ לְךָ!" צִוְּתָה הַנְּשָׁמָה.

קַמְתִּי וָאֶצְלֹל בַּנְּהָרָה רַעֲנָן וּמַזְהִיר כַּבֹּקֶר.
מוּעָף עַל כַּנְפֵי מַנְגִּינָה, מִלֵּאתִי לַהַט דִּמְיוֹנוֹת,
גַּלֵּי מֶרְחַבְיָה חָצִיתִי, שׁוֹאֵף לִקְרָב וּלְנִצְחוֹנוֹת,
עוֹרֵג לִשְׁמָשׁוֹת אֵין־חֵקֶר...

אֶתְכַּוֵּץ מִיִּרְאָה, אֶתְכַּנֵּס,
מִיִּרְאָה, מִמֹּרֶךְ אֵין חֵקֶר
וְקַרְנֵי הַפָּז הַשַּׁאֲנַנּוֹת
כֹּה מוֹשְׁכוֹת לַבֹּקֶר, לַבֹּקֶר..!

דולהי, תרס"ב.

ל. ח. ב.

אַחֲרוֹן.

הִנּוֹ תּוֹעֶה בֵּין הַצּוּרִים, הִנּוֹ נִתְקָל בָּמוֹ.
הוּא הָאַחֲרוֹן. קִמְטֵי מִצְחוֹ סוֹד הַמָּוֶת שׁוֹמְרִים.
פָּשְׁטוּ כְּבָר דִּמְדּוּמִים אִלְּמִים, הָעֲרָבָה לְבָדוֹ,
אֵדִים כְּחוּלִים אֶת הֶהָרִים הָאֲבֵלִים כִּסּוּ...

תַּצִּית קֶרֶן חוֹרֶת פָּנָיו וְעַל עֵינָיו תִּרְבַּץ,
שְׁתֵּי שַׁלְהָבוֹת אָז תִּשַּׁקְנָה וְגַם שְׁתֵּיהֶן קָרוֹת.
מַבִּיט דּוֹמָם חוֹל הַמִּדְבָּר, אֵשׁ בִּקְמָטָיו נָחָה,
כְּתַב קַדְמוֹנִים בּוֹעֵר שָׁמָּה: אוֹתוֹ סַעַר חָרַת...

בֵּין הַסְּלָעִים הִנּוֹ תּוֹעֶה וְלַמֶּרְחָק סוֹקֵר...
שָׁם הַר עֵיבָל, שָׁם הַר גְּרִזִּים, קִבְרֵי אָבוֹת שָׁמָּה...
נֶשֶׁר גֵּאֶה חָפְשִׁי יִצְרַח וְלַמָּרוֹם יַמְרִיא —
לֹא יִרְאֶנּוּ עוֹד שֹׁמְרוֹנִי: כְּבָר הָאַחֲרוֹן גּוֹסֵס.

יֶאֱתֶה לַיְלָה, תִּפְשֹׁט סוּפָה, עַרְבַּת דְּרוֹר תֶּאֱנַק,
קַל כַּנֶּשֶׁר יִדְהַר פָּרָשׁ: לֹא שֹׁמְרוֹנִי יְהִי...
עַל הֶהָרִים עִם הַשַּׁחַר שִׁירַת רוֹעִים תֵּדֶא,
לֹא שֹׁמְרוֹנִי יִשְׁמָעֶנָּה: כְּבָר הַקֶּבֶר כָּרוּי...

עַתָּה עִם עֶרֶב מְעֻרְפָּל שַׁבְתִּי אֵלַיִךְ, לַשָּׁפֶל...
דְּמָמָה. הַשָּׂדֶה הָאִלֵּם כֻּלּוֹ הִתְכַּנֵּס בִּצְלָלִים,
עוֹמֵד הָאֹהֶל כֹּה נוּגֶה, דּוּמָם מַבִּיטִים הַכְּתָלִים...
נִרְקָם צְחוֹק קַר בָּעֲרָפֶל...

שַׁבְתִּי אֵלַיִךְ גֹּוֵעַ... כֻּלּוֹ בְּעָשָׁן מַאֲוַיַּי...
נָא, הֲבִיאִינִי אֶל אָהֳלֵךְ, אֶשְׁכַּב עַל מַצַּע הַתֶּבֶן...
נֵר אַל תַּדְלִיקִי בַּחשֶׁךְ... תְּנִי לִמְרַאֲשׁוֹתַי רַק אֶבֶן
קָרָה וּשְׁחוֹרָה כְּחַיַּי...

שְׁבִי נָא לִימִינִי וּשְׁקִי לִי... אוּלָם אַל תִּבְכִּי, תָּרִידִי...
לָמָּה־זֶּה דַּעַת לַצְּלָלִים, כִּי בְּקֶרֶב חָלַל גְּאוֹנִי?
לָמָּה־זֶּה יִשְׁמַע עֲרָפֶל, יִשְׁמַע אַף יָבִין אֲסוֹנִי,
יִשְׂחַק עוֹד יוֹתֵר לְפִידִי?

אוֹ–הֵן לִי אַחַת–בְּכִי, סִפְדִי... לֹא, אַל הָאֹפֶל תָּעִירִי!
הִנֵּה הַדְּמָמָה יוֹרֶדֶת... הִנֵּה כְּבָר אֶשְׁמַע אֶת גִּשְׁתָּהּ...
שְׁקִי לִי, חַבְּקִינִי וּשְׁקִי לִי... הִנֵּה כְּבָר פָּרְשָׂה אֶת רִשְׁתָּהּ,
כּוֹכָב מִסְתַּכֵּל עֲרִירִי...

יק"ס, תרס"ז.

לי. ח. ב.

קוף.

יָרְדוּ אָז נְשָׁמִים גַּלְמוּדִים וְנָפְלוּ לָאָרֶץ הַקָּרָה,
נִגְּפוּ בְּאַבְנֵי הָרִצְפָּה וּבֵין הָעֲרוּצִים הִתְחַמְּקוּ;
הָיָה לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה; שָׂרַר עֲרָפֶל עָב, אִלֵּם;
כְּתָלִים וּגְדֵרוֹת הִקְדִירוּ וּבְמַחְשְׁבוֹת אֹפֶל הִתְעַמְּקוּ,
לְעִתִּים בִּיעָף בָּא צְלִיל בּוֹדֵד שֶׁנִּמְלַט מֵרְחוֹבוֹת רְחוֹקִים
וּבִשֵּׂר, שֶׁהַרְחֵק בַּקִּרְיָה גַּל חַיִּים עוֹד סוֹאֵן וְרוֹמֵם,
וּמִהֵר לָשׁוּב הוּא אֶל אֶחָיו; וְשׁוּב נִשְׁאַר יָתוֹם הַמּוֹרָד
צוֹלֵל בְּשֵׁנָה עֲקָרָה, אֲשֶׁר לֹא תֵלֵד חֲלוֹמוֹת...
דּוֹמֵם נִשְׁקַפְתִּי בְּאֶשְׁנָב; מַה לִּי וּמִי לִי בָּאָרֶץ?
נִדְמֶה לִי: חִבְּקוּ אֶת לִבִּי רַגְלָיו הַקָּרוֹת שֶׁל שֶׁרֶץ...

פִּתְאֹם וּקְרִיאָה מוּזָרָה צָלְלָה תַּחַת חַלּוֹנִי,
קָרְעָה אֶת כְּסוּת הָעֲרָפֶל וְזִמְזוּם הַגֶּשֶׁם הַחֲרִישָׁה,
הָמָה בָהּ יֵאוּשׁ הַחוֹטֵא וְסָאַן בָּהּ קֶצֶף הָאוֹבֵד,
צָעַק בָּהּ מַכְאוֹב הַגֶּבֶר וּבָכוּ גַּעְגּוּעֵי הָאִשָּׁה;
שָׁכְנָה בַּמּוֹרָד עַרְבּוּבְיָה שֶׁל חֹשֶׁךְ וְאוֹרָה חִוֶּרֶת,
הִרְעִיד אֶת לִבִּי צְלִיל פֶּלִי וָאֶנְעַץ מַבָּטִי בַּשָּׁפֵל:
צוֹעֲנִי דּוֹמֵם הִשְׁתַּחוּ וְכֶבֶל שֶׁל בַּרְזֶל הֵנִיעַ

וְעִם עֶרֶב... יִהְיֶה עֶרֶב, אוֹר וּצְלָלִים יִתְעוּ,
לֹא שִׁמְרוֹנִי דֹּם לְנֶכְדוֹ שִׂיחוֹת קְדוּמִים יְלָאֵט...
עַל חַלָּמִישׁ תֵּשֵׁב נַעֲרָה וּבְעֵינֶיהָ יָגוֹן:
לֹא שִׁמְרוֹנִי, לֹא שִׁמְרוֹנִי אֶת הַיָּגוֹן הוֹלִיד...

יָבוֹא חֹרֶף, יֵרְדוּ גְשָׁמִים, קַדְרוּת יַעַטוּ הָרִים,
שָׁחוֹר יִהְיֶה בֵּית הַחֹמֶר וַעֲרִירִי יֶאֱבַל...
תִּהְיֶה דַלְתּוֹ חֱצָיָהּ פְּתוּחָה, יְנִיעֶנָּה רוּחַ:
עֵז רְעֵבָה תִגְעֶה מָרָה, צִפּוֹר בָּדָד תִּבְכֶּה...

וְעִם קַיִץ וּבַכְּרָמִים רֹאשׁ יוֹרִידוּ גְּפָנִים,
אַךְ לֹא תִצְלֹל שִׁירַת עֵנָב וְלֹא יַזְהִיר מַגָּל...
מַחֲנוֹת, מַחֲנוֹת הַשְּׁעָלִים עִנְבֵי־אֵשׁ יָבוֹסוּ
וְלֹא יִפְגְּשֵׁם שִׁמְרוֹנִי וּבְיָדוֹ קֶשֶׁת...

וְלֹא יִגְנֹב עוֹד הֵד הָרִים צְלִילֵי שִׁירַת שִׁמְרוֹן,
וְלֹא יֵדַע אִישׁ לְעוֹלָם, אֵיךְ שִׁמְרוֹנִי שׂוֹחֵק,
אֵיךְ שִׁמְרוֹנִי אֹהֵב בְּתוּלָה, אֵיךְ שִׁמְרוֹנִי נוֹשֵׁק
אֵיךְ שִׁמְרוֹנִי מוֹרֵט חַרְבּוֹ, אֵיךְ שִׁמְרוֹנִי בּוֹכֶה...

הִנּוֹ תוֹעֶה בֵּין הַצּוּרִים, הִנּוֹ נִתְקַל בָּמוֹ,
הוּא הָאַחֲרוֹן. קִמְטֵי מִצְחוֹ סוֹד הַמָּוֶת שׁוֹמְרִים...
מִבֵּין נִקְרוֹת סְלָעִים שְׁחוֹרִים צְלָלִים כְּחוּלִים יוֹצְאִים,
חוֹל הַמִּדְבָּר עוֹטֶה צָעִיף... כְּתַב הַקְּדוּמִים נִדְעָךְ.

קיוב, תרס"ו.

בְּסִתְרֵי סַרְעַפִּים מִתְעַלְּסִים, מִתְחַבְּקִים...
וּפִתְאֹם. . . . .
.... אֵין שְׂחָקִים. אֵין יַעַר... הַצּוֹעֲנִי נֶעְלַם וְקוּפוֹ...
וְיוֹתֵר אֲנִי לֹא רְאִיתִיו, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה סּוֹפוֹ,
אַךְ חַיִּים עַד עַתָּה בִּלְבָבִי גַּעֲגוּעָיו וְצַעֲרוֹ הַגְּדוֹלִים
וּמַרְגִּישׁ אָנֹכִי בִּנְדוּדַי: לֹא יָחִיד אָנֹכִי בָּעוֹלָם...

תרס"ז.

וְרָקַד, וְצָעַק קוֹף צָעִיר... וָאֵרֶא מִבַּעַד הָעֲרָפֶל:
בְּעֵינֵי הַקּוֹף דְּבַר־מָה רָעַד, בְּעֵינֵי הַקּוֹף דְּבַר־מָה בָּעַר,
וַיִּתַּע בִּי רֶגַע לְבָבִי וָאֶבֶן: זֶה הָיָה הַצַּעַר...

וּמִי הִצִּית אֵשׁ זוּ בְּעֵינָיו? עַל מָה רָאָה כַּךְ לְהִצְטַעֵר?
עַל מָה עַתָּה יִיקַד חֲרוֹנוֹ? אֶת מִי עַתָּה יָקֹב וְיָאֹר?
וּפִתְאֹם וַיִּצְלֹל הַכֶּבֶל... הִזְדַּעֲזַע הַקּוֹף וְהוּא צָרַח...
וְאֵיפֹה הָאֹפֶל? וְאָנָה הוּא בָא? לְאָן בָּרַח?
אֵין גְּדֵרוֹת וּכְתָלִים... אֵין צוֹעֲנִי, קוֹף וְאֵין גְּשָׁמִים...
הַשְּׁחָקִים עֲמֻקִּים, הַשְּׁחָקִים מַזְהִירִים וְרָמִים...
הַיַּעַר מִתְנַמְנֵם, הַיַּעַר קַדְמוֹנִי, אֵין־סוֹפִי...
עַל רִקְמַת מַרְבַדִּים הוּא נָח עֲטוּי־הוֹד וּכְלִיל יֹפִי...
וְתוֹמְכִים בֶּעָבִים אִילָנוֹת עֲנָקִים צַמְּרוֹתָם
וְחַיִּים נִפְלָאִים מִתְרַקְּמִים בְּסִתְרֵי חֻפּוֹתָם...
מִתְעַלְּסִים וְדוֹהֲרִים חֶרֶשׁ מַעְיָנוֹת סַפִּירִים
וּמְשַׁבְּרִים בְּמֵימָם אֶת צִמְאָם חֵיל פִּילִים אַבִּירִים...
מִתְרוֹצֵץ הַנָּמֵר וְנֶעֱלָם בֵּין סְבַכּוֹת עֲנָפִים...
מַבְרִיקִים וְאוֹבְדִים בָּאֲוִיר נְחָשִׁים וּשְׂרָפִים...
וּשְׁאָגָה אֲיֻמָּה לְפֶתַע בַּמֶּרְחָב תִּתְרוֹמֵם
וּלְחֶרְדַּת אֱלֹהַּ אָז יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַדּוֹמֵם,
וּכְרֶגַע וְשֵׁנִית שְׁלוֹם עוֹלָם וּמְנוּחַת עֲדָנִים
וּנְגִינוֹת עֲדִינוֹת נִשָּׂאוֹת שֶׁל כַּנְפֵי רְנָנִים,
וְקוֹפִים עַלִּיזִים וּשְׂמֵחִים מִתְאַבְּקִים,

זְרוּחַ לֹא־נוֹדָע סָר רֶגַע וְחָלַף
וְנֶחְבָּא בֵּין נִקְרוֹת הַסְּלָעִים...

וּפִתְאֹם הִלְבִּינוּ הַתְּלָמִים הַגְּבוֹהִים
וְנֶהֶפְכוּ לְטוּרֵי שֵׁדִים,
לְבָנִים־שְׁזוּפִים, רַעֲנַנִּים וְהוֹמִים,
שֶׁנִּדְּפוּ מֵהֶם בָּשְׂמֵי קֶדֶם,
וְצַמּוֹת אֲפֵלוֹת הִתְפַּתְּלוּ עֲלֵיהֶם
וְעִטְּרוּם כִּנְחָשִׁים, כְּתַאֲוֹת...
אָנֹכִי הַכַּרְתִּין, בְּנוֹת מוֹאָב הַנָּאוֹת,
שֶׁהָיוּ מַעְבָּרוֹת לְאַרְנוֹן,
שֶׁאָרְבוּ בַּמִּדְבָּר לְצְעִירֵי יִשְׂרָאֵל
וּמְשָׁכוּם אַחֲרֵיהֶן לַסְּלָעִים...

הִתְרוֹמְמוּ דֹּם הַשָּׂדַיִם הַהוֹמִים
וּסְלָעִים עֲרִירִים לֹא נִשְׁקוּם,
כְּבָר תַּמּוּ בַּמִּדְבָּר צְעִירֵי יִשְׂרָאֵל,
שֶׁיָּנְקוּ וְסָפְגוּ אֶת אִשָּׁם.
עַל חֶלְקַת הַנַּחַל בֵּין כָּתְלֵי הָאֹפֶל
דֹּם נִשְּׂאוּ עֲזוּבִים וְקוֹדְחִים,
וְאִוְשָׁה רְחוֹקָה וּקְטוּעָה הִגִּיעָה
מֵחֶשְׁכַת הַשְּׁמָמָה הָאִלְּמָה:
זֶה בָּכָה בַּסֵּתֶר מְכַשֵּׁף הַלַּיְלָה
עַל עַרְשׂוֹ הַכְּמוּסָה הַשְּׁחוֹרָה...

תרס"ז.

אַרְנוֹן.

תהיינה בנות מואב מעברות לארנון,

(ישעיהו טז, ב).

בַּלַּיְלָה תָעִיתִי בֵּין כֵּפִים אֲבֵלִים
בְּאֶרֶץ נְשַׁמָּה וְעוֹטְיָה,
וְהָיוּ הַשְּׁחָקִים עֲמֻקִּים וּשְׁחוֹרִים
וְחֲרֵשָׁה הַדְּמָמָה מְזִמּוֹת;
בֵּין מִפְלְשֵׁי עָבִים הִפְלִיגָה הַלְּבָנָה
חִוֶּרֶת וּלְכוּדַת הִרְהוּרִים,
וּמִכַּשֵּׁף הַלַּיְלָה בַחוֹל שָׁזַר דוּמָם
רְשָׁתוֹת לַבְנוּגִיוֹת שְׁחוֹרוֹת;
הִתְעַקֵּל הַנַּחַל בֵּין כֵּפִים עֲקוּמִים
וְשָׁטַף בְּלִי גַלִּים וּקְמָטִים,
וְקַרְנֵי הַכֶּסֶף, שֶׁשָּׁלְחָה הַלְּבָנָה,
בּוֹ נִרְדְּמוּ חִישׁ כִּמְכֻשָּׁפוֹת;
יָשַׁבְתִּי לָנוּחַ עַל שְׂפַת זֶה הַנַּחַל,
עַל שְׂפַת נַחַל אַרְנוֹן הַקַּדְמוֹן...

בַּחֲצוֹת לֵיל הַמִּזְרָח, לֵיל לוֹהֵט וְדוֹמֵם,
וְנֶחֱרָשָׁה חֶלְקַת הַנַּחַל;
הַחוֹרֵשׁ לֹא נִרְאָה, רַק תְּלָמִים אֲפֵלִים
הִתְרוֹמְמוּ חֶרֶשׁ כִּמְבַשְּׂרִים,

עוֹמֵד לְבָדָד בִּקְצֵה זֶה הַמּוֹרָד
חֶרֶשׁ כָּרַעְתִּי וְדֹם הִסְתַּכַּלְתִּי...
רָאֹה רָאִיתִי. אֵיךְ שֶׁמֶשׁ הִצִּיתָה
צַמְּרוֹת הַבְּכָאִים עַל עֶבְרֵי הָעֵמֶק,
נֵרוֹת נְשָׁמָה לְמֵתַי הַגְּדוֹלִים...
יָרַד הַלַּיְלָה וְשָׂם עָלַי כְּנָפָיו,
סָגַר עָלַי אֶת הַמּוֹרָד הֶעָזוּב...

מַשְׁמִים שָׁכַבְתִּי וְדוּמָם כִּתְּרַנִי קְהַל צְלִילִים;
נִשְׂאוּ הַצְּלִילִים כִּנְשָׁמוֹת עַל גַּלֵּי הָאֹפֶל,
חֶרֶשׁ הִתְגַּנְּבוּ מִבִּקְעֵי הָאֹהֶל הַנָּמוּךְ...
הָיָה הָאֹהֶל שְׁבַע יָמִים וּבְשָׁנִים מִקֶּדֶם
קְדוֹשִׁים וּשְׂרִידִים הִתְיַחֲדוּ בִּכְתָלָיו עִם בּוֹרְאָם...
עַתָּה הוּא עָזוּב וְקָרָא רַב זָקֵן בּוֹ קִינוֹת...
אַט, אַט הִתְפָּרֵץ בְּכִי נֶעֱצָר, בְּכִי חַלָּשׁ, קָטוּעַ,
חָדַר לָאֹפֶל הַכָּבֵד וְקִרְבּוֹ לֹא נָמַס,
תָּעָה בַּדְּמִי עַרְטִילָאִי וְנִפַּץ לַסְּלָעִים...

הָיָה הָאֹהֶל שְׁבַע יָמִים וּבְשָׁנִים מִקֶּדֶם
בַּחֲצוֹת לֵילוֹת־סַהַר, עֵת אֵד כִּסָּה צַלְמֵי מֶרְחַקִּים,
הָיָה עֵד אִלֵּם לְמַרְאוֹת נִפְלָאִים וּגְדוֹלִים:
רָכְבוּ הַקְּדוֹשִׁים עַל כִּתְפֵי אֲרָיוֹת נִכְנָעִים,
טָסוּ לַמִּדְבָּר וְגָמְאוּ עֲרָבוֹת אֲפֵלוֹת...
נִלְאֲתָה נַפְשָׁם מִכֹּבֶד הַגָּלוּת הַשְּׁחוֹרָה...

בַּלַּיְלָה הַתְּשִׁיעִי.

לזכרון חברי המנוח
אשר בן נח פרנקל.

הָיָה הַלַּיְלָה לֵיל מִזְרָח, לֵיל כָּבֵד וְאָפֵל,
טָבְעָה קַאִירָה בִדְמָמָה עֲמוּקָה וּמְשַׁכְּרָה
הָיְתָה הַחֲשֵׁכָה רְוָיָה כַּוָּנוֹת אִי־בְּרוּרוֹת,
מְלֵאָה רְמָזִים נַעֲלָמִים, רְחוֹקִים וְתוֹבְעִים...
הָיָה הַלַּיְלָה לֵיל מִזְרָח, לֵיל מָלֵא עֵינַיִם,
רוֹאֶה הַכֹּל וְכֹל סָפֵג וְהוּא אֵינוֹ נִרְאֶה;...
גְּדוֹלָה וּרְחָבָה מֶמְשַׁלְתּוֹ וּבְעִמְקֵי אֵין־סוֹפָהּ
בָּנָה לוֹ טִירוֹת מַחְבּוֹאִים וּמִגְדְּלֵי קֶסֶם,
רָקַם בָּם רִקְמוֹת מוּזָרוֹת וְעָשָׂה בִּכְשָׁפִים,
יָצַר עוֹלָמוֹת נִפְלָאִים וְהֶחֱרִיב עוֹלָמוֹת...
הָיָה הַלֵּיל כָּבֵד, לוֹהֵט, בְּאָב לַיְלָה תְּשִׁיעִי;
נִלְכָּד בְּפַחָיו שָׁכַבְתִּי בַּמּוֹרָד וָאֶדֹּם...

עוֹד עִם הָעֶרֶב בָּאתִי לַמּוֹרָד,
בָּאתִי אֶל אַחַי לִרְאוֹתָם בְּאֶבְלָם;
מָצֹא מָצָאתִי עֲבָדִים מְעֻנִּים,
אַחִים בְּהֵמָה חִפַּשְׂתִּי לַחִנָּם...
דּוֹמֵם עַל סֶלַע לִפְנֵי אֹהֶל נָמוּךְ

שְׁבִילִים מִתְפַּתְּלִים,
טִירוֹת וּדְבִירִים;
תְּכֵלֶת אֲפְלוּלִית,
נְגֹהֵי סַפִּירִים.

מֵתִים עֲנָקִים
פּוֹשְׁטִים זְרוֹעוֹתָם,
אִלְמִים וּרְצִינִים
שׁוֹמְרִים אוֹצְרוֹתָם.

הִנֵּה בָּא רוּחַ,
הֵנַע אִילָנוֹת.
נוֹפְלוֹת וְשָׁרוֹת
נוֹצוֹת לְבָנוֹת.

.III

לַיְלָה.

נוֹפְלִים כּוֹכָבִים,
אוֹבְדִים בַּיְעָרִים,
מֵתִים עַל שְׁלָגִים
צַחִים וּבָרִים,

אוֹ הֵם בִּסְבָכִים
חֶרֶשׁ נֶאֱחָזִים,

בּוֹדֵד וְעָזוּב הִתְלַבֵּט בְּכִי דוֹרוֹת וְיוֹבְלִים,
תָּעָה בְחֶשְׁכַת מִצְרַיִם וְנִתְקַל בַּנֹּדֶד,
נֹדֵד עֲרִירִי הַסָּגוּר בֵּין סְלָעִים לוֹ זָרִים...
יָרַד אֶל עִמְקֵי מַצְפּוּנַי וְהִכָּה בָם גַּלִּים,
גַּלִּים עֲמוּקִים וּשְׁחוֹרִים וְגַלִּים עֲנֻגִּים,
נִשְּׂאוּ מִזִּרְמָם כָּל הֲדֵי נִשְׁמָתִי הָרְחוֹקָה,
שָׁבוּ אֵלַי וְגַשְׁשְׁתִּים בָּאֹפֶל הַכָּבֵד...

... יַעֲרוֹת הַצָּפוֹן זָכַרְתִּי וְלֵילוֹת הַנֹּגַה,
שְׁבִילִים נִשְׁכָּחִים מִתְעַקְּלִים בֵּין כָּתְלֵי עֲנָפִים,
רַבּוֹת תָּעִיתִי בָהֵמָּה, עֵת יֶלֶד הָיִיתִי
חוֹלֵם וְעוֹרֵג לַלְּבָנוֹן...
שְׁלָגִים לְבָנִים הִצְטַיְּרוּ לְפָנַי בָּאֹפֶל,
לֵילוֹת הַחֹרֶף רָאִיתִי וּבַיִת רָעוּעַ,
מָלֵא הַבַּיִת מְנַחֶרֶת יְשֵׁנִים עֲיֵפִים;
דוֹמָם בַּפִּנָּה צֵל רֹעֵד, צֵל סָבָא הַבֹּכֶה,
עֹרֵךְ חֲצוֹת הוּא וְשׁוֹפֵךְ אֶת נַפְשׁוֹ הַיְגֵעָה...

... שָׁטְפוּ הַגַּלִּים וְחַיֵּי נִשָּׂאִים עֲלֵיהֶם,
אוּלָם אֵי בָאוּ חֲלוֹמוֹת שַׁחֲרוּתִי הַגְּדוֹלִים?
אוּלָם אֵי אָבְדוּ דִּמְיוֹנוֹת נְעוּרַי הַגֵּאִים?
לָמָּה לֹא אֶרְאֶה זֶה אוֹתָם עַל גַּלֵּי נִשְׁמָתִי,
אֵיפֹה הִתְחַמְּקוּ, הִתְחַבְּאוּ?
נִשְׁמַת הֶחָרְבָּן מַכְבִּידָה אֶת אַכְפָּהּ עֲלֵיהֶם,

בִּנְפֹל הַשֶּׁלֶג.

עוּפוּ, פִּתִּים, טוּסוּ מַהֵר,
דָּאֹה, כַּרְכֵּר, סָבֹב, דַּהֵר,
עַד חֲלַל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ
מֵרֵאשִׁיתוֹ עַד תֹּם גְּבוּלוֹ
יִהְיֶה לָבָן חַי וְשׁוֹבָב
מִתְנוֹעֵעַ וּמִסְתּוֹבֵב...

שׁוּר! אֵין שְׁחָקִים, אֵין אֲדָמָה:
אַנְדְּרָלָמוּסְיָה פִּתְאֹם קָמָה...
הַכֹּל הַכֹּל עָף, מִתְרוֹצֵץ –
נֶחְשָׁף, נֶעְלָם וּמִתְנוֹצֵץ
וּמִמָּרוֹם וּמִתַּחַת
תֵּבֵל שׂוֹחֲקָה, מִתְיַפַּחַת...

הִנֵּה הוּחַק יַם הַנְּהָרָה:
סוּסִים דָּאִים קַל כַּסְּעָרָה,
עֶגְלוֹת חֹרֶף עִם רַכָּבָן –
וַיִּבָּלַע מָחוֹל לָבָן...
אַךְ כְּבָר נוֹטִים, פּוֹשְׁטִים צְלָלִים...
סוּפָה, גַּבְּרִי עוֹד חֲיָלִים!

אוֹ הֵם בָּאֹפֶל
טָסִים וְגָזִים.

רוּחַ מִתְהוֹלֵל,
חוֹרְקִים הַשְּׁלָגִים,
וַאֲבָנִים בִּמְרוּצָה
בּוֹכִים וְחָגִים.

רִשְׁרוּשׁ עֲנָפִים,
צִלְצַל פַּעֲמוֹנִים,
גְּנִיחָה חֲרִישִׁית,
וְמֶרְהָ אֵין־אוֹנִים...

חָלְפוּ וְאָבְדוּ...
הַסּוּ, דוּמִיָּה.
דֹּם הָאַשְׁמוּרָה,
נִגְּשָׁה הַשְּׁנִיָּה.

רֶגַע כֹּל נָדַם
מַטָּה וָמַעְלָה.
עָבְרָה בְּטִיסָה
נִשְׁמַת הַלָּיְלָה...

תרס״ט.

קֶבֶר עָמֹק הִיא לִי תִּכְרֶה,
שְׁלָגִים יִהְיוּ לִי כְּסוּת מָוֶת,
מִטַּת נֵצַח אַף מַצֶּבֶת.

וּבַלֵּיל. בִּדְהֹר הַסְּעָרָה
רוּחַ־אֲפֵלָה, חָפְשִׁית, שָׁרָה
שִׁיר הַמָּוֶת עֲלֵי קִבְרִי,
אֶחְלֹם אָז חֲלוֹמוֹת שִׁבְרִי –
חֲבַצָּלוֹת וַאֲפִיקִים,
חַיִּים הוֹמִים וּמַבְרִיקִים...

ה.רס"ט.

סוֹד לִי, סוֹד לִי: בֵּין עַרְבַּיִם
אֶקְרַע אֶשְׁנָב, וּכְנָפַיִם
פִּתְאֹם, פִּתְאֹם לִי יִצְמָחוּ
וּכְמוֹ פַּרְפָּר עָלַי אָחוּ:
אָטוּס, אֵדָא עִם הַשְּׁלָגִים
הַמִּתְהוֹלְלִים, הֶחָגִים!

אָטוּס, אֵדָא אֶל מֶרְחַקִּים
גּוֹגִים, סוֹעֲרִים וְזַכִּים,
אֶל מֶרְחַקִּים זָרִים, קָרִים,
שָׁם בִּמְקוֹם הָרוּחוֹת שָׁרִים
שִׁיר הַנֵּצַח שִׁיר הַגָּאוֹן,
שִׁיר חִדָּלוֹן. שִׁיר קִפָּאוֹן...

שָׁם עַל שָׂדֶה לָבָן, שׁוֹמֵם
עוֹטֶה פָּז. אַרְגָּמָן דּוֹמֵם
אֵרֵד חֶרֶשׁ, אַף אֶשְׁכָּבָה...
תִּשָּׁקֵנִי הַשַּׁלְהָבָה,
הַפַּרְפָּרִים הַמּוּפָזִים
יֵצְאוּ דֹּם בִּמְחוֹלוֹת רָזִים...

כָּכָה אֶגְוַע דּוּמָם דּוּמָם
גִּיצוֹץ אַחֲרוֹן עַד יֵעָמָם;
אָז הַסּוּפָה תָּמַח זִכְרִי,

מַלְאַךְ הָאָבִיב.

I.

מַלְאָךְ קַל בַּלַּיְלָה צָעַד
בָּעִירָה הַנִּרְדָּמָה.
סַהַר מָלֵא הֵזִיל דּוּמָם
פַּלְגֵי אוֹר מִתְּכֵלֶת רָמָה.

בַּחֲרִיצִים וּבְרְגָבִים
נִגַּף, נִתְקַל אוֹר הַלְּבָנָה,
רִגְבֵי רֶפֶשׁ, גּוּשֵׁי בִצָּה,
שֶׁמִּצְּנַת לֵיל אֻבָּנָה.

עַל הַגְּדֵרוֹת הַמַּשְׁחִירוֹת,
עַל הַטִּיט, עַל סִיד הַכְּתָלִים
יַד נֶעְלָמָה שָׁזְרָה חֶרֶשׁ
רִשְׁתּוֹת קֶסֶם, אוֹר וּצְלָלִים.

יְשֵׁנָה, טְבוּלָה הָעִירָה
בַּזֳּהָרוּרִים וּבַדְּמָמָה,
רַק מֵחַלּוֹן בֵּית הַתְּפִלָּה
הִבְהֵב חֶרֶשׁ נֵר־נְשָׁמָה.

תּוֹעֶה.

הַשְּׁלָגִים הַלְּבָנִים כִּתְּרוּנִי, צְדָתַנִי אֲפֵלַת הַלַּיְלָה,
עַרְפִלֵּי קִפָּאוֹן אַכְזָרִים אֶת דַּרְכֵי הַנְּשָׁמָה הֵסַבּוּ,
בַּשַּׁחַק הָאָפֵל, הֶעָמֹק כּוֹכָבִים־נִיצוֹצוֹת יָקָדוּ,
אַךְ שְׂפָתָם הַטְּמִירָה שָׁכַחְתִּי, חֲטָאַי הַגְּדוֹלִים כִּי רַבּוּ..

וּלְאָן אֶשָּׂא נַפְשִׁי הַנִּלְאָה? מִסָּבִיב שׁוֹרֶרֶת עִרְבּוּבְיָה
שֶׁל אֹפֶל מְאַיֵּם וְכָמוּס עִם לֹבֶן דֹּם לוֹעֵג, אַוְרִירִי;
וּמְרַחֶפֶת בֶּחָלָל הַהוֹמֶה הַחְלָטָה אִלֶּמֶת, מַקְפִּיאָה,
שֶׁסּוֹדָהּ לֹא יָבִין, אַךְ יַרְגִּישׁ הַלֵּבָב הַמַּר, הֶעָרִירִי...

וְאַבְנֵי הַשָּׂדֶה הַקָּרוֹת עֲטוּפוֹת לוֹט לָבָן וְשׁוֹתְקוֹת,
רַק אַחַת בֵּינֵיהֶן מַשְׁחִירָה מִתַּכְרִיךְ הַשֶּׁלֶג נֶחְשָׂפָה,
וּכְמוֹ סִפּוּר עָגוּם רַב תּוּגָה מִנְּשָׁמוֹת אֲבֵלוֹת, הַתּוֹעוֹת
בָּאֹפֶל הַקַּר עַרְטִילָאוֹת, הִיא חֶרֶשׁ מְסַפְּרָה בְּלִי שָׂפָה.

תרס"ט.

בַּחֲרִיצִים זוֹרְמִים מַיִם
עוֹטֵי נֹגַהּ, חַכְלִיל שַׁחֲרִית,
נוֹבְעִים, שׁוֹחֲקִים וּמִתְלַחֲשִׁים
מִבְּלִי רֵאשִׁית וּבְלִי אַחֲרִית.

הַשָּׁמַיִם גָּבְהוּ, רָמוּ
וְהַמִּזְרָח – מִזְבַּח זֹהַר,
עָבִים קַלִּים עָלָיו יוֹקְדִים
קָרְבַּן חַג לְאֵל הַנֹּעַר;

וְעַל שַׁרְבִיט זָהָב טָהוֹר
דֹּם בָּאַוִּיר שָׁקוּף, בָּהִיר
רוֹכֵב אַט וְצוֹחֵק חֶרֶשׁ
מַלְאַךְ אָבִיב, מַלְאָךְ צָעִיר..

תרס"ט.

צָעַד חֶרֶשׁ מַלְאָךְ צָעִיר,
שַׁרְבִיט זָהָב בִּזְרֹעוֹתָיו
סַלֵּי בְשָׂמִים בֵּינוֹת כְּנָפָיו
בַּת־צְחוֹק זֹהַר עַל שְׂפָתוֹתָיו;

צָעַד חֶרֶשׁ, חֶרֶשׁ צָחַק,
אֶל הַיַּעַר אָחַז שְׁבִילוֹ
וּבַדֶּרֶךְ אֶל אֶשְׁנַבִּי
זָרַק קֶרֶן מִצְחוֹק גִּילוֹ.

וּבַלַּיְלָה קְהַל חֲלוֹמוֹת
עוֹטֵי זֹהַר, רַבֵּי גְוָנִים
בִּקְרוּ לִבִּי וַיְחַדְּשׁוּהוּ;
נָסְכוּ קִרְבּוֹ זִיו עֲדָנִים.

II.

וּבַבֹּקֶר הֲקִיצוֹתִי —
לֹא הִכַּרְתִּי הָעִירָה:
כֻּלָּהּ שׂוֹחֲקָה הִיא שְׂחוֹק מַלְכָּה,
כֻּלָּהּ טוֹבְלָה הִיא בַּנְּהָרָה.

גַּם הַכְּתָלִים הָעֲקוּמִים,
גַּם הַגְּדֵרוֹת הַמַּשְׁחִירוֹת
עָטוּ פִתְאֹם בִּגְדֵי מַלְכוּת,
שְׂמָלוֹת זַכּוֹת וּמַזְהִירוֹת...

בְּלֵילוֹת הָאָבִיב.

בְּלֵילוֹת הָאָבִיב,
עֵת שָׁקוּף הַמֶּרְחָב
וְקוֹרְאִים מֶרְחַקִּים
אֲפְלוּלִים וּטְלוּלִים,
עֵת יוֹקְדִים כּוֹכָבִים
בְּנֹגַהּ עֲלוּמִים
וְזַכִּים וּגְבוֹהִים
הַשְּׁחָקִים הַכְּחוּלִים.

עֵת גְּשָׁרִים נִפְלָאִים
מִכֶּסֶף וּתְכֵלֶת
נִמְתָּחִים, נִמְשָׁכִים
בֵּין תִּלִּים וּבְקָעוֹת;
וּבְשָׂפָה נֶעְלָמָה
מִתְלַחֲשִׁים בִּרְעָדָה
זַהֲרוּרֵי רְכָסִים
עִם אֹפֶל גֵּאָיוֹת, —

עַל סוּסֵי הָאַבִּיר
בְּדְמִי הָעֲרָבָה

• •

*

נוֹשֵׁב רוּחַ, מַפְשִׁיל כַּנְפֵי בְגָדַי,
בַּשָּׁמַיִם שָׁטוֹת דֹּם עֲנָנוֹת;
אַךְ לַשֶּׁלֶג אָבַד כְּבָר כָּל זָהֳרוֹ,
אַךְ בַּגַּן כְּבָר שְׁחוֹרִים הָאִילָנוֹת.

הַרְחֵק הַרְחֵק וָעִים אֵדִים חַמִּים,
שָׁם הָאָבִיב פּוֹקֵד הַחֲיָלוֹת!
עוֹד בַּסֵּתֶר יַעֲשֶׂה אֶת מַעֲשֵׂהוּ,
עוֹד לֹא בָאָה עִתּוֹ לְהִגָּלוֹת...

אֲנִי נִשָּׂא מַהֵר בֵּין הַשְּׂדֵרוֹת
בְּמִשְׁעוֹלִים רֵקִים וְדוֹמֵמִים;
כְּבָר אֶל לִבִּי גֻּנַּב נִיב מַעְיָנִים
בַּמַּעֲמַקִּים רוֹעֲשִׁים וְהוֹמִים...

תרס"ט.

וּבְנוֹת־גַּלִּים זַכּוֹת
בִּשְׂמָלוֹת יְרֻקּוֹת
וּכְתָרִים צְחַרְחֲרִים
בַּסָּךְ יוֹצְאוֹת דּוּמָם,
הֵן נָעוֹת כְּחוֹלְמוֹת
בִּמְחוֹלוֹת הַתּוּגָה,
עַד יֶחֱוַר הַשַּׁחַק
וְסַהַר יְעֻמָּם...

תרס"ט.

אָז אֵדֶא כַּבָּרָק
לְנֹגַהּ הַלְּבָנָה,
וָזָע יַם הַיֶּרֶק
וְצָרְחוּ נְשָׁרִים
וּפְלָגִים עַלִּיזִים
יֶהֱמָיוּ בְּרְנָנָה...

לַמֶּרְחָק! לַמֶּרְחָק!
אֶל חוֹף יַם הַתְּכֵלֶת!
שָׁם טִירָה שֶׁל בְּדֹלַח
טוֹבֶלֶת בָּאוֹרִים,
וּבְטִירַת הַבְּדֹלַח
כִּנּוֹרִי הַמְכֻשָּׁף,
שֶׁרַק בְּלֵיל אָבִיב
מֵיתָרָיו נֵעוֹרִים.

עַל נִימָיו אֲעוֹרֵר
שִׁיר קַדְמוֹן, שִׁיר אֵבֶל
עַל פִּרְחֵי הָרְטָבִים,
שֶׁשְּׁטָפוּם הַגַּלִּים;
עַל זְהַב חֲלוֹמוֹתַי
וְלֹבֶן נְעוּרַי,
שֶׁסְּעָרוּם סוּפוֹת
וּבְלָעוּם עֲרָפֶלִּים...

הַצִּפּוֹר בַּחַלּוֹן לָהּ צִפְצְפָה דֹּם
מִזְּהַב שַׁדְמוֹת קָמָה וּתְכֵלֶת הָרֹם...
וּפִתְאֹם וָאֵרֶא אֶת הַקַּוִּים הַזַּכִּים,
כְּאוֹרְחִים שֶׁבָּאוּ מִכַּנְפוֹת מֶרְחַקִּים
וַיִּרְאוּ הַבַּיִת פָּתוּחַ וָטוֹב,
וְסָרוּ לַחֲסוֹת בּוֹ, עֵת קָצוּ בָּרְחוֹב;

הֵם סִפְּרוּ לִי: שַׁטְנוּ עַל יַעַר וָנִיר,
רָחַפְנוּ בְּגַנִּים וּבְחוּצוֹת הָעִיר,
עַל נַהֲרוֹת הַבְּדֹלַח וְעַרְבוֹת הַכֶּתֶם:
הַכֹּל, הַכֹּל אָחוּז בְּחַבְלֵי שְׁנַת־קֶסֶם...
מְנַמְנֵם כָּל דֶּשֶׁא וְנִרְדָּם כָּל צֵל,
רַק בָּנוּ לֹא שָׁלְטוּ הַכְּשָׁפִים הָאֵל.

הָרְחוֹב יָשֵׁן, שָׁתַק כְּשׁוּף זֹהַר וָחֹם
הַצִּפּוֹר בַּחַלּוֹן לָהּ צִפְצְפָה דֹּם,
וְאָבֶן: כְּבָר חָדַל מִדְּפֹּק לֵב הַחַיִּים
בְּעֹצֶם פְּרִיחָתָם וּבְשִׁפְעַת קַרְנַיִם,
וּבָדָד נִשְׁאַרְנוּ בְּמֶרְחַב הַפָּז,
אֲנִי וְהַצִּפּוֹר וְקַרְנֵי הָרָז...

תרס"ט.

צָהֳרַיִם.

הַחַמָּה לוֹהֶטֶת, הִתְנוֹצֵץ וּבְעוֹר,
הַחוֹל מַזְהִיר, מַבְרִיק מִשְׁפְּעַת הָאוֹר;
מוּגָפִים הַתְּרִיסִים בַּבָּתִּים הַקְּטַנִּים
צְחַרְחֲרֵי הַכְּתָלִים, מוּסַבֵּי הַגַּנִּים;
מִסָּבִיב דּוּמִיָּה, מִסָּבִיב אֵין אִישׁ,
אֲנִי רַק לְבַדִּי בָּרְחוֹב עוֹבֵר חִישׁ.

וּפִתְאֹם וָאֵרֶא בַּיִת נָמוּךְ וָקָט.
חַלּוֹנוֹ פָּתוּחַ וְצִפּוֹר בַּלָּאט
עַל אֶדֶן הַחַלּוֹן פֹּה, שָׁם מְעוֹפֶפֶת
וְחֶרֶשׁ שִׁיר שְׁדֵמָה וָכַר מְצַפְצֶפֶת;
וּבְאָזְנַי כְּחָדָשׁ זֶה הָיָה הַשִּׁיר,
בְּאָזְנַי שֶׁחָרְשׁוּ מִתְּשׁוּאוֹת הָעִיר.

בַּחַלּוֹן אֲנִי הִסְתַּכַּלְתִּי אֱנִי;
הַבַּיִת הוּא עָזוּב, בַּבַּיִת אֵין חַי,
אַךְ כֻּלּוֹ זָרוּעַ נְגֹהוֹת וְאוֹרִים,
הַצָּצִים מִפִּנּוֹת וְסוֹקְרִים מֵחוֹרִים,
הַיּוֹקְדִים, מַבְרִיקִים וְזוֹרְחִים עַל כֹּל,
עַל קוֹרוֹת הַכְּתָלִים וְרִצְפַּת הַחוֹל...

נִשְׁמַת הַחֻרְבָּן הַשָּׁטָה בַּמּוֹרָד הֶעָזוּב,
נִשְׁמַת הַלַּיְלָה הַתְּשִׁיעִי, הַלַּיְלָה הַתְּשִׁיעִי...

דּוּמָם הִתְגַּנְּבוּ הַבְּכִיּוֹת מִבִּקְעֵי הָאֹהֶל
הֵעִיק עֲלֵיהֶן מִמַּעְלָה הָאֹפֶל הַכָּבֵד
שַׁחוּ לָאָרֶץ וּבָאוּ אֶל נִקְרוֹת הַסְּלָעִים...
שְׁמָשׁוֹת תִּזְרַחְנָה בַּתֵּבֵל וּשְׁמָשׁוֹת תָּבֹאנָה,
סְלָעִים יִנָּתְקוּ בְּכֹחַ מִמְּקוֹם מְכֹרָתָם,
אָדָם לֹא יֵדַע, מַה טָּמוּן בְּסִתְרֵי נִקְרוֹתָם...

יְשֵׁנָה קַאִירָה בִּזְרוֹעוֹת הָאֹפֶל הַלֹּהֵט,
שַׁחוּ הַשְּׁחָקִים לָאֹפֶל לְהַאֲזִין סוֹדוֹתָיו.
נָדַם הָעֵמֶק וְנִרְדַּם...
נִרְדַּם גַּם סַלְעִי וְאֶחָד נִשְׁאַרְתִּי בָעוֹלָם,
אֵבֶר מְדֻלְדָּל מִגּוּשׁ הָאֲפֵלָה...

תרס"ז.

לִפְנֵי עֲלוֹת הַשַּׁחַר.

כָּבִים כּוֹכָבִים עֲיֵפִים, חִוְּרִים...
עָגוּם הַשַּׁחַק, כִּי שָׁכַל עוֹלָלָיו...
נִלְאָה וְחָלַשׁ הַלַּיְלָה,
נִרְדַּם וְקָפָא עַל צְלָלָיו...

יוֹצְאִים הַזְּאֵבִים מִמַּעֲבֵה סִבְכֵיהֶם,
אוֹרְבִים לַדֶּרֶךְ הָרְחוֹקָה וּמְצַפִּים;
פִּתְאֹם – נִתָּקִים מִמְּקוֹמָם,
גָּזִים בֵּין סְכוּת סַרְעַפִּים...

סָר רוּחַ־שָׂדֶה בִּיעָף אֶל הַיַּעַר...
הֶחֱוִיר הַקָּדִים וְנִרְאָה עֲטַלֵּף
נֶאֱחָז בֶּעָנָף בִּכְנָפָיו,
תָּלוּי בְּלִי נִיד כְּמִתְעַלֵּף...

עוֹלֶה אֵד כֶּסֶף וּמְכַסֶּה כְּגִגִּית
בִּצּוֹת עֲבֵשׁוֹת, יְרֻקּוֹת־הַפָּנִים...
שָׁטִים בֵּין מֵימֵי־רִקָּבוֹן
מַחֲנוֹת בַּרְבּוּרִים לְבָנִים...

אָז שַׁרְתִּי לָהּ חֶרֶשׁ אֶת שִׁיר הַדִּמְדּוּמִים...
הִיא שָׁתְקָה, רַק רֹאשָׁהּ עַל חָזִי הוֹרִידָה,
מַנְגִּינַת מַעֲמַקַּי לָהּ הָיְתָה חֲדָשָׁה
וּבְלִבָּהּ הֵד פֶּלִי הוֹלִידָה...

אַךְ בָּא בֹּקֶר רַעֲנָן וּנְגֹהוֹת זָרָמוּ:
אָז עָרְגָה שִׁיר שַׁחַר, אֲנִי לֹא שַׁרְתִּי —
אֲנִי בֶּן הַצְּלָלִים וְשִׁירִי שִׁיר שְׁקִיעָה —
וְגַלְמוּד כְּקֶדֶם נִשְׁאַרְתִּי...

תרס"ז.

נָכְרִיָּה.

אָנֹכִי אִישׁ עִבְרִי מֵאֶרֶץ הַנָּכְרִים,
וּצְלָלִים כִּתְּרוּנִי מֵעוֹלָם כְּבָר הָלַךְ;
וַיְהִי לִי גַּב כָּפוּף וּבְחָזִי הַנֹּפֶל
חֲלוֹם יָשָׁן נוֹשָׁן מָלַךְ.

וּבְדֵד תָּעִיתִי בָּאָרֶץ הַגְּדוֹלָה,
אָנֹכִי, חֲלוֹמִי וְצִלִּי נֶאֱמָנִי...
אַךְ הָיְתָה הָאָרֶץ הַגְּדוֹלָה נָכְרִיָּה,
הַמֶּרְחָב הַזָּר לִי שְׂטָנָנִי...

וּפִתְאֹם שְׁטָפַנִי גַל חָדָשׁ, גַּל מַזְהִיר,
אוֹר טָמִיר לִי זָרַח מִמִּפְלְשֵׂי עָבִים:
בֵּין קַרְחֵי הַצָּפוֹן הִתְחַמְּמָה נַפְשִׁי
וְנִקְרְמוּ פְּצָעַי הַזָּבִים...

אָנֹכִי אִישׁ עִבְרִי מֵאֶרֶץ הַנָּכְרִים
וְהִיא הָיְתָה נָאוָה, עַלִּיזָה הָיְתָה,
וּבְדַרְכִּי הַכְּבֵדָה בִּשְׁעַת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת
פְּגָשַׁתְנִי בְּבַת־צְחוֹק עַל שְׂפָתָהּ...

כֶּלֶב רָעֵב יְמַשְּׁנִי,
עוֹרֵב רָע יְנַקֵּר עֵינִי,
שְׁמָמִית תָּחוּשׁ לִטְווֹת קוּרִים
בֵּין תַּלְתַּלֵּי שְׁחוֹר הַנְּעוּרִים,
וְלֹא יִהְיֶה אָח וְעָמִית
מִלְּבַד כֶּלֶב, עוֹרֵב, שְׁמָמִית,
מִלְּבַד כֶּלֶב, עוֹרֵב, שְׁמָמִית..

תרס״ז.

* *
*

אַחֲרוֹן שִׁירִי אָשִׁיר אִלֵּם
מִבְּלִי מִלִּים וּבְלִי צְלִילִים;
שִׁירֵי יָקֵד, שִׁירֵי נִבָּא,
אַךְ אֲבָנִים קָרוֹת לִבָּהּ;
לֹא תוּצַחְנָה הָאֲבָנִים
לְשַׁלְהֶבֶת רַבַּת גְּוָנִים
הֵן תְּחַמְנָה, לֹא תִבְעַרְנָה
וּכְמוֹ אָבָק תִּתְפּוֹרַרְנָה...

לֹא בִזְרוֹעוֹת בַּת־חֲלוֹמִי
יָקִיץ קִצִּי, יָבוֹא יוֹמִי;
לֹא עַל מַרְבַד דֶּשֶׁא רַעֲנָן,
לֹא בֵין כָּתְלֵי אֹהֶל שַׁאֲנָן...
תַּחַת גָּדֵר דְּחוּיָה, שְׁחוֹרָה,
בְּדִמְדּוּמֵי צֵל וְאוֹרָה
מַלְאָךְ שָׁחוֹר יַשְׁקֵנִי,
מַלְאָךְ שָׁחוֹר יִסְגֹּר עֵינִי...

יֵרֵד חֶרֶשׁ לַיְלָה עִוֵּר
לֹא יַגִּיהַּ כּוֹכָב חִוֵּר...

הַמְּלָלִים כִּכְרוּבִים צַחַרְחֲרֵי כְנָפַיִם הִזְהִירוּ
וְנֶחֱמוּ...
אַךְ מֵתָה תְפִלָּתִי הַחוֹלָה
עַל שְׂפָתַי...

וַיְהִי אָז, כְּאִלּוּ לָנֶצַח אֶת נַפְשִׁי מָכַרְתִּי
לַתֹּפֶת,
וְנִמְצָא לִי גֹאֵל רַק אַחֲרֵי
כְּלוֹת הַכֹּל...

ר"ח.

* *
*

הִתְפַּלְּלוּ כֻלָּם: אִילָנוֹת וּדְשָׁאִים וּפְרָחִים
בִּדְמָמָה...
רַק צְמָחִים יִתְפַּלְּלוּ כָכָה
בַּלַּיְלָה.

הַלֵּיל הָיָה כָחֹל, הַמֶּרְחָק מִתְנוֹצֵץ וְדוֹמֵם
וְטָהוֹר.
וּלְבָבִי הֶעָכוּר, הַשֹּׁמֵם
כִּי שָׁתַק...

כְּצִפֹּר עֲנָקִית נִרְדָּמָה הִשְׁחִירָה דֹם טַחֲנָה
עֲזוּבָה,
רַק רָחֲצוּ כְנָפֶיהָ הַשְּׁבוּרוֹת
בִּנְגֹהוֹת...

אֶת נַפְשִׁי חֲנוּקַת חֲטָאִים הֵבֵאתִי לִשְׂדֵה
מִשְׁפָּל;
בָּאֹפֶל רַק זֶה טֻמְאָתִיהָ
מִיֵּאוּשׁ...

לַיְעָרִים הַיְשִׁישִׁים אִנָּזֵר, לַיְעָרִים הַפְּרָאִים,
אֶסָּפַח לַזְּאֵבִים הַתּוֹעִים עֲדָרִים ;
וּכְמוֹהֶם אֲיַלֵּל בַּלֵּילוֹת בְּלִי סַהַר וְכוֹכָב,
וּכְמוֹהֶם יָגֵעַ וְאֻמְלָל דֹּם אֶבְכֶּה לַבְּקָרִים,
אוֹ אֶפְרֹשׂ לַשָּׂדֶה וְהָיָה לִי סֶלַע לְמָלוֹן
וְאֶרְקֹם שָׁם בָּדָד אֶת שִׁיר הַחִדָּלוֹן...

תרס"ח.

לֵיל בָּצִיר.

נִשְׁקָף בַּחַלּוֹן לֵיל בָּצִיר, גַּן נָטוּשׁ וּשְׁלָלִית;
וּבְחַדְרֵי דוּמִיָּה, הַמְּנוֹרָה לְאִטָּהּ בֹּעֶרֶת.
שַׁלְהַבְתָּהּ הַכְּחֻלָּה מִצְטַלְּמָה בַּשְּׁלָלִית הַקָּרָה
וּבְמַחְשַׁךְ מֵימֶיהָ עוֹלָמוֹת בְּנֵי רֶגַע יוֹצֶרֶת;
מִזְדַּעְזְעִים וְרוֹעֲדִים אֶל הָעוֹלָמוֹת הַזָּרִים
וּמְסַפְּרִים לִלְבָבִי בְּלִי אֹמֶר וּדְבָרִים...

לִי רֹמְזָה הַשְּׁלָלִית הַקָּרָה וְקוֹרְאָה וְקוֹרְאָה,
כִּי רַבִּים הָרָזִים הַצְּפוּנִים בִּדְמִי הַמַּעֲמַקִּים,
כִּי מִצְעָר וָדַל הוּא הָאוֹר שֶׁבְּחַדְרֵי הַמּוּאָר,
כִּי יָפֶה וְנִשְׂגָּב פִּי שִׁבְעָה הוּא קֹר הַמַּחֲשַׁכִּים;
כִּי חַיִּים מוּזָרִים, נִפְלָאִים מִתְרַקְּמִים. מִתְגַּלִּים
בָּאֹפֶל הָרָחוֹק הֶעָטוּף עַרְפַּלִּים...

מִתְיַפֵּחַ הַדַּרְדַּר הַכָּמוּשׁ מִתַּחַת חַלּוֹנִי,
מִתְלַבְּטָה הַגָּדֵר הַדְּחוּיָה שֶׁל גַּנֵּי הַנָּטוּשׁ,
חֹם נָעִים בַּחֶדֶר, אַךְ לִבִּי לֹא יֵדַע מָנוֹחַ,
וּלְאָן עַתָּה אֵתַע? וּלְאָן עַתָּה אָטוּשׁ?
בְּלֵילוֹת הָאָסִיף הַשְּׁחוֹרִים, בַּלֵּילוֹת הַמְּרוּדִים
כְּבָר שֵׁנִית מִתְעוֹרֵר בִּי שִׁגְעוֹן הַנְּדוּדִים.

* *
*

הַמַּעֲרָב כֻּלּוֹ יַם אֵשׁ וּפְלָדוֹת,
אַךְ כְּבָר שָׁמַיִם מִתְעַטְּפִים שְׁחוֹרִים,
וּמִי יוֹדֵעַ, אִם אַסְפִּיק לִסְפֹּג
אֶת זְהַב הַשְּׁקִיעָה, בְּטֶרֶם יוּעַם?

הַכֹּל כְּבָר אָפֵל, רַק הַרְחֵק, הַרְחֵק,
בִּמְקוֹם שָׁם אוֹבְדִים כָּל שְׁבִיל וּנְתִיבָה
בֹּעֶרֶת דוּמָם רְצוּעַת שְׁחָקִים
כְּשׁוֹשַׁן אָבִיב, כְּדַם לְבָבִי.

הֲיֵשׁ עוֹד תִּקְוָה? אִם אֶעֱצֹר אוֹנִים
לִדְלֹק וּלְהַשִּׂיג אֶת צִפֹּר זְהָבִי,
לִיצֹק אֶת דָּמִי עַל פָּז אֶבְרָתָהּ,
לָשִׁיר לָהּ שִׁירִי בְּטֶרֶם תָּמוּת?

כְּבָר כָּבְתָה, כָּבְתָה... מִבֵּין צַמָּרוֹת
שֶׁל יְעָרַי בָּצִיר מְהַבְהֵב דוּמָם
כְּלַפִּיד. עָמֵם רַק נֹגַהּ חִוֵּר
מַזְכֶּרֶת אֵבֶל לַמֵּת הַגָּדוֹל...

* *
*

עָבְרָה שָׁנָה. הַעַל זֶה אֶבְכֶּיָה?
שָׁנָה בָאָה, הַאֶצְהָלָה?
אֵדַע, אֵדַע: מַה שֶׁיִּהְיֶה הָיָה,
דּמֶה סוֹף לְהַהַתְחָלָה.

חֹרְשִׁים גַּלִּים תְּלָמִים בָּאוֹקְיָנוֹס
וּמִתְנַפְּצִים אֶל הַסְּלָעִים.
שׁוּר: מִשְׁבָּרִים, שֶׁרַק זֶה נִצָּחוּ,
שֵׁנִית מְלֵאֵי גְבוּרָה דָאִים.

סֹבֵב הוּא הַגַּלְגַּל עֲלֵי צִירוֹ
וְלֹא גָדוֹל הוּא הֶקֵּפוֹ,
אַךְ הַסּוּם הַמְסֹבְבוֹ כַּל יִרְאֶה
לֹא אֶת רֹאשׁוֹ, לֹא אֶת סוֹפוֹ...

תרס"ח.

עֲרִירִים.

עַל שֵׁן צְחִיחַ סֶלַע בְּמִדְבַּר לֹא־אָדָם
אֶל עָל מֵרִים אֶרֶז אֶת רֹאשׁוֹ הַשַּׂגִּיא,
וּבְמַחְסֵה מַצַּבְתּוֹ, בֵּין נַחֲשֵׁי שָׁרָשָׁיו
צָץ פֶּרַח חֲוַרְוַר וְעָנֹג...

הֵם שְׁנֵיהֶם פֹּה זָרִים, עֲרִירִים, אֻמְלָלִים
וּשְׁנֵיהֶם מִתְגַּעְגְּעִים לִמְקוֹר מְכֹרָתָם,
אַךְ תּוֹמֵךְ הָאֶרֶז צַמַּרְתּוֹ בַּשְּׁחָקִים,
מִתְפַּלֵּשׁ הַפֶּרַח בָּאָבָק.

וּבְלֵילוֹת חַג מִדְבָּר, עֵת הוֹהֵר הַיְשִׁימוֹן
וְזְוָעָה תֶּאֱנַק עַל כֵּפִים עֲנָקִים,
מִשְׁתַּגֵּעַ בִּמְחוֹלוֹת חוֹל קַדְמוֹן וְלוֹהֵט
עִם לִילִית הַסּוּפָה הַיְשִׁישָׁה, —

וְסָאַן הָאֶרֶז בְּאַלְפֵי עֲפָאָיו...
וְנֶאֱלַם הַמִּדְבָּר וּסְלָעִים יַאֲזִינוּ,
אִם לֹא שִׂיא הַלְּבָנוֹן זֶה קָרָא מִלְחָמָה,
אִם לֹא מֵתֵי עוֹלָם נֵעוֹרוּ...

הַמֶּרְחָב שָׁמַיִם, הַמֶּרְחָב אָפֵל
וּבְצַעֲדֵי אָבֵל מִתְהַלֵּךְ שְׁפִי
וְדֹם גֹּנֵחַ בּוֹ רוּחַ עֶרֶב
שֶׁבָּא לַשָּׂדֶה מֵאֶרֶץ זָרָה.

וּבוֹכֶה לִבִּי: לַשָּׁוְא צִפִּיתִי...
כֹּה יָפָה, יָפָה הַשֶּׁמֶשׁ הָיְתָה,
כֹּה עָרְגָה נַפְשִׁי לִקְשֹׁר לָהּ כְּתָרִים,
כֹּה כָמְהָה, חִכְּתָה לִזְהַב הַשְּׁקִיעָה.

כִּי זֶה חֲלוֹמִי, עֵת הֲמָמַנִי
הַיּוֹם וּשְׁאוֹנוֹ עִם תַּרְמִית חַיָּיו:
„עִם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת תֵּרָגַע תֵּבֵל —
וְנָבַע שִׁירִי מִמְּקוֹר מַצְפּוּנָיו"

וַיְהִי עִם שְׁקִיעָה וַיִּכֹּן לִבִּי
לָשִׁיר שִׁיר שֶׁמֶשׁ וְהִיא כְבָר מֵתָה.
וּמָתַי אָשִׁיר אֶת שִׁירַת שִׁמְשִׁי,
וְאָנָה אַעַר שַׁלְהֶבֶת לִבִּי?

שַׁלְהֶבֶת לִבִּי יְחַנְּקוּ צְלָלִים,
בֵּין אַבְנֵי שָׂדַי תִּשָּׁחֵת אִשִּׁי
וְרוּחַ קָדִיר יְקוֹנֵן דּוּמָם
אֶת קִינַת נַפְשִׁי, אֲבֵדַת חַיַּי...

תרס"ח.

שְׁקִיעָה.

הָאֹהֶל חָלַם, הָעֵץ לֹא רָעַד,
הַכֹּל הִתְכַּוֵּץ מִכְּאֵב וּתְפִלָּה.
הַשֶּׁמֶשׁ שָׁקְעָה וּכְנוּפְיַת עָבִים
בֵּין גַּלֵּי זָהָב דֹּם אָחֲזָה שְׁבִילָהּ.

בָּאֶשְׁנָב חֶרֶשׁ הִתְדַּפְּקָה צִפּוֹר
וַיִּשַּׁב רוּחַ וּפָשְׁטוּ צְלָלִים
וּרְצוּעוֹת זָהָב הִצְהִיבוּ רֶגַע
עֲפַר הָרִצְפָּה וּשְׁחוֹר הַכְּתָלִים.

וּבְצִבְעֵי קֶשֶׁת הִתְקַשְּׁטוּ פִּתְאֹם
בַּכּוֹס הַשְּׁבוּרָה אָז פְּנֵי הַמָּיִם,
וַחֲבַצָּלוֹת שֶׁבָּמוֹ טָבְלוּ
הִתְכַּסּוּ חַכְלִיל מִזְּהַב קַרְנַיִם.

וּכְאֵב וְרַחֲמִים בַּלֵּב הֵעִירוּ
אָז פְּרָחִים אֵלֶּה, שֶׁכְּבָר זֶה נָבְלוּ,
וְקַרְנֵי שְׁקִיעָה אֲחוּזוֹת חֶמְלָה
נְשָׁקוּם חֶרֶשׁ וְחֶרֶשׁ אָבְלוּ...

תרס"ח.

אַךְ תֵּצֵא הַשֶּׁמֶשׁ וּדְמָמָה תִשְׁתָּרֵר,
הַמִּדְבָּר שׁוֹקֵעַ בִּשְׁנָת בְּלִי חֲלוֹמוֹת
וְעוֹמֵד כְּבָר שֵׁנִית הָאֶרֶז גֵּא, אָבֵל
וּמְכֻתָּר בַּעֲטֶרֶת עַרְפַלִּים.

רַק בַּת־קוֹל עֲרִירִית וְרָפָה מְרַחֶפֶת
עַל מֶרְחַב הַשְּׁמָמָה וְאוֹבְדָה בַמֶּרְחָק;
זֶה בּוֹכֶה הַפֶּרַח, מִתְגַּעְגֵּעַ לַשָּׁרוֹן
מֵאֶרֶץ אֲכוּלַת הַשֶּׁמֶשׁ...

וּמַאֲזִין הָאֶרֶז וְקַר הוּא וְאִלֵּם,
לֹא יַבִּיט לַפֶּרַח וּלְבִכְיוֹ הֶעָגוּם,
הוּא מְעָרֶה בִשְׁאָגָה אֶת סוּפַת תַּמְרוּרָיו,
הוּא שׂוֹנֵא אֲנָחוֹת אֵין־אוֹנִים.

וְקִינַת הַפֶּרַח כִּפְלַיִם עֲגוּמָה,
כִּי שְׂבֵעָה עֲזוּבָה, יְתוֹמָה וְזָרָה
מְרַחֶפֶת וְאוֹבְדָה בְּלִי זֵכֶר וּשְׁאֵרִית
בָּאָרֶץ אֲכוּלַת הַשָּׁמֶשׁ...

פטרבורג, תרס״ח.

* * *

וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וָאֶשְׁכַּב בֵּין הֶהָרִים.
בַּמַּעֲרָב בָּעַר כִּבְשָׁן וַיִּלָּהֲטוּ הַכֵּפִים;
בֵּין אַבְנֵי גִּיר הִתְפַּתְּלוּ אֳרָחוֹת עֲקַלְקַלּוֹת;
חֲלוֹם עוֹפֶרֶת רִתֵּק שְׁעִפֵּי הָעֲיֵפִים.

וָאֵרֶא – וְהִנֵּה יַעַר מִיַּעֲרוֹת צָפוֹן רָחוֹק
הַחֹרֶשׁ ׳ָב וּמָשְׁלָג וּבוֹעֲרוֹת צַמָּרוֹת.
עַל צְבָאִים צְחוֹרִים קַלִּים דּוֹהֶרֶת אִשָּׁה חֲוָרָה,
וְקַרְנֵי שְׁקִיעָה שׂוֹחֲקוֹת בַּקְּווּצוֹת הַמְּפֻזָּרוֹת.

וּבוֹכָה בַּת הַצָּפוֹן: „מַדּוּעַ עֲזַבְתַּנִי?
הִגָּלֵה, דּוֹד לְבָבִי, מְקוֹר נִקְפָּאִים דְּמָעַי...
שָׁכַחְתִּי שְׁבִיל בֵּית אָבִי, דֹּב לָבָן שׁוֹמֵר צַעֲדַי,
הָרוּחַ קָרַע בְּגָדַי, עַד מָוֶת עָיְפוּ צְבָאַי..."

עַל שִׁכְמָהּ תְּלִי וָקֶשֶׁת וּמוֹשְׁכָה הִיא בְקֶרֶן,
בִּתְרוּעוֹת שׁוֹפָר חוֹדְרוֹת הִיא לִי, בְּחִיר לִבָּהּ, קוֹרְאָה.
הֵד עָמוּם רָחוֹק לוֹעֵג וְעַנְקֵי יַעַר שָׁבִים
מִתְאַבְּלִים וּמִתְעַטְּפִים בְּטַלִּית צְלָלִים שְׁחוֹרָה...

תר"ע.

שִׂרְטוּטֵי חֹרֶף.

I.

לִפְנוֹת עֶרֶב.

צְלָלִים קָרִירִים,
שְׁלָגִים כְּחַלְחַלִּים,
שְׁחָקִים עֲכוּרִים,
קִרְעֵי עֲרָפִלִּים.

גְּנִיחוֹת עֲמוּמוֹת,
צְלִילִים וְהֵדִים...
דְּרָכִים אֲבֵלוֹת
אוֹבְדוֹת בָּאֵדִים.

II.

עֶרֶב.

נַחֲלֵי כוֹכָבִים,
עָבִים וְסַהַר.
עוֹטֶה תַכְרִיכִים
נִמְשָׁךְ הַיַּעַר.

חוֹלְפָה, סוֹרְגָה אַרְגֶּבֶת חֲרֵדָה
בֵּין הָעֵצִים אֶת רִשְׁתָּהּ נִפְתָּלָה.
עוֹרֵב עָמוּם פַּרְפָּרִים צְחַרְחַרִים
קַר מְקַרְקֵר וְנִשָּׂא לוֹ הָלְאָה.

קַר וְחִוֵּר אוֹר בֹּקֶר מִסְתַּנֵּן,
נוֹפֵל שֶׁלֶג, מִסְתּוֹבֵב וּמְרַקֵּד.
אֵשׁ הַכִּירָה מַזְהִיבָה בַּזָּוִית
צֶלֶם דְּמוּתָהּ וּפִרְחֵי אֶשְׁתַּקֵּד...

תר״ע.

* *
*

אֲנִי נִשְׁקָף בְּאֶשְׁנָב הַקָּפוּא,
נוֹשֵׁם חֶרֶשׁ עַל כְּפוֹר הַנִּצָּנִים.
מֻשְׁלָג כֻּלּוֹ בֵּית יַעֲרִי הַבּוֹדֵד,
נָעִים שְׁלָדִים עֲרֻמִּים וּלְבָנִים.

קַר וְחִוֵּר אוֹר בֹּקֶר מִסְתַּנֵּן,
נוֹפֵל שֶׁלֶג, מִסְתּוֹבֵב וּמְרַקֵּד.
אֵשׁ הַכִּירָה מַזְהִיבָה בְּזָוִית
צֶלֶם דְּמוּתָהּ וּפִרְחֵי אֶשְׁתַּקֵּד.

אֲנִי נִשְׁקָף בְּאֶשְׁנָב הַקָּפוּא
אֶל הַגִּבְעָה בְּמַעֲרֵה הַחֹרֶשׁ.
קֶבֶר שׁוֹמֵם מִתְנוֹסֵס לְבָדָד
תַּחַת אֵלָה הֲפוּכָה מִשֹּׁרֶשׁ.

מַטְלִיא שֶׁלֶג אֶת טְלָאָיו הַלְּבָנִים
עַל הָאֶבֶן, שֶׁחֶצְיָהּ נֶחְשָׂפָה.
עוֹד בַּלֵּיל הִשְׁחִירוּהָ דִּמְעוֹתַי,
עַתָּה שֵׁנִית הַשֶּׁלֶג עֲטָפָהּ:

לִי יוֹרְשִׁים לְעָשְׁרִי לֹא תַרְתִּי
בְּשְׁוָקִים וּתְשְׁאוֹת הָעִיר;
אָז נַּלְמוּד כְּקֶדֶם וּבוֹדֵד
אֶת עֹדֶף מַכְמַנֵּי הֶעֱרֵיתִי
בְּרִקּוּד חֲרוּזִים מִתְעַלְּסִים
בְּסוֹדוֹת צֵרוּפֵי הַשִּׁיר...

* *

הָלַכְתִּי בְּדַרְכִּי יְחִידִי
וּבוֹדֵד חַגֹּתִי אֶת חַגִּי,
שָׁכַרְתִּי מִיֵּין הֲזָיוֹתַי,
מִנֹּגַהּ חֲלוֹמוֹת הַשָּׁוְא;
בָּרָאתִי לִי שְׁמָשׁוֹת מְעַוְּרוֹת
מִכָּל אֱגֶל טְלָלִים מִתְנוֹצֵץ,
יָצַרְתִּי עוֹלָמוֹת מַזְהִירִים
מִשִּׁרְטוּט, מִנִּדְנוּד כָּל עָב.

מָצָאתִי מִתַּחַת כָּל אֶבֶן
מִנְהָרוֹת שֶׁל בְּדֹלַח נִסְתָּרוֹת,
שׂוֹחַחְתִּי עִם כָּל חַיְתוֹ־שָׂדַי
בְּסֵתֶר חֲרוּלֵי הַגָּיא;
אָסַפְתִּי מֵאֵפֶר חֳרָבוֹת
נִיצוֹצוֹת שֶׁל קְרוּשָׁה נֶעֱלָמִים,
כָּל אִוְשָׁה, כָּל רֶטֶט לִי גִלּוּ
חֲדָשׁוֹת וּנְצֻרוֹת בְּלִי דָי.

וְלִבִּי עֵת עָבַר עַל גְּדוֹתָיו
מִשִּׁפְעַת דִּמְיוֹנוֹת וּנְהָרָה.

* *
*

הִתְרוֹנֵן מַעְיָנִי וְנָבַע,
הִתְלַקַּח דַּם לִבִּי וְשָׁאַג —
וּפִתְאֹם וַיִּגָּל לְעֵינַי
הָאֶפֶס הַגָּדוֹל וְלָעַג...

וַיִּצְלֹל צְחוֹק לַעֲגוֹ בְּאָזְנַי
כְּאַלְפֵי רְעָמִים אַכְזָרִים,
וְסוּפוֹת נִשְׁמָתִי חֲרֵדוֹת
הִתְחַבְּאוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים.

רַק הֵדִים גַּלְמוּדִים מִסַּעֲרִי
הִתְגַּנְּבוּ בַּלָּאט בְּסֵרוּגִים,
וּבוֹדְדִים טִפְטְפוּ חֶרֶשׁ
מִמְּקוֹרֵי נְטָפִים עֲנֻגִים;

וְשִׁבֵּל עֲזוּבִים, נִפְרָדִים
שִׁיר חַיַּי אֶת צְלִילָיו הַהוֹמִים,
וְנִדְעֲכָה שִׁמְשִׁי הַגְּדוֹלָה
נִיצוֹצוֹת נִיצוֹצוֹת יְתוֹמִים...

תר"ע.

* *
*

גֵּא אוֹנִים, נֶאְדָּרִי בְּאָבִיב הִתְרוֹמֵם הַנָּהָר מֵעַרְשׂוֹ
וַיָּטָם צְמֵא חֹפֶשׁ לַמֶּרְחָב, קָרֹעַ אֲזִקָּיו וּשְׁטֹף;
בִּרְנָנָה אֵיתָנָה. עַלִּיזָה הִתְגַּלְגְּלוּ גַּלָּיו בְּלִי חָשָׂךְ
בֵּין כְּרָכִים מִתְגָּעֲשִׁים, הוֹמִים, עַל שָׂדוֹת וַעֲרָבוֹת אֵין־סוֹף;
וּנְחָלִים צְעִירִים וְזַכִּים מִמְּקוֹרָם הַגָּדוֹל הִתְפָּרְדוּ
וַיִּזָּרְמוּ זָרֹם וְרַנֵּן בְּאַפְסֵי כָּל אֶרֶץ וָנֹף.

אַךְ בָּאוּ חַרְבוֹנֵי הַקַּיִץ וְנִרְדַּם הָאֵיתָן שְׁכוּר שֶׁמֶשׁ
הִתְכַּנֵּס בְּעַרְשׂוֹ וַיִּשְׁכַּח אֶת שִׁירַת הַדְּרוֹר וְהַמְּרִי;
וּפְלָגִים וּנְחָלִים מִתְעַלְּסִים, שֶׁהוֹלִיד בְּאָבִיב הַשָּׁקוּת,
עֲזוּבִים וּרְחוֹקִים מִמְּקוֹרָם נָדַמּוּ וְחָרְבוּ בִּדְמִי;
רַק אֶחָד עוֹד נִשְׁאַר לִפְלֵטָה בְּצֵל יַעַר עַתִּיק וְסָבוּךְ
וְגַלְמוּד בֵּין כָּתְלֵי עֲרָבוֹת אַט הִזִּיל אֶת גַּלֵּי־הָרְאִי.

הוּא שָׁמַר גַּעֲגוּעָיו הַגְּדוֹלִים לְאָבִיב הַסּוֹאֵן וּמַבְרִיק
וַיַּעֲרוֹג לִנְגִינַת הָאוֹנִים מִתַּחַת לַבְּדֹלַח הַקָּר;
אַךְ גָּוְעוּ גַּעֲגוּעָיו בְּלִי מַעֲנֶה בִּרְקַב אַגְמֵי בֹץ שֶׁהוֹרִיקוּ,
בִּמְקוֹם שָׁם הִשְׁתַּפֵּךְ זְמִיר אֶחָיו בְּעֶדֶן הַצּוֹהֵל, הַבָּר,
וּבוֹדֵד דּוֹם סָפַד הַנַּחַל לִבְרַק חֲלוֹמוֹתָיו הַשְּׁכוּלִים,
לְשִׁירוֹ הַגֵּא וְהָרַעֲנָן, שֶׁנַּעֲשָׂה עֲרִירִי וָזָר...

עין-גנים, תר"ע.

דָּמִי שׁוֹתֵת... הָלְאָה הָלְאָה אֶת כָּל שֶׁמָּא!
תְּנוּ לִי בָּרִי, תְּנוּ לִי בָּרִי!
אַתְּ לְבַהֵךְ לִי וַדָּאִית, כָּךְ רַק אַאֲמִין,
לִילִית יוֹקְדָה, אֵשׁ הַשַּׁחַת!
סִפְגִי, מֹצִּי אֶת כָּל טְלָלַי עַד בַּגְּלוֹתָם,
לַהַב נַפְשִׁי הַנִּדַּחַת!

תר"ע.

* *
*

הַשַּׁלְהָבָה בָּאֲפֵלָה מִתְפַּתֶּלֶת,
קוֹרְצָה, דוֹעֲכָה, רוֹטֶטֶת.
תַּחַת סוּפַת נְשִׁיקוֹתַי מְפַרְפֶּרֶת
לִילִית צְחוֹרָה וְלוֹהֶטֶת.
לָשׁוֹן בּוֹעֲרָה הַשָּׂטָן לִי שׁוֹלֵחַ
מֵהַפִּנָּה הַמּוּפָזָה.
זִיקִים סוֹאֲנִים נִתָּזִים וּמַצִּיתִים
לֵיל קְוֻצָּתָהּ, דָּכְיֵי חָזָהּ.

יְנָקִי, מָצִּי אֶת כָּל טְלָלַי עֲדֵי תְּמָם,
אֶת כָּל אִשִּׁי, בַּת הַשַּׁחַת!
אֶל הַטֹּהַר בָּם לֹא רָצָה, עֵת לוֹ שִׁוְּעָה
נַפְשִׁי שְׁכוּרַת אֵשׁ נִצַּחַת...
אֶל הַטֹּהַר! מִי יוֹדֵעַ, אִם לֹא בְרָאוֹ
רַק דִּמְיוֹנִי הַבַּדָּאִי?
עָיְפָה נַפְשִׁי מִתַּעְתֻּעֵי הָעֲרָפֶל,
אֲנִי צָמֵא לְוַדָּאִי!

צַעֲקַת שֶׁבֶר... רָעֵב, צָמֵא, מְרַעַל־דִּמְיוֹן
מַר צוֹרֵחַ לִי עֲבָרִי...

—„„„גַּם תִּקְוֹת, גַּם פְּחָדִים שָׁכַחְתִּי; אִנָּשֵׂא
בְּלִי הַבֵּט לְפָנִים, בְּלִי סָקֹר לְאָחוֹר
אֶל שֶׁיִּשָּׂאֵנִי הַתֹּהוּ הַשָּׁחוֹר...״״״

חִישׁ שָׁטוֹת הַסִּירוֹת בִּנְתִיבוֹת אֲפֵלוֹת.
אֵין יָם, אֵין רָקִיעַ, אֵין צָפוֹן, אֵין דָּרוֹם,
הַחֹשֶׁךְ הוּא אִלֵּם וּגְבוּלָיו נִסְתָּרִים...

יפו, תר״ע.

* *
*

חִישׁ שָׁטוּת הַסִּירוֹת בִּנְתִיבוֹת אֲפֵלוֹת.
אֵין יָם, אֵין רָקִיעַ, אֵין צָפוֹן, אֵין דָּרוֹם,
הַחֹשֶׁךְ הוּא אִלֵּם וּגְבוּלָיו נִסְתָּרִים.

— אָן תִּדְאוּ, הַפֵּלִים, בְּתֹהוּ סַגְרִירִים?
הַאֻמְנָם עוֹד נִיצוֹץ מְהַבְהֵב בִּרְעָדָה,
וְעֵינִי, רַק עֵינִי, אֶת אִשּׁוֹ לֹא צָדָה?

אֶל אָן אַתֶּם חוֹתְרִים בְּמַאֲרַב עַרְפִלִּים?
הַאֻמְנָם עוֹד שִׁירָה צוֹלֶלֶת חֲרֵדָה
וְאָזְנִי, רַק אָזְנִי, מִשְּׁמוֹעַ הִיא כְבֵדָה?

— „הַלַּיְלָה הוּא אָפֵל, הַלַּיְלָה הוּא אִלֵּם...
אַךְ סַעֲרִי לֹא שָׁכַךְ וְלַהֲבִי לֹא שָׁקַע,
הַאֻמְנָם הַשַּׁחַר לָעַד לֹא יִבָּקַע?"

—„„בְּעוּתֵי צַלְמָוֶת אַחֲרַי דּוֹלְקִים, רוֹדְפִים...
אַךְ מָנוֹס וּמִפְלָט לַשָּׁוְא תָּתוּר עֵינִי:
הַחֹשֶׁךְ פּוֹלְטֵנִי, הָאֹפֶל בּוֹלְעֵנִי..."

וּמֵאָז הוּא צַר וְעוֹיֵן,
הוֹרֵשׁ תַּשְׁלוּם מִבְּלִי חָשָׂךְ...
הָהּ, מִי יִתֵּן וְיָכֹלְתִּי
וְזָרַקְתִּי לוֹ בְּפָנָיו
אֶת שַׁלְהַבְתּוֹ וְגָפְרִיתוֹ,
אֶת יַהֲלוֹמָיו וַאֲבָנָיו!...

ר"ע.

* *
*

אַכְרִיז כְּרוּז: כָּל חָרָשׁ בַּרְזֶל,
שַׂר כֵּילַפּוֹת, גִּבּוֹר פַּטִּישׁ,
כָּל יוֹדֵעַ הָלֹם, פָּעֹם,
כָּל יוֹדֵעַ סָאֹן, רָעֹם,
בֹּאוּ יַחַד וַחֲמוּשִׁים
בְּכַשִּׁילִים וּבְסַדָּנִים
הַכּוּ עַד יָרוּצוּ בְּרָקִים
עַד יִתְפּוֹצְצוּ אֲבָנִים,
אוּלַי תוּכְלוּ וְהֶחֱרַשְׁתֶּם
אֶת הַיִּתּוּשׁ שֶׁבְּמֹחִי,
שֶׁכְּבָר מָצַץ בִּזְמִזּוּמוֹ
פְּלֵטַת דָּמִי, שְׁאֵרִית כֹּחִי...

לֹא שָׂרַפְתִּי בָּתֵּי־מִקְדָּשׁ
וּבָאֵל לֹא הִתְעַלַּלְתִּי,
רַק בִּלְבָבִי שְׁאָר לַהַב
יִתְרוֹן עֹז וְיִתְרוֹן רַהַב,
מִשְׁנֵה דְרוֹר וּמִשְׁנֵה סַעַר
יוֹצֵר כֹּל בִּשְׁגָגָה מָסַךְ

הַחוֹל בָּלַע מַהֵר אֶת זֵכֶר הַנֶּאֱסָף בְּלִי עֵת
הַמִּדְבָּר כְּקֶדֶם מְפַכֶּה אֶת נָגְהוֹ הַמֵּת.
רַק רֶגַע הִזְדַּעְזַע כְּזוֹכֵר אֲגָדָה נִפְלָאת
וְשֵׁיִת הִשְׁתַּקַּע בִּשְׁנָת.

ש״ע.

• •

*

עַל מֶרְחֲבֵי צִיָּה טָס נִמְהָר וְאָפֵל בֶּן־עָב
אָיֹם יוֹפִי קוֹדֵר וּמַפְחִיד וּמַקְסִים כִּקְרָב.
מוֹלִידוֹ - אֹקְיָנוֹס הֲרַת כָּל חֲלוֹמוֹת הַדְּרוֹר,
וְאִמּוֹ – שַׁלֶּטֶת הָאוֹר.

בְּחָזוֹ הַכַּבִּיר הִתְעַבֵּר, הִתְגָּעֵשׁ בַּבְּעָיִם
הַסַּעַר צְמֵא קְרָבוֹת–מוֹרָשָׁה מֵאָבִיו הַיָּם;
הַשֶּׁמֶשׁ הוֹרָתוֹ בּוֹ נָטְעָה רְצוֹן אֱלֹהִים
לְהַפְרוֹת אֲדָמָה וּמְתִים.

אַךְ גְּבוּל אֵין לַצִּיָּה וּמְצָרִים–לְחוֹלוֹת הָעַד.
הֶעָנָן הִתְעַצֵּב: אֵי יַעַר אֶת שִׁפְעַת הַלְּשַׁד?
רַק כֵּפִים עֲרֻמִּים וְעַפְרוֹת חֲרֵדִים בַּכֹּל:
לֹא יִפְרוּ אֲבָנִים וָחוֹל.

וְנִלְאֶה מִנְּדוּדָיו הִתְאַבֵּל וַיֵּרֶד הֶעָב
עַל אוֹנוֹ הַצָּפוּן, עַל כֹּחוֹ הַכָּלֶה לַשָּׁוְא...
וַיִּשְׁחֶת לַצִּיָּה אֶת לַהַט יְגוֹנוֹ הֶעָז
בִּדְמָעוֹת קְרִירוֹת – וָגָז.

נָמוֹג הָאֵד וּמִתְגַּלִּים מֶרְחַקִּים...
נַחַל עִם חֲפָּיו הַטּוֹבְעִים בִּפְּרָחִים,
שָׂדֶה וְגֹרֶן וּשְׁלֹשֶׁת הַלְּבְנוֹת
שָׁם, עַל פָּרָשַׁת־הַדְּרָכִים...

נוֹזֵל אוֹר חִוָּר מִמְּקוֹרוֹת נֶעֱלָמִים,
עֲרָה־יְשֵׁנָה הַתֵּבֵל הִיא כֻּלָּהּ...
הַכֹּל מְחַכֶּה לִנְצוּרוֹת,
הַכֹּל מְצַפֶּה לִגְאֻלָּה...

תרס"ט.

ט

מִמַּעַל לָאֹקְיָנוֹס מִתְבַּצְּרוֹת גַּיְסוֹת עָבִים,
עַל הָרֵי זֶפֶת רוֹתְחָה מִתְלַבְּטִים עַנְקֵי שְׁלָגִים;
מְפַרְפֵּר מִפְרָשׂ בּוֹדֵד בֵּין מִפְלְשֵׂי עֲרָפֶל,
מִתְקַבְּצִים עוֹפוֹת סוּפָה, מִסְתּוֹבְבִים וְחָגִים.

אַךְ עַל הַחוֹף הַשּׁוֹמֵם עוֹד חַסְדֵי שֶׁמֶשׁ שׁוֹקְעָה:
חַכְלִילִים וַעֲנֻגִים הַחוֹלוֹת הָעֲרֻמִים;
עַל אָהֳלֵי הַדַּיָּגִים מִתְנוֹעֲעִים בָּרוּחַ
מִתְרַפְּקוֹת קַרְנֵי רַחֲמִים וְלוֹאֲטוֹת נִחֻמִים.

לְבָדָד אַתָּה דוֹמֵם בְּאוֹר וּצְלָלִים כָּפוּת
וְנֶאֱנָק וּמִתְגּוֹשֵׁשׁ בְּחֶרְמֵי שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת:
עוֹד טוֹבָה בִּי הַשְּׁקִיעָה קוֹרֶיהָ הַחֲרִישִׁים,
אַךְ נָתְנוּ כְבָר אֶת קוֹלָן סוּפוֹתַי הַחֲבוּיוֹת.

תר״ע.

עִם הַנֶּצַח.

עֵת תִּיעַף נַפְשִׁי בִּי מֵאוֹר וּצְלָלִים,
מֵאַנְחוֹת גְּסִיסָה וּמִצַּהֲלַת אוֹנִים,
מִצַּחֲנַת פְּגָרִים וּמֵרֵיחוֹת פְּרָחִים, —
אָז אָתוּר מָנוֹס בֵּין אַרְבָּעָה כְּתָלִים,
עַל הַחַלּוֹנוֹת אוֹרִיד הַוִּילוֹנִים
וְסָגֹר הֵיטֵב אֶסְגֹּר אֶת הַפְּתָחִים.

וּדְמָמָה תֵּט עֲמוּקָה וּמַרְגִּיעָה,
רַק זִמְזוּם רָחוֹק לִבִּי בָהּ יִבְחָנָה
וְצִלְצַל סוֹד כֹּה קָרוֹב וְכֹה כָּמוּס...
וּכְאִלּוּ עוֹד בְּמַחְשַׁךְ קַדְמוּת בְּרִיאָה
בְּנַ   סֵתֶר הִכְתָה יַד נַעֲלָמָה
וְנִשְׁתַּמֵּר הֵדוֹ וְלָעַד לֹא יָמוּת...

זֶה צִלְצַל סוֹד הוּא צִלְצַל מַסָּע מָהִיר,
מִרְכֶּבֶת כְּשָׁפִים נִשֵּׂאת בְּלִי הֲפוּגָה
בְּאָרְחוֹת פֶּלֶא, שְׁבִילִים בִּלְתִּי־נִרְאִים;
הַנֶּצַח בָּהּ. לֹא זָקֵן וְלֹא צָעִיר,
בְּבַת־צְחוֹק רָז לֹא קָרָה, לֹא עֲנֻגָּה
יַנְהִיגָהּ דֹּם בְּחֹסֶן שֶׁל אַדִּירִים.

*

כּוֹאֲנִים הַרְחֵק כְּמוּסִים מַעְיָנִים,
פְּלָגִים נִסְתָּרִים בּוֹכִים וְרָנִים;

שֶׁמֶשׁ שַׁלְהָבָה יָרְדָה הַיָּמָּה,
חוֹגֵג הַמַּעֲרָב, נוֹגַהּ אֲדָמָּה.

דוֹלְקִים אַרְמוֹנוֹת, דְּבִירֵי מְרוֹמִים
כְּרוּבֵי־צְחוֹר סְבִיבָם שָׁטִים דּוֹמְמִים.

נָדוֹת וְחוֹלְמוֹת נִשְׁמוֹת צַדִּיקִים,
אֵלֵךְ וְאֵתַע אֶל הָאֲפִיקִים...

אֶשְׁטֹף, אֲפַכֶּה הַרְחֵק מַעֲרָבָה,
שָׁם בִּמְקוֹם תִּשְׁקַע שֶׁמֶשׁ שַׁלְהָבָה.

אֶרְאֶה, אֵיךְ גֵּאָה תֵּרֵד הַתְּהוֹמָה
שְׁלֵוָה וּגְדוֹלָה, זַכָּה, רוֹמֵמָה;

אָרִיד מִמַּכְאוֹב, אֶבְכֶּה מֵאַהֲבָה –
תִּבְעַר וְתֹאכַל נַפְשִׁי בְּלַהֲבָה...

גיסן, תרס"ט.

ספר שני.

(תרס"ט—תרע"א).

וּכְבָר אֲנִי טָס עִמּוֹ בַּמֶּרְכָּבָה...
עֲרָפֶל עָבַר, אַךְ עֲתִידוֹת בְּרִיאָה
מִשְׁתַּפְּכִים יַחְדָו, עוֹלִים הֹם כְּחַיִץ...
נָמוֹגוּ חַיִּים וַהֲמִיתָם גְּוָעָה,
רַק חַלָּשׁ הֵד לְאָזְנַי עוֹד יַגִּיעַ
כְּזִמְזוּם דְּבוֹרִים בְּחַרְבוֹנֵי קַיִץ.

תרס"ט.

* *
*

לֹא שַׁרְתִּי לָאֵלֶּה, שֶׁנִּהֲלָם אֵלָם
עַל מֵימֵי מְנוּחוֹת וּנְאוֹת דֶּשֶׁא דָּשֵׁן,
שֶׁלִּבָּם מִתְעוֹרֵר עִם שַׁחַר כְּסִדְרוֹ,
עִם לֵיל כְּהִלָּכְתוֹ הוּא נִרְגָּע וְיָשֵׁן.

וְשִׁירִי לָאֵלֶּה, שֶׁיַּחַד עִמָּהֶם
תָּעִיתִי בַּצִּיָּה בְּלִי הֶרֶף וְדֳמִי;
שֶׁיַּחַד עִמָּהֶם בְּחֶשְׁכַת נְדוּדִים
הִדְלַקְתִּי אֲבוּקוֹת בְּמֹחִי וְדָמִי;

שֶׁיַּחַד עִם צְחוֹקָם הִתְפָּרֵץ גַּם צְחוֹקִי
עֵת נִגְלָה לְפֶתַע הַתְּהוֹם לָעֵינָיִם;
שֶׁיַּחַד עִמָּהֶם מִיֵּאוּשׁ וְחָרוֹן
חִנַּקְתִּי שַׁלְהַבְתִּי בְּרֶפֶשׁ חֲטָאִים...!

עין־גנים, תרפ"ט.

* *
*

שָׁקַעְתִּי בִּתְהוֹמוֹת הַצַּעַר
וָאֶדְלֶה תַנְחוּמִים.
לִי נִגְלוּ בֵין גַּלֵּי אֲבַדּוֹן
מַעֲיָנִים חֲתוּמִים.

חָלַמְתִּי, כִּי נִצְחִית תּוּגָתִי,
כִּי צַעֲרִי עוֹלָמִי —
וְרֶטֶט יְצִירָה נֶאְדָּרִי
הִשְׁתַּפֵּךְ בְּדָמִי.

אַךְ פִּתְאֹם צְרַתְנִי הַנַּעֲרָה
וּבְחֹם לָהּ נָשַׁקְתִּי
וּבְנִבְכֵי עֲדָנִים מְשַׁכְּרִים
צְלַלְתִּי הֶעֱמַקְתִּי;

וּבְשׁוּב אֵלַי שֵׁנִית הַצַּעַר,
אֶת דָּמִי כְּבָר רָגַע —
וָאֵדַע, כִּי צַעֲרִי כְּעָנְגִּי
גַּם הוּא רַק בֶּן־רָגַע,

* *
*

כְּבָר הֶחֱוִיר הַלַּיְלָה בַּחַלּוֹן.
כְּבָר קָרוֹב הַמִּשְׁתֶּה אֶל קִצּוֹ.
וְטֶרֶם טָעַמְתִּי מִיֵּינוֹ,
וְטֶרֶע נִכְוֵיתִי בְּגִצּוֹ...

חָפַצְתִּי בְּמַשְׁקֵה בְּנֵי־אֵלִים,
חָשַׁקְתִּי בְּאַהֲבַת בְּנוֹת־כְּרוּבִים —
וּצְמָאִי הַגָּדוֹל לֹא שֻׁבַּר,
וּדְבִירַי לְבָבִי עֲזוּבִים.

וְטֶרֶם טָעַמְתִּי יֵין מִשְׁתֶּה,
וְטֶרֶם נִכְוֵיתִי בְּגִצּוֹ —
וְהֶחֱוִיר הַלַּיְלָה בַּחַלּוֹן,
וְקָרוֹב הַמִּשְׁתֶּה אֶל קִצּוֹ...

יפו, תרס״ט.

* *
*

הַגַּלִּים לִי רָמְזוּ, הַגַּלִּים לִי קָרְאוּ:
אֲפֵלִים וְזוֹרְחִים בִּשְׁעַת בֵּין־עַרְבַּיִם.
לֹא עָנָה לְבָבִי. הוּא תָעָה לְבָדָד
בְּשַׁדְמוֹת הַמַּעֲרָב.

דֹּם קָרְנוּ שְׂדוֹת מָרוֹם מֵאַחֲרֵי יָם סוֹעֵר
יְרֻקִּים־חַכְלִילִים, מְכֻתָּרִים זֵר כֶּסֶף.
דֹּם שׁוֹטֵט הַלֵּב בֵּין עֲרוּגוֹת הַנֵּצַח,
בֵּין פִּרְחֵי הַמָּוֶת.

וְהַרְרֵי פְּנִינִים וְרִכְסֵי בָּרָקוֹת
בֵּין פַּלְגֵי אֵשׁ זַכָּה הַמַּשְׁקָה הַכִּכָּר
הִתְנוֹסְסוּ דוֹמָם, מַצֵּבוֹת מַבְהִיקוֹת
עַל קְבָרִים נַעֲלָמִים.

וְאוּלַי הַמַּעֲרָב בֵּית־עוֹלָם לַתּוֹעִים,
לָעַד שָׁם יֵרָגְעוּ נִדָּחִים וְאוֹבְדִים,
שֶׁנָּדוּ וְחָלְמוּ וְחִפְּשׂוּ אֳרָחוֹת
בְּאֹפֶל מִדְבָּרִים?

וּמַה יְקָרְבֵנִי לָנֶצַח,
לְסוֹד הָאַלְמָוֶת,
אִם צַעֲרִי וַעֲנָגַי
הֵם שְׁנֵיהֶם בְּנֵי־מָוֶת?

יפו, תרס"ט.

בָּצִיר.

עוֹד בַּלַּיִל אֵלַי גֻּנַּב שִׂיג הָרוּחוֹת הַקּוֹדְרִים
בְּגִנָּתִי הַנְּטוּשָׁה וְעַל תֶּבֶן גַּג בֵּיתִי.
מֵחֲלוֹם כָּבֵד, אָפֵל הֱעִירַנִי לְפִתְאֹם
רַעַשׁ יַעְרִי הַזָּקֵן, שֶׁהִגִּיעַ מִמֶּרְחָק.
מַה־זֶּה יִסְאַן הָאַדִּיר וּמַה־יֶּהֱמוּ אִילָנָיו?
מִי זֶה נָס וּמִי דוֹלֵק בְּמַצְפּוּנֵי אָרְחוֹתָיו?
כּוֹכָב רוֹעֵד הִסְתַּכֵּל בְּאֶשְׁנַבִּי לְרֶגַע,
רָדַף עָנָן אֶת עָנָן עַל הַשַּׁחַק הֶעָכוּר;

וְלַבֹּקֶר כְּבָר קִנֵּן עֶצֶב טָמִיר בִּלְבָבִי.
הֵיכְלֵי יַעַר הַבָּצִיר עָמְדוּ רֵקִים וּנְטוּשִׁים.
בֵּינוֹת מִשְׁטַח עַמּוּדָיו: לִבְנֶה, אֹרֶן וְאַלּוֹן
הָאֳדִים פָּז הַשַּׁלֶּכֶת, אוֹצְרוֹת כֶּתֶם נִפְזָרִים.
אֵין וָאֹת גַּמְדֵי הַיַּעַר אִבְּדוּ זְהַב מַכְמַנֵּיהֶם,
עֵת בַּלַּיִל הָפְנוּ, נָסוּ מְלֵאֵי אֵימֵי סְתָו קָרוֹב.
עָבִים שְׁחוֹרִים נֶחְפָּזוּ וּבָאֲוִיר הַמִּבְעָת
תָּעוּ קוֹרִים יְתוֹמִים, עָלִים נוֹבְלִים הִתְלַבְּטוּ.

חֶרֶשׁ נִרְגַּן הַיַּעַר. שֶׁמֶשׁ נִגְלִית, מִסְתַּתֶּרֶת.
דִּיגְרֵי פָּז זוֹרְחִים, כָּבִים בֵּינוֹת נַחְשֵׁי שָׁרָשִׁים.

מִשְׂתָּעֲרִים גַּלִּים נִרְגָּנִים וְרָנִים;
אַךְ מוּזָר לִי גִּילָם וְאֶבְלָם לֹא מוּבָן.
כְּבָר שָׁכַר לְבָבִי מִמִּרְחֵי הַנֵּצַח,
מִזֹּהַר הַמָּוֶת...

ים התיכון, תרס"ט.

עִם הָעֶרֶב נָח עָנָן עַל הָאָחוּ הַקָּצוּר,
גּוּשׁ אֲפְלוּלִי יְרַקְרַק מָכְתָּר שׁוּלֵי דָּם עָשֵׁן.
וַיֵּהָפֵךְ הָאָחוּ אָז לְטִירָה נִפְלָאָה,
שֵׁשׁ חַכְלִילִי כְּתָלֶיהָ, כֶּתֶם שְׁחַרְחַר רִצְפָּתָהּ;
סַפִּיר יָרֹק תִּקְרָתָהּ זַר שַׁלְהָבָה עֹנֶדֶת;
וּבֶחָלָל הַקּוֹדֵר שׁוֹפְרוֹת אֵבֶל מְרִיעִים,
וּבִמְחוֹלוֹת הַמָּוֶת יוֹצְאִים עָלִים צְהַבְהַבִּים,
קִרְעֵי דֶּשֶׁא וְאֵזוֹב, פְּרָחִים קְמוּטִים וְנוֹבְלִים.

שָׁר הָרוּחַ הַקַּבְּרָן אֶת הַקַּדִּישׁ הֶעָגוּם,
אֶל הֶעָנָן הָאָפֵל עָלוּ נִשְׁמוֹת הַדְּשָׁאִים,
צִיץ מְצִיצֵי הָאָחוּ אָז הָיִיתִי גַּם אָנִי,
אֶל הֶעָנָן הָאָפֵל עָלְתָה אָז גַּם נִשְׁמָתִי...
עַתָּה זָר כְּבָר אָנֹכִי, עַתָּה נָכְרִי אָנֹכִי,
הֶמְיַת חַיִּים וּשְׁאוֹנָם לֹא יַרְגִּיזוּ אֶת שְׁנָתִי;
עַתָּה אֶשְׁכַּב, אֵרָדֵם וַחֲלוֹמִי צַלְמָוֶת,
עַד שֶׁיָּבוֹא הַחֹרֶף וְסוּפוֹתָיו אֲפֵלוֹת...

אָז, בְּפִשְׁטֹ סוּפוֹת אֹפֶל עַל הַשָּׂדוֹת הַלְּבָנִים,
אָז, בְּנָאק צִיַּת קֶרַח שְׁכוּרַת אֲבָלָהּ וּדְרוֹרָהּ,—
עֲלֵי כַנְפֵי הָרוּחַ אֶל בֵּית חֶמְדָה הֶעָכוּר
תָּשׁוּב שֵׁנִית נִשְׁמָתִי הָעוֹרֶגֶת, הָרְחוֹקָה.

עֶגְלַת אִכָּר טְעוּנָה גִזְרֵי עֵצִים רַעֲנַנִּים,
זֶה רַק כְּרָתוּ בְגַרְזֶן, אַט מְשָׂרְכָה אֶת דַּרְכָּהּ.
נוֹדֵף רֵיחַ שְׂרָף חָרִיף מֵהַגְּזָרִים הַלְּבָנִים,
נִשֵּׂאת דֹּם מִבֵּינֵיהֶם בְּשֹׂרֶת חֹרֶף רְחוֹקָה.
דָּאָה אוֹרְחַת צִפֳּרִים מֵעַל צַמְּרוֹת הָעֵצִים,
אוֹבְדָה הַרְחֵק וְגָזָה בְּמַחֲבוֹאֵי הַיָּעַר.

אֲנִי צוֹעֵד וּמַאֲזִין, קוֹלֵט צְלִילִים וּבוֹחֲנָם.
סוֹפֵג לִבִּי מַנְגִּינָה הַחֲתוּמָה לָאֹזֶן.
בֵּין עֲבוֹתוֹת שָׁרָשִׁים שׁוֹטֵף נַחַל לְאִטּוֹ
מְכֻתָּר כָּתְלֵי עֲרָבוֹת, שַׁחוֹת אֵלָיו וּכְפוּפוֹת.
שׁוֹחִים עָלִים מְזֻהָבִים, שׁוֹכוֹת שְׁחוֹרוֹת וּרְקוּבוֹת,
יְצַת פִּתְאֹם זִיק בּוֹדֵד בִּשְׁקַעֲרוּרִית הַמָּיִם.
בַּרְבּוּר פֶּרֶא יִתְנָעֵר, יַשִּׁיק כְּנָפָיו הַצְּחוֹרוֹת,
תִּרְעַד הַחֲבַצֶּלֶת וַעֲרָבוֹת תִּסְפֹּדְנָה.

עִם עֲרָבוֹת אֲבֵלוֹת סָפַד דּוֹמָם לְבָבִי,
עִם הַבַּרְבּוּר הַפֶּרֶא נִשָּׂא חִישׁ לְמֶרְחַקִּים.
אָחוּ קָטֹן וְקָצוּר נִגְלָה פִּתְאֹם לְעֵינַי
מוּקָף גֵּד עֲצֵי־לִבְנֶה בְּמַעֲמַקֵּי הַחֹרֶשׁ.
עָלֵי לֹבֶן הַקְּלִפּוֹת, עַל יְרַקְרַק הָאָחוּ
יָקְדוּ כִּתְמֵי אַרְגָּמָן, חָתְמֵי מָוֶת אֲדֻמִּים.
חָלְפָה מַהֵר אַרְנֶבֶת בֵּין הָעֵצִים וְאָבְדָה
וּבְמִשְׁעוֹל לֹא־נוֹדָע סָר הָרוּחַ וְשָׁרָק.

III.

חַי אָנֹכִי כְּאֶחָד פִילוֹסוֹף
שָׁלֵו בּוֹדֵד בִּדְמִי עֲלִיָּתִי;
בְּהַפְסָקָה בֵּין רַעְיוֹן לְרַעְיוֹן
אֲנִי מַבִּיט אֶל סִפּוּן תִּקְרָתִי;

מִדֵּי יוֹם, מִדֵּי יוֹם בַּצָּהֳרַיִם
אֶאֱרֹב, אָצוּד אֶת רָז הַמַּבָּטִים
וְעֵת רַבָּה לִי אִיצַר וְאֶבְרֹר
פָּנִים הוֹלְמִים לְעֵינֵי הַלְּהָטִים.

וְהַפָּנִים מִתְחַדְּשִׁים לִרְגָעִים
וּבְכָל רֶגַע הֵם יוֹתֵר מִשְׁתַּלְּמִים;
מוּבְטָחֲנִי: הֵם עוֹלִים עַל אֵלֶּה,
שֶׁמִּתַּחַת לַצָּעִיף מִתְעַלְּמִים;

כָּכָה אֶעֱסֹק בְּמַעֲשֵׂה יְצִירָה,
עַד יִשְׁקוּנִי קַרְנַיִם אַחֲרוֹנוֹת;
אֶל הֶהָרִים וְיַעֲרוֹת הַזֵּיתִים
אֶשָּׂא עֵינַי מִבַּעַד לַחַלּוֹנוֹת;

קַרְנֵי רַחֲמִים מִתְפַּשּׁוֹת וְנָחוֹת
עָלַי גְזוּעִים עֲקֻמִּים וּמְדוּקִים;

וּבְלֵילוֹת שִׁגָּעוֹן, עֵת הַכֹּל תֶּמַח סוּפָה,
עֵת אֶת אַחֲרוֹן כּוֹכָבִים שַׁלְגֵי נֵצַח יִבְלָעוּ,
יַרְעִיד דְּמִי תֵּבֵל נוֹגָה, מוּגַת לֵב וְנוֹאֶשֶׁת
שִׁיר גְּאוֹנֵי הַקּוֹדֵר, שִׁיר הַקְּרָב וְהָאַחֲרִית...

עין-גנים, תר"ע.

קָצָה נַפְשִׁי בַּצָּפוֹן וְקָרְחוֹ;
הִצְטַיַּדְתִּי — וָאֵלֵךְ מִזְרָחָה!

קָצַת מִשְׁכּוּנִי קַדְמוֹנִיּוֹת עַמִּי,
רָז הַחָרְבָּן, יְגוֹן אַלְפֵי שָׁנִים;
קָצַת—הַשְּׁמוּעוֹת עַל יֹפִי הַבָּנוֹת,
שֶׁכְּבָר הִרְבּוּ לְקַלְּסָן פַּיְטָנִים;

גַּם חָשַׁבְתִּי לָצֵאת לָצוּד צַיִד
בָּעֲרָבוֹת וְהָרֵי הַצִּיָּה,
אַךְ שִׁכְּרַנִי הַשֶּׁמֶשׁ בְּזָהֳרוֹ
וָאֵרָדֵם בִּדְמִי הָעֲלִיָּה.

קַרְנֵי שֶׁמֶשׁ מְרַצְּדוֹת עֲסוּקוֹת
וּמְצַחְצְחוֹת חַדְרִי בְּזָהֳבָן;
תְּלוּי יָשֵׁן קְנֵה־רוֹבִי וְתֶלְיִי
עַל הַמַּסְמֵר בַּכֹּתֶל הַלָּבָן;

נוֹצַת צִפֹּר עַל אֶדֶן הַחַלּוֹן
נָעָה דוּמָם וְאֵינָהּ נִתֶּקֶת.
מַחֲצִית חַרְבִּי, שֶׁיָּצְאָה מִנְּדָנָהּ,
עַל הָרִצְפָּה בַּזָּוִית מַבְרֶקֶת.

אֲנִי שׁוֹכֵב שְׂבַע שַׁלְוָה וְנַהֲרָה
וּמִתְעַמֵּק בִּסְעִפִּים נֶאֱצָלִים:

בְּנֵי עֲרָב בֵּין הָעֵצִים מִתְהַלְּכִים
שׁוֹתְקִים, תְּפוּשֵׂי חֶשְׁבּוֹנוֹת עֲמֻקִּים.

פְּנֵיהֶם חֶצְיָם מוּפָּזִים, מַזְהִירִים,
חֶצְיָם קוֹדְרִים, מְעֻנְּנֵי צְלָלִים;
אֲנִי מַבִּיט וְזוֹכֵר נִשְׁכָּחוֹת:
אִם לֹא אֵלֶּה עֲדַת מְקֻבָּלִים?

קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן, תַּלְמִידֵי אֲרִיזַ״ל,
חוֹזִים צוֹפִים לְאַחֲרִית הַיָּמִים?
כָּבוּ צַמְּרוֹת הָעֵצִים, רַק יוֹקְדִים
עוֹד בֶּהָרִים הַצּוּקִים הָרָמִים.

נְגָלִים רוֹכְבִים וְאוֹבְדִים בֵּין צוּרִים,
עוֹד מִתְנוֹצְצִים חֻדֵּי כִּידוֹנִים.
אִם לֹא קָמוּ גִּבּוֹרֵי בַּת עַמִּי
מִקִּבְרֵיהֶם בֵּין סְלָעִים קַדְמוֹנִים?

כְּבָר גָּוַע הַנִּיצוֹץ הָאַחֲרוֹן,
תְּכֵלֶת לַיְלָה לַתֵּבֵל מוּרָדָה;
בַּחֲלַל עֲלִיָּתִי מְרַחֲפִים
סוֹדוֹת קְדוּמִים וּפִלְאֵי אַגָּדָה...

IV.

זֶה כִּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, שֶׁבָּאתִי
עִם קְנֵה־רוֹבִי וְכַלְבִּי לְהָבָא;

הֶמְיַת חַיִּים לֹא תַרְגִּיז חֲלוֹמוֹ
בַּעֲבִי הַדָּלִיּוֹת הַמּוּטוֹת.

אֲנִי מַכִּיר אֶת חוֹנִי הַמְעַגֵּל,
אַךְ כְּרֶגַע שִׂרְטוּטָיו נֶעְלָמִים
וְאָנֹכִי בְּעַצְמִי כְּבָר יָשֵׁן
תַּחַת צֵל הֶחָרוּב שְׁבַע הַיָּמִים;

אַלְפֵי כַנְפֵי־רְנָנָה מְרִיעוֹת,
יוֹנְקִים דְּשָׁאִים לְשַׁד הָאֲדָמָה,
שָׁר יָם גֵּאֶה הַמְנוּנֵי גְבוּרָתוֹ,
פַּלְגֵי נֹגַהּ נִשְׁפָּכִים מֵרָמָה;

וְהַנָּאוָה שׁוֹלַחַת מַבָּטִים:
זֹהַר שַׁחַר וְאֹפֶל מְאַוַּיִּים,
אַךְ אָנֹכִי כֹּה רָחוֹק, כֹּה רָחוֹק,
אַךְ אָנֹכִי מֵעֵבֶר לַחַיִּים.

וּמֵעֵבֶר לַחַיִּים וּשְׁאוֹנָם
חָבוּי, נִבְדָּל בְּפִסְגּוֹת וּתְהוֹמוֹת
אֲנִי קוֹלֵט אֶת שִׁיר הַהֲוָיָה
צָרוּף, זָקוּק בְּכוּר הַחֲלוֹמוֹת...

יפו, תר״ע.

כַּלְבִּי נֶעְלַם וְאוּלַי הִתְחַבֵּר
מִתּוֹךְ שִׁעֲמוּם לְחֶבְרַת שׁוּעָלִים?

וּבַלַּיְלָה הַתַּנִּים בְּלִי־הֶרֶף
יִלֵּל, שָׂחַק מִתּוֹךְ הָעֲלָטָה—
וְהַנָּאוָה הֶחְלִיפָה מִטְפַּחְתָּהּ
וּקְצָת יוֹתֵר מִתְעַכֵּב מִבָּטָהּ...

אֲנִי נִרְדָּם וְשַׂר הַחֲלוֹמוֹת
לוֹאֵט נַפְשִׁי בְּכְסוּת מְעֻרְפָּלָה.
בַּחֲלוֹמִי חֲרוּב קַדְמוֹן, עֲנָף
עוֹמֵד בָּדָד בְּבִקְעָה נִסְקָלָה.

כָּל הַבִּקְעָה מִקָּצֶה עַד קָצֶה
מוּטּוֹת כְּנָפָיו מְכַסּוֹת בְּצִלָּן,
אַלְפֵי כַּנְפֵי־רְנָנָה מַחֲרִישׁוֹת
כָּל הַבֹּקֶר בְּצִלְצְלֵי גִילָן,

וְלִפְנַי וְלִפְנִים שֶׁל הָאִילָן
יוֹשֵׁב זָקֵן, כְּפוּף רֹאשׁ מִבְּלִי נִיעַ;
עָלָה אֵזוֹב בְּקִמְטֵי טַלִּיתוֹ.
כֶּסֶף זְקָנוֹ עַד אֶרֶץ יַגִּיעַ;

עֵינָיו סְגוּרוֹת וְאֹדֶם נְעוּרִים
לוֹהֵט חֶרֶשׁ בִּלְחָיָיו הַקְּמוּטוֹת.

הובְלוּ שַׁי הָעֲנָקִים הַפֵּלִים
אֱלֵי גַלֵּי הַצָּפוֹן הַנּוֹגֵה.
יוֹמָם גּוֹלִים עֲרִירִים כָּמוֹנִי
הֵמָּה שְׁקוּעִים בְּעַרְפִלֵּי מָוֶת,
אַךְ בַּלֵּילוֹת הַלְּבָנִים הַכְּשׁוּפִים
יִפֹּל דָּבָר וָחָיוּ...

בַּשָּׁעוֹת הָהֵן הַדּוֹמְמוֹת, עֵת תּוֹעִים הִרְהוּרִים בְּלִי מִלִּים,
עֵת קוֹלוֹת וְהֵדִים נְמוֹגִים וְהַיָּה לְשׁוֹן הַחֲלוֹמוֹת;
עֵת צְפוּנֵי מַאֲוַיִּים עֲרֻמִּים מְרַחֲפִים בְּחִוְּרוֹן הָרָזִים
וְנִשְׁמַת הַתֵּבֵל תִּשְׁתַּחְרֵר לִטְווֹת לָהּ הֲוָיָה חֲדָשָׁה;

עֵת נָדִים בְּיַעֲרוֹת הַצָּפוֹן, מִתְרַחֲצִים בִּנְגֹהוֹת אַשָּׁפִים
הַצְּבָאִים נְבוֹכִים וְנוּגִים, שְׁכּוּרִים וּצְמֵאִים כְּאֶחָד;
וּמַחֲנוֹת בַּרְבּוּרִים צְחַרְחַרִים עַל גַּלֵּי עוֹפֶרֶת נוֹצֶצֶת
מִתֵּבֵל לְתֵבֵל נִשָּׂאִים נִרְדָּמִים וּגְלוּיֵי עֵינָיִם —

אָז נִשְׁמַת הַסְּפִינְקְסִים חוֹזֶרֶת מִשּׁוֹט בְּעוֹלָמוֹת נַעֲלָמִים
וַעֲנָקֵי הַקְּדוּמִים מִתְפַּלְּאִים וְסוֹקְרִים כְּזוֹכְרֵי נִשְׁכָּחוֹת.
גַּם כַּבִּיר, גַּם עָלוּב אָז מַרְאָם וְרִפְיוֹן וְהוֹד לָמוֹ תֶּאֱצַל
הַחִידָה עֲמֻקָּה וְקוֹדְרָה בְּחוֹרֵי עֵינֵיהֶם מִתְלַבְּטָה;
אַךְ הִנֵּה מִזְדַּקְּפִים הַפִּלִים, מִתְנַעֲרִים אַדִּירֵי אֵימָה,
שְׁרִירֵיהֶם חֲסוּנִים נִדְרָכִים וְנֶהְדָּף הַצֵּל מִקְּמָטֵיהֶם;
נִמְתָּחִים גִּידֵיהֶם חַלָּמִישׁ, עֲלֵיהֶם אוֹר טֹהַר יִתְעַלֵּם,

סְפִּינְקְסִים.

לַיְלָה לָבָן עוֹשֶׂה בִּלְהָטָיו,
הֵיכְלֵי שַׁיִשׁ נָמִים מְכֻסָּפִים,
מִתּוֹךְ שֵׁנָה מִתְלַבְּטָה הַנֶּבֶה
אֶל מַרְצֶפֶת הַחֲפִים הַשְּׁחוֹרָה.
עַל הַחוֹף שְׁטוּפֵי זֹהַר וּתְכֵלֶת
רוֹבְצִים דוּמָם שְׁנֵי סְפִינְקְסִים עֲנָקִים
וּמַקְשִׁיבִים לְרִטּוּן הַגַּלִּים,
אֶל מַנְגִּינַת הַצָּפוֹן הַחִוֶּרֶה.

אֲנִי צוֹעֵד בִּדְמִי הַזַּהֲרוּרִים
בְּמַמְלֶכֶת הַקְּסָמִים הַחִוְּרִים.
כִּבְדַת חֵטְא וַעֲצוּמַת הַכְּשָׁפִים
שְׁנַת בְּעָתָה יְשֵׁנָה הַבִּירָה.
עָבִים קַלִּים כְּעֵין קֶרַח תְּכֵלֶת
עָמְדוּ לָפוּשׁ מֵעַל לָאַרְמוֹנוֹת.
אֲנִי הוֹלֵךְ אֶל אַחַי הַגּוֹלִים
אֶל הַסְּפִינְקְסִים עַל חוֹף גַּלֵּי צָפוֹן.

מִגְּדוֹת נִילוֹס טְפוּחֵי הַשֶּׁמֶשׁ,
מֵחַרְבוֹנֵי הַמִּדְבָּר הַלּוֹהֵט

בְּדוֹרוֹת אֵין־סְפוֹרוֹת, אֲלָפִים בַּשָּׁנִים
בְּמַפְלֵי חָזוֹנוּ מַעֲיָנִים מַעְיָנִים
הִתְקַבְּצָה שַׁלְהֶבֶת
אַלְמָוֶת!
אִם חָבוּי הַלַּהַב וְנִרְדָּם וְאִלֵּם —
הֵן קָרוֹב יוֹם נָקָם וְשִׁלֵּם!
הָהּ, נוֹרָא יוֹם חָרוֹן וּמִי יְכִילֶנּוּ?
אִם בַּזְתֶּם לַשְּׁבוּיִים וְרֹק לֹא חֲשַׂכְתֶּם —
לְאֶרֶם אֶת רָקְקֶם הֶפַכְתֶּם!
הוּא יֵחַת עַל רָאשְׁכֶם וְהִרְעִיל אֶת דִּמְכֶם
וּמָחָה לָנֶצַח אֶת שִׁמְכֶם...
עֵת נִקְמַת עֲנָקִים לְפֶתַע תִּתְפָּרֵץ
וְתִמּוֹט וְתָנוּד הָאָרֶץ!!!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

לַיְלָה לָבָן עוֹשֶׂה בְּלָהָטָיו.
אֲנִי נֵעוֹר לְרַגְלֵי הַסְּפִינְקְסִים.
קָרִים, קוֹדְרִים הֵם צוֹפְנִים בְּחֻבָּם
שִׁעְמוּם עוֹלָם, תַּרְדֵּמַת צַלְמָוֶת.
אֲנִי נִלְחָץ לְעַנְקֵי הַקְּדוּמִים
וּמְצַנֵּן אֶת רָאשִׁי הַלּוֹהֵט
וְעַל אֶגְלֵי הַטַּל הַמַּבְרִיקִים
אֶשְׁפֹּךְ דוּמָם דִּמְעוֹתַי...

*

וּפִתְאוֹם...

הַלֵּיל עוֹצֵר נִבְהָל נְשִׁימוֹת חָזֵהוּ וְרוֹעֵד...
נִתָּקִים הַפִּלִּים מִבְּסִיסֵי הַסְּלָעִים הַשְּׁחוֹרִים,
עוֹד רֶגַע וְדָהֲרוּ חָפְשִׁים לְמֶרְחֲבֵי לַיְלָה,
עוֹד רֶגַע...

מְזַדַּעְזֵעַ הַלֵּיל עַד הַיְסוֹד כִּי מִשְּׁאָגָה אֲיֻמָּה
זוֹ שַׁאֲגַת הַמְּרִי וְהֶחָרוֹן:

„הוֹי גּוּרוּ לָכֶם!

אֲנַחְנוּ אַדִּירֵי הַמִּדְבָּר, מִשְׂגַּבֵּי הַצִּיָּה,
בְּחוֹלוֹת מַבְרִיקִים וְיוֹקְדִים חִמַּמְנוּ רַגְלֵינוּ...
הֶעֱנִיקָה הַשֶּׁמֶשׁ נְגֹהוֹת לְגֵאוּת רֹאשֵׁנוּ רַב יוֹתֵר
מֵאֲשֶׁר לְקַרְחֵי הַצָּפוֹן כֻּלָּהֶם!
עַל שִׂיא צוּר חָזֵנוּ הִשְׁתַּעַשְׁעוּ רוּחוֹת וְזִלְעָפוֹת
וַיְמַסְכוּ בָּנוּ אֶת מֶרְיָם וְתוֹעֲפוֹת אִשָּׁם!
נְשָׁרִים הִשְׁחִיזוּ צִפָּרְנָם בְּחֶלְקַת כְּתֵפֵינוּ,
בְּכֹבֶד צִלֵּנוּ חָסוּ נְמֵרִים וּשְׂרָפִים
וְשִׁנֵּנוּ כְּפִירֵי הַיְשִׁימוֹן מַנְגִּינוֹת עֻזָּם!

הוֹי גּוּרוּ לָכֶם!

אִם קַמְתֶּם, זֵדוֹנִים, בְּאֶחָד מֵרִגְעֵי שְׁנָתֵנוּ
וַתְּשַׁדְּדוּ פִּתְאוֹם רִבְצֵנוּ,
אִם גֵּאוּת חָפְשֵׁנוּ רִתַּקְתֶּם לְשַׁלְשְׁלוֹת קְרָחִים
וַתֹּאמְרוּ לְהַקְפִּיא אִשֵּׁנוּ בְּשַׁלְגֵי נְצָחִים —

נֶהְבַּלְתֶּם!

עַד שֶׁיָּבִיא הַנֶּשֶׁף הַלָּבָן
אֶת תַּעֲצוּמוֹת לְהָטָיו הַחִוְּרִים
וְהַסְפִינְקְסִים יְגַלּוּ לִי שֵׁנִית
אֶת חִידָתָם — חִידָתִי...

יפו, תר"ע.

דְּבַר־מַה נָפַל בְּפַאֲתֵי הַמִּזְרָח.
אוֹרְחַת עָבִים כְּעֵין קֶרַח תְּכֵלֶת
עָזְבָה פִּתְאוֹם אֶת תַּחֲנַת הַלַּיְלָה
מֵעַל רָאשֵׁי אַרְמְנוֹת הַשַּׁיִשׁ
וַתֵּחָפֵז וַתִּסַּע לַמִּזְרָח.
פִּתְאוֹם הוּצַת הַמִּזְרָח וַיִּתְגַּל
וְהֶעָבִים שָׁם חוֹנוֹת וְיוֹקְדוֹת
קָרְבַּן נֹעַר עַל מִזְבַּח הַשַּׁחַר...

כִּבְדַת חֵטְא וַעֲצוּמַת הַכְּשָׁפִים
מִתּוֹךְ שְׁנָתָהּ הוֹבֶבֶת הַבִּירָה.
אָהֳלֵי דַלִּים נֵעוֹרִים לְאִטָּם,
טִירוֹת רוֹזְנִים עוֹד שְׁקוּעוֹת בְּשֵׁנָה.
נָפְלָה דְלֵקָה בְּגֹבַהּ שַׁלֶּטֶת,
רוּחַ צַח סוֹרֵק אַט תַּלְתַּלֶּיהָ
מִפְרָשׂ לָבָן וּמוּצַף אַרְגָּמָן
פּוֹרֵם וִילוֹן הָאֳדִים.

עַתָּה אָבוֹא בְּחַדְרֵי חֲדָרִים
וְאֵרָדֵם תַּרְדֵּמָה עֲמֻקָּה
עִם חֲלוֹמוֹת לְבָבִי הַגְּדוֹלִים,
עִם חֶזְיוֹנוֹת נְדוּדֵי הַכְּמוּסִים,

וְצֶבַע עַל צֶבַע מִתְקוֹמֵם;
זַהֲרוּרֵי הָרַחֲמִים לְלֶהָבָה דוֹעֶכֶת
וְהַכְּלִיל הַשַּׁחַר הָרַעֲנָן
הַדּוֹרֵךְ בַּפְּחוֹת;
אֵשׁ צְהֻבָּה עֲיֵפָה לְשֶׁמֶשׁ צָהֳרַיִם,
שֶׁאַחַת לָהּ לָאִיר אוֹ לַחֲדֹל...
וְהִנֵּה הַלַּהַט הַסּוּמָק לַלֵּבָב הַצָּעִיר,
שֶׁכֻּלּוֹ אֲבִיבִים וּסְעָרוֹת
וְגוּשֵׁי דָּם אָפֵל,
שֶׁנִּקְרַשׁ מִקֹּר וּמִמָּוֶת.
יַד סֵתֶר בּוֹחֶשֶׁת וּמוֹזֶגֶת
אֶת שִׁפְעַת הַגְּוָנִים
וּפִתְאוֹם רִבְּאוֹת הַלְּהָבוֹת—
אֵשׁ אַחַת...
וָאֶחֱרַד חֲרָדָה עֲמֻקָּה וּגְדוֹלָה:
הִכַּרְתִּי שַׁלְהֶבֶת נִשְׁמָתִי...
עַל סִפְרֵי הַיְצִירָה,
עַל גִּוְילֵי בְּרֵאשִׁית
מֵעוֹר שׁוֹר הַבָּר צְהֹב־עָכוּר
הִתְנוֹעֲעוּ דוּמָם
הַקְּדוֹשִׁים.
הִזְהִירוּ מִצְחֵיהֶם
מֵעֹנֶג עוֹלָמִים נֶאְדָּרִי,

מַרְאוֹת עַרְבַּיִם.

לָחַצְתִּי בַּכַּפְתֹּר
וַתֵּרוֹם אֶל עָל הַכַּפֹּרֶת
עֲנָנָה אֲפֵלָה לוֹהֶטֶת.
הִתְגַּלָּה הַטְּרַקְלִין הַמַּבְרִיק
בְּאַלְפֵי חַלּוֹנוֹת הַבְּדֹלַח
צְהַבְהַבִּים וְרַדְרַדִּים
וָאֶפֶל אַפַּיִם
לְרִצְפָּה מוּצַעַת שׁוֹשַׁנִּים
לְבָנוֹת וּגְדוֹלוֹת כְּעַנְנֵי בֹּקֶר.

אֶל שֻׁלְחֲנוֹת סַפִּיר
עַל מַצַּע שׁוֹשַׁנֵּי הָעֵדֶן
הֵסַבָּה עֲדַת טְהוֹרֵי עֶלְיוֹן
נֶאְדָּרִים בַּקֹּדֶשׁ,
עַל רֹאשָׁם עֲטָרוֹת שֶׁל שְׁמָשׁוֹת
וְחָקוּק עֲלֵיהֶן בְּאוֹר שִׁבְעַת יָמִים
הַפִּתְרוֹן שֶׁל כָּל חִידוֹת בְּרִיאָה.
אַךְ אִשָּׁם מְשַׁנִּים חֲלִיפוֹת
פִּתּוּחֵי הַפִּתְרוֹן הַלּוֹהֵט

וְרוּחַ עַרְבַּיִם בִּיעָף בָּא
מִסִּתְרֵי גַּן־עֵדֶן —
וְאֶבְרוֹת שִׁנְאַנִּים צִלְצֵלוּ.

מֶרְחַקֵּי הַטְּרַקְלִין
הִזְדַּעְזְעוּ מִנְּגִינָה חֲרִישִׁית,
מִתְּפִלַּת הַמִּנְחָה
שֶׁשָּׁרוּ סוֹד קְדוֹשִׁים וּכְרוּבִים.
תַּעֲלוּמוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה
וּצְפוּנוֹת בְּרֵאשִׁית
הִתְלַבְּטוּ בֶּחָלָל הַלּוֹהֵט
וַעֲנַן עָשָׁן אָפֵל
הִתְאַבֵּק מִמַּחְתּוֹת הַקְּטֹרֶת
וַיַּעַל וַיִּשְׁכֹּן
עַל כְּבוֹד אֲדֹנָי.

תר״ע.

שֶׁאֵלָיו לְקָרְבָּן נָסַכְתִּי
כָּל דָּמִי, כָּל דָּמִי
וְטֶרֶם חֲנַנְתִּיו.
מַלְאָכִים צְחַרְחֲרֵי כְּנָפַיִם
כִּפְנִינִים וּפָז מִשְׁבְּצוֹת
בֵּין טוּרֵי הַקְּדוֹשִׁים
הִתְעוֹפְפוּ חֶרֶשׁ
עִם נֹאדוֹת הַיַּיִן הַמְּשֻׁמָּר
לְשַׁבֵּר צִמְאוֹנָם.
הֵשִׁיבוּ עַל פְּנֵיהֶם
בְּכַפּוֹת שֶׁל תְּמָרִים,
לוּלָבִים יְרֻקִּים רַעֲנַנִּים,
שֶׁזֶּה רַק הִתָּזוּ
מִתִּמְרוֹת גַּן־עֵדֶן.
... הִתְפָּרֵץ לְפֶתַע אַרְגָּמָן
מִבַּעַד לַחַלּוֹנוֹת
כִּנְהַר דָּם אַפְלוּלִי
שֶׁיָּצָא מִגְּדוֹתָיו.
וַתִּפֹּל אֵשׁ כִּבְשָׁן בַּטְּרַקְלִין
(עוֹד־רֶגַע וְנָפְצוּ זְגוּגִיּוֹת הַבְּדֹלַח!)
וַתֹּאחַז בְּלִבְנַת שׁוֹשַׁנִּים
וַתַּצֵּת הַגְּוִילִים הַצְּהֻבִּים
שֶׁל סִפְרֵי הַיְצִירָה.

* *
*

לִפְנֵי עֲלוֹת שַׁחַר מִתְאַבֵּל הָעוֹלָם
הֶעָטוּף בָּאֵדִים;
מְעִיקִים הָגְּדִים עַל חָזו כִּסְעִפִּים
לֹא־בְרוּרִים וּכְבֵדִים;
אָז כְּשֶׁפָּיו יִנָּתְקוּ, שֶׁדֹּם נָסַךְ עָלָיו
הַסַּהַר מֵרוּמוֹ,
וְקִסְמֵי הַשֶּׁמֶשׁ עוֹד טֶרֶם יָבוֹאוּ
לְעוֹרְרוֹ וּלְהֲמוֹ,
וְצוֹלֵל הָעוֹלָם אָז חָפְשִׁי מֵרְתוּקִים
בִּפְחָדִים עֲמֻקִּים.

אָז חֶרֶשׁ תִּוָּלֵד בְּחִוְּרוֹן מֶרְחָבִים
אֵימָה מַחֲשָׁבָה:
„מְשַׁבְּרִים אוֹתָנוּ הַלְּבָנָה בְּכַסְפָּהּ
הַשֶּׁמֶשׁ בִּזְהָבָהּ;
וְרֶגַע עֵת יָבוֹא וּפָג הַשִּׁכָּרוֹן –
מֶה עָמֹק הָאֵבֶל!
מַה־נּוּגֶה וְשׁוֹתֵק כֹּל מָרוֹם וּמַטָּה,
מָה חִוְּרָה הַתֵּבֵל!"

בְּנַפְשִׁי אֲנִי לֹא אֶתְחַיֵּב...

מַה־נָּאֶה אִילָן זֶה, מַה־נָּאֶה נִיר זֶה!
אַךְ לֹא, לֹא אֶתְחַיֵּב בְּנַפְשִׁי!
שָׁוְא רֹאשׁ לִי תָּנִיעוּ, הַלְּבֶנֶה, הַתִּרְזָה,
שָׁוְא תִּמְשְׁכוּ עֵינַי בְּעֶדְיֵי יַרְקְכֶם,
שָׁוְא תְּקַסְמוּ שָׂדוֹת בִּזְהַבְכֶם וּבְרַקְכֶם,
שָׁוְא יִצְעַק דַּם לִבִּי וְהָמוּ מַאֲוַיָּו—
בְּנַפְשִׁי אֲנִי לֹא אֶתְחַיֵּב!
תִּתְעַלֵּם צִפֹּרֶת בְּגְבִיעֵי הַפְּרָחִים
וְהָיָה לָהּ יוֹמָהּ לִנְצָחִים!
יְדַהֵר בֶּן־בָּקָר עַל כָּרִים וַאֲחִים
שְׂבַע דֶּשֶׁא וְאוֹר וּמִבְטַחִים!
יְשַׁבְּחוּ, יְקַלְּסוּ נְבִיאִים אֱוִילִים
וְשֶׁבַע לַבְּקָרִים יְחַדְּשׁוּ אֱלִילִים
שֶׁבַח וְחֵדֶשׁ וְשֶׁקֶר וָזֵיף
נִרְעָשִׁים מִגֹּדֶל מִפְעָלָם —
אַךְ כְּבוֹדִי לֹא יֵחַד בִּקְהָלָם,
בְּנַפְשִׁי אֲנִי לֹא אֶתְחַיֵּב!
הַנְּשָׁמָה, שֶׁנָּתַן בִּי אֵלִי, עַקְשָׁנִית
וְעַזָּה מְאֹד וְסַרְבָנִית!

לְבַת־הָעֲמָקִים.

I.

מַה תַּקְשִׁיבִי בִּדְמִי הָאֲפֵלָה?
שׁוּרִי: קוֹרְצִים וּמְחַיְּכִים כּוֹכָבִים;
רוּחַ לַיְלָה מִתְהַלֵּךְ בֵּין גְּפָנִים,
עִם זַלְזַלִּים מְתַנֶּה אֲהָבִים;

הַרְחֵק, הַרְחֵק עַל גִּבְעַת הַזֵּיתִים
צִפֹּר בָּדָד מִשְׁתַּפְּכָה, הוֹמִיָּה;
רֵיחוֹת בֹּשֶׂם נִשָּׂאִים וּמְשַׁכְּרִים;
מַה־זֶּה תִּרְעֲדִי כַּךְ, יְפֵה־פִיָּה?

מִתּוֹךְ שְׁנָתָהּ מִתְאַנְּחָה הַתְּאֵנָה:
אֵין זֹאת, זָכְרָה נְעוּרִים וְאַהֲבָה...
תַּחַת סְכַת עָלֶיהָ נָנוּחָה,
מַה־זֶּה לִבֵּךְ כֹּה הוֹלֵם, הַנָּאוָה?

כּוֹכַב־זָהָב עָף, גָּז בָּאֲפֵלָה;
בֵּין הַזֵּיתִים נָדַמָּה הָרְנָנָה.

עִם פִּצְעֵי הָעוֹלָם אָז כּוֹאֲבִים פְּצָעַי
וְרוֹעֲפִים דְּמָעַי...

אַךְ יֵצֵא גֵא, נֶאְדָּר הַשֶּׁמֶשׁ וְהִשְׁקָה
הָעוֹלָם בְּיֵינוֹ,
וּכְבָר הִנּוֹ שֵׁנִית מִתְגָּעֵשׁ וּמַבְרִיק
וְאֶבְלוֹ כְּבָר אֵינוֹ;
וְרָתוּק בִּכְבָלִים, מִבְּלִי שֶׁיַּרְגִּישָׁם,
הוּא שֵׁנִית כְּבָר חוֹגֵג–
וּלְבָבִי כְּבָר שֵׁנִית עֲרִירִי וּבוֹדֵד
בְּאֶבְלוֹ מִתְמוֹגֵג;
וְאֵי יַיִן מַתְעֶה, אֵי שֶׁמֶשׁ מְשַׁכֵּר,
שֶׁאוֹתִי יְשַׁכֵּר?

עין-גנים, תר"ע.

מִבֵּין עָבִים הִתְפָּרֵץ הַסַּהַר
חִוֵּר, נִבְהָל כְּנָס מִבֵּית סֹהַר;
תַּחַת סִבְכֵי הַתְּאֵנָה הַגַּמָּה
דֹּם הִכְסִיפוּ טַבָּעוֹת שֶׁל זֹהַר.

III.

שָׁקַע סַהַר מֵאַחֲרֵי הַגְּבָעוֹת,
הַרְחֵק צָלְלָה יִלְלַת תַּנִּים;
סְבוּכִים יַחַד וּמְתוּחִים כִּקְשָׁתוֹת
נָעוּ דוּמָם זַלְזַלֵּי הַגְּפָנִים.

עַל הַגִּבְעָה הִתְפַּזְּרוּ הַזֵּיתִים
כְּאֹהָלִים יְרֻקִּים־אֲפוּרִים;
תַּחַת צֵל כִּפּוֹתֵיהֶם עֲגֻלּוֹת
יָצְקוּ רוּחוֹת לְחָשִׁים לֹא־בְרוּרִים.

יְשֵׁנָה, שָׁתְקָה הַתְּאֵנָה הַזְּקֵנָה,
סָגְרָה בְּעֳפָאֶיהָ עָלֵינוּ;
הִשְׁתַּפְּכְנוּ עִם לַיְלָה וְחָשְׁכוּ...
מִי יְגַלֶּה כָּעֵת מַחְבּוֹאֵנוּ?

רַק מֵעַל לְרָאשֵׁינוּ כּוֹכָבִים
יוֹקְדִים, סוֹקְרִים מִבְּעַד הַחֲרַכִּים;
חַכּוֹת סֵתֶר יַשְׁלִיכוּ מִמָּרוֹם,
יִדְלוּ סוֹדוֹת מִדְּמִי הַמַּחֲשַׁכִּים.

עוֹבֵר רוּחַ בֵּין שְׂדֵרוֹת הַשְּׁקֵדִים,
נוֹשְׁרָה דוּמָם נִצָּתָם הַלְּבָנָה.

II.

הַדְּקִי לִבֵּךְ אֶל לִבִּי כְחוֹתָם,
שִׂימִי רֹאשֵׁךְ הַבּוֹעֵר עַל רֹאשִׁי;
לַטְּפִי גַלֵּי תַלְתַּלַּי וּנְקִינִי
וּבַמּוּפְלָא מִמֵּךְ אַל תִּדְרְשִׁי!

וּמַדּוּעַ אֵשׁ עֵינַי כֹּה נוֹגָה,
וּמַדּוּעַ בַּת־צְחוֹקִי כֹּה זָרָה,
וּנְשִׁיקָתִי מַדּוּעַ כֹּה צוֹרְבָה, —
כָּל זֶה אַגִּיד לֹא עַתָּה, יְקָרָה!

וּמַדּוּעַ כֹּה נָתַע בְּלִי הֶרֶף,
וַאֲחֵרוֹת בְּנוֹת חֵן אִם אָהַבְתִּי, —
כָּל זֶה אַגִּיד לֹא עַתָּה, לֹא עַתָּה,
עַתָּה יַנְקִי וָמֹצִּי שַׁלְהַבְתִּי!

עַתָּה יַנְקִי וָמֹצִּי שַׁלְהַבְתִּי
וּמִטַּל עֲלוּמַיִךְ הַרְוִינִי,
עַתָּה סַפְּגִי עֲסִים חֶמְדַּת יָמַי
וּמִיֵּין נְעוּרַיִךְ שַׁכְּרִינִי!

הוֶֹה, לַיְלָה בְּעַרְשׂוֹ הַשְּׁחוֹרָה
עַל יְצוּעֵי גֵאָיוֹת וְהָרִים;
מִנַּחֲרָתוֹ הַכְּמוּסָה נִפֹּצִים
צְלִילֵי רָזִים וְהֵדִים נִסְתָּרִים;

הַלְמוּת פַּרְסוֹת בְּמִשְׁעוֹל הַכְּרָמִים;
טָס עֲרָבִי עַל סוּסוֹ הַדּוֹהֵר;
מִמֶּרְחַקִּים עַל כַּנְפֵי הַדְּמָמָה
נִשֵּׂאת הֶמְיַת יָם אַרְצִי הַסּוֹעֵר...

IV.

עוּרִי, עוּרִי מִשְּׁנָתֵךְ, צִפֹּרִי!
רוּחַ בֹּקֶר כְּבָר בָּא מִן הֶהָרִים.
הַרְחֵק, הַרְחֵק מֵחַגְוֵי הַסְּלָעִים
אֲדִים וְרוּדִים מְגִיחִים, מִשְׂתָּרְעִים.

הַרְחֵק, הַרְחֵק מֵאַחֲרֵי הֶהָרִים
יַיִן רַעֲנָן מִשְׁתַּפֵּךְ בִּשְׁחָקִים;
כְּבָר צִפֳּרִים מְעִירִים שִׁיר שַׁחַר;
עוּרִי, עוּרִי, שׁוֹשַׁנַּת עֲמָקִים!

עוּרִי, עוּפִי אֶל עֵמֶק בֵּית אִמֵּךְ
עַד לֹא גָזוּ אַחֲרוֹנֵי הַצְּלָלִים;
כְּבָר מְחַכִּים לָךְ שָׁמָּה פְּרָחַיִךְ
בְּגִנָּתֵךְ עֲדוּיַת הַטְּלָלִים.

אַל תַּבִּיטוּ , כּוֹכָבִים ,
אַל תַּפְרִיעוּ אֶת שְׁנָתָהּ הַטְּהוֹרָה!
בִּזְרוֹעוֹתַי הִיא נִרְדְּמָה חֶרֶשׁ
כְּשׁוֹשַׁנָּה שֶׁשָּׁכְרָה מֵאוֹרָה.

צַמּוֹתֶיהָ אֲפֵלוֹת נִפְזָרוּ;
שׁוֹזְרוֹת רָז עַל שָׁדֶיהָ הַלְּבָנִים...
שָׁוְא תָּצִיצוּ, כּוֹכָבִים־מְרַגְּלִים,
רָזִים אֵלֶּה לָכֶם לֹא מוּבָנִים!

פְּתוּחוֹת חֶצְיָן שְׂפָתֶיהָ שׁוֹשַׁנִּים,
זִיו צְחוֹק עֵדֶן עֲלֵיהֶן נוֹבֵעַ;
שָׁוְא תִּסְתַּכְּלוּ, כּוֹכָבִים קְרִירִים,
רַק אָנֹכִי אֶת פִּשְׁרוֹ יוֹדֵעַ...

לְצַוָּארִי חֲבוּקוֹת יָדֶיהָ,
כֻּלָּהּ רֹךְ, כֻּלָּהּ אֵמוּן וְטֹהַר;
מִנְּשִׁימָתָהּ הַזַּכָּה, הַבָּרָה
פָּרְחוּ שֵׁנִית בִּי צִיצֵי הַנֹּעַר.

בֹּאוּ, בֹּאוּ, הָרוּחוֹת, וּפְחוּ בִי!
פְּחוּ בַּלֵּבָב זִיק תִּקְוָה מַזְהֶרֶת...
פְּחוּ בַנִּימִים, שֶׁפִּתְאוֹם נֵעוֹרוּ:
תָּקֵר שֵׁנִית שִׁירָתָם סוֹעֶרֶת!

נְשָׁמוֹת.

(קטע מפואימה)

I.

עוֹר רוֹטֵן הֵד תְּשׁוּאוֹת רְחוֹקוֹת,
אַךְ בְּרִיחֵי חוֹמָתִי כְּבָר גֻּדְּעוּ;
כְּבָר טוֹפֵף הָאַשָּׁף הַחִוֵּר
עַל מֶרְחֲבֵי תְכֵלֶת לְבָנָה.
מִתַּחַת חֲלִיצַת הַכֶּסֶף
מִתְעַלֵּם הַכִּנּוֹר הַפֶּלְאִי
וְנִשְׁמוֹת עוֹלָמוֹת חֲבוּיִים
מִנִּימָיו נִתָּזוֹת וָרְנוֹת.

עוֹר רוֹטֵן הֵד תְּשׁוּאוֹת רְחוֹקוֹת,
אַךְ סְבִיבִי כְּבָר שׁוֹקְקִים צְלָלִים
מִתַּפְּשִׂים מִתְּהוֹמוֹת עֲבָרִים
וְגוֹלְשִׁים מֵרְכָסֵי עֲתִידוֹת.
הֵם צוֹרְרִים אוֹתִי בִּצְרוֹרָם
וְיַחְדָּו אֲנַחְנוּ מַחְלִיקִים
בְּעִקְבוֹת הָאַשָּׁף הַחִוֵּר
לְנַהֲרוֹת יְשִׁימוֹן רְחוֹקִים...

וְאִם אִמֵּךְ תִּשְׁאָלֵךְ: „מֵאַיִן?",
אָז עֲנִי לָהּ, מַלְאָכֵי הַתָּמִים:
„אֵדֵי לַיְלָה הִסְתִּירוּ אֶת דַּרְכִּי,
כָּל הַלַּיְלָה תָּעִיתִי בַּכְּרָמִים..."

עוּרִי, עוּפִי אֶל עֵמֶק בֵּית אִמֵּךְ,
פִּקְדִי, הַשְׁקִי פְּרָחַיִךְ הַנָּאִים;
אֶל הֶהָרִים אָנוּעַ אָנֹכִי:
כְּבָר לִי קוֹרְאִים רָאשֵׁיהֶם הַשָּׂבִים!

אַךְ עֵת תְּרוּעַת שׁוֹפָרִי תִּשְׁמָעִי
חוֹדְרָה, נוֹקְבָה בֵּין סְלָעִים עֲנָקִים,
אָז, אָז תֵּדְעִי. כִּי צַיַּד הֶהָרִים
זָכַר שֵׁנִית אֶת בַּת הָעֲמָקִים...

ע חיבית, תרס"ט.

וְצָדָה נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה
בַּשִּׁירָה הַלָּזוּ אֶת הֶדָהּ.

וְעָנְתָה נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה
בִּנְגִינָה שֶׁנָּטַע בָּהּ אֱלֹהַּ:
אֲבִיבִים יְרַחֲפוּ עַל שְׁדֵמוֹת
וְקֵיצִים בַּצִּיּוֹת יִלְהָטוּ;
יָרֹנּוּ אֲפִיקֵי גֵאָיוֹת
וְסוּפוֹת הַסְּתָו תְּהִימֶינָה;
שׁוֹשַׁנּוֹת עֲזוּבוֹת וְקוֹדְרוֹת
בְּנַחְלֵי עֲרוּצִים תִּבְכֶּינָה...

וּנְשָׁמוֹת, שֶׁנִּיב לָהֶן אֶחָד
וְאֶחָד הַצְּלִיל לִנְגִינָתָן,
בְּגִילָה אִלֶּמֶת תִּרְעַדְנָה
הָאַחַת לִקְרַאת יְעוּדָתָהּ.
אָז יַחְבִּיא הָאַשָּׁף כִּנּוֹרוֹ,
וּצְלִילֵי נְשִׁיקוֹת הַפְּגִישָׁה
יָפוּצוּ בְּמֶרְחַקֵּי לַיְלָה
לְהַפְרוֹת לֵב חוֹזִים וְשָׁרִים...

תר"ע.

אֲנִי נִשְׁמַת אֱנוֹשׁ חֲרִישִׁי,
שֶׁיּוֹמָם הוּא אִלֵּם וְיָשֵׁן.
בָּעֶרֶב הוּא שׁוֹתֶה אֶת יֵינוֹ,
לִתְרוּעַת חֲצוֹצְרוֹת וְתֻפִּים.
אַךְ חֵרֵשׁ לְצִלְצְלֵי תְרוּעָה
הוּא בּוֹחֵן רַק רֶטֶט מְעוּפִי
וְעִוֵּר לְאוֹרִים וְאִשִּׁים
יִתְחַקֶּה עַל צֶאֱלֵי אֶבְרוֹתַי.

II.

עַל נַהֲרוֹת יְשִׁימוֹן רְחוֹקִים
שׁוֹזֶרֶת הַלְּבָנָה מַעְבָּרוֹת;
עַל מַעְבְּרוֹת הַכֶּסֶף מִתְקַבְּצוֹת
נְשָׁמוֹת מַקְהֵלוֹת מַקְהֵלוֹת.
הִשְׁתּוֹקְקוּ אַחַת לִרְעוּתָהּ
בְּעוֹדָן בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים —
הִפְרִידוּן הָאֵדִים הַכְּבֵדִים
וְאַחַת רְעוּתָהּ לֹא מָצְאוּ.

עַל מַעְבְּרוֹת הַכֶּסֶף תֵּרָאֶינָה
וּנְשָׁמָה תְחַפֵּשׂ אֲחוֹתָהּ,
אַךְ אִשָּׁה אֲחוֹתָהּ לֹא תַכִּיר
וְאָנוּ וְאָבְלוּ גַלְמוּדוֹת.
אָז יִגַּע הָאַשָּׁף בַּכִּנּוֹר
וְנִמְלְטָה שִׁירָה חֲתוּמָה,

הֵעִיף מַבָּט, מַבָּט אִלֵּם,
אַחַר נִשָּׂא הָלְאָה, הָלְאָה

וּבָאֹפֶל נִחַת שִׁירוֹ
שִׁיר הָרֵאשִׁית וְהָאַחֲרִית...

שָׁר הַבַּרְבּוּר עֲלֵי לִבֶּן
אוֹבֵד דּוֹם תּוֹךְ כָּתְלֵי אֹפֶל,

הָיָה שִׁירוֹ גֵּא וְאָבֵל
רַב יְגוֹנִים וְגַעֲגוּעִים.

מַשַּׁק כָּנָף, רֶטֶט גַּלִּים,
קֵץ לַשִּׁיר, הָאֹפֶל שׁוֹתֵק.

הָעֲרָבָה יְשֵׁנָה שְׁקֵטָה
וְלֹא יָדְעָה, וְלֹא יָדְעָה,

וּבְנוֹת גַּלִּים גַּם לֹא בָכוּ
אֶת הַמְשׁוֹרֵר הָעֲרִירִי...

שִׁירַת הַבַּרְבּוּר.

בַּלַּיְלָה אָפֵל כְּמִכְרֵה פְּחָמִים
שָׂחָה בַּרְבּוּר עֲלֵי מַיִם.

הָיָה צָחוֹר כַּחֲבַצֶּלֶת,
כַּחֲבַצֶּלֶת עַל שְׂפַת נַחַל;

שָׂחָה בַּרְבּוּר; חִפֵּשׂ, חִפֵּשׂ
אוּלַי יִמְצָא שֶׁמֶץ לֹבֶן;

אוּלָם הַכֹּל הָיָה אָפֵל,
אוּלָם הַכֹּל הָיָה אָפֵל...

רֶגַע עָמַד, רֶגַע חָשַׁב,
חָתַר דֹּם אֶל לֵב הַנָּהָר;

הֵעִיף מַבָּט, מַבַּט פְּרִידָה
אֶל הַחֻפִּים הָאֲפֵלִים.

עַל הַחֻפִּים הָאֲפֵלִים
צָמְחָה, פָּרְחָה־לָהּ עֲרָבָה;

לָהּ הַבַּרְבּוּר כָּמַהּ, כָּמַהּ,
וְלֹא יָדְעָה, וְלֹא יָדְעָה...

מִגַּי כִּפָּה לְכִפָּה צִפֳּרִים
מַחֲנוֹת, מַחֲנוֹת בְּצִפְצוּף גִּיל עָפוֹת.

וּבַחַלּוֹן הָרְבִיעִי לִי נִרְאִים
נִירִים שְׁחוֹרִים, מִגְרָשִׁים עֲזוּבִים,
גִּבְעָה קְטַנָּה וְעוֹמֵד עָלֶיהָ
בַּיִת לָבָן הַמּוּקָף חֲרוּבִים.

II.

תָּמִיד סְגוּרִים הֵם תְּרִיסֵי הַבַּיִת
וְלֹא אֵדַע מַה־נַּעֲשֶׂה בֵּין כְּתָלָיו;
וְהַגַּג שֶׁל הַבַּיִת שָׁטוּחַ,
סִירֵי פְּרָחִים מִתְנוֹסְסִים עָלָיו.

בֵּין הַפְּרָחִים קְעָרָה שֶׁל חֹמֶר
וְהַקְּעָרָה מְלֵאָה הִיא מָיִם.
תְּרֵיסַר יוֹנִים מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ
שׁוֹתִים מִמֶּנָּה בִּשְׁעַת הַצָּהֳרָיִם.

מִדֵּי יוֹם, מִדֵּי יוֹם בַּצָּהֳרַיִם
הִנֵּה בָּאוֹת מִשּׁוּט בַּמֶּרְחַקִּים;
נוֹפְלוֹת פִּתְאֹם בְּמַשָּׁק מְאֻחָד,
חוֹנוֹת סָבִיב לַמַּיִם הַזַּכִּים.

בְּעַלִיָּה.

לאחי היקר צְבִי.

I.

עֲלִיָּתִי עַל גַּג מִתְנוֹסֶסֶת,
לָהּ חַלּוֹנוֹת מִכָּל הָעֲבָרִים,
בְּחַלּוֹנוֹת הַיָּם אֵלַי נִשְׁקָף,
יַעֲרוֹת זֵיתִים וְתוֹעֲפוֹת הָרִים

אֲנִי נִגָּשׁ לַחַלּוֹן הָאֶחָד,
אָז כְּאִלּוּ אֲנִי בְלֵב יַמִּים:
מַלְבִּין מִפְרָשׂ וּמַשְׁהִיר רֹאשׁ תֹּרֶן,
נוֹשְׂאִים בְּרָכָה מֵעַמִּים לְעַמִּים.

אֲנִי נִבָּט בַּחַלּוֹן הַשֵּׁנִי:
נוֹשְׂאִים הָרִים רָאשֵׁיהֶם הַזְּקֵנִים;
נֶעֱקָר נֶשֶׁר וְסוֹבֵב בְּנָפְלוֹ
רוּכְסֵי זֹהַר וְצוּקִים עֲשֵׁנִים.

מִן הַחַלּוֹן הַשְּׁלִישִׁי אֶחֱזֶיהָ
יַעַר זֵיתִים, יַם כִּפּוֹת מְכַסְּפוֹת;

וְעֹדֶף שֶׁל אֵשׁ בָּהּ וְיוֹתֵר מִדַּי בָּהּ
הַסַּעַר הַפּוֹעֵם וְחַי בָּהּ!
וְגָדוֹל כִּכְאֵבָהּ גְּאוֹנָהּ!
הִיא שׂוֹנְאָה מַתָּנוֹת וְלוּ גַם שֶׁל אוֹרָה,
וְיוֹתֵר מִדַּי הִיא חוֹתֶרֶת לִמְקוֹרָהּ
וְטֶפַח מְגֻלֶּה וּשְׁנַיִם מְכֻסִּים
וְסוֹד אֶחָד חָשׂוּף בֵּין רִבְבוֹת כְּמוּסִים
לָעַד לֹא יְשַׁבְּרוּ צִמְאוֹנָהּ!
אֲנִי לֹא אֶתְחַיֵּב בְּנַפְשִׁי!
לֹא אֶחְפֹּץ לְשַׁכְּרָהּ בְּרֵיחוֹת אֲבִיבְכֶם,
לֹא אֵאוֹת לְעַוְּרָהּ בְּלַהַט קַרְנַיִם;
אִם כֹּפֶר כְּנָפֶיהָ תֵּהָנֶה מִזִּיוְכֶם –
אֲרוּרִים לָנֶצַח הַחַיִּים!
הוֹי פָּרְשִׂי, נִשְׁמָתִי, כְּנָפַיִךְ חָפְשִׁיּוֹת
עַל תְּהוֹמוֹת מַחְשַׁכִּים וְשִׁמְמַת צִיּוֹת
וְשִׁכְחִי עָמָל וְתֶשִׁי כָּל טֹרַח,
עַל כָּל דֶּרֶךְ עִמְדִי וּפְנִי אֶל כָּל אֹרַח
וְחִדְרִי לְנִקְרוֹת וּרְדִי לַחֲגָוִים
וּשְׁטִי בְּתוֹעֵבָה מַגְבִּיאִים חֲגָבִים
שֶׁלִּבָּם שָׂבֵעַ וְנַפְשָׁם רְוָיָה
מִפְּרָחִים וְקַוִּים וְשִׁירֵי הוֹדָיָה...
אִם הַמֹּשֶׁל אֵין עִמָּךְ – לָךְ מוּזָר גַּם פַּחַד!
וְאִם אֶבְרוֹתַיִךְ תִּיעַפְנָה, תִּלְאֶינָה –

מִדֵּי יוֹם, מִדֵּי יוֹם בַּצָּהֳרָיִם
עֵת הַשֶּׁמֶשׁ מְעַוֵּר וְהוֹמֵם,
עֵת נִרְדָּמִים מִפְרָשִׂים וּתְרָנִים
בָּאוֹקְיָנוֹס הַמַּבְרִיק, הַדּוֹמֵם;

עֵת בֶּהָרִים יַעֲלוּ הָאֵדִים
וְהִתְחַבְּאוּ בְּנִקְרוֹת הַכֵּפִים,
וְעַל פִּסְגּוֹת קֵרֵחוֹת וְקוֹרְנוֹת
תּוֹעִים בָּדָד שׁוּעָלִים עֲיֵפִים;

עֵת מִשְׁתַּתֵּק בְּיַעַר הַזֵּיתִים
שִׂיג עֳפָאִים וְצִפְצוּף צִפֳּרִים
וְשָׁמַיִם עַתִּיקִים וּשְׂרוּפִים
שׁוֹפְכִים נֹגַהּ וְאֵשׁ בְּלִי מְצָרִים;

אָז רֹאשׁ עָטוּף בְּצָעִיף יֵרָאֶה
מִן הַפְּרָחִים, בֵּין תְּרִיסַר הַיּוֹנִים.
יָד קְטַנְטַנָּה, עֲנֻגָּה וּשְׁזוּפָה
זוֹרְקָה אַט מִתּוֹךְ סִינוֹר זֵרְעוֹנִים.

וְעֵת כָּל הַזֵּרְעוֹנִים יִתַּמּוּ
וְהַיּוֹנִים אֶל עָל תִּנָּתֵקְנָה,
שְׁתֵּי עֵינַיִם אֲפֵלוֹת, מַבְרִיקוֹת
אֶל חַלּוֹנִי תָּעֹפְנָה, תִּשְׂחַקְנָה...

הַקַּיִץ הַגּוֹסֵס.

I.

מִתּוֹךְ שַׁלְוָה וְנַהֲרָה, בֵּינוֹת גָּרְנוֹת הַתְּבוּאָה,
בֵּינוֹת אֳסָמֵי יְרָקוֹת וְתַפּוּחִים אֲדְמוֹנִים
גּוֹסֵס חֶרֶשׁ הַקַּיִץ וּבְלוֹרִיתוֹ הִיא פְרוּעָה
וְעַל גַּל עֲלֵי־זָהָב מֻטָּל גֵּווֹ אֵין־אוֹנִים.

גּוֹסֵס עוֹבֵד רַב־פְּעָלִים בְּלִי עֱנוּת וַאֲנָחָה:
מִלֵּא חוֹבוֹ לִזְמַנּוֹ, זָרַע זַרְעוֹ לְדוֹרוֹת...
יָמִים הוֹלְכִים וּקְטַנִּים: כְּשֵׁמֶת רֹאשׁ מִשְׁפָּחָה,
יֵשׁ לְהַמְעִיט הוֹצָאוֹת, יֵשׁ לְקַמֵּץ בְּאוֹרוֹת,

וּבָאֲוִיר נִמְתָּחִים קוּרִים דַּקִּים, אֲרִיכִים
עַל עֲרָבוֹת וּכְרַכִּים וְעַל שְׁדֵמוֹת וִיעָרוֹת;
כָּל הַמְּדִינָה מִשְׁתַּתְּפָה בַּאֲרִיגַת תַּכְרִיכִים
וְעַל חֶשְׁבּוֹן הַמְּלוּכָה יוֹבִילוּהוּ לִקְבָרוֹת...

II.

כְּצִפֹּרֶת הַכְּרָמִים עֲנֻגָּה;
כּוֹס הָאַהֲבָה לְשָׁכְרָה הִיא שׁוֹתָה

לָאוֹרוֹת הַמַּתְעִים לָעַד בַּל תִּשְׁעֶינָה!
אֶל כִּסֵּא הַיּוֹצֵר אָז נַפְּצִין בִּקְלָלָה,
עַד יִרְעֲדוּ תְּהוֹמוֹת, אֲחַוֵּי בֶהָלָה
כָּל מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ גַּם יָחַד!

תר"ע.

וְהַמְּשׁוֹרֵר לַקַּיִץ הַגּוֹסֵס

יַצִּיב יָד בְּמַשְׂכִּיּוֹת לְבָבוֹ:

יָשִׁיר חֶרֶשׁ עַל פְּרָחָיו וּזְהָבוֹ,

קָרְבַּן תּוּגָה לַקַּיִץ הַגּוֹסֵס...

תר"ע.

וּבְאַהֲבָה הִיא מוֹצְאָה אֶת מוֹתָהּ,
כְּצִפֹּרֶת הַכְּרָמִים עֲנֻגָּה

מֵת הַקַּיִץ בְּעֶצֶם הֲדָרוֹ;
שְׂבַע חֲמֻדוֹת וְלֵאוּת עֲדָנִים,
שׂוֹחֵק, עָיֵף מִנְּגֹהוֹת וּרְנָנִים
מֵת הַקַּיִץ בְּעֶצֶם הֲדָרוֹ.

עוֹד שְׁלַל צְבָעִים לְכַנְפֵי הָרִקְמָה,
אַךְ בַּגַּנִּים, בָּאֲחִים, בַּשָּׂדוֹת
לֹא תִצְהַלְנָה עַלִּיזוּת, נֶחֱמָדוֹת,
לֹא תַבְרֵקְנָה עוֹד כַּנְפֵי הָרִקְמָה;

עוֹד הָאָרֶץ מְלֵאָה נְגֹהוֹת
אַךְ הַשָּׂדוֹת מִתְרוֹקְנִים, נִטָּשִׁים,
אַךְ הַפְּרָחִים מִתְנַוְּנִים, נִכְמָשִׁים:
לֹא תְחַיֶּם עוֹד שִׁפְעַת הַנְּגֹהוֹת.

תִּמְצָא יַלְדָּה אֶת גּוּף הַצִּפֹּרֶת,
תִּכְרֶה קֶבֶר בְּמֵיטַב עֲרֻגוֹת,
בְּיָדַיִם חֲמִימוֹת, עֲנֻגּוֹת
תִּטְמֹן דּוּמָם אֶת גּוּף הַצִּפֹּרֶת

לֹא שָׁכַח הָאַרְיֵה שַׁאֲגָתוֹ,
הַלָּבִיא עִם כְּלוּבוֹ לֹא הִשְׁלִים!
בְּשַׁעֲרֵי עוֹלָמוֹת הֲבוּיִים
מַבָּטָיו הַלּוֹהֲטִים נִתְלִים...

בְּמַכְאוֹב גַּעֲגוּעִים אֵי־סוֹפִי
שַׁלְהֶבֶת הֶחָרוֹן שָׁכָכָה;
שָׁם בּוֹעֲרוֹת צִיּוֹת לְבָנוֹת,
שָׁם יוֹקְדָה מוֹלֶדֶת נִשְׁכָּחָה...

ברלין, תרע״א.

* *
*

עֵת צוֹלְלָה שֶׁמֶשׁ הַתְּהוֹמָה
וּמַעֲרָב אַפְלוּלֵי מְאָדָּם,
אָז יֵשׁ, אֲשֶׁר פִּתְאוֹם בִּכְלוּבוֹ
יִתְכַּוֵּץ הָאַרְיֵה וְנָדָם;

יִתָּמֵךְ בְּשִׁבְטֵי הַבַּרְזֶל
וְרִתֵּק מַבָּטֵי גַעֲגוּעִים
לְאוּדֵי שָׁמַיִם אֻכָּלִים,
לְשַׁעֲרֵי עוֹלָמוֹת חֲבוּיִים;

מִתְגָּעֵשׁ וְשׁוֹקֵק עַם בַּעַר
מִסָּבִיב לַמֶּלֶךְ־הָאָסִיר,
אַךְ הוּא אֶת רַעֲמָתוֹ לֹא יָנַע,
אַךְ הוּא אֶת מַבָּטוֹ לֹא יָסִיר;

מִתְגָּעֵשׁ וְשׁוֹקֵק עַם בַּעַר,
מְבַשְׁבֵּשׁ בְּזוּזוֹ וְזֵהוּבוֹ:
„הוֹי, לָמָּה הָאַרְיֵה לֹא יִשְׁאַג?"
„הוֹי, הִשְׁלִים הַלָּבִיא עִם כְּלוּבוֹ!"

כְּתָמִים צְחוֹרִים, כְּתָמִים שְׁחוֹרִים,
אִילָן בּוֹדֵד, אֶבֶן, קוֹץ,
סִיחַ, נִדָּח, בְּנַפֵּי טַחֲנָה...
אַרְמוֹן שֶׁלֶג, אָבוּס בֹּץ...

וְהַיַּעַר הִנֵּה הִנּוֹ:
שְׁחוֹחִים עוֹמְדִים זִקְנֵי עַד,
סְחָבוֹת צְחוֹרוֹת עַל כָּל זַלְזַל,
עוֹרֵב אוֹרֵב מִנִּי בַד.

קַרְקַר, קַרְקַר, עוֹרֵב שָׁחוֹר!
בְּכוּ, אִילָנוֹת, סִפְדוּ מַר!
מַה לִּי אֶבְלְכֶם וּשְׁחוֹרְכֶם?
נַפְשִׁי עֵרָה. לִבִּי שָׁר!

II.

פֶּלֶא, פֶּלֶא! גַּם בְּאָבִיב,
גַּם בַּקַּיִץ לִבִּי נָם,
לִבִּי שׁוֹתֵק, וְעֵת יֵעוֹר —
יִכְאַב, יִכְאַב, יָזוּב דָּם.

עֵת לַשְּׁחָקִים זֹהַר חָדָשׁ,
לָאֲדָמָה חָדָשׁ צְחוֹק —
צַעַר עַתִּיק שָׁב לִתְחִיָּה,
פְּצָעַי צוֹעֲקִים בְּלִי חוֹק.

סְתָו.

I.

הֱקִיצוֹתִי וְהִפְשַׁלְתִּי
את הוילון: קַר ולח!
נוֹפֵל שֶׁלֶג וּמְסַיֵּד
גֹּרֶן, עֵץ וְאֹהֶל שַׂח;

עוֹד בִּתְנוּמַת שַׁחֲרִית כְּבֵדָה
צוֹלֵל כָּל הַכְּפָר הַדָּל;
אוֹרָה חִוְּרָה מִסְתַּנֶּנֶת
מִבַּעַד חַשְׁרַת עֲבֵי־עָל;

שֶׁלֶג נוֹפֵל, שֶׁלֶג נָמֵס...
הַכֹּל אִלֵּם, קוֹדֵר, קָר.
אַךְ לֹא אֵדַע: לִי מֶה הָיָה?
נַפְשִׁי עֵרָה, לִבִּי שָׁר!

וְעוֹד טֶרֶם אָכְלִי, שְׁתוֹתִי
כְּבָר חָבַשְׁתִּי אֶת הַסּוּס,
עַל פְּנֵי שָׂדוֹת, אַהִים אֶחְלֹף
חָלֹף, גַּמֵּא, עוּף וָטוּס.

אַךְ לֹא חֻנְּקָה נַפְשִׁי חַיָּה
תַּחַת סֵבֶל עָבֵי שְׁחוֹר:
מִנִּי תְהוֹם דָּלִיתִי פְּנִינִים
וּמִלֵּיל חָשַׂפְתִּי אוֹר...

עֵת בַּפְּרָצִים הָמָה רוּחַ,
גֵּו וּנְשָׁמָה חִנֵּק עָב,
בְּיִפְּלַת חֹרֶף אַכְזָר
וּבְקַדְרוּת לֵיל סְתָו,

קֵיץ עוֹלָמִים לִי יָצַרְתִּי,
עוֹלָם פֶּלִי, סוֹד עַל סוֹד.
מִנִּי דַפֵּי חֹמֶשׁ בָּלֶה
בָּנָה רוּחִי טִירוֹת הוֹד.

עֵת בְּשֶׁלֶג אוֹ בְּבִצָּה
הָיְתָה קְבוּרָה כָּל הָעִיר
וַעֲמוּסֵי שְׁחוֹר דְּאָגוֹת
נֶאֶלְמוּ יַחַד אִישׁ וּבְעִיר,

אָז הָלַכְתִּי לִי בַמִּדְבָּר
עִם דּוֹר קַדְמוֹן, גִּבּוֹר דּוֹר,
דּוֹר לְבָאִים, גֵּא וּמַמְרֶה,
דּוֹר קְשֵׁה־עֹרֶף, לְמוּד דְּרוֹר:

עֵת רָן פֶּלֶג, פּוֹרְחָה אֶרֶץ,
מוֹרִיק אִילָן, מַזְהִיב נִיר,
נַפְשִׁי שְׂחוּחָה, נַפְשִׁי בוֹכָה,
מוּזָר צְחוֹק לָהּ, מוּזָר שִׁיר!

זָר אֲנִי עַל פְּנֵי אֲדָמָה,
עַל הַמִּשְׁתֶּה אֲנִי גֵּר;
לֹא אֲנִי נָטַעְתִּי פְּרָחִים,
לֹא אָנֹכִי אֶקְלַע זֵר...

בַּאֲפֵלַת סִמְטָא רְחוֹקָה
שַׁחֲרִי חִוָּר זָחַל הֹם,
בְּהִתְגַּנֵּב הֵצִיץ שָׁמָּה
קַו עֲרִירִי מִנִּי רֹם;

בְּהִתְגַּנֵּב רוּחַ נוֹשֵׁב
הֵבִיא רֵיחַ עֵץ אֵלָי;
אֵזוֹב גְּדֵרוֹת הָיָה שָׂדִי,
יַעֲרִי — קוֹצִים יַלְדֵי גָיְא.

שִׁיר נְעוּרַי — בְּכִי אֵם חוֹלָה,
מִסְפַּד זְקֵנִי בַּחֲצוֹת -
טְרוּנְיָה גְדוֹלָה עַל הַחַיִּים
רַבֵּי זָדוֹן וְהַוּוֹת.

III.

אֲבָל דְּמִי. לְאַחַר יֵאוּשׁ.
אֵלֶם קוֹדֵר. שׁוֹתֵק כֹּל.
שַׁח הַיַּעַר בְּלִי תַרְעָמוֹת,
קוֹרֵס תַּחַת כֹּבֶד עֹל;

נוֹפֵל שֶׁלֶג, עָף, מִסְתּוֹבֵב,
מַטְלִיא טְלָאִי עַל גַּבֵּי טְלָאִי.
אֵיפֹה עוֹרֵב? אֵי אַרְנֶבֶת?
נִסְתַּר, נֶחְבָּא כָל הֶחָי.

הַכֹּל חֵנֶק בְּדִיל שְׁמָמוֹן:
אִוְשַׁת חַי וְרֶמֶט עֵץ...
הָפַךְ לָבָן סוּסִי שָׁחוֹר,
טָס בֵּין עֵצִים קַל כַּחֵץ.

כְּבָר מִתְגַּנֵּב עֶרֶב עָכוּר,
יוֹם גּוֹוֵעַ מִבְּלִי עֵת.
אַךְ הוּא נוֹלַד מִבְּלִי שַׁחַר
וּבְלִי שְׁקִיעָה הִנּוֹ מֵת.

חִישׁ הַדָּעֵךְ, יוֹם דָּלוּחַ,
טַפֵּס צֵל עַל גַּבֵּי צֵל!

יַחַד עַפְנוּ, יַחַד נַחְנוּ,
יַחַד גַּם עָרַכְנוּ קְרָב;
נִצְחוֹנוֹתָיו — נִצְחוֹנוֹתַי
וְעִם דָּמוֹ דָּמִי זָב.

אָז לִי הוּגַד בָּרִאשׁוֹנָה:
גַּם בָּאֹפֶל זֹהַר יֵשׁ!
וּבֵין שַׁלְגֵי צָפוֹן קָרִים
שׂוֹחַח אִתִּי מִדְבַּר אֵשׁ...

אָז שָׂנֵאתִי אוֹר שַׁאֲנַנִּים,
מִשְׁכָּנִי אַחֵר אוֹר,
בְּרַק תַּעֲלֻמוֹת, אֶחְשְׂפֶנּוּ
מֵאֲפֵלָה וּמִקֹּר!

וָאֶמְשַׁךְ אָז לְאַהֲבָה
קַדְרוּת אֶרֶץ, שְׁחוֹר סְתָו,
סוּפוֹת זְוָעָה, רִקּוּד שֵׁדִים
עֲלֵי בָמוֹת חֹרֶף שָׁב;

כִּי בְגָדוֹל הַקָּרָה סָבִיב,
וְהִתְעַבּוֹת יַם־הַשְּׁחוֹר,
יֶעְצַם קִרְבִּי לַהֲבִי גָּנוּז,
הָלֹךְ יֵלֵךְ בִּי וּגְבֹר!

מַה לּוֹ, חַמָּה אִם תִּלָּקַה?
מַה לּוֹ, אִם יָפוּחַ יוֹם?

רַק הַדְּרָכִים הָאֲבֵלוֹת
תּוֹבִילֶנָּה אֶל הַדְּבִיר!
רַק מִלֵּב יוֹדֵעַ אֹפֶל
נָא וָעֹמֶק יֵקַר שִׁיר!

כָּכָה אָשִׁיר בָּאֲפֵלָה
לָאֲפֵלָה, לַסְּתָו,
עַד יִבָּקַע בֹּקֶר חִוָּר,
עַד יֵרָאֶה רִאשׁוֹן קָו...

ברלין, תרע״א.

עוֹד מְעַט תַּגִּיעַ שַׁעְתִּי,
עוֹד מְעַט וּבָא הַלַּיִל!

עֵת יְכַסֶּה חשֶׁךְ אֶרֶץ,
אֹפֶל יִבְלַע כָּל הַיְקוּם,
עַנְקֵי יַעַר, צֶלֶם סוּסִי,
עַרְבוֹת שֶׁלֶג, כּוֹכְבֵי רוּם,

עֵת בִּשְׁנַת עוֹפֶרֶת כְּבֵדָה
יִשְׁקַע, יִצְלוֹל גֵּו וָלֵב
רַק זְאֵב מְשֻׁגָּע יְיֵלִיל
מִשְּׁמָמוֹן וּמִכְּאֵב,

אָז בִּדְמִי מֶרְחָבִים קוֹדְרִים
אֶפְתַּח לִבִּי וּבַעֲיָם
עֲלֵי זהַר תְּהוֹמוֹת שְׁחוֹרוֹת
יִפְרֹץ שִׁירִי גֵּא וָרָם;

עַל תַּעֲלֻמוֹת הָאֲפֵלָה,
עַל יְגוֹן וּגְאוֹן הַקְּרָב,
עַל הַדְּרָכִים דָּאֲבֵלוֹת
שְׁמוּרוֹת אֵדִים, לוּטוֹת עָב.

אַשְׁרֵי לֵב, שֶׁקָּץ בַּשַּׁלְוָה,
לָבֻשׁ עֹז וּמַדַּד תְּהוֹם!

תֹּכֶן: